

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KUTATÓHELYEINEK
2007. ÉVI TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

III.

Társadalomtudományok

Budapest

2008

A Magyar Tudományos Akadémia társadalomtudományi kutatóhelyeinek
beszámolóí alapján – az intézmények vezetőinek aktív közreműködésével –
szerkesztették az MTA Titkársága
Kutatóintézeti Főosztályának munkatársai valamint a
Támogatott Kutatóhelyek Irodájának a munkatársai

Javított, elektronikus kiadás

Banczerowski Januszné mb. főosztályvezető

Markó Béla
Pienták Attila

Idei Miklós

ISSN 1418-835X

F.k.: Banczerowski Januszné

Akaprint Kft. F.v.: Freier László

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
A táblázatokkal kapcsolatos megjegyzések	7

Társadalomtudományi kutatóintézetek

Társadalomkutató Központ	11
Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet	21
Jogtudományi Intézet	32
Művészettörténeti Kutatóintézet	43
Néprajzi Kutatóintézet	51
Politikai Tudományok Intézete	62
Régészeti Intézet	73
Szociológiai Kutatóintézet	83
Történettudományi Intézet	92
Világ gazdasági Kutatóintézet	103
Filozófiai Kutatóintézet	111
Irodalomtudományi Intézet	118
Közgazdaságtudományi Intézet	127
Nyelvtudományi Intézet	138
Pszichológiai Kutatóintézet	150
Regionális Kutatások Központja	160
Zenatudományi Intézet	173

Társadalomtudományi támogatott tanszéki kutatóhelyek

BCE Demográfiai Kutatócsoport	185
BME Kognitív Tudományi Kutatócsoport	189
DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport	193
DE Néprajzi Kutatócsoport	197
DE-PTE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport	201
ELTE Atelier, Európai Historiográfia és Társadalomtudományok Kutatócsoport	205
ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport	209
ELTE Geolingvisztikai Kutatócsoport	213
ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport	217
ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport	221
ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport	225
ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport	229
ELTE Közép-ázsiai Kutatócsoport	233
ELTE Nyelvfilozófiai Kutatócsoport	237
ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport	241

ELTE Történeti Ruszisztikai Kutatócsoport	245
ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport	249
OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport	253
PE Regionális Innovációs és Fejlődéstani Hálózati Kutatócsoport	257
PPKE-ELTE Ókortudományi Kutatócsoport	261
PTE Magyarország, Európa és Ibero-Amerika Kutatócsoport.....	265
SZTE Képességkutató Kutatócsoport	269
SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport	273
SZTE Turkológiai Kutatócsoport	277
BCE Együtt Európáért Kutatócsoport (Társult tag)	280

ELŐSZÓ

A Magyar Tudományos Akadémia kutatóhelyeinek éves beszámolója mindig jelentős határkő a tudományos közösség életében. A beszámoló kötet, a – „sárga könyv” – összefoglalja intézeteink és támogatott kutatóhelyeink kutatási eredményeit, értékelő adatait, jellemző mutatóit. E többkötetes, közgyűlési éves beszámoló kiadványok elérhetők az MTA honlapján is (www.mta.hu), mind a döntéshozók, mind a tudományos közösségek, mind a tudomány iránt érdeklődő széles közvélemény számára. Az utóbbi években külön, színes kötetben adjuk közre a kormányzati-, gazdasági-, üzleti szféra érdeklődésére is számot tartó, a gyakorlati alkalmazás szempontjából ígéretes tudományos eredményeket.

A 2007-es év alkotó, termékeny és eredményes esztendeje volt az akadémiai kutatásnak. A változó körülményekhez igazodva az MTA vezetése mellett intézeteink, kutatóhelyeink is komoly erőfeszítéseket tettek a tudományos kutatás feltételeinek biztosítására, éltek a bővülő külföldi lehetőségekkel, és igyekeztek ezekből pótolni az elapadó hazai kutatási forrásokat. A változó körülmények között a kutatók, kutatócsoportok megőrizték, sőt fokozták hazai és nemzetközi elismertségüket tudományterületükön. Ezt igazolja a publikációk száma, idézettsége és a nemzetközi tudományos bizottságokban, folyóiratok szerkesztőbizottságában betöltött számos tisztség és elismerés. Az elmúlt években a kutatóhálózat – a jelzett gondok ellenére is – sikeresen tudott versenyezni az elsősorban alkalmazott kutatási feladatok megoldását igénylő hazai és nemzetközi pályázatokban, így különösen jelentős ezen források gyarapodása. A kutatóhálózat megőrizte működőképességét a költségvetési támogatás szűkössége, a pályázati finanszírozás nehézkes, bürokratikus jellege ellenére is.

Kutatóintézeteink összes dolgozójának átlagléttszáma alig változott: 2006-ban 4345 fő volt, 2007-ben pedig 4294, ez mintegy 1%-os csökkenés. Ezen belül a kutatók átlagléttszáma ugyanakkor 1%-kal növekedett. Az összes kutatónak mintegy 30%-a 35 év alatti. E mutató kiválóan jelzi az Akadémia tudatos tudománypolitikáját: a hazai K+F hálózatban a legtöbb fiatal kutató itt dolgozik. Ehhez döntő mértékben járult hozzá az 1992 óta kiválóan működő fiatal kutatói támogatási rendszer.

Az összes tudományos publikáció száma 2007-ben 6429 volt. Ez mintegy 4,5%-os növekedést mutat az előző évihez képest. Az összes tudományos publikáció 22%-a nemzetközi együttműködés keretében készült. A referált nemzetközi folyóiratokban megjelent cikkek száma 2007-ben összességében nem változott, és az összes publikáció mintegy háromnegyedét teszi ki. Az egy kutatóra eső összes publikáció száma 2007-ben 2,6 (élettudományoknál: 1,44, matematika és természettudományoknál: 1,9, társadalomtudományoknál: 4,7). 2007-ben az élettudományi, valamint a matematikai és természettudományi területen együttesen 12%-al növekedett a publikációk összesített impakt faktora. A nemzetközi rendezvényeken tartott előadások száma 4%-kal növekedett az előző évhez viszonyítva. Nemzetközi elismerésünket bizonyítja, hogy a kutatók mintegy 24%-a tagja valamilyen nemzetközi tudományos bizottságnak, és 19%-a nemzetközi folyóirat szerkesztői bizottságnak.

Jelentős változásokat hozott a kutatóhálózat életében az akadémiai reform folyamata. Az MTA intézményei közfeladatot látnak el, eredményeikről az Akadémia folyamatosan számot ad a Kormánynak, illetve az Országgyűlésnek. Az elmúlt években megindult az intézethálózat profiljának korszerűsödése, és e tendencia várhatóan folyamatos marad. Az intézetekben művelt kutatások interdiszciplinaritása tovább szélesedett, megteremtve ezzel a lehetőségét a kutatóhelyek közötti együttműködések számának növeléséhez. A hálózatos szerveződések új

perspektívákat nyitottak intézeteink számára. Megnőtt az intézetek kapcsolatrendszeri mobilitása, jobb lehetőség nyílt multidiszciplináris társulások együttműködések megvalósulására, közös pályázásokra és különösen a nemzetközi együttműködések területén javultak esélyeik is. Fontos azt is megjegyezni, hogy erősödtek a kutatási eredmények hasznosítására irányuló törekvések.

Az Akadémia apparátusának szerkezeti átalakítása is segítette az intézethálózat működtetését. A 2007-ben megalakult egységes Kutatóintézeti Főosztály hatékonyabbá, közvetlenebbé és kevésbé bürokratikusá tette az MTA vezetése és a kutató intézmények közötti kapcsolatot. Az újonnan létrejött Kutatásfejlesztési és Innovációs Főosztály fő feladata a kutatási eredmények hasznosításában, a tudástranzfer elősegítésében jelentett előrelépést.

Az MTA intézethálózata az elmúlt évtized során jelentős változáson ment keresztül. Ez vitathatatlan még akkor is, ha erről többen nem akarnak tudomást venni. Az intézetek kutatói létszáma a konszolidáció végrehajtásakor erőteljesen lecsökkent, majd az ezt követő szerény növekedés során számottevően megfiatalodott. A kutatási profilok korszerűsödését számos tény dokumentálja, a hálózat számtalanszor bebizonyosodott rugalmassága alapján joggal remélhetjük, hogy a szakmai követelményekhez történő igazodás a jövőben is folytatódik. A hálózat sok szempontból őrzi az alapkutatásokban hagyományosan birtokolt erős pozícióját, ugyanakkor tevékenységének jelentős részévé vált a felsőoktatási intézményekkel megvalósuló szoros kapcsolat, a graduális és posztgraduális oktatásban való részvétel. Az MTA vezetése azt szorgalmazza, hogy az akadémiai kutatók oktató tevékenységük súlypontját a doktorképzésben való közreműködésre helyezték.

Jelentős átalakuláson ment keresztül az Akadémia egyik legfontosabb kutatási szegmense, az egyetemeken és a közgyűjteményekben tevékenykedő támogatott kutatóhelyek rendszere. A tavalyi beszámolási év volt az első lezárt kutatási időszak, amelyről a csoportok – immár kisebb létszámmal, de egyszersmind hatékonyabb szervezetben és megnövekedett támogatással végzett – munkájuk eredményeiről számolhattak be a közgyűlési kiadványainkban.

A beszámoló kötetei minden bizonnyal hitelesen tükrözik a kutatóhálózatban az elmúlt esztendőben végzett munkát, az elért eredmények elméleti és gyakorlati hasznát. A 2007-es év – dacára gondjainknak és körülményeinknek – sikeresen zárult. Nagy jelentőségű az is, hogy az akadémiai vezetésnek ebben az ingadozó, csábításokkal és fenyegetésekkel teli környezetben sikerült megőriznie az MTA kutatóhálózatának integritását. Megmaradtak az intézetek, megújult a kutatócsoporti hálózat, s mindkettő az MTA felügyelete alatt maradt. Az elkövetkezendő időszakban még számos nyitott kérdés vár tudományos megválaszolásra. Ezért az utóbbi években erősödött a Kormányzat igénye az Akadémiával megvalósuló, a kutatóhálózat eredményeire épülő stratégiai együttműködés bővítésére, amit a tárcákkal és más intézményekkel megkötött együttműködési megállapodások, megbízások is mutatnak.

Több mint 180 esztendő története során az MTA – örködvén az elért eredményeken, megtartva értékeit – nem csupán kereste, hanem meg is találta az útját és módját annak, hogy a mindenkori társadalmi kihívásokra adekvát választ adjon, s ezáltal fermentálója legyen a hazai tudományos fejlődésnek, segítse a magyar társadalom egészének, ezen belül a kutatás és innováció folyamatának, valamint a felsőoktatás állandó megújulását, s a felgyülemlett társadalmi problémák megoldását.

Budapest, 2008. május

Meskó Attila

A TÁBLÁZATOKKAL KAPCSOLATOS MEGJEGYZÉSEK

Minden táblázatban szereplő adatot az intézetek vagy a csoportok adták meg. Több éves pályázatoknál mindig az adott évre eső összeg lett feltüntetve forintban.

A beszámolók táblázataiban indexszel megjelölt számok jelentései:

¹ Az éves gazdasági beszámolóban szereplő átlagos statisztikai állományi létszám

² A kutatói besorolásban lévő közalkalmazottak 2007 év végi tényleges átlagléttszáma. Az átlagléttszámba beletartoznak a részmunkaidőben foglalkoztatottak is. Ezekben az esetekben a részmunkaidősök létszáma a ledolgozott órák alapján lett teljes munkaidős létszámmá átszámítva.

³ Mindazon publikációk száma, amelyeket az illető kutatóhely második indexszel megjelölt helyen számba vett szerzője jelentetett meg (tehát azok és csak azok cikkei, akik 2007-ben az intézet állományában voltak). A publikációkba beletartoznak: a tudományos és ismeretterjesztő munkák, tanulmány, cikk, könyv, könyvfejezet, jegyzet, atlasz, tematikus térkép, és mindaz, ami az 5., 7., és 8. indexszel megjelölt helyen a társadalomtudományok esetén szerepel.

⁴ Mindazon tudományos publikációk száma, amelyeket az illető kutatóhely második indexszel megjelölt helyen számba vett szerzője jelentetett meg, és amelyek megfelelnek a TPA ajánlásában megadott feltételeknek és a publikáción a szerző kutatóhelyeként szerepel a kutatóhely neve.

⁵ A tanulmány, cikk kategóriába soroltuk be a referált folyóiratban (olyan folyóiratban ahol a cikkek tudományos bírálaton esnek át), illetve a tanulmánykötetben megjelent nagyobb és kisebb terjedelmű tudományos tanulmányok és cikkek mellett a lexikoncikket, szöveggondozást, kritikai kiadást, szótárt, szakfordítást és bibliográfiát.

⁶ A tárgyévben a kutatóhely állományában lévő kutatóknak az adott kutatóhelyen vagy jogelődjében az utolsó 15 évben (1992–2007 között) született cikkeire való 2007 évben történt hivatkozások száma (az egyszerű hivatkozás, valamint egy tudományos munkáról szóló recenzió tartozik ide), az MTA TPA számára leadott listák alapján. A bibliográfiai adatként szereplő művek száma itt nem szerepel.

⁷ A monográfia egy önálló, egységes tudományos kérdést lehetőség szerint minden szempontból kimerítően feldolgozó nagyobb terjedelmű szakmunka (könyv).

⁸ Az egyéb kötet kategóriába soroltuk be a tárgyévben megjelent kritikai kiadást, szakfordítást, bibliográfiát, katalógust és a nem monográfiának számító, önálló kiadványként megjelent nagyobb terjedelmű, egységes tartalmú könyvet.

⁹ A tárgyévben kiállított oklevelek alapján.

¹⁰ Külön az előadások és külön a poszterek száma, abban az esetben is, ha a konferencia kiadványban nem jelentek meg, de dokumentált formában ellenőrizhetők.

¹¹ Ilyen pl. kiállítás megrendezése

¹² Itt csak a kormány szintű vagy ezzel ekvivalens országos és nemzetközi, nem megbízási díjért végzett szakpolitikai tanácsadó tevékenységet, bizottsági részvételt soroltuk fel.

¹³ Mindazon személyek száma, akik hazai felsőoktatási intézményben rendszeresen (nem feltétlen heti rendszerességgel), tantervi keretek között oktatnak. A külföldi egyetem számára végzett oktatási tevékenységet, a felkérésre tartott előadásokat és a szakdolgozat, diplomamunka, PhD-téma vezetését a beszámoló III. illetve IV. pontjában találjuk. Az adatok a 2006/2007-es tanév második és a 2007/2008-as tanév első szemeszterére vonatkoznak.

¹⁴ Nem a tanórák, hanem a 2006/2007-es tanév *második* és a 2007/2008-as tanév *első* szemeszterében megtartott elméleti és gyakorlati kurzusok száma. Kurzus alatt az egy személy által azonos címen meghirdetett, egy félév során tartott előadássorozatot, illetve gyakorlati foglalkozásokat értjük.

¹⁵ A kutatóhely állományában lévő kutatók által felsőfokú oktatási intézményben tartott, hivatalosan bejegyzett reguláris és speciális előadások valamint gyakorlatok 2006/2007-es tanév *második* és a 2007/2008-as tanév *első* szemeszteri együttes óraszám. Itt nem tüntettük fel az intézményben TDK, diploma, illetve PhD-hallgatók által eltöltött, vagy rájuk fordított óraszámot.

¹⁶ A 2007 évben a kutatóhely részére a Magyar Államkincstár által kiutalt összes költségvetési támogatást csökkentettük a következő tételekkel:

- központi beruházási támogatás,
- felújítási támogatás,
- más tárcáktól bármilyen céllal átadott támogatás,
- OTKA Programok támogatás

összegével.

¹⁷ 2007-ben az MTA keretből a kutatóhely rendelkezésére álló fiatal kutatói álláshelyek száma.

¹⁸ Ebbe a kategóriába tartoznak azoknak a kutatási célú megbízásoknak a bevételei, amelyeknél a pályázatok kiírója magyarországi szervezet. (Pl. Innovációs Alap, Agrártámogatások, Strukturális alapok, Kohéziós alap stb.) Ezeket a bevételeket áfa nélküli összegben és alvállalkozói teljesítés nélkül vettük figyelembe.

¹⁹ Ebbe a kategóriába tartoznak azoknak a kutatási célú megbízásoknak a bevételei, amelyeknél a pályázatok kiírója nem magyarországi szervezet. Ezeket a bevételeket ÁFA nélküli összegben és alvállalkozói rész nélkül vettük figyelembe.

²⁰ OTKA, NKTH és egyéb pályázati pénzekből az az összeg, amelyet a kutatóhely koordinátorként más intézményekhez, tanszékekhez, vállalkozókhoz továbbítottak a tárgyévben,

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZETEK

TÁRSADALOMKUTATÓ KÖZPONT

1014 Budapest, Országház u. 30., 1250 Budapest, Pf.: 5.

Telefon: 224-6791, Fax: 224-6792

e-mail: bal8686@helka.iif.hu, honlap: www.mtatk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A Társadalomkutató Központ 2007-re a következő főbb célokat tűzte ki:

- A stratégiai kutatási programok koordinálása, az eredmények publikálása, tudományos konferenciák rendezése. E programok között kiemelt a *Balkán-kutatás* folytatása (ennek keretei között az Európai Unió kiterjesztésének vizsgálata), továbbá a *Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében* c. program indítása.
- Adatbázis-építés (akadémiatörténeti adatbázis, magyar örökség).
- A Magyar Tudománytár c. könyvsorozat munkálatainak folytatása.
- A vári akadémiai épülettömb üzemeltetése és felújítási munkálatainak végzése.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Balkán-program

A kutatási feladatban több akadémiai és egyéb intézet (MTA Jogtudományi Intézet, MTA Regionális Kutatások Központja, MTA Néprajzi Kutatóintézet, MTA Történettudományi Intézet, Európa Intézet, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vízgazdálkodási Kutatócsoportja) vesz részt, finanszírozásához az MTA–MeH együttműködésből nyertek 2007-ben is támogatást.

A program alap gondolata az, hogy a Duna-menti régió, mint a térséget meghatározó természeti egység, fejlesztési programja nem tagolódhat szét államnemzeti érdekek szerint. Arra a kérdésre keresik a kutatók a választ, hogy a gazdasági fejlesztés, a tőkebefektetések racionalitása erősebbnek bizonyulhat-e, mint a partikuláris társadalmi és politikai érdekek. Az eredményeket elsődlegesen a szakminisztériumok (kivált a külpolitikával foglalkozó) munkatársai, illetve a Balkán-régióban érintett vállalkozók hasznosíthatják.

A program indulásától kezdve, azaz 2005 óta tíz nagyszabású, részben nemzetközi konferenciát szerveztek, ezekből 2007-ben négyet tartottak. 2007-ben a következő főbb területtel foglalkoztak: Az Európai Unió kiterjesztése és Magyarország; az EU külgazdasága, Délkelet-Európa és Magyarország; Koszovó jelene és jövője – a magyar külpolitika lehetséges stratégiái; Oroszország Balkán-politikája. A program eredményeit két – egy magyar és egy angol nyelvű – kiadványban foglalták össze.

Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében

Magyarország természeti adottságainak karbantartása, az adottságok hasznosítása és a keletkező károk mérséklése a mindenkori politikai adminisztráció és az értelmiségi-kutatói

társadalom stratégiai feladata. A magyar állam területének egyik első számú természeti adottsága a gazdag vízkészlet, ezért kiemelt gondossággal kell kutatni a vízzel együttélés és a vízhasznosítás lehetőségeit, kialakítani annak korszerű természetgazdálkodási intézményrendszerét. A program azt tűzte ki célul, hogy az érintett tárcák vezető tisztviselőinek, valamint a tudomány és a tárcák szakadminisztrációján kívüli szakemberek bevonásával

- a meglévő számos vízgazdálkodási részprogram *koordinációját* biztosítsa,
- folyóink vízgyűjtő területének szakmai adminisztrációjával az eddig meglévő *kapcsolatokat rendszerszintre emelje*,
- előkészítse a Kárpát-medence egészét felölelő kooperációs vízgazdálkodási program kialakítását,
- vizsgálja a dunai és Duna menti szállítmányozás gazdaságosságát, a logisztikai szempontokat az EU várható külső és belső áruforgalmának figyelembevételével és a vidékpolitikai vetületek és kölcsönhatások kérdését.

Ezen alapelvek szellemében ember és természet új viszonyát tartják kiépítendőnek a Kárpát- és a Duna-medencében. A kutatás az előző szakaszok szintézise mellett a hosszú távú kölcsönhatások vizsgálatát tűzte ki célul, ezért négy munkabizottság kezdte meg a munkáját:

- Ökológiai-hidroökológiai-hidrobiológiai munkacsoport (Dunakutató Állomás bevonásával),
- Területi vízgazdálkodás – öntözés (a víz, a természet és a társadalom) (az FVM bevonásával)
- *Hajózás, logisztika, gazdasági vonatkozások (a Corvinus Egyetem bevonásával)*
- *Multikulturális vonatkozások (az MTA Regionális Kutatások Központjával).*

A kutatást ugyancsak az MTA–MeH együttműködésből elnyert támogatásból finanszírozták.

Párbeszéd a vidékért

A Társadalomkutató Központ munkájának központjában a tudományszervezői feladat áll, ennek keretében szervezi meg különböző tudományos műhelyek közös programjait. Így, 2007-ben folytatták a 2005-ben megkezdett, országos hatósugarú *Párbeszéd a vidékért c.* projektet. A Programtanács elnöke és több tagja vidéki fórumon tartott előadást, vett részt számos szakmai egyeztetésen.

Falutipológia

2007-ben befejeződött a *területfejlesztési* stratégiai kutatási programon belül készült vizsgálat, amely a magyar falvak típusba sorolását végezte el, amit elsődlegesen a vidékfejlesztésért felelős szakemberek és az abban érintettek hasznosíthatnak. Ezek az eredmények egyúttal kapcsolódnak az *Átfogó vidékpolitikai elemzések c.* 2006–2007-es MTA–MeH kutatási programhoz. A vizsgálat eredményét tartalmazó kötetet kiadták, amihez elnyerték az Oktatási Minisztérium Alapkezelőségi Igazgatóságának anyagi támogatását.

A falutípusok kijelölése klaszteranalízis segítségével történt: hét „fő” és 14 „altípus” lett megkülönböztetve és jellemezve. A tipizálás eredményeit értékelve megállapítható:

- 1990 után a falvak (társadalmak és gazdaságuk) életében bekövetkezett gyors és markáns változások (dezindusztrializáció, a termelőszövetkezetek többségének felszámolása, a munkaerő-piaci helyzet gyökeres átalakulása, az önkormányzatiság visszanyerése, a

technikai fejlődés stb.) hatásai máig még nem rendeződtek össze, így sokféle, gyakran ellentmondó folyamat jelentkezik egyidejűleg; például egyes falvakban a demográfiai és a társadalmi folyamatoknak „ellenkező az előjele”. Ez az „összerendezettség” esetenként nehezen értelmezhetővé teszi az egyes típusokat.

- Ugyanakkor a faluállomány egészét tekintve bizonyos *homogenizálódás* ment végbe. Pl. a keresőkhöz képest a „*kiingázók*” aránya minden falutípusban s szinte minden faluban igen magas, 60–70 százalék körül vagy akár afelett alakul. Így ma már ennek a korábban erősen differenciáló tényezőnek mérsékelt a szerepe a típusalkotásban; ma falvaink nagy része lakótelepülés (a községek keresőinek 62 százaléka ingázó). Szinte teljesen *eltűntek a bányász- és ipari községek*, részben mert várossá nyilvánították azokat, részben pedig az ipari üzemek és bányák bezárása nyomán. Ma már tarthatatlan az a képlet, mely szerint a falu = mezőgazdasági szerepkörű település.
- Míg egységesülés is megfigyelhető a faluállományon belül, a helyi társadalmak állapota, szociológiai jellemzőik, az eltérő vagyoni helyzetből is fakadó eltérések, a tradíciók erőssége, a társadalom rétegzettsége és még jó néhány, adatszerűen meg sem ismerhető tényező együttes hatására a községek rendkívül eltérő „képletekké” állnak össze.
- A számtalan lehetséges jellemvonás számtalan lehetséges kombinációja azt eredményezi, hogy *minden falu megismételhetetlen „egyéniség”*. Ugyanakkor az egyes falutípusok elterjedésében jelentkeznek bizonyos törvényszerűségek.

Közép-Magyarország régió demográfiai atlasza

A 2006-ban megszűnt Népesedéstudományi Kutatócsoport négyévi munkájának ez az angol–magyar kétnyelvű kiadvány a végeredménye. A Központi Statisztikai Hivatallal közös vállalkozásában elkészült impozáns vállalkozást a 2007-ben elhunyt Cseh-Szombathy László akadémikus indította el, s a Központ munkatársai fejezték be. A *Közép-Magyarország demográfiai atlasza* a térinformatika módszereit alkalmazó sajátos album, amelyben pillanatképek és hosszú expozíciós idővel készült felvételek láthatók az ezredforduló, illetve a 21. század első éveinek demográfiájáról.

A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai

2007-ben lezárult, többéves stratégiai kutatási program, amely az UNESCO 2004-ben indított társadalomtudományi programjának hazai elágazása. E kutatás eredményeinek gazdasági hasznosítása szinte azonnali: a városközpontok megújulási lehetőségeinek feltárása a versenyképes városi funkciók megerősödését, a városi társadalom átalakulását is jelentheti. A városközpontok átalakulása komplex folyamat, kutatása interdiszciplináris: más-más szemszögből vizsgál az építész, a városszociológus, a geográfus, a közigazdász, a közigazgatási jogász. A különböző megközelítések nem bizonytalanságot, hanem különböző elméleti koncepciókat jelentenek.

Magyar örökség. A hagyományőrzési adatbázis alapjainak megteremtése

Az MTA Elnöki Keretből elnyert támogatásnak köszönhetően 2007-ben megkezdődött a hagyományőrzési adatbázis építése. A bibliográfiai, kronológiai, történeti földrajzi, régészeti, műemléki topográfiai, az ország területére vonatkozó kulturális, politikai és egyéb vetületű elemekből álló adatbázis kiépítése évtizedet felölelő program. A rendszeralkotás lehetséges vezérlő elve a hagyományőrzés és az elnöki támogatás egy ezen elven épülő adatbázis

alapozását tette lehetővé. Továbbá – a vállalásnak megfelelően – elkészült a hagyományőrző helyek, események annotációja, valamint a személyi (tudósokat felölelő) lista. Az elkészült anyagokról szakmai vitákat rendeztek (2007-ben 7 alkalommal). Az alapozó szakaszban az MTA Társadalomkutató Központ hálójába tartozó intézetek közül az Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, a Néprajzi Kutatóintézet és a Történettudományi Intézet, valamint a Zenetudományi Intézet munkatársai vettek részt.

Stratégiai kutatások

Míg 2005-ben tizenöt, 2006-ban – az anyagi lehetőségek radikális beszűkülése miatt – már csak kilenc, 2007-ben nyolc stratégiai kutatási program futott:

A magyarországi gazdasági átalakulás társadalmi hatásai c. projekthez illeszkedve:

- Munkaerő-gazdálkodás

A modernizáció lehetséges ágazati stratégiai és alternatívái c. projekthez illeszkedve:

- Épített jövőnk
- Biomassza gazdaságtani kutatások

A magyarságkép témakörhöz illeszkedve:

- A mezőgazdaság privatizációja Erdélyben
- Balkán (több évre tervezett program)
- Rendszerváltozás Magyarországon és a nagyvilág
- Történelmi belvárosok
- *Magyar örökség* c. program alapozása

Egyéb kutatások

A Társadalomkutató Központ előbb vázolt, több intézetet érintő kutatási programjai mellett a Központ tudományos besorolású munkatársai is folytatnak egyéni kutatómunkát, amelyek kiegészítik a Központ évi teljesítését. A Központ kutató- és munkacsoportjai 2007-ben: Európa-történelmi Munkacsoport, Tudománytár, Stratégiai Tanulmányok Programirodája (a Népesedéstudományi Kutatócsoport 2006-ra megszűnt, de OTKA-pályázat révén a Központban még két kutató foglalkozik demográfiai problematikával.)

A Központ Európatörténelmi-kutatásokkal összefüggő rendezvényei kiegészülnek a magyarországi Európa-történelmi kutatások koordinálásával, a nemzetközi együttműködések kiépítésével, valamint az Európa-történelmi tanulmányok írásával. A munkacsoport koordinálja a Balkán-kutatások programot.

2007-ben a következő – OTKA által támogatott – két népesedéstudományi kutatás folyt:
1) A termékenység és a társadalmi státus közötti kapcsolat a rendszerváltozás után Magyarországon, különös tekintettel a jövedelemre, az iskolai végzettségre, a lakóhelyre és annak fejlettségére. 2) Hátrányos helyzetű kistérségek népesedési viszonyai, különös tekintettel egyes etnikai különbségek vizsgálatára.

A Tudománytár munkacsoport folytatta az akadémia-történet számítógépes és adatbázis kiépítését és aktívan közreműködött a Magyar Tudománytár 7., hagyománnyal foglalkozó kötetének munkálataiban.

A munkatársak közül egy-egy környezetvédelemmel, a táplálkozás és a fogyasztási szokásokkal összefüggő kérdésekkel, egyháztörténettel, valamint a vietnami háború történetével foglalkozik. E témák közül a környezetvédelmi az, ahol a Központ munkatársa a gazdasági szférával épített ki együttműködést, így szakértett többek között a COLOPLAST Hungary Gyártó Kft., a Colgate-Palmolive Magyarország Termelő Kft., a Maspex-Olympos Kft., a Shell Gas Hungary Kereskedelmi Zrt., a Samsung Zrt. részére.

Más jellegű eredmények

A Központ Várgondnokság nevű csoportja végzi a vári akadémiai épületegyüttes üzemeltetését és felújítását – ezzel segítve elő az összes vári intézet tudományos munkáját.

A Központ az akadémiai intézethálózaton belül továbbra is az egyetlen olyan fórum, amelynek egyik alapfeladata, hogy a társadalomtudományok és a természettudományok művelőit – inter- és multidiszciplináris rendezvények, kutatási programok révén – különböző tudományos problémák közös vizsgálatára, elemzésére kérje fel. Konferenciáikra általában mezőgazdasági és ipari szervezeteket, valamint szakminisztériumi tisztviselőket is meghívnak. A Központ 2007-ben az alábbi főbb rendezvények szervezője volt:

Főbb tudományos rendezvények

2007. február 8. Vitányi Iván: *A magyar kultúra esélyei* c. könyvének bemutatója.

2007. február 15. *Önkormányzati választások és vidékpolitika* c. műhelybeszélgetés. Előadók: Bayer József akadémikus, MTA PTI, Pásztóhy András miniszteri biztos, Stumpf István, az MTA PTI tud. főmunkatársa, Éder Tamás volt közigazgatási államtitkár.

2007. március 13. *Dayton, 10 év után*. Könyvbemutatóval egybekötött műhelybeszélgetés. Közös az MTA Jogtudományi Intézetével.

2007. április 13. *Függetlenség és autonómia között. Koszovó: európai és magyar perspektívák*. Nemzetközi konferencia az MTA Történettudományi Intézetével, az Európa Intézettel és a Külügyminisztériummal közösen. Előadók: Udvardi Iván, a Külügyminisztérium politikai államtitkára, Gál Kinga európai parlamenti képviselő, Várady Tibor egyetemi tanár, CEU.

2007. június 13–15. *Felekezetek, egyházpolitika, identitás Magyarországon és Szlovákiában 1945 után* c. szlovák–magyar egyháztörténeti konferencia. Nyolc szlovák és nyolc magyar történész előadása, kerekasztal-beszélgetés 1) nemzet, identitás, egyházak témáról; 2) a szerzetesrendekről Bartal Károly Tamás jászói premontrei préposttal és Várszegi Asztrik pannonhalmi főapáttal.

2007. június 26.: Berend T. Iván *Közép- és Kelet-Európa történelmi átalakulása: sikerek, kudarcok és kilátások az ezredfordulón* c. előadása

2007. június 28. *Oroszország Balkán-politikája* c. nemzetközi konferencia. Közös az MTA TTI-vel és az Európa Intézettel. Előadók: Konsztantyin Nyikiforov, a Moszkvai Szláv és Balkán Tanulmányok Intézete igazgatója, Székely Árpád nagykövet, Sz. Bíró Zoltán, az MTA TTI tud. főmunkatársa.

2007. szeptember 14. *Az Európai Unió délkeleti kiterjesztése* c. nemzetközi konferencia. Közös az Európai Intézettel. Előadók: Andrei Pleșu volt román külügyminiszter, Arnold Suppan, a Bécsi Egyetem Kelet-Európa Történeti Intézete igazgatója, Szent-Iványi István

országgyűlési képviselő, Bayer József akadémikus, az MTA Politikai Tudományok intézet igazgatója, Inotai András, az MTA Világgazdasági Kutatóintézet igazgatója.

2007. szeptember 25. *József nádor orosz házassága – művészettörténet és történettudomány.* Habsburg Géza előadása. Közösen az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetével.

2007. november 8. *A Duna mente népének ártéri gazdálkodása.* Könyvbemutatóval (Andrásfalvy Bertalan) egybekötött műhelybeszélgetés. Közösen az Európa Intézettel és az Ekvilibrium Könyvkiadóval.

2007. december 11. *Falu és város.* Könyvbemutatóval egybekötött műhelybeszélgetés.

2007. december 14. *Koszovó: Konfliktus után, konfliktus előtt* c. konferencia. Előadók: Gyarmati István nagykövet, Dunay Pál, a Genfi Biztonságpolitikai Központ oktatója, Juhász József, az MTA TTI tud. főmunkatársa, Szilágyi Imre, a Magyar Külügyi Intézet tud. főmunkatársa.

Társasági rendezvények

2007. november 28. és 2008. január 31. között *Újjáéledő mongol buddhizmus – válogatás a magyar–mongol népi műveltség- és nyelvjáráskutató expedíció anyagából* címmel a Jakobinus Teremben kiállították Szilágyi Zsolt, az MTA Néprajzi Kutatóintézete munkatársának a munkája során készített fotóit. 2007. december 18. *Karácsonyi koncert* az Akadémiai vonósok előadásában.

Egyéb rendezvények

A Központ feladatai közé tartozik, hogy segítse más intézetek tudományos rendezvényeit, illetve hogy – elsősorban a Várgondnokság kötelező bevételi előirányzata teljesítéseként – szolgáltatást nyújtson egyéb, a termeket (Jakobinus, Kongresszusi) igénylők részére. 2007-ben a *Jakobinus Teremben 76, a Kongresszusi Teremben 45 rendezvény volt*, összesen tehát 120, ami azt jelenti, hogy a Központra minden második munkanap jutott egy-egy rendezvény, amikor munkatársai a teremrendezéstől kezdve a rendezvény időtartama alatti ügyeleten át segítették a programok zavartalan technikai lebonyolítását (s a megvalósult rendezvényeken kívül legalább ugyanennyi alkalommal kellett a termék iránt csupán érdeklődőkkel foglalkozni). A 120 rendezvényből 73 volt tudományos (ebből 10 a Központ finanszírozásában, 63 nem a Központ finanszírozásában, de a Központ rendezvényszervezői közreműködésében megvalósított), 11 kulturális jellegű.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A Társadalomkutató Központ tartósnak bizonyult szakmai kapcsolatokat épített ki több akadémiai intézettel, a hálójába tartozókon kívül kivált az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetével, a Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetével, az MTA Regionális Kutatások Központjával.

A központ tudományos besorolású munkatársai közül 8 oktat hazai felsőoktatási intézményben, közülük négyen oktatnak a doktori képzésben.

Munkatársai közül többen rangos rendezvények előadói voltak. Kiemelkedő Glatz Ferenc, a Központ Tudományos Tanácsa elnökének szereplése számos nemzetközi és hazai fórumon. További főbb előadások: Bóday Ádám: A megújuló energiaforrások alkalmazásának mozgatórugói, alternatívák gazdaságossági elemzése (A vidékgazdaságért c. konferencia, 2007. március 23. Nagykörű); Depóniagáz hasznosítás, hulladékhasznosítás önkormányzati szinten, ill. a Diesel motorok átalakítása tiszta és használt növényolaj üzemanyaggal történő üzemeltetésre (HUNGEXPO Budapest Faier Center; International Trade Fair and Congress for Renewable Energy and Energy Efficient Construction and Renovation, 2007. április 20. Bp.); Józán Péter: A Market economy, revival in epidemiological development and some features in area mortality differentials: the case of Hungary (2007. szeptember 17., Róma, European Association of Population Studies); A rendszerváltozás utáni epidemiológiai fordulat néhány meghatározó jelensége. (2007. november 14., MTA Demográfiai Bizottsága); Balogh Margit: Isten szabad ege alatt – az egyházak Magyarországon 1945 és 1948 között (Felekezetek, egyházpolitika, identitás Magyarországon és Szlovákiában 1945 után / Konfesie, cirkevna politika, identita po roku 1945 na Slovensku a v Maďarsku, 2007. június 13.)

Felvették a kapcsolatot a Bécsben működő Institut für den Donauraummal, ahol kiemelten foglalkoznak a balkáni térséggel, egyes országainak EU-s csatlakozási lehetőségeivel, gazdaságával, kultúrájával. A budapesti tárgyalás eredményeként 2008-ban közös konferenciát szerveznek.

A Központ – az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetének kérésére – közreműködött a nemzetközi művészettörténeti kollokvium, a C.I.H.A. (Comité International d’Histoire de l’Art) 2007. november 21–25. közötti rendezvénysorozatának szervezésében, a Kongresszusi Teremben megrendezett program lebonyolításában.

A Magyar–Szlovák Történész Vegyesbizottság munkájában a Központ igazgatója mint a bizottság titkára vett részt, ugyanekkor a Központ közreműködött a nemzeti identitásról rendezett kassai konferencia szervezésében, együtt az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézetével. Az együttműködés folytatásaként 2007. június 13–15. között került sor egy szlovák–magyar egyháztörténeti konferenciára, amelyre ún. Interreges pályázati forrást sikerült elnyerni.

Az MTA Etnika-nemzeti Kisebbségkutató Intézet kezdeményezésére, az MTA Titkársága Kutatóintézeti Főosztályának támogatásával és az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetének segítségével 2007 őszén megszervezték a Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézetei által kiadott műveknek a Cseh Nemzeti Könyvtárba történő kiszállítását és 2007. október 18-án az átadását.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

- Az MTA és a Miniszterelnöki Hivatal együttműködésében futó kutatási programok közül hármat gondolnak: 1) A Balkán mint stratégiai térség Magyarország számára; 2) Humánétológia: az emberi viselkedés és az evolúciós megszaladási jelenségek; 3) Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében.

- Az MTA Elnöki Keretből támogatott kutatási projektek közül támogatást nyertek a *Diszciplínák határain innen és túl. Fiatal kutatók fóruma* 2. c. kötet kiadására. A kötetben az Akadémia mind a 17 társadalomtudományi intézete képviselteti magát egy vagy két fiatal kutatóval.
- A termékenység és a társadalmi státusz közötti kapcsolat a rendszerváltozás után Magyarországon, különös tekintettel a jövedelemre, az iskolai végzettségre, a lakóhelyre és annak fejlettségére. OTKA-pályázat.
- Két munka kiadására eredményesen pályáztak a Nemzeti Kulturális Alapnál.
- Egy munkatársuk az Eötvös-ösztöndíjat, másik munkatársuk a Nemzeti Kulturális Alap féléves alkotói támogatását nyerte el.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

A Társadalomkutató Központ nagy hangsúlyt fektet arra, hogy az akadémiai és felsőoktatási szférában született kutatási eredmények közkinccsé váljanak. Így, saját szerkesztésben és nyomdai előkészítésben évente több könyvet jelent meg. A kiadás fedezetének előteremtésére a Nemzeti Kulturális Alapprogramnál, illetve az MTA Elnöki Keretből sikerrel pályázott.

A Magyarország az ezredfordulón. *Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián* c. sorozat keretében 2007-ban három kötet jelent meg.

A Központ gondozza az *Ezredforduló* című folyóiratot, 2007-ben két szám jelent meg.

A Központ 2007-ben is folytatta az összes akadémiai társadalomtudományi intézet kiadványainak terjesztését a bookline.hu és a szakkönyv.hu elektronikus könyvtárakban.

A központ kiadásában megjelent kötetek:

Beluszky P, Sikos T. T: Változó falvaink. (Magyarország falutípusai az ezredfordulón.) MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 459 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián) (2007)

A Balkán és Magyarország. Váltás a külpolitikai gondolkodásban? MTA Társadalomkutató Központ – Európa Intézet Budapest, Budapest, 430 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián) (2007)

A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai. Szerk.: Enyedi György, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 320 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. Műhelytanulmányok) (2007)

The European Union, the Balkan Region and Hungary. Begegnungen, Band 27. Ed. Ferenc Glatz. Europa Institut Budapest, Social Research Center of HAS, Budapest, 216 (2007)

Közép-Magyarország régió demográfiai atlasza. Demographic Atlas of the Central Hungary Region. Szerk.: Józán Péter. MTA Társadalomkutató Központ, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 337 + CD melléklet. (2007)

Diszciplínák határain innen és túl. Fiatal kutatók fóruma 2. Szerk.: Balogh Margit. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 537 (2007)

A munkatársak publikációiból

1. Antal A: Magyar tőkekihelyezés a délkelet-európai országokban (2000–2006). In: Diszciplínák határain innen és túl. Fiatal kutatók fóruma 2. Szerk.: Balogh Margit. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 397–409 (2007)
2. Balogh M: A keresztényszociális mozgalmak az 1930-as években és a kereszténydemokrácia. In: Az élő hagyomány. Barankovics István és a magyarországi kereszténydemokrácia öröksége. Barankovics István Alapítvány–Gondolat, Budapest, 87–125 (2007)
3. Harkai A: A mesterséges fény környezetgazdasági elemzése. Diszciplínák határain innen és túl. Fiatal kutatók fóruma 2. Szerk.: Balogh Margit. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 411–424. (2007)
4. Pótó J: A Tisza-szobor építése és lerombolása. Darabokban, szanaszét. História, 29, 4. sz. 28–29 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Társadalomkutató Központ

Átlagléttség ¹ :	39	Ebből kutató ² :	10
PhD, kandidátus:	4	MTA doktora:	1
		levelező tag:	0
		rendes tag:	1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			6
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			48
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			42
Ebből impakt faktoros publikáció		magyarul:	0
		idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban		magyarul:	13
		idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban		magyarul:	0
		idegen nyelven:	2
tanulmánykötetben		magyarul:	5
		idegen nyelven:	0
lexikoncikk		magyarul:	0
		idegen nyelven:	0
recenzió		magyarul:	0
		idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ :	46	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	46
Megjelent könyv/monográfia ⁷		magyarul:	2
		idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸		magyarul:	0
		idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet		magyarul:	7
		idegen nyelven:	1
tudományos ismeretterjesztő írás		magyarul:	6
		idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 1	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	5	poszterek száma:	1
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	31	poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			11
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			5
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	1	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	1
Hazai tud. bizottsági tagság:	14	Hazai tud. bizottsági elnökség:	6
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			8
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	4	Doktori iskolát vezetőik száma:	0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	14	Gyakorlati kurzusok száma:	1
TDK munkát készítő hallgatók száma:	3	Diplomamunkát:	6
		PhD-t:	3
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			44
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			182,3 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	2	Teljes saját bevétel:	166,9 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			2
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	5,3 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			1
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	3,1 MFt
Egyéb:	10	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	34,1 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			1
EU forrásból:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	6,3 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			5
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	81,7 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ETNIKAI-NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 53., 1250 Budapest, Pf. 33.

Telefon: 224-6790, Fax: 224-6793

e-mail: titkarsag@mtaki.hu, honlap: www.mtaki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az intézet kiemelt feladatként kezelte a nemzetközi kutatási programok feladatainak teljesítését, a regionális és uniós együttműködés fejlesztését. E célból több jelentős közös kutatási projektben, nemzetközi konferencián vett részt konzorciumi tagként, illetve szervezőként. Ezért is fontos az intézet munkatársainak részvétele a három FP 6 kutatásban. Ezek közül a múlt évben *Az európai szabadság és biztonság változó arcai (CHALLENGE)* című projekttel közösen rendezték meg az Intézet éves konferenciáját. A multikulturális demokrácia és a bevándorlók társadalmi tőkéje Európában. Részvétel, szervezeti hálózatok, közpolitika lokális szinten (LOCALMULTIDEM) című kutatásban megindították a budapesti bevándorlást vizsgáló terepmunkákat és a Mediterrán és kelet-európai országok, mint új bevándorlási célok az EU-ban című, 2007-ben indult IDEA FP6 kutatást.

Sikerrel zárult a Visegrádi Alap által támogatott a kulturális diverzitás Közép-Európa (V4) városi tereiben, *Az etnológiai megismerés tapasztalatai és lehetőségei* c. nemzetközi kutatás. Az intézet munkatársai részt vettek a Minorities in Transition: A Force Forward rather than Backward című négyfordulós, nemzetközi vándorkonferencia megszervezésében. Az FRA RAXEN NFP keretében az MTA Jogtudományi Intézetével közösen az intézet 2007-ben is elkészítette az EU Alapjogi Ügynöksége (Bécs) részére a magyarországi éves jelentést.

Gyorsjelentés közreadásával befejeződött az MTA HTMT Kuratóriuma és a Szülőföld Alap által közösen támogatott, Magyarországgal együtt öt országra kiterjedő Kárpát-panel 2007 című reprezentatív szociológiai kutatás. Az elmúlt évben elkészült az Interreg által támogatott A KOMP–Kulturális, Oktatási, Multietnikus Program keretében az Ister-Granum Eurorégió kulturális portálja, s annak részeként az eurorégió települési szintű térinformatikai rendszere, valamint a KOMP digitális tankönyve. Ezen kívül az intézet hat nemzetközi konferenciát, szimpóziumot rendezett társrendezőként, többek közt a Norköppingi Egyetemen, a belgrádi Etnikai Kutató Központtal, a marosvásárhelyi, kolozsvári és a zentai magyar tudományos intézményekkel. Az MTA Nyelvtudományi Intézetével, és a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karával közösen 2007. július 5-6-án több mint száz külföldi előadó részvételével Pécsen rendezték meg az International Conference on Minority Languages (ICML) rendezvénysorozat XI. konferenciáját.

A négy OTKA kutatás közül az Etnopolitikai modellek az Európai Unióban című kutatás első féléidejének kutatási eredményeit közreadták az intézet 2007. évi évkönyvében. Nagy súlyt helyeztek a készülő új magyar külpolitikai stratégia előmunkálataira. A munkatársak a nemzeti azonosságtudat megújításának és fejlesztésének feltételei, intézményrendszere, a magyar kultúra szerepe a politikai és gazdasági kapcsolatok fejlesztésében témakörben öt elemzést készítettek. Az év során az intézet kisebbségtörténeti csoportja jelentős erőket koncentrált a Kisebbségi magyar közösségek. Fejezetek a 20. századi történelemből című tankönyv összeállítására.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A beszámolási évben az intézet több kutatása közvetlenül kapcsolódott a magyar kisebbség- és társadalmpolitika azon területeihez, amelyek az utóbbi években kiemelt fontosságúnak bizonyultak. Elemzések készültek a magyarországi romák oktatási szegregációjáról, a magyar külpolitika stratégiai útkereséséről, a határon túli magyar közösségek jogi státuszának rendezetlenségéről és a magyarországi kisebbségek asszimilációs folyamatairól. Az FP6-os migrációs kutatások azt bizonyítják, hogy a Budapestre bevándorolt kínai és arab csoportok integrációjában a magyarországi kapcsolattartás intézményi háttere hiányos, a bevándorolt külföldi magyarok viszont mind a befogadó közeggel, mind pedig a származási országokkal intenzív kapcsolatokat ápolnak, ami transznacionális jellegüket erősíti fel. A Kárpát Panel 2007 című projekt egyik fontos eredménye, hogy a magyarországi közvéleményben a külső csoportok közül a határon túli magyarok megítélése változatlanul a legkedvezőbb. Az EU-csatlakozás a szlovákiai és romániai magyarság körében optimizmust keltett. A magyarországi kisebbségi tárgyú kutatások alapján elmondható, hogy a 13 törvényileg elismert kisebbségi közösség közösségi identitásában az etnikai, nyelvi és kulturális elemek felerősödése kiegyensúlyozottabb kettős identitásstruktúrákat jelez.

Nemzetközi kutatások

Az intézet három FP6 kutatási programban működik közre más magyarországi intézetekkel, kutatócsoportokkal közös konzorcium formájában. A folyamatosan jó eredményekkel auditált kutatási részvétel sikeres pályázatok esetében jó kiinduló feltételeket teremthet az FP7 kutatási programokban való hasonló konzorciális együttműködéshez.

Az európai szabadság és biztonság változó arcai (CHALLENGE) című FP6 kutatási program nyilvános adatbázist hozott létre, amely elemzéseket és értékeléseket tartalmaz a szabadság és a biztonság változó európai kapcsolatáról. A Regio 2007. évi angol száma és a „Challenge Observatory” számára készült publikációk vizsgálták a magyarországi vízumkiadási és határellenőrzési gyakorlatot.

A multikulturális demokrácia és a bevándorlók társadalmi tőkéje Európában. Részvétel, szervezeti hálózatok, közpolitika lokális szinten (LOCALMULTIDEM) című FP6 kutatási program (2006–2009) hét európai nagyváros bevándorolt közösségeinek politikai integrációját vizsgálja. A kutatás célja a bevándorló népesség politikai integrációjának és a multikulturális demokrácia helyi szintű működésének vizsgálata. Az intézet munkatársai 2007-ben az egyéni–mikro szint felmérését végezték el három etnikai közösséggel és egy magyar kontroll csoporttal.

Az Informal networks under Communism. A case-study on Komárom/Komárno (1964-1980) című kutatás célja a szocialista országok közötti „informális” transzferek, az állampolgárok közötti magánjellegű gazdasági és kulturális kapcsolatok elemzése (magyar–csehszlovák „informális” kapcsolatok, a bevásárlóturizmus, a „feketetés”, és a csempészet kutatása). Az elsősorban levéltári forrásokra alapozott feltárás 2007 őszén indult.

A FRA RAXEN NFP program keretében 2007-ben az egy évvel korábbi FRA-jelentés Magyarországra vonatkozó részeinek áttekintésére és ellenőrzésére került sor. Emellett hat angol nyelvű bulletin készült az idegenellenességgel, rasszizmussal, romaellenességgel kapcsolatos aktuális politikai diskurzusokról, szakpolitikai változásokról. Országjelentés

készült az oktatás, foglalkoztatás, lakhatás, szociális és egészségügyi ellátás területén tapasztalható idegenellenesség, rasszizmus, romaellenesség jelenségeiről, a faji indítékú erőszakról. Az elkészült tanulmányok a <http://www.fra.mtaki.hu/> címen megtekinthetők.

A kulturális diverzitás Közép-Európa (V4) városi tereiben. *Az etnológiai megismerés tapasztalatai és lehetőségei* című, a Visegrádi Alap jóvoltából végzett mikroprojekt célja az volt, hogy a V4 országok kulturális sokféleségének késő-modern, városi formáit vizsgáló intézeteket egy kutatói networkba vonja össze. A 2007. május 29–30-án Budapesten rendezett műhelykonferencián a témakör elméleti és módszertani eredményeit foglalták össze. Bibliográfiát állítottak össze egy korábbi kelet-európai etnikai viszonyokkal kapcsolatos adatbázis alapján. A workshopon elhangzott előadások és a bibliográfia a projekt honlapján olvashatók.

A KOMP–Kulturális, Oktatási, Multietnikus Program 16 tanulmány készült el magyar és szlovák nyelven az Ister-Granum Eurorégió településeiről, illetve célzottan kiválasztott intézményeiről. Elkészült a régióval foglalkozó honlap, valamint e-learning tananyag, mindkettő magyar és szlovák nyelven.

Az intézet egyik munkatársa a Freedom House által jegyzett National Integration and Tolerance in Georgia című projekt keretében a kisebbségekre vonatkozó grúz jogszabályokat elemezte és az eredményekről a *National Integration and Tolerance Index* című, Tbilisziben, 2007. október 29–30-án tartott konferencián számolt be.

A Designing Training Programmes and Training Representatives of Minority and Vulnerable Groups EuropeAid c. program célja az EU PHARE programjának támogatásával az esélyegyenlőségi politikák jobb érvényesítését célzó továbbképzések kidolgozása a bolgár közigazgatás számára. A diszkrimináció elleni küzdelem keretében a bolgár jogrendszer hiányosságait mérték fel. A 2006 végén indult projekt 2007-ben konferenciakötettel zárult.

Minorities in Transition: A Force Forward rather than Backward című projekt keretében a kisebbségeknek, a demokratikus átalakulás folyamatában játszott lehetséges szerepe került górcső alá. A témakört négy konferencián elemezték. Három régió – Közép- és Kelet-Európa, a Balkán, valamint a Balti államok – tapasztalatait konferenciakötetben összegezték.

A Mediterrán és a kelet-európai országok mint új bevándorlási célok az EU-ban című, 2007-ben indult IDEA FP6 kutatás célja az új bevándorlási célországok helyzetének feltérképezése és a migráció lehetséges hatásainak elemzése. A munkatársak a magyarországi bevándorlási gyakorlat elemzési kereteit alakították ki és állították össze a kérdés szakbibliográfiáját.

Határon túli magyar tárgyú kutatási eredmények

A „Két Szeli”. *XX. századi változások a dél-szlovákiai vegyes lakosságú településeken* című kutatás Mátyusföld két jellegzetes településére koncentrált. A kutatás célja, hogy társadalomtörténeti és kulturális antropológiai eszközökkel rávilágítson ezekre a változásokra és ezen keresztül mutassa be a két szlovákiai magyar közösség mikrotársadalmát. 2007-ben a terepmunka keretében húsz interjú készült a két községben élő magyarokkal és szlovákokkal.

Az intézet egyik kutatója Bolyai-ösztöndíj keretében *Reformátusok és magyarságtudat Délvidéken* címmel végez kutatásokat szerbiai és horvátországi településeken. A délvidéki reformátusok kutatása szempontjából a „kettős kisebbségi” helyzetet (pravoszláv és katolikus

vallási környezetben élnek) vizsgálták. 2007-ben szabadkai, Tisza menti, valamint bácskai terepmunkákra került sor.

Változó nemzet-diskurzusok: az azonosságról és a különbségekről magyar állampolgárok és kisebbségben élő magyarok viszonyában. A kutatás egy egyéni OTKA kutatás empirikus adatfelvételét köti össze a témához tartozó specifikus kérdések kutatásával. Míg az előbbiből három tanulmány, egy egyéni könyv fejezetei, az utóbbiból egy szerkesztett kötet fog születni. A 2007. évi eredményeket a december 4-ei műhelykonferencián mutatták be.

Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. A projekt célja a kisebbségtörténet oktatásához segítséget nyújtó kiegészítő kézikönyv készítése a határon túli magyar kisebbségek történetéről. 2007-ben a könyv összes tanulmánya elkészült, összeállt a több mint 500 tételes képanyag, elkészültek a térképek és a táblázatok.

Magyarország és a határon túli magyarok kérdése a probléma „újralfedezésétől” a sajátos nemzeti érdekek képviseletének intézményesítéséig (1963–1989). A kutatás a kádári szomszédságpolitikát vizsgálja alapvetően két területre koncentrálni: szomszédságpolitika mint állambiztonsági kérdés, valamint a magyarországi népi ellenzék tevékenységének vizsgálata és elemzése. A beszámolási évben levéltári kutatásokra került sor.

Magyar javaslatok, tervek, dokumentumok az erdélyi kérdés rendezésére (1918–1940). A projekt tárgya a két világháború közötti romániai és magyarországi autonómia- és határváltoztatási tervek forráskiadása. 2007-ben befejeződött a közel hetven dokumentum rendszerezése és jegyzetelése.

Pozíciók a változásban. A kutatás keretében a határon túli magyarság társadalmi, politikai, intézményi pozícióinak vizsgálatára kerül sor 7 országban, azok szerkezeti sajátosságai szerint. Ezt követően az elkészült elemzések és esettanulmányok alapján összehasonlító értelmezések készülhetnek. 2007-ben három adatbázis és négy esettanulmány készült el.

Az intézet egyik munkatársa a *Kárpátalja története a két világháború közötti időszakban* című kutatása keretében 2007-ben tisztázta az időszak kárpátaljai pártviszonyait és elemezte a magyar pártok vertikális és horizontális szerkezetét, helyzetét.

A *Minőségkoncepciók a romániai magyar középfokú oktatásban* című kutatás eredményeképpen hasonló című tanulmánykötet megjelentetésére került sor 2007-ben.

A *Karrierutak vagy parkoló pályák? Friss diplomások karrierje, migrációja, felnőttoktatási igényei a Kárpát-medencében* c. kutatás a határon túli magyar friss diplomások munkaerőpiaci esélyeit és migrációját vizsgálta. Az eredményeket zárójelentésben rögzítették.

A 2006 óta folyó, *Etnopolitikai modellek Európában* c. OTKA kutatás második évében a Magyarország és a szomszédos államok kisebbségpolitikai modelljeiben 2002 és 2007 között lezajlott változásokat és a vajdasági, szlovákiai etnikai konfliktusok megfigyelésének tapasztalatait elemezték. A workshop keretében véglegesített kéziratok *Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Közép- és Kelet-Európában (Tér és Terep VI)* címmel jelentek meg.

Magyarországi kisebbségi és migrációs tárgyú kutatási eredmények

Az *Etnikai sztereotípiák a mai Magyarországon* című OTKA kutatás második szakaszában, 2007-ben két ízben kérdőíves adatfelvételt végeztek. Az első kérdőíves adatfelvételt a kiválasztott települések 15 éven felüli lakosságának reprezentatív mintáján (mintaelem-szám: 400 fő) végezték el. A második adatfelvétel a magyar felnőtt lakosság reprezentatív mintáján

készült, azonos tartalommal. Azt vizsgálták, miben különböznek azok sztereotípiái, akik nem állnak kontaktusban a sztereotipizált csoporttal azokétól, akik napi kontaktusban állnak velük. Az *Identitás – migráció – modernizáció* című kutatási program 2004-ben indult. 2007-ben *Önkormányzatiság és identitás. A kisebbségi önkormányzatok működésének hatása a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek identitására* címmel végeztek elemzést. Ennek keretében a kisebbségi önkormányzati rendszernek a kisebbségi közösségek életébe való beépülését vizsgálták. A kutatás eredményeit több konferencián is bemutatták.

Az intézet egyik munkatársa a Kisebbségi önkormányzatok a 2006-os önkormányzati választások után – *A roma, német, görög és ruszin kisebbségi autonómiák működése az átalakult viszonyok között* című kutatás keretében a 2006-os kisebbségi önkormányzati választásokra fókuszál. A beszámolási évben a választások adatait és az azzal kapcsolatos sajtóanyagot vizsgálták és elkészült az első kutatási gyorsjelentés.

A *Kitelepítettek–visszaszököttek–visszatérők* című projekt az 1946 és 1948 között Magyarországról kitelepített, majd visszatért svábok történetét vizsgálja. A jelenség egyedülállóan tekinthető a régióban. 2007-ben újabb öt interjú készült, és folytatódtak a levéltári kutatások is. A témához kapcsolódóan mintegy 300 oldal fénymásolat is rendelkezésre áll.

A *magyarországi egyházak és a nemzetiségek (1920–1950)* c. kutatás célja a magyarországi nemzetiségek és az egyházak kapcsolatrendszerének vizsgálata. 2007-ben elkészültek a 2006-ban feltárt fondok iratkataszterei, valamint folytatódtek a levéltári kutatások is.

A kulturális revitalizáció esélye? A nemzetiségi kulturális kötődés szintjeinek vizsgálata egy többnemzetiségű régió iskolás tanulóinak körében – Csobánka című kutatást a pilisi régió többnemzetiségű településein végezték. A vizsgálatok a nemzetiségi kulturális kötődést elemezték a nemzetiségi származású általános iskolások körében és a nemzetiségi kultúra szervezett, „hivatalos” tereiben. A projektet 2007. szeptember 25-én műhelyvitával zárták.

A *Külföldiek Budapest VIII. kerületében* című mikroprojekt keretében négy résztanulmány született, melyek célja a külföldieknek a VIII. kerület demográfiai viszonyaira, szociális és gazdasági intézményrendszerére és civil szektorára gyakorolt hatásainak vizsgálata. Az eredményeket kerekasztal-beszélgetés keretében mutatták be 2007. november 22-én.

Befejeződtek a levéltári vizsgálatok az *Etnicitás, közélet, helyi hatalom Hartán a 20. sz-ban* c. és *A magyarországi kisebbségpolitika szakpolitikai elemzése. A kisebbségi törvény példája* c. kutatásokban is.

Romológiai kutatási eredmények

A *romák esélyegyenlősége Magyarországon* című, a Jedlik Ányos Program által támogatott kutatás (2006–2009) intézeti részfeladatának témája az önkormányzatiság, a pozitív diszkrimináció és az oktatás szerepe a romák helyzetének javításában. A beszámolási évben a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Karán az „Esélyegyenlőség és kisebbségvédelem a közigazgatásban” című továbbképzési szak tananyagát készítették elő.

A *Társadalmi kapcsolatok romák/cigányok és parasztok között az aprófalvakban* című kutatás keretében esettanulmányok készültek. A tanulmányok szaklektorálása sikeresen befejeződött 2007-ben. Elkészült egy módszertani kézikönyv a közösségkutatás témában. A kutatás eredményeit két konferencián és egy tanulmánykötetben mutatták be.

Judaisztikai tárgyú kutatások

Az intézet judaisztikai tárgyú kutatásai egyrészt a mai magyarországi zsidósággal kapcsolatos etnikai, vallási jelenségek vizsgálatára, másrészt a történeti hebraisztikai és filológiai feltáró, dokumentációs munkára irányulnak.

Az MTA Irodalomtudományi Intézete 2007 tavaszán a magyarországi magyar és más nyelvű irodalmak történetét összefoglaló mű készítésére vállalkozott. A magyarországi jiddis és héber nyelvű irodalom történetének feldolgozására a Judaisztikai Munkacsoport 2007-ben javaslatokat fogalmazott meg hat témakörben és elkezdték az anyaggyűjtést.

Folytatódott a 2004-ben az Akadémiai Kiadó által megjelentetett *Képfogyatkozás – Vázlat az ikonofóbia történetéről a rabbinikus hagyományban* című kötet bővebb terjedelmű angol kiadásának előkészítése is. A mű angol munkacíme: *Waning Images: Rabbinic Attitudes to Vision and Visuality*. A tárgyévre kitűzött célt, vagyis a kötet négy-öt központi fejezetének elkészítését és kiadói szerkesztőnek való megküldését sikerült teljesíteni.

A két Szeli kutatás keretében 2007-ben elkészült a két falu temetőinek részletes feldolgozása. A teljes dokumentáció felkerül a Judaisztikai Munkacsoport honlapjára. Befejeződött a váci ortodox és status quo temető felirati anyagának lektorálása, és a Rothschild Foundation támogatásával lehetővé vált a vonatkozó kötet kiadása. Folytatódik a Csörsz utcai műemléki ortodox temető anyagának feldolgozása. Temetői adatbázis összeállítását kezdték el.

Az intézet egyik kutatója a Rothschild Foundation ösztöndíja alapján és a *Jewish Revival* c. kutatás keretében a magyarországi zsidó társadalomban tapasztalható trendeket a kulturális antropológia eszközeivel vizsgálta. 2007-ben interjúkat készítettek, és elkezdődött a terepmunka is, melynek színtere a budapesti Bethlen-téri neológ zsinagóga.

Intézeti adatbázisok, kutatási portálok és hírlevelek

2007-ben sor került az Intézet Kisebbségi Önkormányzatiság portáljának feltöltésére, valamint a KOMP projekt, Kulturális, Oktatási és Multietnikus Portáljának kialakítására.

Az intézet egyik munkatársa továbbfejlesztette az Erdélyi Magyar Adatbankot és feldolgozta Jancsó Béla irodalomtörténész, valamint Kós Károly néprajzkutató kéziratanyagát.

Elkészült A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó jogszabályok és állami irányítás egyéb jogi eszközei 2006-ban; A magyarországi kisebbségi törvény és későbbi módosításainak kronológiája és a Szakiskolai lemorzsolódás című adatbázis is.

Az intézet 2007-ben négy magyar nyelvű és egy angol nyelvű elektronikus hírlevelet jelentetett meg, illetve küldött szét a partnerintézetek kutatóinak és más érdeklődőknek.

Szimpoziumok, konferenciák, kutatásszervezési feladatok

A Linköpingi Egyetem Etnikai Tanulmányok Tanszéke által szervezett *Hungarian-Swedish workshop on studies of minorities and ethnicity* c. műhelymegbeszélésen az intézet munkatársai előadásokat tartottak 2007. január 29–30-án Norrköpingben.

Európai Magyarország. Az európai integráció következményei és hatásai, 2004–2006. címmel február 6–7-én konferenciát szervezett az intézet, a Politikai Tudományok Intézete, a

Szociológiai Kutatóintézet és a Világgazdasági Kutatóintézet. Az előadók az EU-csatlakozás óta eltelt évek magyarországi tapasztalatait tekintették át.

Több műhelybeszélgetést követően, 2007. március 27-én került sor az új magyar külpolitikai stratégia kidolgozása keretében elkészített vitaindítók műhelyvitájára.

2007. március 29–30-án *Ethnological understandings of cultural diversity in Central European urban spaces* című, angol nyelvű workshop keretében boncolgatták a résztvevők a közép-európai városok etnikai sokszínűségét.

2007. április 14-én a XIV. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál keretében közös könyvbemutatóra került sor a Gondolat Kiadóval.

Sólyom László fővédnökségével 2007. április 19-én került sor a Rákóczi Szövetség és az intézet által szervezett Esterházy János emlékkonferenciára.

A hasonló című kutatási projekt integráns részeként került megrendezésre az Etnopolitikai modellek az Európai Unióban/*Ethnopolitical Models in the European Union. Internal and External Challenges* c. nemzetközi konferencia 2007. május 24–25-én.

Ugyancsak 2007. május 24-én tartották a *Minorities in Transition. A Force Forward rather than Backward* című nemzetközi konferenciát a Demokratikus Átalakulás Nemzetközi Intézete és az intézet szervezésében.

2007. június 13–15. között került sor a Magyar–Szlovák Történész Vegyesbizottság *Felekezetek, egyházpolitika, identitás Magyarországon és Szlovákiában* c. soros éves konferenciájára.

2007. július 5-6-án Pécsen tartották az *International Conference on Minority Languages* c. nemzetközi szimpóziumot a PTE Állam- és Jogtudományi Kara, az MTA Nyelvtudományi Intézete, valamint az intézet szervezésében.

2007. augusztus 30-31-én Marosvásárhelyen került sor a *Borsos Tamás Egyesület és az intézet Kisebbségi életpályák* c. közös kisebbségtörténeti konferenciájára.

A *Magyar sors Csehszlovákiában* c. nemzetközi konferencia tárgya az 1947. évi magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény és annak hatásai voltak. A Terror Háza Múzeummal közösen szervezett konferenciára 2007. szeptember 27-én került sor.

Zentán, 2007. november 2-3-án volt a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet közösen az intézettel *Történelmi tudat – kulturális emlékezet* címmel konferencia.

A *Kárpát Panel* c. szociológiai kutatás eredményeit bemutató konferenciára került sor 2007. november 15-én, a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében. Az esemény alkalmából az intézet megjelentette a kutatásról készült gyorsjelentést.

2007. december 11-én szakmai vitát tartottak az intézet, az Igazságügyi- és Rendészeti Minisztérium, valamint a Migránsokat Segítő Egyesület közös szervezésében a magyarországi bevándorolt-integrációs politikáról.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az intézet az akadémiai kutatóintézetek közül a Néprajzi Kutatóintézettel, a Nyelvtudományi Intézettel, a Földrajztudományi, a Jogtudományi, a Történettudományi, a Szociológiai

Kutatóintézettel, a Politikai Tudományok Intézetével, valamint a Társadalomtudományi Központtal folytatott közös kutatómunkát. Az egyetemi kutatóhelyek közül a Miskolci Egyetem Kulturális Antropológiai Tanszékével, az ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszékével, Germanisztikai Tanszékével, Tárgyi Néprajzi Tanszékével, az ELTE TÁTK Kulturális Antropológiai Szakcsoporttal, illetve a Pécsi Egyetem Kommunikációs Tanszékével működött együtt.

Az intézet munkatársai több más egyetemi tanszék, doktori iskola munkájában is részt vesznek. Folyamatos az együttműködésük a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetével (Békéscsaba), a Horvát Kutatóintézettel (Pécs) és jó kapcsolat alakult ki a Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztályával és a kisebbségi ombudsman hivatalával.

Szoros a munkakapcsolat több országos kisebbségi önkormányzattal. A munkatársak több szakmai folyóirat (pl. Pro Minoritate, Kisebbségkutatás, Regio) szerkesztőségének a tagjai.

Az intézet a nemzetközi kutatási programok keretében az elmúlt év folyamán számos nyugat- és kelet-európai partnerintézettel, egyetemi kutatóhellyel kooperált. Intenzív volt az együttműködés a visegrádi államok etnológiai, kisebbségkutató intézeteivel.

A külföldi partnerek közül folyamatos az együttműködés az Európai Unió Alapjogi Ügynökségével (Bécs), az Europäische Volksakademie-vel (Bolzano), valamint a Norrköpingi Egyetem Etnológiai Kutatócsoportjával. A beszámolási évben a ljubljanai Kisebbségkutató Intézettel hároméves együttműködési megállapodást kötöttek. Közös kutatások folynak a szomszéd országok akadémia intézeteivel, így például a Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi, Etnológiai és Társadalomtudományi Intézeteivel, illetve a Cseh Tudományos Akadémia Történelmi és Masaryk Intézetével.

A határon túli magyar kutatóintézetek, tudományos műhelyek közül Erdélyben a kolozsvári Erdélyi Múzeum Egyesülettel, a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézettel, a Kriza János Társasággal és az Etnokulturális Forrásközponttal, Székelyföldön pedig a csíkszeredai Regionális és Antropológiai Kutatási Központtal és a Sapientia marosvásárhelyi részlegeivel alakult ki szoros együttműködés. Szlovákiában a somorjai Forum Kisebbségkutató Intézettel, a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Irodával, a komáromi egyetem újonnan létrejött intézetével és a komáromi Etnológiai Intézettel van rendszeres munkakapcsolata az Intézetnek. Intenzív az együttműködés a kárpátaljai, a vajdasági és a muravidéki magyar kutatócsoportokkal. A vajdasági Magyar Művelődési Intézettel, a szlovéniai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézettel, illetve a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Tanárképző Főiskolával folyamatosak a közös kutatások, rendezvények.

Az intézet alapító okiratában megjelölt kutatásszervezési feladatnak megfelelően működtette a határon túli magyar kutatók Domus Hungarica, illetve az MTA Határon Túli Magyar Tudományosság ösztöndíjrendszerét.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Az intézet 2007-ben is több alkalommal sikeresen pályázott. A tárgyévben a Szülőföld Alap 5, az Apáczai Közalapítvány 1, az Oktatási Minisztérium 3, az OTKA 2 és a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány 1 új intézeti pályázatot támogatott.

A nemzetközi pályázatok közül a már futó három FP6-os programon kívül az Intézet munkatársai a Rothschild Foundation pályázatain szerepeltek sikerrel két alkalommal.

A 2007. évi Elnöki Keretből elnyert támogatást az Intézet három területen hasznosította. Az összeg nagyobbik része az FP6-os Challenge – *A szabadság és biztonság változó arcai Európában* és *A kulturális diverzitás Közép-Európa (V4) városi tereiben* c. visegrádi elemzések önrészét biztosította. Ebből a forrásból finanszírozták a *Kisebbségi magyar közösségek a XX. században* c. kézikönyv zárómunkálatait. Az INTERREG pályázat keretében 2007-ben az Ister-Granum eurorégió interetnikus viszonyainak kutatását, a települési szintű adatbázist és a képzési programot szintén az Elnöki Keretből valósították meg.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvek

1. Bindorffer Gy (szerk.): Változatok a kettős identitásra. Kisebbségi léhelyzetek és identitásalakzatok a magyarországi horvátok, németek, szerbek, szlovákok, szlovének körében. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 300 (2007)
2. Gergely A, Papp R (szerk.): A szakralitás arcai. Vallási kisebbségek, kisebbségi vallások. Nyitott Könyvműhely Kiadó, Budapest, 449 (2007)
3. Barabás Gy: Magyar zsidó levéltári repertórium II: Magyarországi zsidó hitközségek, egyletek, társulatok alapszabályai 1905–2005. (Sorozatszerkesztő: Komoróczy G) [Hungaria Judaica, 20]. MTA Judaisztikai Kutatóközpont, Budapest, 856 (2007)
4. Frojimovics K: Magyar zsidó levéltári repertórium III: Magyarországi zsidó anyakönyvek 1760-tól napjainkig (Hazai levéltárak és irattárak). (Sorozatszerkesztő: Komoróczy G) [Hungaria Judaica, 21] MTA Judaisztikai Kutatóközpont, Budapest, 692 (2007)
5. Mandel K: A román felsőoktatás-politika változásai 1990–2003 között. Presa Universitară, Cluj-Napoca, 248 (2007)
6. Mandel K, Papp ZA (szerk.): Cammogás. A romániai magyar felső-középfokú oktatás minősége. Soros Oktatási Központ, Csíkszereda, 268 (2007)
7. Papp ZA, Veres V (szerk.): Kárpát Panel 2007. Gyorsjelentés. MTA ENKI, Budapest, 308 (2007)
8. Szarka L, Majtényi B, Kántor Z, Vizi B (szerk.): Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Közép- és Kelet-Európában. Gondolat Kiadó, Budapest, 424 (2007)
9. Popély Á, Šutaj Š, Szarka L: Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés, 1945–1948. Attraktor Kiadó, Budapest, 366 (2007)

Tanulmányok

10. Bárdi N: Magyar–magyar párbeszéd a támogatáspolitikáról. Regio 2007/4. 128–168.
11. Dobos, B: The Development and Functioning of Cultural Autonomy in Hungary. Ethnopolitics, 3. 451–469 (2007)

12. Eiler, F: Die Grenzen eines wirksamen Minderheitenschutzes im Rahmen des Völkerbundes. In: Melville, R, Pesek, J, Scharf, C (Hrsg.): Zwangsmigrationen im mittleren und östlichen Europa. Philipp von Zabern, Mainz, 111–127 (2007)
13. Feischmidt, M: Symbole und Räume rivalisierender Nationalismen. Ein Beispiel der multiethnischen Stadt Cluj. In: Jaworski, R, Stachel, P (Hrsg.): Die Besetzung des öffentlichen Raumes. Politische Plätze, Denkmäler und Strassennamen im europäischen Vergleich. Frank & Timme, Berlin, 403-426. (2007)
14. Tóth, Á: Rechtliche Regelung zur Lage des Ungarndeutschtums 1938 bis 1950. In: Mittel, M, Möller, H, Pešek, J, Thüma, O (Hrsg.): Deutschsprachige Minderheiten 1945. Ein europäischer Vergleich. Oldenbourg, München, 253–296 (2007)
15. Vizi B: A nemzetpolitika feltételrendszer az uniós tagság körülményei között In: Magyar Kisebbség 3-4. 39–65 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet

Átlagléttség ¹ :	31	Ebből kutató ² :	23	
PhD, kandidátus:	14	MTA doktora:	1	
		levelező tag:	0	
		rendes tag:	0	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			5	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			170	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			165	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	33	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban	magyarul:	6	idegen nyelven:	3
tanulmánykötetben	magyarul:	54	idegen nyelven:	12
lexikoncikk	magyarul:	0	idegen nyelven:	1
recenzió	magyarul:	6	idegen nyelven:	5
összes hivatkozás száma ⁶ :	57	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	51	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	1	idegen nyelven:	3
egyéb kötet ⁸	magyarul:	2	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul:	12	idegen nyelven:	1
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	5	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
			levelező tag:	0
			rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	50	poszterek száma:	0	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	68	poszterek száma:	0	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			35	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	13	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	2	
Hazai tud. bizottsági tagság:	33	Hazai tud. bizottsági elnökség:	0	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			17	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	5	Doktori iskolát vezetőik száma:	1	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	33	Gyakorlati kurzusok száma:	49	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	23	
		PhD-t:	16	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			1483	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			169 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	4	Teljes saját bevétel:	81 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			5	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		8 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			1	
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	3 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			5	
EU forrásból:	4	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	17 MFt	
Egyéb:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	2 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			2	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		6 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

JOGTUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Országház utca 30., 1250 Budapest, Pf. 25

Telefon: 355-7384; Fax: 375-7858

e-mail: lamm@jog.mta.hu, honlap: www.mta-jti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az intézet kutatóinak tevékenysége a tárgyévben az alábbi kutatási témák köré csoportosult:

- Az EU joga és a magyar jogrendszer
- A gazdaság és a magánjog aktuális kérdései
- A Rule of Law problémái, különös tekintettel a hazai jogrendszerre
- Emberi jogok, nemzetközi kapcsolatok a globalizálódó világban
- Környezetvédelmi jog a 21. század első évtizedében
- A jogrendszer elméletének általános kérdései
- Interdiszciplináris kutatások

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Az EU joga és a magyar jogrendszer

Az európai uniós jog és a magyar jogrendszer viszonyával foglalkozó kutatások 2007-ben több altéma köré csoportosíthatók.

A közjogi altéma keretében összefoglaló jellegű munka készült a közösség szintjén érvényesülő alkotmányos folyamat tudományos és módszertani kérdéseiről, illetve az alkotmányozás megtorpanásának és lehetséges továbbvitelének folyamatáról. Két tanulmány is foglalkozott a közösségi jognak a magyar jogrendszerre gyakorolt hatásával, ezek közül az egyik az 1986 és 2006 közötti időszakot tárgyalta, míg a másik az Európai Unióhoz való csatlakozás jogalkotásra, jogalkalmazásra gyakorolt hatásait vizsgálta. Emellett angol nyelvű tanulmány került publikálásra az Európai Unió Alkotmányos Szerződéséről.

Közös cseh–magyar–osztrák projekt keretében kutatások folytak a három említett tagállamban az európai uniós csatlakozás közjogi és magánjogi vonatkozásairól. A vizsgálódások kiterjedtek az európai uniós normáknak a tagállami szabályozásra gyakorolt hatásaira, valamint az uniós jogalkotásra, főleg abban a megközelítésben, hogy annak mechanizmusát az uniós szervek részéről miért éri annyi kritika.

Az összehasonlító alkotmányjogi altémához tartoznak azok az elemzések, amelyek az Európai Közösség vertikális hatásköri rendszerének vizsgálatára irányultak, e kérdésről, illetve annak a német hatásköri rendszerrel való összehasonlításáról egy német nyelvű kismonográfia készült. A fent említett kutatásokhoz kapcsolódik az a tanulmány is, amelynek központi magvát az uniós értékek és a tagállami alkotmányokban megfogalmazott értékek összehasonlítása képezi. Egy másik kutatás az európai értékekkel kapcsolatban kifejezetten az uniós és a magyar szabályozás összehasonlítására irányult, feltárva a szabályozások közti különbségeket, ezek okait, következményeit és jelentőségét. Ez utóbbi munka tanulmány formájában került publikálásra.

Az európai uniós tagságunkhoz köthetők azok a kutatások, amelyek menekültpolitikai és migrációs kérdések vizsgálatára irányultak, ennek keretében feldolgozásra kerültek az uniós csatlakozást követő időszak bizonyos fejleményei és a schengeni csatlakozás várható hatásai. Mint ismert, Magyarországnak a 2004. évi csatlakozást követően migrációs szempontból több eltérő jogállású országgal lett közös határszakasza és a magyar államhatár több szakaszon uniós határrá vált, amely félelmeket váltott ki mind a munkavállalók, mind pedig bizonyos állami szervek részéről az országba érkező esetleges menekülthullámmal kapcsolatban. A kutatás által vizsgált kérdés az volt, hogy mennyire voltak reálisak ezek a félelmek.

Az európai büntetőjoggal kapcsolatos több éve megkezdett kutatások eredményeit összegezték az intézet munkatársai az Európai Büntetőjog Kézikönyve c. munkában. A kézikönyv feldolgozza az európai büntetőjog összes elméleti és gyakorlati kérdését, beleértve a tagállamok közötti bűnügyi együttműködést, a szupranacionális szankciók alkalmazását, valamint a harmonizált büntető anyagi jogi és eljárási rendelkezéseket, illetve az Európai Bíróság büntetőjogi tárgyú gyakorlatát. A 2008 folyamán napvilágot látó – az európai büntetőjogról a szakmai közönségnek átfogó képet nyújtó – kézikönyv társszerkesztője az intézet egyik kutatója, a fejezetek jelentős részének szerzői az intézet munkatársai.

Több országra kiterjedő összehasonlító kutatás keretében tanulmányok készültek, amelyek a jogharmonizáció hatékonyságát (lehetőségeit) vizsgálják az emberkereskedelemre vonatkozó, illetve a bűnügyi nyilvántartásról szóló hazai jogszabályok példáján. A kutatás segítségével a magyar tudomány is alkotó módon bekapcsolódhatott abba az európai diskurzusba, amely a nemzeti büntetőjogok közelítésének lehetőségei és határai körül folyik.

Résztanulmányok jelentek meg a prostitúció és a kapcsolódó bűncselekmények kérdéskörében is. Külön kötet készül a nemzetközi emberkereskedelem témájában.

A gazdaság és a magánjog aktuális kérdései

A magánjog területén tovább folytak a korábbi években megindult kutatások. Így folytatódott a magyar versenyjog európai jogi kitekintésben történő összehasonlító vizsgálata, továbbá a fogyasztóvédelem versenyjogi kapcsolódásainak elemzése. Ide tartoznak az Európai Unió és a WTO kapcsolataira irányuló vizsgálódások is, melyeknek elsődleges tárgya a 2007. évben a GATT–WTO normák érvényesíthetősége volt. Az intézet egyik kutatója egyébként ebből a témakörből készítette PhD-értekezését, melynek munkahelyi vitájára az év végén került sor.

Az intézetben folyó civilisztikai kutatások fontos területe a csődjog. A nemrégiben történt törvénymódosításra tekintettel átdolgozásra került a Csődjogi Kommentár, a munka jelentős részét az intézet kutatói állították össze, s az kézikönyv formájában 2007 szeptemberében jelent meg.

A gazdaság és a magánjog hazai fejlődése a tárgya az intézet egyik kutatója által megírt monográfiának, amely a szocializmus, a rendszerváltozás és az újkapitalizmus gazdasági civiljogával foglalkozik. E munka átfogóan elemzi a gazdaság területére vonatkozó civilisztika hatvanéves történetét, különös tekintettel a rendszerváltozás jogára. Szintén ebben az évben látott napvilágot a Gazdasági státuszjog című tankönyv átdolgozott változata, amely a legújabb jogfejlődést dolgozta fel a csődjog, az értékpapírjog és a versenyjog területén.

A civilisztikai kutatásokon belül kiemelt helyet foglalnak el a készülő Polgári Törvénykönyvhöz kapcsolódó munkálatok. A beszámolási évben az intézet magánjogászai

részletes véleményt készítettek az új Polgári Törvénykönyv tervezetéről. Ez az anyag részben tanulmányok formájában megjelenés alatt van. A Ptk. hagyományos felosztása szerinti vizsgálatok mellett sor került a Ptk. tervezet összehasonlító magánjogi szempontból történő áttekintésére is, amelynek konklúziója az, hogy az új Ptk. elfogadása esetén szükséges lesz a nemzetközi magánjogi kódex rekodifikálása is.

A főtémán belül továbbra is lényeges szerepet kapott a kereskedelmi választott bíraskodással összefüggő problémák vizsgálata. A kérdéskörrel foglalkozó PhD-értekezés – melynek munkahelyi vitája is megtörtént – összehasonlító megközelítésben mintegy tíz állam kereskedelmi választott bíraskodásának több fontos aspektusát dolgozza fel.

A széles értelemben vett magánjoghoz tartoznak a munkajogi és a családjogi kutatások. A munkajog tárgykeréből igen aktuális és nagy gyakorlati jelentőséggel bír az a terjedelmes írás, amely a polgári jog és a munkajog kapcsolatáról szól, különös figyelmet fordítva a munkajog „magánjogiasodásának” folyamatára. A családjogi kutatások a családjogi nemzetközi jogegységesítési folyamatra fókuszáltak, s erről egy átfogó tanulmány született.

A Rule of Law (jogállamiság) problémái, különös tekintettel a hazai jogrendszerre

A beszámolási időszakban számos, többféle szempont alapján csoportosítható kutatás folyt a tárgykerben. Az első csoportot a rendszerváltás jogelméletéhez adalékul szolgáló azon vizsgálódások jelentik, amelyek a jogállamiságra való áttérés típusait tanulmányozták. A tárgykerben angol és magyar nyelvű monográfia, több tanulmány és egy dokumentumfordítás-kötet készült. A rendszerváltás jogával foglalkozó több éve folyó kutatások lezárásaképpen angol nyelvű tanulmánykötet jelent meg, amely a rendszerváltás jogának bizonyos elméleti aspektusait és az egyes nagy jogterületeken történt változásokat tekinti át.

A beszámolási időszakban az állampolgárság több, elkülönült vizsgálat tárgyát képezte. Egy kutató a honosítási eljárás során alkalmazott preferenciák kérdését, valamint a választójog és a diaszpóra összefüggéseit több, angol és magyar nyelven megjelent tanulmányban vizsgálta. Ugyancsak e tárgykerben egy másik munkatárs a nacionalizmus elméletét kutatta, továbbá több tanulmányt és egy monográfiát jelentetett meg a kisebbségek politikai képviseletének és az etnikai hovatartozás meghatározása alkotmányos problematikájának tárgyában.

Kapcsolódó, de elkülönült elemzések történtek a lelkiismereti és a vallásszabadság szabályozásával, valamint az állam és az egyházak jogállásával kapcsolatban is.

A beszámolási évben az intézet több kutatója vett részt egy készülő alkotmánykommentár megírásában, s ehhez több tanulmányt készítettek.

Kiterjedt, több kutató részvételével vizsgálódások folytak a közigazgatás elmélete és gyakorlati anomáliái körében. Az intézet egy kutatója monográfiában, valamint több tanulmányban elemezte a közszoigalat pozitív és negatív irányú változásait, valamint a közigazgatás jellegének átalakulását és az utóbbi évtizedek közigazgatási reformjainak várható következményeit. Több tanulmány látott napvilágot a közérdek és a közigazgatás tárgykerében, amelyek szerint nem jeleníthető meg olyan közérdek, amelyet a közigazgatás valóban elméletileg megalapozottan képviselhetne.

Feldolgozásra került az állami felügyelet több elméleti és gyakorlati aspektusa, mind Magyarország, mind pedig több európai állam gyakorlatában. A témában publikáció jelent meg az önkormányzatok ausztriai felügyeletéről, egy másik írás pedig a svájci települések közigazgatásával foglalkozott.

Elkészült egy PhD-értekezés, amely a törvényhatósági jog történetét, valamint a magyar önkormányzati rendszer 1989 utáni strukturális átalakulási irányait – különös figyelemmel a fővárosi önkormányzati rendszer kialakulására – dolgozza fel.

A főtémáján belül különös aktualitásuk van azoknak a kutatásoknak, amelyek a büntető-igazságszolgáltatási rendszerben tetten érhető hátrányos megkülönböztetéssel, továbbá a rendészeti feladatok privatizálásával foglalkoztak. A tanulmánykötetben és folyóiratcikkekben megjelentetett írások mellett kismonográfia és angol nyelvű tanulmány készült a terrorizmus-ellenes intézkedések és a rendvédelmi szervek egyes eljárásai alkotmányosságának kérdéséről.

A Rule of Law-hoz kapcsolódnak azok az intézet több kutatójának részvételével végbement, s tanulmánykötetben is dokumentált kutatások, amelyek egy nemzetközi projekt keretében arra irányultak, hogy a magyar államszervezet és társadalom különböző pillérei (az Országgyűléstől, a civil szervezeteken át a médiáig), alkalmasak-e a korrupciós helyzetek nagy részének kivédésére és kezelésére.

A Nemzetközi Büntetőjogi Társaság XVIII. Kongresszusára való előkészületek jegyében az intézet egyik kutatója részt vett a magyar nemzeti referátum elkészítésében, melynek tárgya a terrorizmus elleni harc büntetőjogi problematikája, elsősorban a bűncselekmény stádiumai és az előrehozott felelősségi formákat érintő kérdések. Egy másik kutató pedig az esküdtrendszer elméleti alapjait vizsgálta.

Ugyancsak kiterjedt kutatások folytak a Rule of Law nemzetközi jogi érvényesülésével kapcsolatban: különösen a nemzetközi büntetőbíróóságok létrehozásával és működésével összefüggésben, valamint a biztonsági tanácsi határozatoknak a Nemzetközi Bíróság általi felülvizsgálását érintő kérdések vizsgálatán keresztül.

Emberi jogok, nemzetközi kapcsolatok a globalizálódó világban

Az emberi jogok nemzeti védelmének terén végzett kutatási tevékenység elsősorban a magyar Alkotmány 8. §-ában foglalt rendelkezés elemzésére és értelmezésére irányult. Az emberi jogok általános elméletének áttekintése mellett, a kutatás külön figyelmet fordított a vonatkozó alkotmányos előírások gyakorlati érvényre juttatásának olyan időszaki kérdéseire is, mint például az emberi méltósághoz való jog és a véleménynyilvánítás szabadságának kapcsolata, vagy az alkotmányos alapjogi garanciák magánjogi ítélezésben való alkalmazása. Szintén e körben említendő a kisebbségek jogaival kapcsolatos kutatási részirány, amely egyaránt elemzés alá vonta a többkultúrájú politikai közösség megvalósítására irányuló magyar alkotmányozói szándékot, a visegrádi országok kisebbségvédelmi tárgyú jogszabályait, valamint a kisebbségi jogok közösségi és nemzetközi jogi kereteit. Egyik kutató a tárgyév során e kérdéskörrel monográfiát adott közre.

A tárgyévben kiterjedt vizsgálódások történtek a rasszizmus, az idegengyűlölet és a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni jogi fellépés témájában. A munka fontosságát jelzi, hogy több intézeti kutató aktívan közreműködött az Európai Alapjogi Ügynökség Rasszizmust és Idegenellenességet Megfigyelő Európai Információs Hálózat (FRA-RAXEN), továbbá az Alapjogi Információs Hálózat (FRALEX) tevékenységében. Külön említést érdemelnek a gyűlöletbeszédet sújtó magánjogi jogkövetkezmények tárgyában nemrégiben elfogadott jogszabály kritikáját megfogalmazó elemzések.

Kutatások folytak az ombudsman intézményével és az európai ombudsmannal összefüggésben is. Az ombudsman intézményének vizsgálata mindenekelőtt a különböző modellek áttekintésére és alkalmazásuk gyakorlati következményeire fókuszált. Ez a fajta

komparatív megközelítés értékes adalékokkal szolgált az európai ombudsman mandátumának és sajátosságainak a megértéséhez is.

A nemzetközi béke, a biztonság és a nemzetközi viták békés rendezésének területére tartozó kutatások középpontjában a békés célú nukleáris technológiákhoz való hozzáférés joga és a nemzetközi közösség által gyanúsítottnak ítélt nukleáris programok helyzete, az iraki konfliktus nemzetközi jogi megítélése, a terrorizmus elleni küzdelem és az emberi jogok védelmének gyakran ellentmondásos viszonya, a nemzetközi válságigazgatás és a konfliktus utáni békeépítés gyakorlata, valamint a Nemzetközi Bíróság joghatóságának témája állt. Ide tartozik továbbá az ENSZ Biztonsági Tanácsának szervezeti és szavazási reformjával foglalkozó kutatási részirány is, amely részletesen áttekinti az oly gyakran bírált testület létrejöttének előzményeit, működésének gyakorlatát, és kritikai elemzés alá vonja a múltban napvilágot látott különböző reformkoncepciókat.

Környezetvédelmi jog a 21. század első évtizedében

2007-ben az intézet kutatói több tanulmányban foglalkoztak az egészséges környezethez való joggal, a környezeti adatokhoz való hozzáféréssel, a fenntartható fejlődés fogalmával, illetve vizsgálták e területen a nemzetközi és a belső jogi szabályozás közötti kapcsolatot. Külön tanulmány született az Alkotmány egészséges környezethez való jogról szóló 18. §-ának magyarázatáról.

A tárgyévben az intézet kutatói vizsgálták az EK/EU alapszerződések és a környezetvédelem kapcsolatát. Ennek során elemezték a 2007-ben jóváhagyott Lisszaboni Szerződés rendelkezéseit is. Egy, a témában elkészült tanulmány áttekintette a gazdasági integrációhoz kapcsolódó közösségi környezetpolitika és jogalkotás kialakulását, különös tekintettel a környezetvédelemnek az elsődleges jogban, a Közösség alapokmányaiban rögzített jogalapjaira.

Az alapszerződésekben rögzített környezetpolitikai jogalap bemutatása mellett a tanulmány foglalkozik a közösségi környezetpolitika érvényesítésének 2007-ben „hatályos” eszközeivel: másodlagos jog – szakpolitikai akcióprogramok finanszírozási mechanizmus – intézményrendszer – EU Bíróság: környezetvédelmi ítélezés.

A European Science Foundation támogatásával, az olasz akadémia Nemzetközi Jogi Intézetével (Institute for International Legal Studies, ISGI) közösen a beszámolási évben indult kutatás tárgya az Alpok és Kárpátok Egyezmény. A vizsgálódás kiterjed a fenntartható fejlődésre és az egészséges környezethez való jog megjelenésére a Kárpátok és Alpok Egyezményekben, összegzi az Alpok Egyezmény tapasztalatait, kitér a Kárpátok Egyezmény alkalmazásának problémáira, a nemzetközi kormányközi és nem kormányzati szervezetek szerepére, valamint a szerződések rendszereinek lehetséges továbbfejlesztésére, illetve a Kárpátok Egyezmény elfogadás előtt álló jegyzőkönyvére. A kutatás eredményeit a két részt vevő intézet 2008-ban angol nyelvű közös kötetben tervezi megjelentetni.

Az intézetben a környezetvédelmi igazgatással foglalkozó kutatások keretében a tárgyévben két tankönyvfejezet készült el, illetve megjelenés alatt van egy, a közérdeknek a környezetvédelmi szabályozásban történő érvényesíthetőségét vizsgáló tanulmány.

A beszámolási évben folytatódtak a nukleáris jogi kutatások, ezek közül kiemelt érdemmel egy, a nukleáris kárfelelősség kérdéseit taglaló angol nyelvű írás, valamint a nukleáris energia békés célú hasznosítása és a non-prolifерáció közötti összefüggéseket tárgyaló külföldön megjelent tanulmány.

A jogrendszer elméletének általános kérdései

A tárgyévben számos nagy ívű jogelméleti kutatás haladt előre. Folytatódott a konceptuális jogelmélet és a jogelméleti módszertan problematikájának elemzése. A kutatások elsősorban a jog és az erkölcs normativitása közötti viszonyt érintették, azt vizsgálták, hogy a prudenciális és az erkölcsi indokok milyen szerepet játszanak abban, hogy a jog sajátos normativitásra tesz szert. Ugyancsak ehhez a témakörhöz tartozik egy olyan autoritáskonstrukció kidolgozása, amely alkalmazható a jogra. A szabályok és az elvek közötti fogalmi viszony jogelméleti összefüggéseit kereső kutatás azt javasolta, hogy az elvek kérdését érdemes a jog külső (politikai és erkölcsi) igazolásának problematikájához kapcsolni, és így kiemelni a tételes jogból.

A közérdek fogalmának jogelméleti összefüggéseit feltáró elemzés elutasítja, hogy a közérdek fogalma eleve zavaros lenne. A kortárs gyakorlati filozófiában könnyen található olyan támpontok, amelyek a közös jó, illetve a közös érdek fogalmait a kellő világossággal megragadhatóvá teszik. Helyes volna egy individualista és minimalista közérdek-fogalmat tekinteni vezérfonálnak (amely annak kalkulálásán alapul, hogy a döntések konkrétan milyen individuális preferenciákat elégítenek ki).

Írások készültek Kelsen, Moór Gyula és Horváth Sándor, Hart és Peschka Vilmos jogelméletéről. Az elemzések módszertani alapkérdéseket tárgyaltak a jogdogmatika természete, a jogfelfogások és jogelméletek összefüggése, a jogelmélet (különösen a konceptuális jogelmélet) és a tételes jogtudományok közötti kapcsolat, a jogi fogalmak szemantikájának problematikája, a jogalkalmazási modellek és értelmezésük, a jogpolitika, a jog és irodalom mozgalmának áttekintése és értékelése, valamint a jogelmélet oktatása kapcsán. A jogdogmatika és a jogtudomány viszonyának elemzése során a tárgyévben olyan eredmény született, amely szerint érdemes volna bizonyos összefüggésekben egy tágabb, a jogrendszerek minden történeti változatára alkalmazható dogmatika-fogalmat, más összefüggésekben viszont egy specifikusabb, csak a modern jogrendszerekre alkalmazható jogdogmatika-fogalmat használni.

Az intézet egyik kutatója szerkesztette Aquinói Szent Tamás természetjogi fejtegetéseinek fordításait, egy nemzetközi Tammelo-émlékkötetet, sajtó alá rendezte Horváth Sándor Domonkos professzor természetjogi műveit, továbbá Horváth Barna teljes idegen nyelvű munkásságát.

Interdiszciplináris kutatások

Az intézetben két tudományterületen folynak interdiszciplináris kutatások: az infokommunikációs jog, valamint az egészségügyi jog terén.

Az infokommunikációs jogi kutatások keretében 2007 során részben a korábbi kutatási témák továbbvitele történt, részben pedig új kutatási témák kidolgozása nemzetközi kutatási projektek keretében.

A hálózatos iparágak regulációs joga vizsgálatának célja az elmúlt három év kutatási eredményeiből egy olyan szabályozási rendszer kialakítása, amely elősegíti a versenysegítő szabályozás útján az iparági versenyképesség növekedését. Ennek során az alábbi témakörökkel foglalkoztak: 1) A jelentős piaci erő szabályozása, mint rendszer: jogalkalmazási nehézségek a villamos energia szabályozásban; 2) Az agency jellegű szabályozó hatóságok új funkciói a hálózatos iparágak igazgatásában; 3) A spam szabályozásának jogi kérdései; 4) A közigazgatási bíráskodás jellegzetességei az

elektronikus hírközlési határozatok felülvizsgálata terén az EU-ban (összehasonlító jogi kutatás); 5) A végső menedékes szabályozás modelljének kidolgozása a villamos energia szektorban. A kutatási eredmények publikálása folyamatban van.

2007 során hangsúlyos volt a nemzetközi kutatási együttműködésekben való részvétel, ezek részben meglévő projektekben (DAAD) zajlottak, részben azonban új kutatóintézeti hálózatok kialakítását célozták (a gazdaság és a hálózatok jogi-közgazdasági szabályozása 6 EU intézmény részvételével, koordinátor TILEC). Több nagy volumenű nemzetközi projekt előkészületei, illetve pályázati munkák benyújtása történt. A pályázatok elbírálása folyamatban van.

Az egészségügyi jog területén elsősorban az összehasonlító jogi és a biotechnológia jogi háttérét elemző kutatások kerültek a középpontba. Ez a kutatómunka az egészségügyi jog széles területét öleli fel, a genetikától a szervátültetésen át az élet végével kapcsolatos döntésekig, és célja az, hogy rámutasson a szabályozás csomópontjaira, ezen keresztül feltárja az egyes országok szabályozása közötti különbségeket és azonosságokat, ennek lehetséges okait, illetve ezek fényében a lehetséges jövőbeli fejlődési irányokat. 2007-ben a genetika jogi vonatkozásairól szóló (szomatikus, ill. csírasejtes génterápia, terápiás, ill. reprodukciós célú klónozás) résztanulmány, valamint részben az emberen végzett orvostudományi kutatásokról, valamint a szervszövet transzplantációról szóló tanulmány készült el.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az NKFP 5-05804/2004 (2004–2007) számú *Az információs társadalom keretfeltételei és a magyar versenyképesség az EU integráció tükrében* című kutatás záró évében a kutatási eredmények összefoglalására került sor. Részletes javaslatok születtek az elektronikus hírközlés, az adatvédelem, a médiaszabályozás, az internet szabályozása és a szerzői jogok terén, melyek Magyarország versenyképességének növelését segítik az infokommunikációs szektorban.

Az NKFP 6-00075/2005 (2005–2008) számú *Az Unió tagság következményei a magyar jogrendszerre és a közigazgatásra* című kutatás *fő célja a tagsággal együtt járó versenyképesség-alkalmazkodás-jogalkalmazás-jogalkotás négyesében a domináns területek új tendenciáinak elemzése*. A megjelent tanulmánykötet nagy szakmai érdeklődést váltott ki, valamint műhelyviták, tanulmányok és konferencia előadások gyarapítják az eredmények körét. Három tanulmánykötet megjelenés alatt van.

Az NKFP –e-00912007 *Önkormányzatiság, a pozitív diszkrimináció, az oktatás szerepe a romák helyzetének javításában-elméleti és gyakorlati modellek* című kutatásban javaslatok készültek az esélyegyenlőségi szabályozás reformjára, és az uniós irányelvekkel való összhang megteremtésére.

OTKA T/046973 (2004–2007) *A nemzetközi emberkereskedelem* című pályázat befejező stádiumba ért, a kutatás eredményeit tartalmazó monográfia megjelenés alatt van. A kutatás lezárásának meghosszabbított határideje 2008. december 31., az időközben bekövetkezett jogszabályi és intézményi változásokra tekintettel.

OTKA T/62382 (2006–2009) *A bírói érvelés összehasonlító tanulmányozása* című pályázat keretében több magyar és angol nyelvű publikáció született, melyek fogalmi alapokkal és jogtechnikai határkérdésekkel foglalkoztak.

OTKA T/68361 (2007–2010) *Jogállamiság és rendőrség: Korszakváltás és új kihívások* című, a tárgyévben indult pályázat keretében több résztanulmány jelent meg hazai szaklapokban és

angol nyelven az USA-ban, az etnikai kisebbségeket a büntetőeljárásban sújtó hátrányos megkülönböztetés tárgykerében.

OTKA T/046289 (2004–2007) *Közérdek és közigazgatás* című kutatás a politika, a jogalkotás és a jogalkalmazás szerepét és kapcsolatát vizsgálta a közjó érvényesítésében. A lezárult kutatás eredményeit közreadó kötet nyomdában van.

A Miniszterelnöki Hivatal és az MTA közötti együttműködés keretében *Az igazságszolgáltatás újabb 10 éve – mit akart és mit ért el az igazságszolgáltatási reform* című kutatás az igazságszolgáltatási struktúrára, a bírói gyakorlat elemzésére, illetve perstatisztikai adatok vizsgálatára fókuszál.

Szintén a MeH felkérésére folyó, *Az állami jogérvényesítés és az államműködés hatékonyabb szabályozási viszonyrendszere* című kutatás az állami szervek működésének optimalizálásával kapcsolatos kérdésekkel foglalkozott.

Az intézet kutatói 2007-ben is jelentős szakértői tevékenységet végeztek az állami szervek részére és aktívan közreműködtek a jogszabályok előkészítésében. Az intézeti munkatársak felsőoktatásban betöltött szerepe továbbra is jelentős, többen oktatnak doktori iskolákban, melyek a tudomány továbbfejlesztésének kiindulópontjai.

Az intézet munkatársai rendszeresen tudományos konferenciák meghívott előadói, a tárgyévben közel ötven hazai, és ugyanennyi nemzetközi rendezvényen tartottak tudományos előadást.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

„*The influence of EU Law and Legal Orders on the Central European countries*”, közös cseh–magyar–osztrák projekt célja az európai uniós csatlakozás vizsgálata a három említett tagállamban. A program egyaránt foglalkozott a közjogra és a magánjogra történt kihatásokkal, köztük az uniós és a nemzeti állampolgárság közötti kapcsolat témájával, valamint közigazgatási problémákkal.

DAAD magyar–német kutatócsere projekt *A versenyképesség növelése az infokommunikációs szektorban – paradigmaváltás a szabályozásban* címmel. Az együttműködés lényege, hogy a kutatók két ország szabályozási megoldásainak megismerése révén, tapasztalatcsere útján segítsék a versenyképesség fejlesztését.

A Demokratikus Átmenetért Központ (ICDT) és a Jogtudományi Intézet a *Strengthening Democratic Institutions in the Balkans: Ombudsman Service Reform in Kosovo and Montenegro* című projekt keretében közreműködik a két balkáni állam jogvédelmi rendszerének kialakításában.

A tárgyévben a kutatóhely részt vett a *Transparency International* magyar csoportja megbízásából a *National Integrity Study* (NIS) elkészítésében. Ennek keretében a jogszabályi háttér és a gyakorlat alapján azt vizsgálták, hogy a magyar államszervezet és a társadalom különböző pillérei (az Országgyűléstől a civil szervezeteken át a médiáig), alkalmasak-e (illetve mennyire alkalmasak) a korrupciós helyzetek nagy részének kivédésére.

A European Science Foundation pályázatán való sikeres részvétel eredményeként olasz és magyar kutatók a hegyi régiók fenntartható fejlődésével foglalkoztak.

A nagoya-i egyetemmel több évre visszanyúló együttműködés a tárgyévben is folytatódott. Az Intézet a beszámolási évben a Visegrád-ösztöndíj keretében pályázatot nyert ukrán kutatót fogadott.

Konferenciák

Az intézet a tárgyévben számos rendezvényt tartott, köztük könyvbemutatót, műhelyvitákat, hazai és nemzetközi konferenciákat.

A nemzetközi konferenciák közül kiemelhetők a következők:

A nagoya-i egyetemmel több éve fennálló együttműködés keretében Budapesten 2007 márciusában szemináriumra került sor *Comparative Aspect of Civil Litigation* címmel. A két állam polgári perjogát összehasonlító jelleggel feldolgozó rendezvényen a polgári eljárásjog kodifikációjáról, a választottbírói eljárásról, valamint a mediációról volt szó.

A European Science Foundation támogatásával és az olasz Akadémia Nemzetközi Jogi Intézetével (Institute for International Legal Studies, ISGI) közös kutatás keretében a tárgyévben szervezett nemzetközi konferencia címe *Sustainable Development and Transboundary Co-Operation in Mountain Regions (The Alpine and the Carpathian Conventions)* volt. A rendezvényt az ENSZ Környezeti Programja is támogatta, azon 9 országból 22 szakember vett részt, köztük akadémiai kutatóintézetek, egyetemek, minisztériumok, illetve nemzetközi szervezetek (Alpok Egyezmény Titkársága, UNESCO, UNEP), NGO-k munkatársai.

A Friedrich Ebert Alapítvánnyal közösen rendezett *A társadalombiztosítási rendszer reformja* című nemzetközi tudományos konferencián ismert külföldi és hazai kutatók tartottak előadást. A tanácskozás aktualitását elsősorban a magyar egészségbiztosítási reform adta, amelyről néhány előadó kritikai véleményt fogalmazott meg. Alkalmot nyílt az összehasonlításra a magyar társadalombiztosítási rendszer, valamint a német, az osztrák, a szerb és a román szabályozás között.

A Jogtudományi Intézet a Magyar Fejlesztési Bank támogatásával a jogtudomány terén kiemelkedő szakmai tevékenységet végzők tudományos teljesítményének elismerésére díjat alapított. A díj három tagozatból áll. A *Iuris Consulto Excellentissimo* díj, a *Peschka Vilmos Emlékérem az ICE Díj Magánjogi Tagozata* és a *Pulszky Ágost Emlékérem az ICE Díj Közjogi Tagozata*. A díjak két évente a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából kerülnek átadásra. A díjazandók személyére a magyarországi egyetemek jogi karai tehetnek javaslatot. A beérkezett jelölések alapján a Kuratórium dönt a díj és az emlékérmek odaítéléséről, melyek első ízben 2007 novemberében a Magyar Tudomány Ünnepe sorozat keretében kerültek átadásra. Az ünnepségen a díjazottak az általuk választott témákban előadást tartottak.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvek

1. Lamm V (szerk.): *Transformation in Hungarian law (1989-2006)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 230 (2007)
2. Lőrincz L: *A közigazgatás alapintézményei*. 2. átdolgozott, bővített kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 407 *CD-ROM* (2007)

3. Majtényi B: Multikulturalizmus Magyarországon? A nemzetállam új ruhája. Gondolat Kiadó, Budapest, (2007)
4. Pap A. L: Identitás és reprezentáció – az etnikai hovatartozás meghatározásától a politikai képviselőig. Gondolat Kiadó, Budapest, 316 (2007)
5. Sárközy T: A szocializmus, a rendszerváltás és az újkapitalizmus gazdasági civiljoga 1945–2005. HVG-ORAC, Budapest, (2007)
6. Varga Cs: Jogállami? Átmenetünk? Polisz sorozat könyvei 6. Kráter, Pomáz, (2007)
7. Vörös I (szerk.): Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. Egy európai jogi irányelv átültetésének margójára. MT JTI, Budapest, (2007)

Tanulmányok

1. Bragyova A: Legal change, continuity of law, and the denial of the past – a contribution to the legal theory of the regime change. 11–40 In: Lamm Vanda (szerk.): Transformation in Hungarian law. Akadémiai Kiadó, Budapest, (2007)
2. Fehér L: A prostitúció körüli élősdi jellegű bűncselekmények. Egy empirikus vizsgálat főbb tanulságai. 11–134 In: Virág György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok, No. 44. OKRI, Budapest, (2007)
3. Halász I: Nemzetközi igazgatás a délszláv válságban. 153–172 p. In: Glatz Ferenc (szerk.): A Balkán és Magyarország. Váltás a külpolitikai gondolkodásban. MTA Társadalomkutató Központ – Európa Intézet, Budapest, (2007)
4. Hollán M: Confiscation of the proceeds from crime and the principle of presumption of innocence. 363–372 p. In: Nuotio, Kimmo (ed.): Festschrift in honour of Raimo Lahti. University of Helsinki, Helsinki, (2007)
5. Koppányi Sz: A hatékony jogorvoslat terjedelme, lehetősége és korlátai az elektronikus hírközlésben, különös tekintettel a piac szabályozásával kapcsolatos eljárásokra. II. rész. Infokommunikáció és Jog, Vol. 4. No. 1. 19–29 (2007)
6. Ligeti K: Grundfragen der neuregelung des ungarischen Jugendstrafrecht. Recht der Jugend und des Bildungswesens, Vol. 55. No. 2. 190–201 (2007)
7. Mavi V: Az állampolgárság intézménye: fejlődés, vagy marginalizálódás? Állam- és Jogtudomány, Vol. 48. No. 1. 29–67 (2007)
8. Rácz Z: A munkavállalók személyiségi jogainak védelme, különös tekintettel az adatvédelemre. 212–231 In: Csák Csilla (szerk.): Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás 70. születésnapjára. Novotni Alapítvány, Miskolc, (2007)
9. Sulyok G: Thoughts on the necessity of Security Council reform. Acta Juridica Hungarica, Vol. 48. No. 2. 143–167 (2007)
10. Szamel K: Közigazgatási aktustan. Közigazgatási szerződések. A jogalkotó közigazgatás. 174–220 In: Lőrincz Lajos (szerk.): Közigazgatási jog. HVG-ORAC, Budapest, (2007)
11. Varga Cs: Development of theoretical legal thought in Hungary at the turn of the millenium. 615–638 In: Takács Péter – Jakab András – Tatham, Allan F. (eds.): The transformation of the Hungarian legal order 1985–2005. Kluwer, The Hague, (2007)
12. Végvári R: Shifts in thinking concerning law of criminal pocedure in witness protection. Acta Juridica Hungarica, Vol. 48. 2007. No. 4. 61–72 (2007)
13. Vörös I: A tisztességtelen verseny elleni jog a magyar és az európai jogban – hatás, ellenhatás és harmonizáció. 285–321 In: Vörös Imre (szerk.): Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. MTA JTI, Budapest, (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Jogtudományi Intézet

Átlagléttség ¹ :	54	Ebből kutató ² :	38	
PhD, kandidátus:	14	MTA doktora:	6	
		levelező tag:	1	
		rendes tag:	2	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			15	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			192	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			185	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	58	idegen nyelven:	8
külföldi folyóiratban	magyarul:	0	idegen nyelven:	13
tanulmánykötetben	magyarul:	38	idegen nyelven:	29
lexikoncikk	magyarul:	11	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul:	0	idegen nyelven:	2
összes hivatkozás száma ⁶ :	960	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	740	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	8	idegen nyelven:	2
egyéb kötet ⁸	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul:	5	idegen nyelven:	4
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	6	idegen nyelven:	1
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 1	MTA doktora: 0	levelező tag: 1	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	54	poszterek száma:	0	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	48	poszterek száma:	0	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	4	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	3	
Hazai tud. bizottsági tagság:	13	Hazai tud. bizottsági elnökség:	7	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			28	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	11	Doktori iskolát vezetőik száma:	4	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	61	Gyakorlati kurzusok száma:	58	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	32	Diplomamunkát:	147	
		PhD-t:	29	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			16	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			20,8 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	3	Teljes saját bevétel:	57,8 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			4	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		5,9 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			3	
NKFP:	3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	31 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			4	
EU forrásból:	2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	3,3 MFt	
Egyéb:	2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	3,2 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			4	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		14,4 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49., 1250 Budapest 1. Pf. 27

Telefon/Fax: 375-0493, Fax: 356-1849

e-mail: arthist@arthist.mta.hu, honlap: www.arthist.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A magyarországi és magyar művészet átfogó, nemzetközi kontextusba helyezett, a lehetőségekhez képest interdiszciplináris vizsgálata, emlékanyagának értékelése, feldolgozása és dokumentálása. Különös figyelmet fordít annak nemzetközi kapcsolataira, mindenekelőtt a közép-európai régióra, valamint a diszciplína történeti-tudománytörténeti vonatkozásaira, újabb módszertani, elméleti fejleményeire. Törekvése, hogy különböző projektek kezdeményezése, szervezése, irányítása révén a tudományterület integratív tényezője, az innen kiinduló kezdeményezések ösztönzője és inkubációs műhelye legyen.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Általános kutatások

A szakterület volumenében és perspektívájában is legfontosabb eseménye a diszciplína világszervezetének, a Comité International d'Histoire de l'Art-nak (CIHA) az intézet szervezésében és meghívására megvalósult nemzetközi konferenciája volt. Jelentőségét jelzi, hogy megrendezéséért komoly verseny folyik, hasonló tudományos rendezvény legutoljára 38 éve volt Magyarországon. A *How to Write Art History: National, Regional or Global?* címmel megrendezett konferencián a 4 kontinens 19 országából érkezett előadók (s magyar kollégáik) 5 szekcióban 51 referátumot tartottak; a tudományterület vezető nemzetközi képviselői s fiatalabb tehetségei a regionalitás, a művészettörténet, a nacionalizmus és a poszt-nemzeti sajátosságok s az így keletkező muzeológiai és műemlékvédelmi feladatok kérdéskörébe tartozó témákat tárgyaltak. A konferencia szervezését és eredményeit tekintve – a résztvevők véleménye alapján is – sikeresnek bizonyult, s tovább segítette a tudományág nemzetközi integrációját, növelte nemzetközi mozgásterét.

Ugyancsak fontos és tovább mutató kezdeményezésnek bizonyult a Magyar Képzőművészeti Egyetemen és a C3 Alapítvánnyal közösen szervezett *Művészet mint kutatás* címmel rendezett konferencia, melyen művészettörténészek, más tudományágak képviselői és művészek vizsgálták e két terület sajátosságait.

Az intézet szerkesztésében jelenik meg az *Ars Hungarica* c. folyóirat s a *Művészettörténeti Füzetek*, itt szerkesztik a szakma idegen nyelvű folyóiratát, az *Acta Historiae Artium*ot és az *Enigma* c. művészetelméleti periodikát.

A magyarországi romantika és gótika művészete

A már régóta súlyponti jelentőségűnek számító ikonográfiai, ikonológiai és hagiográfiai kutatások tovább folytatódtak. Közülük a legfontosabbnak az intézet közreműködésével

Székesfehérváron megvalósult *Szent Imre 1000 éve* c. kiállítás, konferencia és a CD-vel kiegészített tudományos katalógus bizonyult. Külön kiemelendő a kultusztörténet komplex, a 20. század második feléig nyúló feldolgozása. A programban 10 kutató vett részt, ebből 6 az intézet részéről, becsült intézeti ráfordítás 100 E Ft, pályázati forrás nem volt). Ide tartozik a részben az intézet által szervezett Szent Erzsébet kultuszával foglalkozó nemzetközi tudományos ülésszak, valamint a Szent László ikonográfiájával és kultusztörténetével kapcsolatos tanulmányok és előadások sora.

Kiemelkedő eredmények születtek a középkori művészet topológiájával kapcsolatban, a Fragmenta Codicum csoport keretében folytatódtak a kodikológiai kutatások, (a programban 6 fő vett részt, ebből intézeti 1 fő, intézeti ráfordítás nem volt.) OTKA-keretben az erdélyi oltárok felmérése. (4 kutató, ebből intézeti 1 fő – a kutatás vezetője, intézeti ráfordítás nem volt).

A magyarországi reneszánsz és barokk művészete

Az intézet tevékeny részt vállalt a reneszánsz év tudományos programjainak előkészítésében, az MNG, BTM, OSZK, Budapesti Egyetemi Könyvtár kiállításainak és konferenciáinak megvalósításában.

További, nemzetközileg is fontos eredményeket hoztak a kutatás főirányait jelentő, a főúri és polgári mecénatúrára, a barokk kertművészetre, a művészetoktatásra vonatkozó kutatások (a programokban 12 kutató vett részt, ebből intézeti 6 fő, intézeti ráfordítás kb. 200 E Ft), folytatódtak a korszak legjelentősebb hazai műemlékét, a fertői kastélyt érintő, de a rekonstrukciót is meghatározó alapkutatások és forrásfeltárások. (8 fő kutató, ebből 1 fő a kutatás vezetője az intézetből, külső források.)

A 19. század művészete

Megkezdődtek az újrakoncipiált magyar művészettörténeti kézikönyv-program 19. századi kötetének munkálatai: kialakult a kötet szerkezete, szerkesztő-, és szerzőgárdája, elkészültek szövegrészek s kijelölték a további szükséges kutatásokat. (A programban 14 kutató vesz részt, ebből intézeti 8 fő, becsült intézeti ráfordítás 2,5 M Ft – pályázati forrásból.)

Kiemelkedő jelentőségűnek bizonyult a Deutsches Kulturforum közreműködésével megvalósult, a 19.századi Berlin és Budapest építészeti kapcsolatait vizsgáló projekt; a berlini Technische Universität és a Magyar Kulturális Intézetben, illetve a MTA-ban rendezett kiállítások és nemzetközi konferenciák sikere, élénk szakmai és sajtóvisszhangja a komparatív megközelítés ez esetben igencsak gyümölcsöző mivoltát jelzi, nemcsak a magyar, hanem a 19. század nagyrészt elpusztult berlini architektúráját nem kis mértékben a budapesti példák után rekonstruáló német szakemberek számára is. (A programban magyar és 7 német kutató vett részt, ebből intézeti 4 fő, becsült ráfordítás 600 E Ft, pályázati forrásból.)

Az intézetben folyó építészettörténeti kutatások súlyát példázza a megjelent (s szakmai nívódíjat kapott), a historizmus kastélyépítészetét tárgyaló monográfia, valamint az Osztrák–Magyar Monarchia kertépítészetét tárgyaló projektben való sikeres részvétel (1 fő, külső forrás).

Komoly sikernek minősíthető a számos eddig ismeretlen anyagot felvonultató Ferenczy István-kiállítás az MTA Képtárában, katalógusa várhatóan 2008-ban jelenik meg (4 fő, ebből 3 intézeti).

Az intézet részt vett a Magyar Nemzeti Galéria Zichy-kiállításának megvalósításában, gyakorlatilag kész a Székely Bertalan-monográfia, folytatódtak a korszak művészeti reprezentációját érintő kutatások.

20. század, kortárs művészet

Új lendületet nyertek a szimbolizmussal, a magyar Vadak és a Nyolcak tevékenységével kapcsolatos kutatások (7 fő, ebből 3 intézeti, külső források), intézeti közreműködéssel jelent meg szlovákul Mednyánszky naplója (1 fő intézeti) s valósult meg a Magyar Nemzeti Galéria Vaszary-kiállítása (1 fő intézeti). Intézeti részvétellel valósult meg a kremsi Kunsthalle *Roma & Sinti* c. úttörő jelentőségű kiállítása (1 fő intézeti). Kibontakoztak egy *Allegro barbaro* munkacímű, nemzetközi együttműködéssel megvalósítható, az avantgárd és a népművészet kapcsolatait kutató közép-európai projekt körvonalai (6 fő, ebből 2 intézeti).

Jelentős, 2008-ban publikálásra kerülő kutatások folytak egyes neoavantgárd témákról, a modern művészet és a tudomány kapcsolódási pontjairól. Lendületesen folynak a neokonceptualizmust, valamint néhány kortárs életművet érintő kutatások, az intézet részt vett a kortárs magyar művészetet bemutató baden-badeni *Lost & Found* c. kiállítás munkálataiban (1 fő).

Tudománytörténet, művészetelmélet

Megjelent a magyar művészettörténet legnagyobb képviselőit monografikus megközelítésben tárgyaló vállalkozás 3. kötete, előkészítés alatt áll a 4. kötet (22 fő, ebből 8 fő intézeti, külső források). Újabb kötetek jelentek meg a Fülep Lajos és Kállai Ernő-életműkiadásból (2 fő OTKA). Elkészült Genthon István a külföldi magyar vonatkozású műtárgyanyagra vonatkozó gyűjtése egy részének (Ausztria) digitalizált változata (2 fő, int. ráfordítás 200 E Ft), kiadás előtt áll tevékenységének repertórium (1 fő).

Komoly eredményeket s fontos publikációkat hoztak a fotó- és képelemzésre, a vizuális kánonokra vonatkozó kutatások.

Gyűjtemények, adattárak, bibliográfia

Folytatódtak a *Saur Allgemeines Künstlerlexikon, Bibliography of History of Arts* magyar anyagának, illetve a magyar művészettörténeti bibliográfiának a munkálatai (10 fő, mind intézeti, ráfordítás kb. 500 E Ft). Befejeződött a fotótári állomány revíziója, újabb, eddigi azonosítatlan tételek digitalizálása kezdődött el (4 fő, ebből 3 intézeti). Elkezdődött a több partnerrel megvalósuló Székesfehérvár műemléki topográfiájának szerkesztése (9 fő, ebből 3 intézeti, ráfordítás 400 E Ft, plusz külső pályázati források).

Már szó volt az MTA Művészettörténeti Gyűjteményében rendezett kiállításokról (*Ferenczy István, Berlin és Budapest építészeti kapcsolatai a 19. században*), munkatársai folytatták az MTA épületállományának művészeti felmérését.

Külön ki kell emelni, hogy 2007 végén az intézet kezelésébe került az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet (OPNI) páratlan értékű művészeti gyűjteménye és dokumentumanyaga.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Hazai kapcsolatok

Szoros kapcsolatok alakultak ki az MTA többi kutatóintézetével, mindenekelőtt a Társadalomtudományi Kutatóközponttal, közös projektek, rendezvények, valamint a Néprajzi, Történettudományi, Régészeti Kutatóintézettel. Munkatársai részt vettek az új irodalomtörténeti szintézis munkálataiban. Az intézet tevékenyen közreműködik az országos (mindenekelőtt a Magyar Nemzeti Galéria, Magyar Nemzeti Múzeum, Budapesti Történeti Múzeum) s több vidéki (Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár, Ferenczy Múzeum, Szentendre) programjaiban. Közös projekteket valósít meg az egyetemi kutatóhelyekkel, elsősorban az ELTE művészettörténeti tanszékével, a PTE Kommunikáció és Média Tanszékével, valamint a Magyar Képzőművészeti Egyetemen (melyekkel hosszú távú együttműködési megállapodást kötött), valamint a PPTE művészettörténeti tanszékével. Ugyancsak gyümölcsöző kapcsolatok épültek ki a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal, a Magyar Képző- és Iparművészeti Lektorátussal, a C3 Kutatóközponttal, a Kepes Társasággal s más civil szervezetekkel. Munkatársai fontos szerephez jutnak az MTA Művészettörténeti Bizottságában s a szakterület különböző kuratóriumaiban (OTKA, Kállai Ernő-ösztöndíjbizottság, műtárgyvásárlási bizottság, Smohay Alapítvány stb.).

Nemzetközi kapcsolatok

A már említett CIHA mellett az intézet fontos szerepet tölt be a művészettörténeti intézetek nemzetközi szövetségében, a RIHÁ-ban. A külföldi kapcsolatok közül legsokoldalúbb a szlovák művészettörténészekkel való együttműködés, példászerű a viszony az intézet és a szlovák TA Művészettörténeti Intézete között (közös projektek, konferenciák, rendszeres konzultációk, kölcsönös tudományos tanács-tagságok), de jó kapcsolatokat építettek ki a Szlovák Nemzeti Galériával s néhány egyetemen is. Jó az együttműködés a bukaresti intézettel, a kolozsvári intézettel és egyetemen, valamint az Erdélyi Magyar Múzeumegyesülettel (közös konferencia szervezése). Ugyanez mondható el a cseh és lengyel kapcsolatokról.

Szoros együttműködés épült ki a müncheni Zentralinstitut für Kunstgeschichtevel, a bécsi egyetem művészettörténeti tanszékével és a Bundesdenkmalamtal, valamint a párizsi és zürichi művészettörténeti intézetekkel. Az intézet munkatársai több nemzetközi szerkesztőbizottságban és szervezetben érdekeltek, számos jelentős nemzetközi konferencián (New York, Manchester, Bécs, Párizs, Krakkó, Tallinn, Bukarest, Kolozsvár, Pozsony stb.) vettek részt.

Oktatás

Az intézet munkatársai számos magyar egyetem graduális és doktori programjában vesznek részt (többek között ELTE, PPTE, PTE, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Moholy-Nagy László Művészeti Egyetem, Színház és Filmművészeti Egyetem). Szerepet vállalnak az idegen nyelvű posztdoktorális képzésben is (CEU, Corvinus Egyetem), valamint a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem szakképzési programjaiban.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A 19. század művészete Magyarországon (OTKA)

A pályázat célja az újrakoncipiált magyar művészettörténeti kézikönyv-sorozat 19. századi kötetének elindítása. Ennek megfelelően a kötet főszerkesztője és a felkért két tudományos főtanácsadó elkészítette a kötet koncepció-tervezetét, melyet szakérők bevonásával megvitattak és elfogadtak. Ennek nyomán megkezdődhetett a kutatás, illetve néhány anyagrész megírása. 2007 folyamán mintegy 7 ívnyi szöveg készült el a klasszicizmus művészetfelfogása, építészete, a millennium művészeti programja tárgykörében. Ezen kívül kész a kötet bibliográfiája s részben elkészült kronológiája is.

Erdélyi gótikus és barokk oltárok (OTKA)

A pályázat célja a mindezideig kevésbé feldolgozott műtárgyegyüttes felmérése, adatbázisának elkészítése. A feladatot – a kérdés vezető szakértőjének irányításával – egy fiatal kutatókból álló team végzi. A csoport – a számos hátráltató körülmény ellenére – teljesítette a munka időarányos részét.

Német–magyar építészeti kapcsolatok a 19. században (NKA)

A jelentésben részletesebben említett közös német–magyar építészeti projekt összegzéseként került sor az MTA Képtárában megrendezett kiállításra, s az azt kísérő nemzetközi tudományos konferenciára. A támogatás a műtárgyak, dokumentumok szállítására a külföldi szakemberek meghívására irányult.

Kepes György *Vizuális kultúra – vizuális ismeretek* c. kötetének fordítása és szerkesztése (NKA)

Kepes György a 20. századi magyar avantgárd egyik legfontosabb képviselője, a bostoni Massachusetts Institute of Technology (MIT) professzoraként a modern vizualitás világszerte elismert teoretikusa. A pályázat során – az egri Kepes György Művészeti Központtal együttműködve – sor került egyik legfontosabb nemzetközi alapl műnek számító kötetének fordítására és szerkesztésére. A kötet várhatóan 2008 folyamán jelenik meg.

Magyar konceptuális művészet c. kötet elkészítése (NKA)

Az intézet szellemi műhelyének inspirációját tükröző kötet úttörő módon, közérthetően foglalja össze a magyar neoavantgárd művészet egyik legfontosabb szellemi áramlatát. Az intézet által támogatott kötethez szükséges résztanulmányok elkészültek, szerkesztése 2008 folyamán befejeződik.

A How to write Art History: National, Regional or Global? c. nemzetközi CIHA-kollokvium megrendezése (MTA Elnöki keret, főtitkári támogatás)

A beszámolóban részletesen ismertett nemzetközi tudományos konferencia költségeinek támogatása.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. András E: Egy magyar Amerikában. Adalékok Munkácsy Mihály és John Wanamaker kapcsolatához és a Kálvária-képek amerikai kontextusához. *Ars Hungarica*, 34. évf., 2006/1–2. 255–264 (2007)

2. Beke L: Németh Lajos (1929–1991) Kortárs/modern művészet és művészettörténet, in: „Emberek és nem frakkok”. A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai. Tudománytörténeti esszégyűjtemény. Harmadik kötet. Szerk.: Markója Csilla és Bardoly István, Enigma 14. évf. 49. szám, 593–604 (2007)
3. Beke L: Neoavantgárd és posztmodern a képzőművészetben, in: A magyar irodalom történetei, 1920-tól napjainkig. Szerk. Szegedy-Maszák Mihály, Veres András, Gondolat, Budapest, (A magyar irodalom történetei, főszerk. Szegedy-Maszák Mihály, I. köt.) 754–775 (2007)
4. Beke L: Ungarn 1989 und was danach geschah, in: Lost & Found. Ungarn im Spiegel zeitgenössischen Kunst, Staatliche Kunsthalle, Baden-Baden, Snoeck Verlag, 2006-7, 24–33.
5. Bicskei É: „A nemzeti panteon formálódása. Közgyűlési termek arcképcsarnokai a 19. században.” In: Diszciplínák határain innen és túl. Fiatal kutatók fóruma 2. – 2006. Szerk. Balogh Margit. Budapest: MTA TK, 165–204 (2007)
6. Bubryák O: Ein vergessener Mäzen von Franz Anton Maulbertsch: Anton Graf Erdődy (1714–1769), in: Generationen, Interpretationen, Konfrontationen. Sammelband von Beiträgen aus der internationalen Konferenz in den Tagen 20–22. April 2005. in Bratislava. Hrsg. Barbara Balážová. Bratislava 49–59 (2007)
7. Bubryák O: Devotion und Ahnenkult. Tendenzen in der Mäzenatentätigkeit des Grafen Georg Leopold Erdődy. In: Acta Historiae Artium, XLVII. (2006.), 191–205 (2007)
8. Dávid Ferenc: Les châteaux et les palais des Esterházy (Forchtenstein, Eisenstadt, La Wallnerstraße de Vienne, Eszterháza), in: Nicolas II Esterházy 1765–1833. Un prince hongrois collectionneur, Editions de la RMN, Paris, Musée national du château de Compiègne, 21 septembre 2007 – janvier 2008; 46–51.
9. Galavics G: Die Identität und deren sichtbares Zeichen bei den Jesuiten in Ungarn. Gebrauch und Bedeutung. In: Generationen – Interpretationen – Konfrontationen (Sammelband von Beiträgen aus der internationalen Konferenz in den Tagen 20–22. April 2005 in Bratislava (Hrsg: Barbara Balážova), Bratislava, 91–99, mit Abb. 11. (2007)
10. Galavics G: Egy elfeledett angolkert – Rovnye Trencsén megyében. Ars Hungarica 34. 2006/1–2. 119–166 (2007)
11. Galavics G: Niederländer in Wien – Auftraggeber aus Ungarn. Ein unbekanntes Modello des Rubens-Schülers Jan Thomas (1669) In: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte. Barock in Mitteleuropa. Werke – Phänomene – Analysen, Hellmut Lorenz zum 65. Geburtstag. Hrsg.: M. Engel, M. Pozsgai, Ch. Salge, H. Weigl. Band LV/LVI. (2006–2007), 205–219, mit 8 Abb.
12. Gellér K: Zichy. Corvina, Budapest, 440. (magyar és angol nyelven) (2007)
13. Gellér K: Aspects de l’illustration hongroise entre 1895 et 1920 In: L’illustration en Europe Centrale aux XIXe et XXe siècle. Un état des lieux. Cultures d’Europe Centrale Numéro 6, Textes réunis par Marketa Theinhardt et Pierre Brullé, Centre Interdisciplinaire de Recherches Centre-Européennes, Université de Paris-Sorbonne (Paris IV), 91–106 (2007)
14. Hornyik S: The Paradoxes of Seeing and Remembering. Attila Szűcs’s Painting. In: Kozma Zsolt (ed.): Szűcs Attila. Bubble Memory 1991–2007. WAX Kultúrgyár, Budapest, 21–32 (2007)

15. Kerny T (szerk.): Szent Imre 1000 éve. Tanulmányok Szent Imre tiszteletére, születésének ezredik évfordulója alkalmából., Székesfehérvár, (A Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeum kiadványai I.), 344 (2007)
16. Markója Cs: A Painter Maudit – Ladislav Mednyánszky In: Bořutová, D, Beňová, K (eds.): *Osobnosti a súvislosti v umení 19. storočia na Slovensku. K problematike výskumu dejín umenia 19. storočia*, KD VU Stimul, Bratislava, 181–201 (2007)
17. K Beňová, Markója Cs, Bardoly I szerk.: L Mednyánszky: *Denníky 1877–1919*. Kalligram, SNG Bratislava, 450 (2007)
18. E Marosi, E András, É Bicskei ed.: Art Treasures in the Palace of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Research Institute of the Hungarian Academy of Sciences, 360 (2007)
19. Marosi E: Hof und adelige Kultur in der Kunst des frühen 13. Jahrhunderts in Ungarn, *Elisabeth von Thüringen – eine europäische Heilige. Aufsätze*, hrsg. von Dieter Blume und Matthias Werner, Michael Imhof Verlag, Petersberg 67–76 (2007)
20. Marosi E: Zwischen Kunstgeographie und historischer Geographie: das Königreich und der Ständestaat Ungarn im Mittelalter, *Ars* 40/2, 135–143 (2007)
21. Pataki G: Helyzeti hátrány. Vaszary János írásairól In: Gergely Mariann–Pleszniv Edit (szerk.): Vaszary János (1867–1939) gyűjteményes kiállítása, Magyar Nemzeti Galéria, (kat.), 129–135 (2007)
22. Pataki G: A „bodros molekulák”. Kállai Ernő bioromantika-elmélete és a közép-európai szürrealizmus, in: Berecz Ágnes–L. Molnár Mária–Tatai Erzsébet (szerk.): *Nulla dies sine linea*. Tanulmányok Passuth Krisztina hetvenedik születésnapjára, Bp. Praesens, 134–138 (2007)
23. Sisa J: Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon a historizmus korában. Budapest, Vince kiadó, 388 (2007)
24. Sisa J: Städtische Parkanlagen in Ungarn 1867–1918. In: Géza Hajós (Hg.): *Stadtparks in der österreichischen Monarchie 1765-1918*. Wien – Köln – Weimar, 121–164 (2007)
25. Tatai E: Iconographical Approach to the Representation of the Devil in Medieval Hungary. In *Demons, Spirits, Witches*, Ed: Éva Pócs, Gábor Klaniczay. CEU Press, Budapest (2007)
26. Tatai E: Premeny moderného umeleckého diela a mýtu umelca. *Profil*, no. 1-2, 70–85 (2007)
27. Tímár Á: „Iparművészetünk szecessziója”. A Műhely művészeti egyesület megalakulása és első kiállítása, *Ars Hungarica*, 34. 2006/1-2., 391–406 (2007)
28. *Mittelalterliche Handschriftenfragmente in Sopron*. Hg. E Madas. (Unter Mitwirkung von K Fülep, J Lauf-Nobilis, G Sarbak, J Szendrei, A Vízkelety, T Wehli). Balassi Kiadó, Budapest, 600. Abb. 20 (2007)
29. Wehli T: Remete Szent Antal útja Remete Szent Pálhoz. A Szépművészeti Múzeumban őrzött fragmentum. VII. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Konferencia. 2006. október 16-18. Piliscsaba-Budapest. *Decus solitudinis pálos évszázadok. Őze S közreműködésével szerkesztette Sarbak G Művelődéstörténeti Műhely. Rendtörténeti konferenciák. Rendtörténeti Konferenciák 4/1*. Szent István Társulat, Budapest, 564–573 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Művészettörténeti Kutatóintézet

Átlaglétszám ¹ :	31	Ebből kutató ² :	23
PhD, kandidátus:	12	MTA doktora:	1
		levelező tag:	1
		rendes tag:	1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			263
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			135
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 18	idegen nyelven:	6
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	5
tanulmánykötetben	magyarul: 35	idegen nyelven:	12
lexikoncikk	magyarul: 23	idegen nyelven:	15
recenzió	magyarul: 4	idegen nyelven:	4
összes hivatkozás száma ⁶ :	162	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	162
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 10	idegen nyelven:	4
szerkesztett kötet	magyarul: 2	idegen nyelven:	2
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 118	idegen nyelven:	10
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD:	0	MTA doktora:	1
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	33	poszterek száma:	0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	38	poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			58
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			5
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	13	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	1
Hazai tud. bizottsági tagság:	32	Hazai tud. bizottsági elnökség:	1
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			14
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	7	Doktori iskolát vezetőik száma:	4
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	24	Gyakorlati kurzusok száma:	9
TDK munkát készítő hallgatók száma:	2	Diplomamunkát:	8
		PhD-t:	30
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			64
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			0 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	3	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			2
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		5,9 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	3,5 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

NÉPRAJZI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30., 1250 Budapest, Pf.: 29

Telefon: 375–9011, Fax: 375–9764

e-mail: etnologia@etnologia.mta.hu, honlap: www.etnologia.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

- Az intézet alapításának 40 éves évfordulója kapcsán az elmúlt négy évtized eredményeinek összegzése, áttekintés az elkövetkező évek néprajzkutatásának lehetőségeiről (*A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete 1967–2007*. MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest, 2007, 320. pp.).
- *Folklór a magyar művelődéstörténetben* (*Folklór és irodalom* – 2004, *Folklór és vizuális kultúra* – 2005, *Folklór és történelem* – 2006, *Folklór és zene* – 2007) címen tartott tudományos konferencia-sorozat előadásaiból szerkesztett tanulmánykötetek könyvsorozattá bővítése, kiadása.
- Társadalomnéprajzi jelenkutatás, a lokális társadalmak jelenkori komplex vizsgálata.
- A néprajztudomány alapvető kézikönyveinek, a *Magyar Néprajz* utolsó kötetének és az angol nyelvű összefoglalás, az *Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture* szerkesztési feladatai a kötetek befejezése, publikálása érdekében.
- Folyamatok a népi kultúra alakulásának történetében: forrásfeltárások, -kiadások, társadalomtörténeti vizsgálatok.
- Folklórszövegek (mesék, mondák, egyéb elbeszélő műfajok), a hitvilág, a népi vallásosság jelenségei és szokások gyűjtése, forrásfeltárások, a szövegtörzsek bővítése, elemzése, a hagyományozódás kérdései, a folklorizálódás és a folklorizmus jelenségeinek vizsgálata.
- Etnológiai kutatások több terepen és kutatási témakörben.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

- Összefoglaló kötet a 40 éves MTA Néprajzi Kutatóintézet kutatásairól (*A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete 1967–2007*. MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest, 2007, 320.).
- Eredmények az intézetben készülő kézikönyvek, sorozatok szerkesztésében (*Magyar Néprajz*, *Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture*, *Documentatio Ethnographica*, *Néprajzi Tanulmányok*).

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatócsoportja 1967. január elsejével vált önálló akadémiai intézménnyé. Az 1992-től intézetként működő intézmény 2007-ben ünnepelte alapításának 40 éves évfordulóját. A kutatók egy összegző kötetben adtak számvetést az elmúlt négy évtized eredményeiről, azok jelentőségéről. A Néprajzi Kutatóintézet mint az etnográfiai alapkutatások központi intézménye elkészítette azokat a nagy összefoglaló műveket, amelyeknek létrehozására az Akadémiától megbízást kapott. Ezek az ötkötetes *Magyar néprajzi lexikon* (1977–1982), a kilenckötetes *Magyar néprajzi atlasz* (1987–1992), és a nyolckötetes *Magyar néprajz*, amely 1988-ban indult és előreláthatólag 2009 végére befejeződik a sorozatot teljessé tevő első kötetének megjelenésével. A *Magyar néprajz I.* első félkötetének megírása OTKA támogatással (2003–2006 7,6 M Ft) 2007-ben lezárult. A

sorozat főszerkesztője és az elkészült kötetrészt egyik szerzője, három külső szerzőtárs mellett, az NKI akadémikus kutatóprofesszora. Elkészült a zárójelentés, folytatódott az illusztrációk összeállítása, a szövegek szerkesztése és előzetes lektorálása. A Néprajzi Kutatóintézet összehasonlítva a hazai társtudományok akadémiai intézeteivel szívesen egyedül készítette el az alapításakor meghatározott kézikönyveket, amelyek csak többéves, sőt évtizedes összehangolt munkával hozhatóak létre.

A jelenlegi intézeti, sőt szakmai összefogásban készülő kézikönyv, 18 intézeti és 57 külső munkatárs szerzőségével, amely elsősorban külföldi érdeklődőkre számít, az angol nyelvű magyar néprajzi enciklopédia (*Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture*), több év előmunkálat és műhelyviták eredményeire, továbbá mintegy 65 ív kézirat elkészíttetésének tapasztalataira támaszkodhatott, amikor elnyerte a Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti Kollégiumának támogatását, ez 2007-ben 1,5 M Ft volt. A jelenlegi fázist a kötet szerkezetének, szövegének elkészítése, majd a szakmai lektorálás jelenti. Megkezdődtek az enciklopédia képszerkesztési munkálatai. A két főszerkesztő, az intézmény főmunkatársai és a témablokkok felelős szerkesztőinek többsége, 13-ból 7-en, szintén az intézet kutatója, összeállították az egyes témakörökön belül a szükséges mellékletek listáját, egyeztettek a tervezett illusztrációkról (fotók, rajzok, térképek stb.), felkutatták azok forrásait valamint beszerezhetőségi helyeit. Az egységesülő Európában és a globalizálódó világban fontos egy olyan, a magyar népi kultúrát korszerűen bemutató átfogó jellegű angol nyelvű kézikönyv, amely a nemzetközi közönségnek fogalmazza meg a magyar kultúra értékeit, a magyar társadalom jellemzőit.

Az intézet alapításától eltelt négy évtizedben az alap kutatások mellett igen széleskörű tematikus vizsgálatokat végeztek az intézet munkatársai, az egyes osztályok (Történeti néprajzi, Társadalomnéprajzi, Folklór és Etnológiai Osztály) történetét, az ott folyó kutatásokat, az elért eredményeket az osztályvezetők foglalták össze a jubileumi kötetben, áttekintést adva a jelenlegi 35 fős kutatógárda és 38 egykori kutató munkájáról, gazdag bibliográfiával igazolva az intézetben folyó kutatások sokszínűségét és jelentőségét. Az összegző kötet szerkesztője, valamint egyik szerzője az intézet igazgatója, 14 jelenlegi és egykori kutató mellett. Az intézet munkatársai által írt és/vagy szerkesztett publikációkat – csak a könyveket! – mintegy félszáz oldalon adták közre, ez körülbelül félezer kötetet jelent. Az intézet munkatársai közül kerültek ki a szakma jelentős folyóiratainak (*Ethnographia*, *Acta Ethnographica*) szerkesztői, akárcsak a jelentős sorozatok alapítói és szerzői (*Magyar néprajz*, *Magyar népmesekatalógus*, *Új Magyar Népköltési Gyűjtemény*, *Néprajzi tanulmányok*, *Ciganisztikai tanulmányok*, *Folklór és tradíció* stb.)

Az intézet által gondozott sorozatok közül a *Documentatio Ethnographica* 2007-ben két konferenciakötettel is gazdagodott. Az egyik *Migráció és turizmus. Migrációs folyamatok hatása a helyi társadalmak változásaira a mai Magyarországon* címmel jelent meg, a másik, a sorozat immáron 23. kötete pedig *Történeti forrás – Néprajzi olvasat. Gazdaság-, társadalom- és egyháztörténeti források néprajzi értelmezésének lehetőségei* címmel. A kötet szerkesztői az intézet kutatói, a szerzők közül 8 intézeti, 18 pedig külső munkatárs. A könyv a 2006 februárjában hasonló címmel megrendezett tudományos konferencián elhangzott előadások tanulmányra formált változatait tartalmazza. A kötet célja, hogy áttekintést nyújtson a jelenleg folyó történeti néprajzi és történeti antropológiai kutatások alapját jelentő írott, képi és tárgyi anyag használatával kapcsolatos kérdésselvetésekről, módszertani és forráskritikai megközelítésekről, értelmezési lehetőségekről. A tanulmányok forráskritikai és módszertani kérdéseket feszegetnek, kitérnek a forrástípusok értékére, reprezentativitására, továbbá konkrét szöveg-elemzéseken mutatják be a feldolgozás, értelmezés lehetőségeit. A

bemutatott források egy része még nincs levéltárakba gyűjtve, nem egyszer helyben, a terepmunka során családoknál, vagy intézményeknél megőrzött vegyes iratanyagok, vagy olyan levéltári állományokból kerültek elő, amelyek még feldolgozatlan, közöletlen állapotban várják feldolgozásukat. A témák kronológiai spektruma a kora újkortól a 20. század közepéig terjed.

2007-ben két intézeti munkatárs védte meg nagydoktori disszertációját. Az egyik munka *A Mátyás-hagyomány évszázadai* az intézet *Néprajzi tanulmányok* sorozatában 2007-ben meg is jelent. A másik nagydoktori disszertáció *Folyamatok a magyar paraszti öltözködés alakulásában (17-20. század)* a tervek szerint 2008-ban ugyanebben a sorozatban fog napvilágot látni.

Folklór a magyar művelődéstörténetben konferencia- és könyvsorozat

Minden tudományszaknak szüksége van arra, hogy időről időre meghatározza a maga kereteit, kijelölje új határait, tágabb kontextusba helyezze kutatási eredményeit és felmérje további lehetőségeit. Ez az igény vezette az MTA Néprajzi Kutatóintézet munkatársait, amikor 2004-ben felvázolták egy konferencia-sorozat tervét *Folklór a magyar művelődéstörténetben* címmel, minden év decemberében más és más társtudomány/művészet képviselőit hívják tudományközi tanácskozásra, hogy megvitassák folklórral kapcsolatos kutatásaik érintkezési pontjait. A konferenciák nyitó előadásait minden alkalommal a két tudományszak két felkért jeles képviselője tartja, akik a két szakterület viszonyát, kapcsolódási lehetőségeit vázolják.

Az első konferencia anyaga *Folklór és irodalom* címmel 2005-ben az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg. A résztvevők, 8 intézeti és 25 nem intézeti kutató, a folklór és irodalom közötti kölcsönhatások számtalan példáját elemezve igyekeztek értelmezni, újraértelmezni a népköltészet fogalmát.

A második ülészakon a folklór és a vizuális kultúra egymásra hatása állt a megbeszélés középpontjában. Művészettörténészek, irodalmárok, folkloristák, filmrendezők, képzőművészek a maguk szakterületéről kiindulva elemezték a két hagyomány kapcsolódási pontjait. Olyan kérdésekre kerestek választ többek között, hogy melyek azok a folklór jelenségek/folklór alkotások, amelyek valamilyen módon képi megjelenítéssel társíthatóak? Mi a magyarázata annak, hogy bizonyos folklór műfajok szoros kapcsolatban vannak a vizuális megjelenéssel – más műfajok viszont nem. Elválasztható-e egymástól szöveg és kép, milyen kapcsolata van e kettőnek? Vannak-e képtípusok, amelyek meghatározott történetekhez kapcsolódnak? Többen foglalkoztak a folklorisztikus elemeknek a képzőművészetben, iparművészetben, építészetben, reklámban való megjelenésével. A 30 előadás tanulmányra formálva a tárgyévben jelent meg a Folklór osztály vezetőjének szerkesztésében *Folklór és vizuális kultúra* címmel a Nemzeti Kulturális Alap 900 E Ft-os támogatásával. A kötet szerzői közül 10 intézeti, 20 pedig külső munkatárs.

A harmadik konferencia kötete a *Folklór és történelem* 31 tanulmánnyal, 24 külső és 7 intézeti munkatárs szerzőségével, a Folklór osztály vezetőjének szerkesztésében, az MTA elnöki keretből elnyert 500 E Ft-os támogatással jelenhetett meg, ugyancsak 2007-ben. A tanulmányok egy része a történelmi jelenségek folklorizálódásának kérdését vizsgálja, az írott kultúra jelenségeinek hatását a színhagyományra. A másik nagy kérdéskör a folklór történetisége, hogyan köthetőek a folklór különböző műfajai, jelenségei történelmi korokhoz. Hogyan és milyen alaposítással határozható meg egy-egy folklór műfaj történelmi rétegei. A történelmi emlékezet működési mechanizmusát, a népi történelmi tudat jelenségeit igyekeztek magyarázni a résztvevők. Több szerző számára is megkerülhetetlen kérdés volt, hogy a múlt

eseményeiről szóló, különböző műfajú folklór narratívák értelmezhetőek-e szóbeli történelemként.

Folklór és zene volt a címe a konferenciasorozat 2007-es, immáron negyedik tanácskozásának. Zene- és szövegfolklorisztika eltérő, de egymást kiegészítő problémafelvetéseit hozták az előadások, népzene és a népköltészet viszonyát elemezve. Több előadó vizsgálta szöveg és zene egymásra hatását, a zene szerepét, jelentőségét a különböző rítusokban, szokásokban. Többen arra vállalkoztak, hogy egy-egy jelentős népzene gyűjtő munkásságát, földrajzilag vagy tematikailag körülhatárolható kutatását elemezze, értékelje, például Bartók Bélát, Kodály Zoltánét vagy Vargyas Lajosét. A konferencia szervezői úgy határoztak, hogy a tanácskozást a közelmúltban elhunyt népzene-, népköltészet kutató, Vargyas Lajos emlékének ajánlják. A 25 előadóból 5 intézeti kutató, 20 pedig külső munkatárs volt. A rendezvény a Nemzeti Kulturális Alap 250 E Ft-os támogatásával valósulhatott meg.

A tanácskozásokat évről-évre szakmán belül és a társtudományok művelőinek körében is komoly érdeklődés kíséri.

Társadalomnéprajzi jelenkutatás, a lokális társadalmak jelenkori komplex vizsgálata.

A Néprajzi Kutatóintézet társadalomnéprajzi kutatásainak legfontosabb vonása a lokális társadalmak jelenkori komplex vizsgálatának elmélyítése. Az intézet törekszik arra, hogy a néprajztudomány által felhalmozott ismeretanyag társadalmi és gazdasági szinten közvetlenül is hasznosuljon. Állandóság és változás, hagyomány és modernizáció azok a kulcsfogalmak, amelyek köré a vizsgálatok szerveződnek, jelenkutatást az intézet 12 munkatársa végez. A földrajzilag és típusaiban eltérő helyi társadalmak a gazdasági és társadalmi változások különböző modelljeit képviselik, a kutatások középpontjában azok a kérdések állnak, hogy a magyar vidék jelenkori kiútkeresésében milyen szerepe van a korábbi gazdasági stratégiák, a helyi hagyományok újraéledésének vagy átértékelésének, illetve a modernizációs minták követésének. Az egyre szélesedő kutatások vizsgálják az egyének és a helyi közösségek élet- és alkalmazkodási stratégiáit, a közösségszerveződés új formáit, a lokális és etnikai identitás kérdéseit, a helyi politika és a hatalom viszonyát.

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézetével és a Kriza János Néprajzi Társasággal együttműködve 2006-ban *Regionalitás, közösségépítés, szórványgondozás – Nemzetközi összefogás a szórványkérdésben* címmel konferenciát rendezett, a válogatott angol nyelvű kötet után, 2007-ben a konferencia bővebb anyaga, 23 tanulmánnyal magyar nyelven is megjelent az Oktatási és Kulturális Minisztérium Felsőoktatási tankönyv és szakkönyv pályázatának támogatásával (624 E Ft). A több tudomány szak összefogásával készült kötet egyik szerkesztője és 4 szerzője az intézet főmunkatársa.

Az erdélyi Kalotaszeg és tágabb vidéke társadalmának, a regionális struktúra és identitás szerveződésének történeti és jelenkori vizsgálata során egy 40 oldalas tanulmány született Kalotaszeg 20. századi társadalmáról a Kalotaszegi Református Esperesi Hivatal iratanyagának alapján. Alsójára társadalomnéprajzi (forráskiadó) monográfiájának szerkesztése, a kézirat publikációra való előkészítése történt meg 2007-ben. A kötet az intézet *Documentatio Ethnographica* sorozatában várhatóan 2008 tavaszán jelenik majd meg.

Református identitás az ezredfordulón kutatás célja a néprajz, a kulturális antropológia és a szociológia módszereivel végzett empirikus vizsgálatok segítségével körvonalazni a mai református identitás elemeit és működését. A kutatásban részt vesz a Magyarországi

Református Egyház Teológiai Doktorok Kollégiuma, a Sárospataki Református Kollégium Faluszemináriuma és a Miskolci Egyetem BTK Kulturális és Vizuális Antropológia Tanszéke.

A *Vízvölgy történeti térrajza* témában a kutatás történeti síkon vizsgálja a kultúrtáj változását a különböző társadalmi csoportok tájra gyakorolt hatásával összefüggésben.

Elkészült a *Magyar Néprajzi Atlasz* elektronikus változatának 10. (virtuális) kötete kiegészítése, mely az atlasz szerkezetében 1900, illetve 1910-es időmetszetben további 6 térképet jelent. A 10. kötet az előző évben elkészültekkel együtt 99 lapot tartalmaz felekezetek és nemzetiségek aránya, település-lélekszám, népsűrűség, közigazgatás, birtokméret, művelési ágak aránya, művelési ágak jövedelme témakörben. Ugyancsak elkészült az atlasz 11. virtuális kötete, amely összesen 27 lapot tartalmaz a következő témakörökben: agrárregiók, kulturális tagolódás, földrajzi tagolódás, nyelvi tagolódás, építkezési régiók, vásárhelysűrűség, kendermunka területi típusai, agyagműves központok, területi tagolódás kalendáriumi szokások, népművészet, népzene és néptánc alapján.

A Zombón végzett jelenkutatás az EU csatlakozás utáni falu gazdálkodási stratégiájában bekövetkezett változásokat igyekszik feltárni, többek között azt, hogy a megváltozott piaci feltételek milyen polarizálódást indítottak el a faluban, s melyek voltak azok a családi gazdasági vállalkozások, amelyek a fokozott versenyfeltételek közepette is talpon tudtak maradni.

Meg is mosakodjál – magyar népi tisztálkodás a 20. században címmel monográfia jelent meg, amely a korszak testápolási, tisztálkodási, szépségápolási szokásainak az aktuális politikai-gazdasági-társadalmi változásokkal szinkronban formálódó gyökeres átalakulását kíséri nyomon. A kötet szerzője interdiszciplináris konferenciát szervezett ugyanebben a témakörben.

A telepek társadalma, telepi életmód: városi néprajzi jelenvizsgálat című az ELTE Tárgyi néprajz tanszékhez telepített OTKA program keretében zajlott egy intézeti munkatárs vezetésével az angyalföldi telepek kutatása egyetemi hallgatók bevonásával.

Magyar táplálkozáskultúra Európában az ezredfordulón című OTKA program keretében egy ételkészítő specialista házaspár tevékenységének vizsgálata zajlott. A kutatás célja volt gasztronómiai tevékenységük részletes dokumentálása, az ételkészítő tevékenységgel kapcsolatos életmódelemek (lakás, öltözet, térhasználat), a társadalmi kapcsolatháló és a megélhetési stratégiák feltárása.

A Pesterzsébeten végzett társadalomnéprajzi kutatások keretében a társadalmi mobilitás vizsgálata az egyéni- és a családi életutak földolgozásán keresztül, valamint a mérhető társadalmi- és életmódbeli jellemzők kvantitatív elemzése a beszámolási év eredménye.

A „*Self-image, Self-representation and “Heritage Institutions” – Research on the Institutional Network of Hungarian Ethnic Communities in the US*” kutatási program keretében végzett intenzív könyvtári, levéltári kutatás és a 9 hetes terepmunka Indiana, Pennsylvania, Ohio, Michigan, Illinois államok magyar közösségeiben eredménye egy összefoglaló tanulmány a Nyugat-Pennsylvania-i magyar bányász- és acélgyári közösségekről.

Az interaktív technológiák – pl. html, multimédia – etnográfiai, kulturális antropológiai alkalmazásának lehetőségeire irányuló kutatás – melynek célja egy új kutatási módszer, egy integrált tudományos szoftver kifejlesztése – eredményei megtekinthetők <http://saman.etnologia.mta.hu/~nagykzs/hva/> oldalon.

Folyamatok a népi kultúra alakulásának történetében: forrásfeltárások, -kiadások, társadalomtörténeti vizsgálatok

A *Köznépi textilkultúra a közgazdasági és művelődési változások tükrében 1850–1950* elnevezésű OTKA-program (2006–2010 8,1 M Ft, 2007-ben 1,5 M Ft) keretében a következő témákban folyt kutatás: A hazai textilipar, kereskedelmi hálózat, vasúthálózat fejlődése és hatása a népviseletek alakulásában. A paraszti öltözködés polgárosodásához móringerlevelek, kelengyék, a varrógép, a szabás-varrás tanfolyamok, a parasztvarrónők szerepével kapcsolatos adatok gyűjtésének megkezdése. A kötelező népoktatás és az iskolán kívüli önképzés hatásának vizsgálata a falusi fiatalság mentalitásváltozásában. A kutatási program vezetője és egyik kutatója az intézet munkatársa, aki két külső kutatóval végzi vizsgálatait.

Értékrendváltás falun a 20. század második felében című OTKA-pályázat (2005–2008 8,2 M Ft, 2007-ben 837 eFt) 2007-es eredménye egy, az 1980–1990-es évek fordulóján készített kisújszállási életút-interjúkból álló mintegy 12 éves kötet összeállítása, kommentárokkal való ellátása, amelyet a pályázat témavezetője, az intézet munkatársa készített, aki 4 fiatal külső munkatárs bevonásával dolgozik.

A 2006-os év végével lezárult *Szőlőhegyi közösségek működésének változása a 17–19. század folyamán a Dunántúlon II.* OTKA programról (2002–2006 4,2 M Ft) 2007. elkészült az eredmények összegzése és a pénzügyi elszámolás. A projekt témavezetője intézeti kutató, aki egy külső munkatárs bevonásával dolgozott. A tárgyév folyamán a Somogy megyei hegytörvények és kontraktusok számítógépre vitele és publikálásra előkészítése (anyagválogatás, szövegpontosítás, jegyzetekkel való ellátása) folyt.

Az Ipari táj. Gyárak, bányák, műhelyek népe a 19–20. században címmel 29 éves kötet készült.

Szövegfolklorisztikai kutatások

Fehérlófia meséje és párhuzamai címmel egy válogatást jelentetett meg az MTA Néprajzi Kutatóintézet, 3 intézeti és egy külső kutató közreműködésével. A messzi történeti múltban gyökerező, a magyar nyelvterületen több száz változatban előforduló mesetípus az egész világon elterjedt. A válogatás megerősíti azt a megállapítást, hogy ez egyike annak a néhány típusnak, melyek a magyar anyagban határozottan a kelet-európai népmesekincs szerves részei.

Két táji mondatkorpusz (Alsó-Fehér megye, Rozsnyó vidéke) és egy mezőségi falu (Ördögösfüzes) meseanyagának összeállítása készült el recens gyűjtéseken alapulva, a *Magyar néprajzi tájak mondatkutatása* elnevezésű OTKA-program keretében (2004–2007 4,3 M Ft, 2007-ben 1,6 M Ft).

Több idegen nyelvű publikáció született 2007-ben a magyar biblikus elbeszélő hagyomány apokrif irodalomból származó szövegeinek feldolgozása témakörben a nemzetközi filológiai szakirodalom és folklorisztikai kutatások legújabb eredményeinek felhasználásával.

Az MTA Nyelvtudományi Intézete és az MTA Néprajzi Kutatóintézete a Hegedűs Lajos nyelvész gyűjtésein alapuló Nyelvjárási Hangarchívumban őrzött korpusz összehangolt, interdiszciplináris feldolgozását határozta el. 2007-ben a rituális szöveganyag folklorisztikai elemzése történt meg, a tanulmányok és a hangarchívum vonatkozó felvételei CD-ROM-on jelentek meg.

A folklorisztika 19. század közepi intézményesülése kutatásban Ipolyi Arnold levelezése nyomán tanulmány született: *Identitáskonceptiók és a szakfolklorisztika kiépítése másfél száz évvel ezelőtt. A Magyar Mythologia keletkezéstörténete kortársi életutak, dokumentumok, levelezések, viták tükrében* címmel.

„Hármat üt Árpád vezér rettentő pajzsára”. *A magyar honfoglalás szöveghagyományának megkonstruálása és popularizálása a XVIII–XIX. században* címmel az egyik fiatal kutató benyújtotta PhD-disszertációját. Az elemzés tengelyében az úgynevezett *nemzeti narratíva*, a nemzetről szóló nyelvbeszélés kialakulásának és popularizálódásának folyamata áll.

Etnológiai kutatások több terepen és kutatási témakörben

A tárgyév másik beadott PhD-disszertációja *Presztízstárgyak, presztízstárgy-gazdaság és etnikai identitás az erdélyi Gáborok között* címmel készült.

A *Magyar nemzeti jelképek* – témához, illetve a készülő kötet előszavához az anyaggyűjtés befejeződött, elkészült a címszavak 80 százaléka.

Az *Uráli Mitológiai Enciklopédia* sorozatban a mansi mitológiát bemutató kötet angol szövegének ellenőrzése, a képek válogatása, szerkesztés zajlott a tárgyévben, illetve a magyar mitológiai kötet anyagának előzetes rendezése.

Nemzetközi együttműködésben 6 hónap állomásozó terepmunkát végzett Dél-Vietnamban az intézet kutatója, Dac Lac tartományban, egy áttelepített brú közösségben a kulturális változásokat vizsgálta. Az egykori francia Indokína hegyi törzseinek körében végzett gyűjtések feldolgozása zajlik a „Brú fono-foto-video-téka” (T 042891) elnevezésű OTKA – program (2003–2007 4,7 M Ft, 2007-ben 1,2 M Ft) keretében.

Három kutató foglalkozik a poszt-szovjet társadalmak változásaival, többek között az egyház helyzetével és szerepével napjaink Mongóliájában, valamint a poszt-szovjet nacionalizmus és folklór kapcsolatával a kazakok és a kirgizek közt.

Nemzetközi (orosz-magyar) kutatási projekt keretében folyik a szibériai vadász-gyűjtögető közösségek vizsgálata.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az intézet kialakította a tudományos műhelymunkáról rendre számot adó fórumot az: *Etnológiai Műhelyt*, ahol egyrészt a munkatársak számolnak be legújabb kutatásaikról, 2007-ben összesen 9 intézeti kutató, másrészt az intézetbe érkező neves külföldi vendégelőadók, 13 külföldi és határon túli magyar kutató tartott előadást. Többek között brit, orosz, lengyel, román kutatók tartottak előadást, két alkalommal is érkezett Kínából küldöttség, jelezve, hogy az elkövetkező években, évtizedekben nem csak a gazdasági életben, hanem a tudományos és kulturális életben is meghatározó szerepe lesz a térségnek.

Az intézet munkatársai 2 nemzetközi konferenciát szerveztek, az egyiket Bloomingtonban, az Indiana Egyetemen *Strategies of Identity Construction: Ethnic Politics, Minorities, and European Integration in Transylvania* (Annual György Ránki Hungarian Chair Symposium) címen. Az ISSR VIII. konferenciája *Shamanhood Today* címen magyarországi helyszínen zajlott 60 külföldi és 20 magyar résztvevővel.

Az MTA NKI kutatói 7 hazai konferenciát rendeztek nem csak a szűken vett néprajztudomány, hanem a rokon- és társtudományok közreműködésével hazai és határon túli magyar kutatók részvételével. (*Folklór és zene; „Meg is mosakodjál!” Interdiszciplináris*

konferencia a tisztálkodásról; Etno-foto-gráfia I. Konferencia a társadalomtudományi fényképhasználatról; Magyarországi Református Egyház Teológiai Doktorok Kollégiuma; Napjaink mongol buddhizmusa; Ötven év terepkutatásai Belső-Ázsiában; Bányászélet, kultúra, hagyomány)

Az intézet munkatársai összesen 79 konferencia-előadást tartottak, ebből 11 hazai nemzetközi, 18 pedig külföldi rendezvényen hangzott el, ezen túl, különféle rendezvényeken 37 előadást tartottak, ebből 15-t külföldön.

14 kutató vállalt jelentős, rendszeres munkát a hazai felsőoktatásban, az ELTE Tárgyi Néprajz-, Kulturális Antropológia- és Belső-Ázsia Tanszékein, a pécsi TE Néprajz- és Kulturális Antropológia tanszékén, a Debreceni TE Néprajzi Tanszékén, a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológia Tanszékén, a Szegedi Tudományegyetem Amerikanisztika Tanszékén a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, az Evangélikus Hittudományi Egyetemen, a Szent István Egyetemen, a zsámbéki Apor Vilmos Katolikus Főiskolán és az ELTE Tanárképző Főiskolán. 5 intézeti kutató oktatott különböző doktori iskolákban, 5-en tartottak esetenként előadást és az intézmény akadémikus kutatóprofesszora vezeti az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékén folyó *Európai Etnológia* PhD programot.

Az intézet egyik munkatársa immáron második éve mint Visiting György Ránki Hungarian Chair Professor tanít Bloomingtonban (Central Eurasian Studies Department, Indiana University, USA).

3 kutató részesült Állami Eötvös-ösztöndíjban (3-3 hónap Nagy-Britannia, Szlovákia) 1 kutató pedig MÖB-ösztöndíjjal kutatott a bécsi Collegium Hungaricumban (2 hónap).

Akadémiai egyezményes szerződések keretében 12 külföldi vendég érkezett az intézetbe (Kína, Lengyelország, Románia, Ukrajna és Oroszország) és 12 munkatárs utazott ki (Kína, Vietnám, Mongólia, Lengyelország, Románia, Oroszország).

Nemzetközi együttműködésben, a magyar – vietnami akadémiai csereegyezmény és a Max-Planck-Institut für ethnologische Forschung/Max Planck Institute for Social Anthropology (Halle) finanszírozásában végzett az intézet kutatója 6 hónap állomásozó terepmunkát Vietnamban. Egy másik munkatárs a Max Planck Institute for Social Anthropology (Halle) *House of Culture* projektjében (2006-2008) vesz részt.

A *Culture contact between cattle breeders and hunter gatherers of Baikal Region* kutatási programban pedig a szentpétervári Centre for Independent Social Research az együttműködő intézmény.

Az antropológiai gondolkodás története (Magyarország – Európa). Az európai korai antropológia recepciója Magyarországon kutatással vesz részt az egyik munkatárs a *The Humboldt Digital Library: A Global Network of Knowledge* című amerikai-német projektben.

A „*Self-image, Self-representation and “Heritage Institutions” – Research on the Institutional Network of Hungarian Ethnic Communities in the US*” kutatási program keretében zajlik Indiana, Pennsylvania, Ohio, Michigan, Illinois államok magyar közösségeinek vizsgálata.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

OTKA-pályázatok intézeti témavezetéssel:

- Köznépi textilkultúra a közgazdasági és művelődési változások tükrében (1850–1950).
Témaszám: K 60316, futamidő 2006–2009.

- Paraszti közösségek átalakulása. Értékrendváltozás falun a 20. század második felében. Témaszám: T 048432, futamidő 2005–2008.
- Magyar néprajzi tájak mondanakutatója. Témaszám: 46668, futamidő 2004–2007.
- Brú fono-foto-video-téka. Témaszám: T 042891), futamidő: 2003–2007. (1 év hosszabbítással)

Máshova telepített OTKA-pályázatok intézeti résztvevőkkel:

- A népi kultúra a nemzetudatban. Közvélemény és szakkutatás (19–20. század). (T 042698 sz.)
- A telepek társadalma, telepi életmód: városi néprajzi jelenvizsgálata.
- Szövegfolklorisztika, filológia, történeti poétika. (NI 61252) Mandzsu kori történeti kutatások (2007–2010). (68673) témavezetés
- Magyar-Mongol Nyelvjárás és Népi Műveltség Kutató Expedíció (2006-2009). (62501)
- A tibeto-mongol buddhizmus szótárai (2007–2011). (68876)

NKA-pályázat: *Folklór és vizuális kultúra* című konferencia-kötet megjelentetése.

MTA elnöki keret: *Folklór és történelem* című konferencia-kötet megjelentetése.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvek

1. Hoppál M: Shamans and Traditions. (Bibliotheca Shamanistica 13.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 202 (2007)
2. Juhász K: Meg is mosakodjál – magyar népi tisztálkodás a 20. században. Timp, Budapest, 240 (2007)
3. Kríza I: A Mátyás-hagyomány évszázadai. (Néprajzi Tanulmányok) Akadémiai Kiadó, Budapest, 242 (2007)
4. Magyar Z: A Szilágyság mondahagyománya. (Magyar Népköltészet Tára VII.) Balassi Kiadó, 585 p. + 32 t. (2007)
5. Magyar Z: Árpád-házi Szent Erzsébet. Történelem, kultusz, kultúrtörténet. Kairosz Kiadó, Budapest, 176 p.+ 32 t. (2007)
6. Paládi Kovács A: Ipari táj. Gyárok, bányák, műhelyek népe a 19-20. században. Akadémiai Kiadó, Budapest, 327 (2007)
7. Hoppál M, Bai Gensheng (eds.): Saman wenhua bianzheng. I–II. (The Origins of Shamanistic Culture: Papers of the 7th Conference of the International Society for Shamanistic Research) (Peoples' Art Publisher) Dazhong Wenji, Beijing,
8. Balogh B, Bodó B, Ilyés Z (szerk.): Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás. (Kisebbségkutatás Könyvek) Lucidus Kiadó, Budapest, 285 (2007)
9. Hoppál M (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete (1967–2007). MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest, 320 (2007)

10. Szemerkenyi Á (szerk.): *Folklór és vizuális kultúra*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 600 + képmelléklet (2007)
11. Szemerkenyi Á (szerk.): *Folklór és történelem*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 540 (2007)
12. Hoppál M (szerkesztette, bevezette és az utószót írta): *Fehérlófia*. Európai Folklór Intézet – MTA Néprajzi Kutatóintézet – L'Harmattan, Budapest, 143 (2007)
13. Vargyas G: *Arnold van Gennepe és az Átmeneti rítusok*. (bevezető tanulmány) In *Arnold van Gennepe: Átmeneti rítusok*. (Kultúrák keresztútján) L'Harmattan–PTE Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék–MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest, 7–35 (2007)

Tanulmányok, folyóiratcikkek

14. Kiss R: *Falusi értékek, városi igények. A szuburbanizációs folyamatok hatása a helyi társadalom alakulására Budajenőn*. In Szarvas Zsuzsa (szerk.): *Migráció és turizmus. Migrációs folyamatok hatása a helyi társadalmak változásaira*. (Documentatio Ethnographica 22.) MTA NKI – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 19–57 (2007)
15. Máté G: *Közösség, kultúra. A múlt és a jelen értékei Kárászon*. In Kovács Teréz (szerk.): *A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás után. VII. Falukonferencia*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 385–393 (2007)
16. Sárkány M: *Érdekek, források és státusok: jövedelmek, munkák és tekintély megoszlás a családban egy észak-magyarországi faluban*. In Örsi Julianna (szerk.): *Mikroközösségek*. (Jászkunság Könyvtéka I.) MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, Túrkeve–Szolnok, 207–216 (2007)
17. Jávor K: *Egy mezőgazdasági vállalkozócsalád sikeres gazdálkodási stratégiája a rendszerváltás utáni Zsombón*. *Tabula*, 10. 1. 3–58 (2007)
18. Nagy K. Zs: *Interaktív etnográfia*. *Tabula*, 9. évf. 2006, [2007] 333–350., valamint a szám CD Rom melléklete
19. Borsos B: *On the Possibilities of Computer-assisted Processing of European Atlases of Ethnography*. *Rheinisch-westfälische Zeitschrift für Volkskunde*, 52. 183–214 (2007)
20. Gulyás J: *A function of dream narratives in fairy tales*. *Folklore*, Vol. 36. 129–140 (2007)
21. Nagy, I: *The Roasted Cock Crows: Apocryphal Writings (Act of Peter, the Ethiopical Book of the Cock, Coptic Fragments, the Gospel of Nicodemus) and Folklore Texts*. *Folklore. Electronic Journal*, 36. 2007. 7–40.
<http://haldjas.folklore.ee/folklore/vol36/nagy.pdf>
22. Sántha I, Safonova T: *Companionship among Evenki of Eastern Buryatia: The Study of Flexible and= Stable Elements of Culture*. Working Papers of Max Planck Institute for Social Anthropology No 99, Halle/Salle (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Néprajzi Kutatóintézet

Átlaglétszám ¹ :	46	Ebből kutató ² :	35	
PhD, kandidátus:	25	MTA doktora:	4	
		levelező tag:	0	
		rendes tag:	1	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			7	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			186	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			178	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	25	idegen nyelven:	4
külföldi folyóiratban	magyarul:	0	idegen nyelven:	5
tanulmánykötetben	magyarul:	51	idegen nyelven:	7
lexikoncikk	magyarul:	1	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul:	22	idegen nyelven:	4
összes hivatkozás száma ⁶ :	410	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	280	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	9	idegen nyelven:	1
egyéb kötet ⁸	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul:	11	idegen nyelven:	4
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	8	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD:	0	MTA doktora:	2
			levelező tag:	0
			rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	44	poszterek száma:	0	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	71	poszterek száma:	0	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			5	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	22	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	1	
Hazai tud. bizottsági tagság:	95	Hazai tud. bizottsági elnökség:	2	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			14	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	8	Doktori iskolát vezetőik száma:	1	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	28	Gyakorlati kurzusok száma:	23	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	40	
		PhD-t:	34	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			120	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			183 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	6	Teljes saját bevétel:	11 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			3	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		9 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0	
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Egyéb:	3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	3 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0	
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

- Az intézet vezetése 2007. áprilisától új kutatási szerkezetet alakított ki, amelynek célja, hogy az intézet hatékonyabban láthassa el közfeladatait, a korábbinál is eredményesebben szerepeljen a jelentős hazai és nemzetközi pályázatokon, és így a kutatási eredmények társadalmi hasznosításának hatáskora növekedjen. A beszámolási év folyamán és a következő években a kutatási szerkezet változtatásának tervezett következményeit (pályázati eredményesség növelése, szakértői tevékenység bővülése, a kutatási eredmények széles körű megismertetése, a tudományág nemzetközi sztenderdjeinek megfelelő színvonal biztosítása) kívánja érvényre juttatni.
- Az EU FP-6-os keretprogramban elnyert, nemzetközi együttműködésben folytatott kutatások eredményes befejezése, és az EU FP-7-es programokban való intézeti részvétel előkészítése.
- Az MTA Elnöki Keretből elnyert támogatások eredményes felhasználása: European Social Survey – Európai Társadalomtudományi Elemzések 3. európai összehasonlító vizsgálatának magyarországi adatfelvétele, az adatfelvétel eredményeinek közzététele – az MTA Szociológiai Kutatóintézettel együttműködve; a hazai új demokratikus rendszer konszolidációjáért és az ellentmondásokat bemutató angol nyelvű tanulmánykötet elkészítése, kiadása.
- Több vári társadalomkutató intézet (MTA ENKI, MTA PTI, MTA SZKI, MTA VKI) konzorciumi megállapodásában foglalt együttműködési feladatok megvalósítása és a további közös kutatási programok előkészítése.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Demokrácia és kormányzás

ESS – Európai Társadalmak Összehasonlító Vizsgálata kutatás 2006-os 3. hulláma adatainak ellenőrzése, feldolgozása elkészült, és a kutatók megkezdték az előkészületeket a 2008. évi IV. hullám adatfelvételére. A kutatás célja kétévente felmérést készíteni az európai országok társadalmi, demográfiai, politikai és morális állapotáról, és ennek segítségével támpontot nyújtani az európai társadalmakban zajló hosszú távú folyamatok elemzéséhez. Különös jelentőséget ad a felmérésnek, hogy a részt vevő 22 ország társadalmát jellemző mutatók a közösen kialakított, mindenhol azonos módszertan következtében Európa-szerte először váltak valóban összehasonlíthatóvá.

A Magyar Köztársaság jogrendszerének 1989-2006 közötti állapotáról komplex jog- és alkotmányelméleti, jogszociológiai és szakjogi elemzés készült a magyar jogrendszert, mint egészet és egységet kezelve, leírva mozgásának dinamikáját, külső kapcsolatait, belső tagozódásának, tartalmi alakulásának és intézményi megoldásainak jellegét. A jogirodalomban és a szakjogi tanulmányokban rengeteg fontos részlet elemzése látott napvilágot. A szakjogi tudás azonban nem egyenlő a jogelméletivel, amely nem részterületekre, hanem az egészre, a *jogrendszer létokaira, funkcióira, belső tagolódásának mozgására, változásaira* keresi a magyarázatot. A kritikai elemzés a *jogalkotást, az igazságszolgáltatás reformját* (1997–2006) és jogrendszer-tagozódásunkat egyaránt jellemzi, a jogfejlődés útjainak elemzése pedig olyan törekvés, amely ez ideig más kutatásokban nem jelent meg. A választójog és a népszavazási kérdések jogdogmatikai és politológiai elemzése kimutatta a szabályozási hiányosságokat a népszavazási joganyagban. A *népszavazás* témakörében elemzés készült arról, hogy az alkotmányos szabályozás bizonytalanságait az *Alkotmánybíróság ítélkezési gyakorlata* tovább növelte. Ennek következtében a képviselői és a közvetlen demokrácia viszonya ad hoc jellegűvé, képlékennyé vált, voltaképpen az AB mindenkori értelmezésének függvénye. Az alkotmányos berendezkedés ellentmondásait illetően kutatási eredmény, hogy a parlamenti demokrácia teljesítménye az évtizedes hanyatlás korszakában egyértelműen negatívnak minősíthető, nem felel meg alapvető jogállami követelményeknek, ami a közbiztonság és a jogalkotás megrendülését eredményezi. A választási eljárás szabályozása igen sok ellentmondással terhelt. Az 1997-ben módosított joganyag általános revízióra szorul. Különösen sok a meg nem felelés a népszavazásra vonatkozó eljárási joganyagban, valamint a külföldön történő szavazás normatív rendszerében. A *parlamenti választások eredményeinek prognosztizálhatóságára* vonatkozó elemzés előzetes konklúziója pedig az, hogy a pártrendszer koncentrációjával az aránytalanság tendenciaszerűen stabilizálódik, és működésbe lépnek az egypólusos 2/3-os többséget ellensúlyozó mechanizmusok.

A 2006. évi parlamenti választásokat követő *önkormányzati választások* átrendezték a magyar politika lokális erőterét, a központi hatalom az MSZP–SZDSZ koalíció kezében maradt, a helyi önkormányzatok jelentős része ellenzéki irányítás alá került. A két nagy párt dominanciája fennmaradt, a kisebb koalíciós párt jelentős veszteségeket szenvedett el, az MDF tartotta a bejutást jelentő 5% feletti pozícióját, de nem tudott jelentősebb támogatást gyűjteni a nagyobb pártokból kiábrándult szavazók köréből. A havi rendszerességgel elvégzett *választáskutatási felvételek* arra hívták fel a figyelmet, hogy egy *virtuális harmadik erő* iránti választói igény folyamatosan 30% fölötti arányt mutat. A kormányzati teljesítmény negatív megítélése történelmi mélypontra jutatta az MSZP népszerűségét. Lassú átrendeződés kezdődött a két nagy párt szavazóbázisában, a generációs törésvonalak oldódni kezdtek azáltal, hogy a szocialistákból való kiábrándulás elérte az idősebb korosztályokat.

A *kormányzattal és a kormányzati politikákkal kapcsolatban* a kutatás az *állam szerepének újraértelmezésére, az erős, de korlátozott állam szerepének újragondolására* vonatkozott, beleértve a „good government” és a „good governance” megközelítések közötti eltérő értelmezéseket. Átfogó policy típusú elemzés készült a kormány egyéves működéséről, a közigazgatás átalakításának ellentmondásairól, és *részletes kronológia* készült a kormányzati tevékenység bemutatására.

Több európai országban volt *önkormányzati reform* az utóbbi évtizedben. A változások nyertesei az új piaci kihívásokhoz való alkalmazkodás során a városok voltak. Európában, a

helyi önkormányzatiságban megjelent a „tanuló önkormányzatok” mintája; amelyben a helyi tisztviselők inkább általános menedzseri képességekkel rendelkeznek, amellyel széles körű kapcsolatot tudnak kiépíteni és fenntartani az aktuális feladat végrehajtásához szükséges külső szakemberekkel és üzleti szereplőkkel.

A magyar modell válságáról készített, folyamatban levő átfogó kutatás a Kádár-korszakban megformálódott magyar társadalmi modell bajait vizsgálja. Bemutatja a modell alapvető jellemvonásainak kialakulását, majd azt, hogyan változtak ezek a demokratikus átmenet után. Összehasonlítja a magyar fejlődést a Közép-Kelet-Európa többi országáéval, végül a magyar politika legújabb bajainak okait vizsgálja. A poszt-szocialista átalakulás nagyobb trendjeiről készített elemzés szerint a közép- és kelet-európai rendszerváltó országok tökefelhalmozási sajátosságait tanulmányozva megállapítható, hogy Szlovéniát kivéve a *külföldi forrásokon alapuló tökefelhalmozás hosszabb távon mind a gazdasági modernizációs, mind a társadalmi egyenlőtlenségi viszonyok alakulása szempontjából kedvezőbb, mint a bezárkózó gazdaságpolitika.*

Empirikus kutatás készült a *fiatal felnőttek* teljes társadalmi struktúrát átfedő csoportjaiban. A fiatal felnőttek többségét erős identitási problémák jellemzik, és *jövőjüket teljességgel bizonytalannak* érzékelik. Abban már nagy különbség van a különböző csoportokhoz tartozó fiatalok között, hogy mit tekintenek Magyarországon és a világ legégetőbb problémáinak. A magasabb státusúak elsősorban a társadalom „elavult” attitűd-rendszerét, az alacsonyabb státusúak elsősorban a növekvő egyenlőtlenségeket és a szegénységet. Egy másik kutatás szerint a fiatalabb generációk munkaerő-piaci esélyei rendkívüli mértékben romlottak. A leszakadó térségekben a fiatal munkanélküliek száma többszörösen meghaladja az országos átlagot, társadalmi szocializációjukat egyre inkább a társadalom peremére szorulás határozza meg. *A társadalom szociális és mentális kettészakadása leginkább generációs metszetben érzékelhető.*

A humán erőforrásról és a versenyképességről folytatott kutatás szerint a változások radikálisak az emberi erőforrás természetében és a foglalkoztatásban: a lényegesen mobilabb munkaerő, a multiplifikálódó foglalkozások, a verzetil munkavállaló megjelenése, a munkaviszonyok tér- és idődimenziójának ártértékelődése, az egy-egy munkára szerveződő átmeneti és rugalmas munkacsapatok alkalmazása a jellemző. Ezeknek az új tendenciáknak az érvényesülése Magyarországon még vontatott és ellentmondásos, melyet az empirikus vizsgálat is alátámasztott. További, a gazdaságra irányuló kutatás is befejeződött, így a globalizálódó gazdaság üzleti szolgáltatásainak gazdasági szerepe; a vezetői készségfejlesztés és projektmenedzsment; a digitális technológia fogadtatása és alkalmazása; a versenyképesség és aktivitás témák empirikus, társadalomfejlesztési célokat szolgáló kutatások, amelyek összhangban állnak az MTA új célkitűzésével („tudással a magyar gazdaságért”).

Politikai aktorok és folyamatok

Az Európai Parlamentben való magyar részvétellel foglalkozó kutatás keretében az Európai Unió egyes tagországaival foglalkozó összehasonlító tanulmányok készültek el. Egy összegző elemzés készült a *2006 őszi magyarországi tüntetések és demonstrációk Európai Parlamenten belüli fogadtatásáról*, és az *EP egyes tagországainak pártrendszeiről, új pártjairól.*

Nemzetközi összehasonlító kutatás kezdődött az *elszámoltathatóság problémájáról a parlamentáris és prezidenciális rendszerekben*, és folytatódtak a kutatások a *pártrendszer és a demokratikus rendszer működéséről*.

A politikai kommunikációról és médiáról 2007-ben végzett kutatások a *politikai kommunikáció elméleteire, módszereire* irányultak, és készültek empirikus elemzések is a *magyar pártok kommunikációjáról, kampánytechnikáinak professzionalizálódásáról*. A 2006-os kampányról tanulmánykötet jelent meg.

A *Politikai Diskurzus Kutató Központ* a L'Harmattan Kiadónál futó sorozat számára új kötetet készített elő a *civil társadalomról szóló politikai diskurzusokról*, amely 2008-ban jelenik meg. A közpolitikai kutatásokon belül már több éve folyik a közszolgáltatásokról szóló kutatás. A témában egy kötet jelent meg, amely a *közszolgáltatások piacosításának* problémáival, átfogóbban a *jóléti állam előtt álló kihívásokkal foglalkozik*. Egy OTKA-kutatás keretében pedig vizsgálták *Magyarország részvételét a nemzetközi környezetvédelmi egyezményekben*.

A *Politikai Kommunikáció Kutatóközpont* 2007-ben *Tükörjáték* címen 340 oldalas tanulmánykötetet jelentetett meg a *2006. évi parlamenti választásokról*. A kötet az *országgyűlési választások pártkampányait, valamint a kampány médiatálalását* vizsgálta. Új területként szerepelt a kampányok lokális szintű vizsgálata, melynek keretében három választókerület kampányainak elemzése készült el terepmunka és interjúk alapján. További újdonság volt a parlamenten kívüli erők – a MIÉP-Jobbik és a Centrum Párt – kampányának elemzése. A kampány médiatálalásán belül a kutatás olyan területeket is érintett, mint az online újságok és a bulvársajtó, és elemzés született a miniszterelnök, Gyurcsány Ferenc internetes naplójáról is. Külön tanulmány tárja fel a 2006-os kampány virtuális aspektusait, így az internet és a politikai részvétel, illetve az internet és a politikai tájékozódás összefüggéseit.

Európai integráció – globalizáció

A *globalizáció* témakör estében a *komplex világrendszer evolúciójáról, a világrendszer adaptív alrendszereiről és a globalizáció értelmezésének* módszertani kérdéseiről készültek elemzések. Elkészült a *latin-amerikai baloldalnak, a baloldali kormányok gazdaságpolitikájának*, illetve Latin-Amerika gazdasága általános kihívásainak elemzése. Chile, Argentína, Kolumbia, Mexikó – Magyarország vonatkozásában egyes *társadalmi alrendszerek működésére* és szabályozására és a hatásukra létrejövő társadalmi mozgások összehasonlító elemzésére került sor. A globalizáció hazai hatásairól szóló kutatások a *rendszerváltás és a világgazdasági korszakváltás* összefüggéseit elemezték. A nyolcvanas-kilencvenes évek mechanikusnak tekintett rendszerváltás-felfogásaival szemben az elkészült elemzések amellel érvelnek, hogy a „szocializmusnak” (pl. totalitárius, gulyáskommunizmus) és a „kapitalizmusnak” (pl. szabadverseny, állam-, jóléti- és globálkapitalizmus) számos eltérő társadalom- és gazdaság szerveződés-formája volt történetileg, melyekben a magántulajdon és a piac nagyon is különböző nagyságrendjei, koncentrációi és szerveződés-formái domináltak. Nincs releváns indoka, hogy ezeket történetileg változatlan reprodukciós modelleknek tekintsük, hasonlóképpen időtlen magántulajdon és piacformákkal. A rendszerváltást ezért helyesebb úgy értelmezni, mint egy felemás modernizáción átesett államszocializmusnak a *globálkapitalizmus világába történő integrálódási kényszerét*. A rendszerváltó politikai osztály szimpla szocializmus-kapitalizmus

csereként értelmezte, értelmezhetette ezt a kihívást. Egy differenciálatlan szocializmus-rombolás még nem sikeres (versenyképes) kapitalizmus-építés. Az elemzések szerint ez az egyik gyökere az 1990-et követő korszak fejlődési zavarainak.

Az európai integrációval kapcsolatban az EU-lobbi kutatás keretében elemzés készült a vidék és a regionális fejlesztési rendszerek, valamint az önkormányzatok lobbizási gyakorlatának szereplőiről és technikáiról.

Az integráció kutatása elsősorban az uniós fejlesztéspolitikai rendszerekre irányult. Egy kutatássorozat a *Lisszaboni Program érvényesülését* vizsgálta a tagállamokban, illetve az európai foglalkoztatáspolitikai legfontosabb változásait elemezte.

Az európai agrárfejlesztési rendszerrel foglalkozó nemzetközi összehasonlító kutatás olyan kezdeményezéseket vizsgált, amelyekre jellemző a gazdák közös piacra jutása, az innováció, a termék jellemzőit, a szervezet formáját vagy piaci stratégiájukat tekintve. A gazdálkodók és a gazdaszövetségek együttműködése fontos eleme az európai mezőgazdaság történetének és a vidékfejlesztésnek. A huszadik században egyre jelentősebbé váltak az értékesítési szövetkezetek: Nyugat-Európában és az Európai Unióban a szövetkezetek működése folytán emelkedett a gazdaságok bevétele, és nőtt a foglalkoztatottság a vidéki területeken. Ezek a szervezetek a fenntarthatóbb gazdálkodási módszerek elterjesztésében is fontos szerepet játszottak. Ma az európai mezőgazdaságnak számos új kihívással kell szembenéznie: a gazdálkodók egyre kevésbé képesek befolyásolni a kereskedelmi láncok felvásárlási árait, az integrátorokkal szembeni tárgyalási pozíciójuk gyengül, az agrárpolitika átalakulásával pedig folyamatosan csökkennek a jelenlegi támogatások, pedig a fogyasztói igények folyamatosan és gyorsan változnak: a jó minőségű, biztonságos élelmiszer iránt nő a kereslet, és fenn kell tartani az adott régióra jellemző tájképet is.

Két másik nemzetközi összehasonlító projekt a területi integrációt a fenntartható vidékfejlesztésben megjelenő tudásformák és hatalmi struktúrák összefüggésein keresztül vizsgálta, különös tekintettel a szakértői és a helyi tudások egymásra hatására. A kutatás tizenkét európai ország vidéki térségeiben kutatja a fenntartható fejlődés lehetőségeit, hogy feltárja a tudásalapú társadalom formálódását Európában. Tudásalapú társadalmon a kutatás olyan társadalmat ért, ahol az egyes tudásformák mások feletti dominanciája helyett azok sokszínű egymás mellett élése és együttműködése jellemző. A kutatás kiemelt figyelmet fordít a tudásformák változatosságára – elkülöníti a tudományos, gazdasági, adminisztrációs, menedzseri stb. tudásokat és a helyi, gyakorlati, ökológiai (természeti értékekhez kapcsolódó) tudásokat. A fenntartható fejlődést segítő kezdeményezéseket ugyanakkor alapvetően a szakértői tudásformák uralják – bár jelentős a helyi, nem szakértői típusú tudásformák hozzájárulása is. A fenntarthatóságot a politikai beavatkozás hatékony formájaként működő fejlesztési projektben teremtik meg és az általános projekttesedés új hatalmi viszonyokat hoz létre a projekteken belül, alkalmazkodásra kényszeríti az abban részt vevő szereplőket, valamint hatással van a projekt-rendszeren kívül maradóakra is.

A területi integráció egy másik formája, a városi kolonizáció megállíthatatlan, a vidék új módokon kerül a városiak befolyása alá. Az európai város és vidék új kapcsolatát meghatározó közvetítő szereplők, a projekt osztály szerepét elemzi a kutatásról magyar nyelven megjelent kötet nemzetközi (finn, holland, francia, spanyol és magyar) összehasonlításban. A közvetítő szereplők legfontosabb tőkéje az a tudás, aminek birtokában

irányítani képesek a városi és a vidéki társadalmak kölcsönhatásait, a fenntartható fejlődés tudásformáit, a vidékfejlesztés helyi szintjein megjelenő tudásformák és a fenntarthatóság kapcsolatát, a hatalmi viszonyok és a tudáshasználat összekapcsolódását, a projektek résztvevőinek kapcsolatrendszerében a tudásfajtákhoz és a tudáshasználat módjaihoz kötődő hatalmi pozíciókat.

Az integrációval kapcsolatos speciális kutatási téma volt az RMDSZ helyi képviselőinek kutatása. A magyar határhoz és Aradhoz egyaránt közeli települések *politikai kommunikációs stratégiáinak* kutatása nemrégiben kezdődött, összegző eredményei 2008-ban várhatók.

Az integráció és a globalizáció időszakának hazai következményei és társadalmi válaszai kutatás a *területpolitikai döntésekre irányul*. Ezen hatások 1990 előtt nyilvánvalóbban kimutathatóak, 1990 után a politikai döntések rejtettebbek, „piaci” hatásként fogalmazódnak meg. Az iskola- és óvodabezárás vizsgálatai azonban összefüggést mutattak a helyi ellátórendszer minősége és a települések népességmegtartó képessége között. A népesség eróziót 1990 előtt inkább politikai döntések determinálták, ma pedig gazdasági tényezők (munkahelyek léte vagy nemléte, helyi adópotenciál stb.). A helyi vagy a nagypolitika egyre kevésbé képes a gazdasági és az azzal összefüggő társadalmi folyamatokat kontrollálni és menedzselni. Kísérlet történt a települések fejlettségi állapotának és a bennük élő *helyi társadalmak „dinamikájának”* (demográfiai paraméterek, iskolázottság, foglalkoztatottság, foglalkoztatási szerkezet), a láthatatlan komponens: a népességmegtartó erő, a terület- és településfejlesztési források abszorpciója közötti kapcsolatok erősségének mérésére. *A területfejlesztési – felzárkóztatási és a települések újraélesztésére szánt – források lényegében nem váltottak ki jelentős változást 12 év alatt, másrészt a forrás abszorpció nem a bejelentett célok érdekében, illetve okán bonyolódott. Erős feltevés, hogy a forrás allokáció mögött „politikai” tényezők állnak, amelyek sokkal komplexebbek, mint azt a zurnalisztikai közelítések sugallják.*

A társadalmi zárványokkal foglalkozó kutatás eredményei, adatai arra utalnak, hogy a „krízishelyzetű” kistérségekben élő fiatalok többségének iskolázási hátrányai az alapfokú iskolában megalapozódnak, olyan szocializációs klímával kapcsolódnak össze, hogy ezen a középfokú iskolákban már szinte nem is lehet változtatni. Az őket felnevelő szülői generáció körében *jelentős munkanélküliség és inaktivitás, alacsony iskolázottság dominál, az őket eltartó család-háztartásokban szegénység, jövedelmi-megélhetési állapotok, rossz társadalmi közérzet, a munkakultúra romlása stb. uralkodik. Mindezek a körülmények meglehetősen kilátástalan helyzetet teremtenek az Európai Uniótól esetleg érkező pénzek sikeres felhasználása tekintetében (fogadóképeség hiánya).*

2007. második felében hároméves *elitkutatás* kezdődött, melynek során országos reprezentatív felmérés készült a gazdasági, kulturális, és lehetőség szerint a politikai elit körében. A vizsgálat az 1992-ben, 1997-ben és 2001-ben végzett felmérés folytatása, amely lehetőséget ad a változások bemutatására is.

A fiatalok helyzetéről készített országjelentés betekintést enged a rendszerváltás utáni magyar társadalom, gazdaság és politika alakulásába és a kialakult rendszer működésébe, és képet ad a különféle életkorú, státusú, családi állapotú fiatal korosztályok életének egyes területeiről (iskolázás, élet- és pályakezdés, egészségi állapot, kulturális fogyasztás, foglalkoztatás, sport és szabadidő, politikai aktivitás). Választ kellett adni arra a nagyon is politika-érzékeny

kérdésre is, vajon a rendszerváltás utáni mindenkori kormányok rendelkeztek-e valamiféle elképzeléssel – másként ifjúságstratégiával – a fiatal korosztályok sikeres társadalmi beillesztését-beilleszkedését illetően. A viták tulajdonképpen e kérdés körül tetőztek, hiszen miközben számottevő pénzeket vontak ki erről a területről (is), és az ifjúságpolitikát megjelenítő kormányzati szervezetrendszer is számottevően „gyengült” a politikai akarattal együtt, aligha volt lehetséges ezt az ifjúsági érdekek „jelentős” politikai és civil megerősödéseként felmutatni. Ez nem jelenti azt, hogy ne indultak volna fontos és sikeres akciók a különféle életkorú, státusú stb. ifjúsági csoportok problémáinak a kezelésére, vagy helyzetének a javítására az oktatási-képzési rendszerben, a foglalkoztatásban, a sport, a drog vagy az informatika területén, azt azonban igen, hogy ezek a magyar újkapitalizmus alacsony hatékonyságú és romló gazdasági és társadalmi teljesítményét és szolgáltatásait nem voltak képesek ellensúlyozni.

A roma identitásokra és a roma policy-kra vonatkozó kutatás szerint miközben a kisebbségi önkormányzatok politikai intézményesültsége és a kormányzati szintű kisebbségpolitikai gyakorlat látszólag egyértelműen épít a kisebbségi helyzet helyi kezelésére, a helyi roma képviseleti önállóság konfliktusban, fáziskésésben és *retardált állapotban marad a tervezett „megoldások”, kooperációk, társadalmi integrációs célok megvalósítása* terén.

A kisebbségkutatás két területen folytatódott: a *bukaresti magyarsággal* kapcsolatban részbeni anyaggyűjtés folyt, és kialakult egy, a bukaresti magyarság identitás-állapotát korunkban jellemző adaptációs attitűd részbeni vizsgálata. Az elsődleges eredmények feldolgozása folyamatban van. Kooperáció alakult ki a bukaresti magyarok egy csoportjával, akik tevékenysége a 2007-es évben és azt részben megelőzően is az 1956-os magyarországi események romániai hatásával, ill. következményeivel kapcsolatos. Az ezzel a körrel együttműködésben kialakított kiállítás, amely 11 romániai városban volt látható, továbbá az 56-os emlékezések anyagát is tartalmazó kiadványok (újságcikkek, kiállítási katalógus, rehabilitációs eljárások indítása, emléktáblák) és az emlékezeti gyászmunka megannyi más formájában megvalósult kezdeményezések sora részint a magyar külpolitikai képviselet, részint a köztársasági elnök ez irányú demonstrációinak alapjává váltak.

A *budapesti zsidóság* témakör szélesebb merítésben a mai magyarországi, valamint a nemzetközi és történeti keretben is vizsgált zsidóság identitás-konstrukcióit kívánja feldolgozni. A kutatási témák sajátos *politikai, etnopolitikai, kisebbségpolitikai vagy valláspolitikai kontextusaiknak* elemzése céljából megalakult a Kortárs és Történeti Zsidósággkutató Műhely.

Egy megjelent kötet a magyar lakosság vidékképeit alakító folyamatokat, a tudáshasználat társadalmi összefüggéseit, a *tudáshasználat, a vidékfejlesztés és a hatalom kapcsolatát* mutatja be. A magyar lakosság vidékképe rendkívül összetett, a médiákban, a turizmusban és a politikai közbeszédben létrehozott vidékimázs elemek hatása alatt áll, és a vidékieknek nincs a városiaktól határozottan elkülönülő vidékképe.

Érték és kultúra

A *globális kormányzás esélyei egy soktényezős világban* kutatás szerint a globalizációs folyamat hátulütőire és zavaraira adott reakciókban gyakorta hangot kap az az igény, hogy a civil társadalom nagyobb részt vállalhasson a folyamat irányításában. A kutatás többek között

választ keres arra, hogy a ma rendelkezésre álló eszközökkel hogyan terelhető a globalizáció folyamata az esélyegyenlőség növelése felé, előnyei és áldásai miként osztható el egyenletesebben az egyes országok között, illetve azokon belül.

A globalizáció és a regionális nemzetek feletti integráció kutatás azt a helyzetet elemzi, amelyben a globalizáció a nemzeti kultúrák számára új megnyilatkozási és érvényesülési lehetőségeket teremt; bátorítja, serkenti az innovációt, a társadalmi és intézményi megújulást stb., miközben az egyének, társadalmak és államok elsősorban veszélyforrást, fenyegetettséget, a kiszámíthatóság megszűnését, megszokott életviláguk, környezetük, munkahelyeik elvesztésének, aláásásának forrását látják benne.

Az újmodernitás (globalizáció) és a magyarság kutatás az újmodernítésben megjelenő új viszonyokat elemzi. Külön figyelem kíséri a társas-közösségi kapcsolatok rendjét és rendszerét. Az utóbbi évtizedekben meggyengült a hagyományos közösségek összetartó ereje, nagyfokú individualizáció ment végbe. Az első modernizáció még életben hagyta a feudális eredetű társas kapcsolatok rendjét (például a férfi-központú hierarchikus családot), az új éppen ezeket rombolja szét.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az intézetnek a korábbi évek során kialakított hazai és nemzetközi kapcsolatai 2007-ben jelentősen bővültek.

- Az EU FP-7-es keretprogramokban előkészítés, szerződés aláírás stádiumában lévő pályázatok során számos új partnerkapcsolat épült ki az EU-s tagállamok kutatóintézeteivel, egyetemeivel;
- Az MTA négy társadalomtudományi intézetének konzorciumi szerződése eredményeként erősödött az intézetek közötti együttműködés (közös rendezvények, közös kutatási pályázatok előkészítése, közös kötetek megjelentetése);
- Az intézet 2007. októberében fogadta az MTA és a Kínai Társadalomtudományi Akadémia közötti együttműködés keretében a Társadalomtudományi Akadémia vezető munkatársainak öt fős delegációját. A kapcsolatfelvétel eredményeként az intézet és a kínai partner széles körű tudományos együttműködés kiépítésében állapodott meg;
- A hazai felsőoktatási intézményekkel való intézeti együttműködés bővült 2007-ben a CORVINUS Egyetemmel megkötött együttműködési megállapodással. Az egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskolájának oktató munkájába a megállapodás alapján az intézet vezető kutatói bekapcsolódhatnak.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Az intézet kutatói 2007-ben a korábban már elnyert EU FP-6-os európai projektek befejező munkálatait végezték. Ugyancsak befejező szakaszába lépett a Jedlik Ányos (NKTH) projektum keretében végzett *A kormányzati, gazdasági és civil érdekérvényesítés az Európai Unióban* c. kutatás.

A nemzetközi pályázatok közül jelentős eredmények születtek az európai agrárfejlesztési rendszerrel, a területi integráció szerepe a fenntartható vidékfejlesztésben megjelenő tudásformák és hatalmi struktúrák elemzésével és a város és vidéke kapcsolatrendszerével kapcsolatos összehasonlító európai kutatási projektekből.

Az intézet kutatói 2007-ben eredményesen pályáztak az OTKA témákban, a Mecenatúra programban, és kormányzati, minisztériumi pályázati források elnyerésére. Jelentős pályázatok készültek az EU FP-7-es keretprogram, a Visegrádi Alap, az NKTH pályázati kiírásaira, ezek szerződéseinek aláírására, illetve a kutatások megkezdésére azonban 2008-ban kerül sor.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. J Bayer, J Jensen (eds): From Transition to Globalization: New Challenges for Politics, Society and the Media. Institute for Political Science of HAS, Budapest, 276 + CD-ROM-on is (2007)
2. Békés Cs: Magyarország és a nemzetközi politika az ötvenes évek közepén. In: Békés Csaba (szerk.): Evolúció és revolúció. Magyarország és a nemzetközi politika 1956-ban. Gondolat Kiadó–1956-os Intézet, Budapest, 9–27 (2007)
3. Boda Zs, Kovách I, Szoboszlai Gy (szerk.): Hatalom, közbeszéd, fejlesztéspolitika. Elemzések politikai jelenségekről. Műhelytanulmányok, 14. (2007/4) MTA Politikai Tudományok Intézete, E-books
4. Csizmadia E: Politikai változáselmélet. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 201 (2007)
5. Csizmadia E: Politikatudomány és politikai elemzés. Elmélet, történet, műfajelmélet és gyakorlat. Századvég Kiadó, Budapest, 212 (2007)
6. Kiss B, Mihályffy Zs, Szabó G (szerk.): Tükörjáték. A 2006-os országgyűlési kampány elemzése. L'Harmattan, Budapest, 340 (2007)
7. Kovách I et al. (szerk.): Vidék- és falukép a változó időben. Argumentum – MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 304 (2007)
8. Kovách I (szerk.): Vidékiek és városiak: A tudás- és imázshasználat hatásai a vidéki Magyarországon. L'Harmattan–MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 157 (2007)
9. Kovách I, Nagy É, Tibori T, Tóth Á (szerk.): Európai Magyarország 2007. Társadalomtudományi áttekintés. MTA Etnikai-nemzetiségi Kisebbségkutató Intézet, Politikai Tudományok Intézete, Szociológiai Kutatóintézet, Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 369 (2007)
10. Kulcsár K: Kína a világpolitikában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 230 (2007)
11. Stumpf I: Az Országház kapujában. Századvég Kiadó, Budapest, 295 (2007)
12. Szigeti P, Krausz T (szerk.): Államszocializmus. Értelmezések, viták, tanulságok. L' Harmattan, Budapest, 283 (2007)

13. A. Gergely A (szerk.): Szakralitások és modernitások. Tematikus szám. = Kultúra és Közösség, 1. 107 (2007)
14. Vitányi I: Új társadalom – új szemlélet. Napvilág Kiadó, Budapest, 250 (2007)
15. Jody Jensen (ed): Reinventing Central Europe: European Dilemmas. Central European Political Science, (tematikus szám), Vol. 7, No. 23–24 141 (2007)
16. Laki L: Modernizáció és rendszerváltás. = Társadalomkutatás, 2. 161–180. (2007)
17. Lévai I: Globalisation: Evolution of the Complex World System. = Central European Political Science Review, Vol. 7. No. 26. 156–171 (2007)
18. Bayer J: Gesellschaftliche Einbettung konsolidierter Demokratien – Ungarn als postmitteleuropäisches Beispiel. In: Dieter Segert (Hg.): Postsozialismus. Hinterlassenschaften des Staatssozialismus und neue Kapitalismen in Europa. Politische Wirklichkeit 18, Braumüller, Wien, 25–45
19. Szoboszlai Gy: A kormányzó pártok sikere és kudarca: parlamenti és önkormányzati választások 2006-ban. In: Sándor Péter–Vass László–Tolnai Ágnes (szerk.): Magyarország Politikai Évkönyve 2006-ról. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány, Budapest, 963–989 (2007)
20. A Tóth, I Grajczjár: Different Roads to the Siren Songs of the Extreme Right. In: Flecker, J. (ed.): Changing Working Life and the Appeal of the Extreme Right, Aldershot, London, 201–217 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Politikai Tudományok Intézete

Átlaglétszám ¹ :	56	Ebből kutató ² :	40	
PhD, kandidátus:	28	MTA doktora:	3	
		levelező tag:	1	
		rendes tag:	1	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			6	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			195	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			195	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	37	idegen nyelven:	8
külföldi folyóiratban	magyarul:	0	idegen nyelven:	10
tanulmánykötetben	magyarul:	83	idegen nyelven:	22
lexikoncikk	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul:	8	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ :	160	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	160	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	6	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul:	2	idegen nyelven:	1
szerkesztett kötet	magyarul:	14	idegen nyelven:	3
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	58	poszterek száma:	58	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	101	poszterek száma:	101	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			5	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	5	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	4	
Hazai tud. bizottsági tagság:	26	Hazai tud. bizottsági elnökség:	9	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			24	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	10	Doktori iskolát vezetőik száma:	0	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	56	Gyakorlati kurzusok száma:	1	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	0	
		PhD-t:	6	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			2661	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			274,1 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	4	Teljes saját bevétel:	115,8 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			13	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		21,5 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			3	
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	11,2 MFt	
Egyéb:	2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	2,6 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			6	
EU forrásból:	6	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	20 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			11	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		36,1 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

RÉGÉSZETI INTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49., 1250 Budapest, Pf. 14.

Telefon: 356-4567, Fax: 224-6719

e-mail: balint@archeo.mta.hu, honlap: www.archeo.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A Régészeti Intézet megalakulása óta az ország mértékadó, egyik legfontosabb régészeti kutatóműhelyeként működik. 2008-ban ünnepli ötvenéves fennállását, ami különösen alkalmas arra, hogy mérleget készítsen, értékelje tevékenységét, valamint annak hatását a hazai és nemzetközi tudományos életre. Az intézet feladata a Kárpát-medence és történetileg kapcsolódó vidékeinek, a történeti Magyarország régészetének a társtudományokkal együttműködve történő művelése és értelemszerűen egyetemes régészeti kérdések kutatása a nemzetközi tudományos munkamegosztás keretei között. Napjainkban ez a hagyományosan őstörténeti és történeti korszakokra bontott kutatás a természettudományokkal való, egyre szorosabb együttműködés következtében ismét egyfajta integrálódó fázisba érkezett: a környezettörténeti és a történeti genetikai kutatások több kort felölelő eredményei a régészeket is arra ösztönzik, hogy nagyobb régiókon és hosszabb időszakokon át megfigyelhető kulturális és társadalmi jelenségeket is vizsgáljanak. Az intézet kutatási spektruma igyekszik felölelni az újkőkortól a késő középkorig terjedő időszakot, ezen belül azonban jól érzékelhető a koncentráció az őskor idősebb szakaszára (újkőkör, rézkor, korai és középső bronzkor), valamint a korai középkor, a magyar államalapítás és középkor időszakára. Mindemellett a munkatársak részt vesznek az őskori vallástörténethez, a középkori magyar történelemhez, valamint a numizmatikához és a nubiológiához kapcsolódó kutatásokban is.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Magyarország Régészeti Topográfiája

Ezt a témát az intézet kezdettől fogva egyik fő feladatákként vállalta magára, mert az tudományosan és a régészeti lelőhelyek védelme szempontjából is indokolt és szükséges, országos jelentőségű munka volt. Törvénymódosítások következtében azonban a Topográfia hagyományos feladatait a Kulturális Örökség Hivatala vette át. A terepbejárások hatékonyságát, a lelőhelyek ellenőrzését nagy mértékben segíti a *légifotózás*, amelyet az intézet egyik munkatársa folytat, ezen eredményei a Tolna megyei földvárakról szóló monográfia formájában a Varia Archhung sorozatban 2007-ben jelentek meg. A Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságával kötött együttműködésnek köszönhetően sikerül 2008 végére elkészíteni a korábban félbemaradt Pest megyei topográfia egykori aszói és gödöllői járást ismertető kötetét. 5 fős kutatócsoport, ebből 1 intézeti munkatárs, 800 E Ft beszült intézeti ráfordítás, pályázati forrás nem volt. („Tolna megyei földvárak” monográfia nélkül.)

Őskori társadalom- és településrégészeti kutatások

A 2007-ben a University of Wales, a Brit Tudományos Akadémia és az intézet együttműködési programja keretén belül végzett kutatási program eredményei megjelentek a

Varia ArchHung sorozatban, intézeti munkatársak szerkesztésében és szerzői közreműködésében. A munka nagy nemzetközi érdeklődésre tart számot, mert a korai neolitikumból egész Európában csak néhány ilyen méretű és sokféle természettudományos vizsgálattal kiegészített telepfeltárást tettek közzé. 3 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 2, 3,725 M Ft becsült intézeti ráfordítás, pályázati forrás nem volt.

A korábbi intézeti M7 autópályás feltárások a feldolgozó szakaszba, egy nagyívű monográfia előkészületeibe értek. A balatonszárszói újkőkori telep és temető feldolgozása két kutató PhD-témája, akik 2007-ben sikerrel megtartották a záróbeszámolójukat. A Balaton déli partján előkerült rézkori lelőhelyek értékelése közel áll a befejezéshez. 2 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 2,2 M Ft becsült intézeti ráfordítás, pályázati forrás nem volt.

Egy munkatárs befejezte az ELTE Egyiptológia Tanszéke által szervezett, felső-egyiptomi komplex expedíció kőkori leleteinek feldolgozását, ami egy hamarosan megjelenő monográfia fejezetét alkotja majd. 10 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 1, intézeti ráfordítás, pályázati forrás nem volt.

A regölyi középső kőkori kőanyag értékelése folytatódott. A Fajsz környéki újkőkori ásatás keretében a Kr. e. 5000 körüli intenzív balkáni és tiszavidéki hatások tükröződését sikerült megfigyelni; a munka jövőre folytatódik. 3 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 1, intézeti ráfordítás, pályázati forrás nem volt.

Oxfordban jelent meg az a monográfia, amelyik az ásató halálát követően az intézet egy fontos, régi ásatása, a polgár-csöszhalmi késő újkőkori tell-település feldolgozása.

Az intézet új, nagy vállalkozása az M6 autópálya építését megelőző feltárásokban való részvétel Tolna és Baranya megyében. Alsónyéken a késő újkőkori lengyeli kultúra európai jelentőségű telepét, ötven cölöpszekerezetű hosszúházát és 1500 temetkezését tárta fel az intézet. A temető eddig ismeretlen temetkezési szokásokat, a halottkultusz új formáit, és különleges leleteket is felszínre hozott. Egyedülálló módon itt lehetőség lesz egy újkőkori temető és település együttes vizsgálatára. 5 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 1, becsült intézeti ráfordítás 7 M Ft, pályázati forrás nem volt.

Folytatódik az ELTE Régészettudományi Intézetével és a Magyar Nemzeti Múzeummal együttműködésben a budakalászi késő rézkori temető feldolgozása is. 2007-ben az OTKA-pályázatnak köszönhetően elkészültek a digitalizált illusztrációk, valamint készen áll a temetkezési rítusokról, illetve a sírmellékletekről szóló fejezet és Bécsben befejeződtek a ¹⁴C vizsgálatok is. A monográfia a természettudományos adatközlésekkel együtt csaknem teljesen elkészült. 3 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 1, becsült intézeti ráfordítás 3 M 350 E Ft, pályázati forrás összege 2 M 550 E Ft.

Ugyancsak a késő rézkor nagy jelentőségű lelőhelye az abonyi agyagbánya: szisztematikusan elhelyezett edénydepókkal, állatváz-részletekkel előkészített kultikus gödrök kerültek elő. 3 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 2, becsült intézeti ráfordítás 15 M 60 E Ft, pályázati forrás összege 12 M 860 E Ft.

Folytatódott a 2004-ben indult TÉT-együttműködés az Orosz Tudományos Akadémia, a Gödöllői Szent István Egyetem és az intézet között, amelynek célja a kelet-magyarországi rézkori kurgánok geológiai, növénytani és régészeti kutatása. 5 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 2, becsült intézeti ráfordítás 150 E Ft, pályázati forrás nem volt.

Több kisebb Pest megyei kora- és középső bronzkori lelőhely anyagának feldolgozása mellett egy kutató részt vesz a Százhalombatta bronzkori telep évek óta zajló feltárási

programjában is. 20 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 2, becsült intézeti ráfordítás 420 E Ft, pályázati forrás nem volt.

A Római Birodalom és peremterületei

A rendkívül szerteágazó földrajzi terület mellett hasonlóan sokféle kutatási terület jellemzi a korszakkal foglalkozó kutatók munkáját. Az intézetben a provinciális bennszülött és limesmenti lakosság települései és kerámiája mellett a díszkerámia kutatása folyik.

Egy kutató Almásfüzitő határában a római kori településen folytatta feltárását, míg Zala megyében elsősorban a szlovéniai vasútépítést megelőző ásatások során kerültek elő új római lelőhelyek. A zalalövői múzeumban a régebbi feltárások leletanyagát leltározta, rendezték. 1 fő kutató, intézeti dolgozó, becsült intézeti ráfordítás 350 E Ft, pályázati forrás 350 E Ft.

Az olaszországi San Potito-ban nemzetközi együttműködés keretében az intézet kutatói két évtizede végeznek feltárásokat: 2007-től Consiglio Nazionale delle Ricerche együttműködés keretében folytatódnak a középső császárkori villa-ásatások. Előkészületben van a villa dekorációjának közlése. 5 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 2, becsült intézeti ráfordítás 1000 Eur + 120 E Ft, ebből pályázati forrás 1000 Eur + 120 E Ft.

Az őskori, klasszikus, késő római és kora keresztény kultúra afrikai világát kutatja az intézet világszerte elismert nubiológus munkatársa, s a tárgyévben több tanulmányt jelentetett meg.

Avarok, magyarok és szomszédai

A témacsoportban dolgozó munkatársak kutatómunkája szerves egységet alkot: a Kárpát-medence és a környező területek 7–10. századi településtörténetével, társadalmi folyamatainak elemzésével és egymással való kapcsolataival számosan foglalkoznak.

A szőládi langobard temető ásatása és feldolgozása nemzetközi program keretén belül, a Deutsches Archäologisches Institut, Römisch-Germanische Kommission munkatársaival együtt folyik. 6 fős kutatócsoport, ebből 4 intézeti munkatárs, becsült intézeti ráfordítás 1 M Ft + 15 E Eur, ebből pályázati forrás 15 E Eur.

A Keszthely-Fenekpuszta lelőhely későantik kortól a 9. századig terjedő településtörténetének tudományos feldolgozása egy MTA-Deutsche Forschungsgemeinschaft közös projekt keretében kezdődött meg. 9 fős kutatócsoport, ebből 3 intézeti munkatárs, becsült intézeti ráfordítás 350 E Ft + 50 E Eur, ebből pályázati forrás 50 E Eur.

Egy munkatárs a magyar vezetője egy tíz országot egybefogó, brüsszeli központú nemzetközi programnak (Foreigners in Early Medieval Europe), amely 2008-ban tanulmánykötettel zárul. Hazai résztvevőkkel folyik a budakalászi avar temető feldolgozása. 1 fő intézeti kutató, intézeti ráfordítás nem volt.

Folytatódott a Nemzeti Múzeummal közösen kiadott, „Monumenta Germanorum Archaeologica”, „Monumenta Avarorum Archaeologica” és a honfoglalás kori korpusz új kötetének szerkesztése. 2007-ben a germán sorozat gyarapodott, egy a gepida telepekkel és egy a germán állatbrázolásokkal foglalkozó kötettel. 3 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 1, becsült intézeti ráfordítás 3 M 50 E Ft, ebből pályázati forrás 3 M 50 E Ft

Az MNM szakembereivel közösen folyik a Zalavár-Várszigeten álló, Hadrianus mártír tiszteletére szentelt és az attól délre felépített Mária templom körüli, egymással összefüggő Karoling- és Árpád-kori temetők, továbbá az alattuk elterülő települési objektumok és Priwina erődített udvarháza, valamint az Árpád-kori központ feltárása.

Folyamatosan zajlott a honfoglalás kori leletkorpusz szerkesztése: különböző mértékben készült el a Győr-Moson-Sopron megyei, a Hajdú-Bihar megyei 2. és a Komárom-Esztergom megyei kötet. Befejeződött a Heves megyei leleteket feldolgozó kötet szerkesztése. 6 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 1, becsült intézeti ráfordítás 700 E Ft, ebből pályázati forrás 700 E Ft.

A Kárpát-medence 10. századi emlékének délkelet-európai kapcsolatrendszeréről szóló disszertáció a befejezéshez közelít. Két fiatal kutató elvégezte a zempléni (Zemplén) előkelő magyar leletegyüttes teljes adatfelvételét. 5 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 5, becsült intézeti ráfordítás 3 M Ft, pályázati forrás nem volt.

A Solt-Tételhegyen kezdődött többkorszakos lelőhely feltárásában egy munkatárs vett részt, ő folytatta a koraközépkortól a 12/13. sz.-ig keltezhető külső kemencéket regisztráló adatbázis kialakítását is, a Bevezetés a Balkán középkori régészetébe című nagydoktori értekezése pedig az utolsó korrekciós fázisban tart. 30 fős kutatócsoport, intézeti munkatárs 3, becsült intézeti ráfordítás 500 E Ft, pályázati forrás nem volt (külső pályázat).

Folyamatos volt egy nagy avar kori leletanyag (Kompolt 15.) feldolgozása. A 11. századi Magyarország építészetének bizánci provinciális elemeit taglaló munka a befejezéséhez közeledik. 2 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 2, becsült intézeti ráfordítás nem volt.

A várnai Стара България múzeumi magángyűjtemény kora középkori (6–11. századi) anyagának feldolgozása egy angol nyelvű katalógus megírásának formájában folytatódott, s a bolgár-magyar munkacsoportnak két fiatal kutató volt a tagja. 4 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 2, becsült intézeti ráfordítás 300 E Ft, pályázati forrás nem volt.

Magyar–oroszl akadémiái csereprogram keretében folytatódott a szaltovo-majaki kultúra leletanyagának adatfelvétele és tanulmányozása Oroszországban, a honfoglalás kori leletanyag DK-európai kapcsolatait tárgyaló doktori munka részeként.

Középkori kutatások

A pilisi ciszterci monostor monografikus feldolgozásában a kőkatalógus kiegészítése folytatódott, s megjelent az eddigi eredmények tömör, magyar nyelvű összefoglalása. A középkori fémfeldolgozás és technikatörténet általános kérdéseit szem előtt tartó kutatások során berlini felkérésre összefoglaló tanulmány készült a középkori távolsági kapcsolatok egyik mutatójaként is jelentős középkori zárandokjelvényekről.

„A középkori Székelyföld” c. OTKA-pályázat keretében a középkori Székelyföld átfogó régészeti-településtörténeti kutatása zajlik, ennek során elkészült egy udvarház-monográfia, antropológiai vizsgálatokra (Természettudományi Múzeum embertani Tára), várfelmérésekre (Székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum), kályhacsempe kutatásra és a Csíki Székely Múzeummal (Csíkszereda) közösen udvarház feltárára (Csíkszentkirály–Andrássy-udvarház) és a csíksomlyói ferences kolostor kutatására is sor került.

Az oszmán török emlékekkel foglalkozó munkatárs tagja volt a 2007 szeptemberében a 13. Nemzetközi Török Művészeti Kongresszus (ICTA) Nemzetközi Előkészítő Bizottságának, a kongresszuson előadást is tartott a magyarországi oszmán török katonai építészetéről. 2 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 1, becsült intézeti ráfordítás 300 E Ft, pályázati forrás nem volt.

Befejeződött Tolna megye várainak kutatása, ami monografikus formában 2007-ben jelent meg. Hasonló kötet készül Pest megye várairól is. Egy munkatárs környezetrégészeti

témákkal foglalkozik, különös tekintettel a középkori klíma, talaj és növényzet viszonyaira. 3 fős kutatócsoport, ebből intézeti munkatárs 3, becsült intézeti ráfordítás 4 M Ft, ebből pályázati forrás 2,8 M Ft.

A regionális középkori és kora újkori kutatások koncentrációja következtében sikerült elnyerni egy nagyobb összegű OTKA-pályázatot, amely a Dél-Dunántúl kisebb régióiban a középkori és kora újkori környezettörténet és településszerkezet egyes kérdéseit – részben új környezeti rekonstrukciókkal – vizsgálja.

Természettudományos kutatások

Archeogenetikai Laboratórium

A 2007. évben befejeződtek az NKFP-projekt munkálatai, elkészült a szakmai záróbeszámoló. Elkezdődött a szőládi langobard temető és a magyar őstörténet szempontjából fontos ukrain lelőhelyekről származó minták vizsgálata, valamint az alsónyéki neolitikus temető 800 sírjából vett minták előkészítése. Befejeződött a balatonújlaki 10. századi temető elemzése.

Egyéb természettudományok részvétele a kutatásban

A hagyományos metrikus módszerrel dolgozó antropológus munkatárs késő-újkori, kora bronzkori, kelta embertani anyag feldolgozását végezte el.

Geológus, botanikus, zoológus munkatársak segítségével megjelentek a két évvel ezelőtt lezárult NKFP-program eredményei („Environmental Archaeology in Transdanubia”, Varia ArchHung). A résztvevők a program befejezése után is több nemzetközi fórumon tartottak előadást, ill. szerepeltek a projekt eredményeit ismertető tanulmányokkal folyóiratokban, konferencia-kötetekben.

Az MTA székházában került sor *A Balaton vízszintváltozásai a régészeti korokban* c. előadásra (az egyik előadónak ez részben PhD-témája is). A Balaton környéki környezettörténeti kutatásokat kiegészíti a környezet és a táj kulturális aspektusainak vizsgálata, e területen mindeddig alig történt előrelépés. 1 kutató, intézeti munkatárs, intézeti ráfordítás nem volt.

Az OTKA-, ill. DFG-támogatásból megvalósuló fajszi kutatások színhelye a geológus, ill. a geoarchaeologia szakos hallgatók nyári gyakorlatának állandó terepe is, ahol a földtani kérdések mellett az iszapolással előkerült csiga- és kagylóleletek feldolgozása a feladat.

Az intézet 2007-ben keretmegállapodást kötött az MTA Geokémiai Kutatóintézetével; ez egy évek óta folyó együttműködés hivatalos rögzítése. Ennek keretében hangzott el a klímaváltozás földtudományi vonatkozásairól szóló tudományos ülésen a *Geokémia és paleoklíma* c. előadás. Szintén petrográfiai vizsgálatok folynak egy OTKA-támogatással létrehozott laboratóriumban, mely programnak az egyik intézeti munkatárs a társkutatója.

Autópályás ásások, megelőző feltárások

2007-ben az intézet szerződést kötött a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálattal (a nagy felületű megelőző feltárásokat országosan koordináló intézménnyel) a Százhalombatta–Pilisvörösvár közötti szakaszon 4 lelőhely megelőző ásására, ahol a feltárássra kijelölt 852 m²-en rézkori, római kori és középkori objektumok kerültek elő. 1 fő intézeti munkatárs, becsült intézeti ráfordítás 2 M 120 E Ft, ebből pályázati forrás 2 M 120 E Ft.

Megkezdődött az M6 autópálya Tolna megyei szakaszán 2008-ban feltárandó lelőhelyekre vonatkozó szerződés előkészítése. Az intézet e szoros határidőkhöz kötött munkában három

lelőhely feltárását vállalja. Az M6 autópálya Tolna és Baranya megyei szakaszának megelőző régészeti feltárásaiban a az intézet és az Archeosztráda Kft vett részt. Tolna megyében ebben az évben 20.000 m² került feltárássra egy rendkívül nagy felületű későneolitik lelőhelyen, amelynek munkálataiban egy akadémiai doktor munkatárs konzulensként vett részt. Az öt Baranya megyei lelőhelyen (neolitik, rézkori, bronzkori, kelta, római kori és középkori telepnyomok, népvándorlás kori germán temető) a feltárt terület összesen 50.000 m² volt.

Folytatódott az Abony-Turjányos dűlőben folyó régészeti munka, munkatársaink 2007-ben 17.869 m²-nyi területet tártak fel. Az eddig összesen feltárt 8,5 hektárnyi terület régészeti dokumentációja elkészült és elkészült a 2004–2005. évi ásatás leleteinek beletárolása is.

Restaurálás

Az intézetben folyó kutatás elképzelhetetlen a restaurátorok munkája nélkül, amely a tárgyak rekonstrukcióját és tudományos értékelését is jelenti. Felkészültségük, munkájuk országos viszonylatban is elismert. Az M7 ásatások restaurálása mellett tolnai (Decs-Ete és Alsónyék), nógrádi, Pest megyei (Abony, Vác-Vár) és budapesti leletanyagok restaurálását is elvégzik.

Fotóműhely, grafikai részleg, adattár

A fotóműhelyben 4350 digitális fotó készült, majd került be az Adattárba; ezek leltári rendszere még kialakításra vár. Folytatódott a régi diaképek szkennelése (5000 db), ezzel már 8500 dia áll digitális képként is a kutatás rendelkezésére. A grafikus csoport készíti a számítógépes technika segítségével az intézeti kiadványok, valamint a kutatók máshol megjelenő munkáinak és előadásainak illusztrációs anyagát. Az intézetben folyó tudományos munka dokumentációs anyaga (fotók, rajzok, geodéziai felmérések) az Adattárban rendszerezett, nagyrészt leltározott gyűjteményekben található, az éves gyarapodás a digitális fényképek nélkül 1995 db leltározott tétel volt.

Könyvtár

Az intézet szakkönyvtára közel százezer könyvtári egységet tartalmaz, 400 cserepartnerrel tart kapcsolatot szerte a világban. Az olvasók között a régészekon kívül a rokon tudományok képviselői és több egyetem, főiskola hallgatói is megtalálhatók. 2007-ben összesen 112 db könyv vásárlására volt lehetőség, ebből intézeti költségvetésből mindössze 7 db-ra futotta. (Összehasonlításképpen: egy németországi kutatóhely ennek a kétszeresét vásárolja havonta!) Az állományt mágneses beléptető kapu védi, minden könyvtári egységben vonalkód van; ezt folyamatosan kell karbantartani.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Egyetemi együttműködés

Az intézet 14 kutatója oktat az alábbi egyetemeken: ELTE BTK Régészettudományi Intézet és Egyiptológiai Tanszék, Miskolci Egyetem Ős- és Koratörténeti Tanszék, Pécsi JPTE Ókori Történeti Tanszék, SZTE Földtani és Őslénytani Tanszék. 10 kutató vett részt az ELTE BTK Régészettudományi Intézet, az ELTE BTK Egyiptológia Tanszék, a SZTE Finnugor Tanszék, és a SZTE Földtani és Őslénytani Tanszék doktori iskoláinak munkájában. Több kutató vezet

múzeumi gyakorlatot, témavezetője, ill. konzulense szakdolgozatoknak és doktori értekezéseknek. Egy kutató 9 kurzust tartott a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen.

Tudományos projektekben együttműködő belföldi szervezetek

Bács-Kiskun Megyei Múzeumigazgatóság (fajszi őskori kutatások, honfoglalás kori korpusz), Békés Megyei Múzeumigazgatóság (angol-magyar együttműködés, honfoglalás kori korpusz), Budapest, Collegium Budapest (nemzetközi konferenciák szervezése), Budapesti Szépművészeti Múzeum (őskori tárgyak meghatározása és feldolgozása, egyiptológiai kutatások), Debrecen, Déri Múzeum (konferencia), Debrecen-ATOMKI (C14 vizsgálatok székelyföldi leleteken), Debreceni Egyetem Ásvány- és Földtani Tanszéke (őskori petrográfiai vizsgálatok), ELTE Egyiptológia Tanszék (egyiptomi őskori pattintott kőeszközök feldolgozása), ELTE Geofizikai Tanszék (negyedidőszaki éghajlati változások kutatása), ELTE Kézettani-Geokémiai Tanszéke (geoarcheológiai vizsgálatok), ELTE Régészettudományi Intézet (doktori iskola, állatcsont-meghatározások, rézkori leletanyag feldolgozása, középkor és kora újkor tanulmánykötet szerkesztése), Esztergomi Balassi Bálint Múzeum (középkori bronzemlékek kutatása), Heves Megyei Múzeumok (honfoglalás kori korpusz, autópályás lelőhelyek feldolgozása), Kalocsai Viski Károly Múzeum (fajszi kutatások, honfoglalás kori feltárások), Keszthely, Balatoni Múzeum (Keszthely-Fenekpuszta-projekt, antropológiai kutatás), Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok (honfoglalás kori korpusz), MÁFI (geológiai, pollen- és makrobotanikai vizsgálatok), Magyar Nemzeti Múzeum (a csőszhalmi ásatás feldolgozása, késő rézkori temetőfeldolgozás, Zalavár-projekt, állatcsont-meghatározások, kőeszköz-meghatározások, langobárd, avar és honfoglalás kori korpusz, oszmán török emlékek kutatása, középkor és kora újkor tanulmánykötet szerkesztése), MTA Földtudományi Kutatóközpont Geokémiai Laboratórium (a budakalászi rézkori temetőhöz kagylóvizsgálatok, együttműködési keretszerződés), Nógrád Megyei Múzeumok (restaurálás), Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága (abonyi megelőző régészeti feltárás, topográfia), Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága (autópálya-építést megelőző feltárások tudományos feldolgozása, közös kiadvány), Százhalombatta, Matrica Múzeum (régészeti park, SAX nemzetközi kutatási program), Szeged, Biológiai Kutató Központ (történeti genetika), Szeged, Földtani és Őslénytani Tanszék (palinológiai, makrobotanikai, geológiai, talajkémiai vizsgálatok, fajszi program), Szekszárd, Wosinsky Mór Múzeum (M6-os út megelőző feltárásai, Decs-Ete középkori mezőváros feltárása, feldolgozása), Szentendre, Múzeum (budakalászi avar temető és a pilisi középkori anyag feldolgozása), Természettudományi Múzeum Embertani Tára (székelyföldi embertani anyag vizsgálata), Váci Tragor Ignác Múzeum (restaurálás, Régészeti Topográfia).

Külföldi együttműködő szervezetek

Alexandria, Görög-Római Múzeum és Nemzeti Múzeum (a magyar egyiptológia történetéről szóló kiállítás), Aquila, Egyetem (San Potito-i ásatások), Berlin, Freie Universität (DAAD), Bochumi Egyetem (DAAD), Boston, Harvard Egyetem és Peabody Museum (Fulbright vendégkutatói program), Cardiff, Egyetem (Ecsegfalva-projekt, közös könyvkiadás), Chieti, Soprintendenza Archeologica dell'Abruzzo (San Potito), Deutsche Forschungsgemeinschaft (Fenekpuszta-kutatás, fajszi őskori feltárások), Frankfurt, Deutsches Archäologisches Institut (Szólád-projekt), Kairó, Egyiptomi Legfelsőbb Régészeti és Múzeumi Tanács (a magyar egyiptológia történetéről szóló kiállítás), Kolozsvár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem (részvétel a képzésben, középkori régészet és örökségvédelem) Kolozsvár, Állatorvosi Egyetem (római lelőhelyek állatcsontleleteinek feldolgozása), Lipcse, DAAD (Keszthely-

projekt), London, Brit Tudományos Akadémia, National Environment Research Council (balatonszárszói radiokarbon, izotóp-vizsgálatok), Mainz, RGZM, (a zempléni sír és a honfoglalás kori pénzzel keletkezett sírok feldolgozása), Moszkva, Orosz Tudományos Akadémia (kurgán-projekt, Kr. u. 1. évezred), Norvég Tudományos Akadémia (ókortudomány), Szlovák Tudományos Akadémia, Nyitrai Régészeti Intézet (római kerámia, a barbaricum, kora- és javaközépkor régészeti kutatása, honfoglalás kori korpusz), Peking, Egyetem, Ökológiai Tanszék (TÉT együttműködés), Székelyföldi múzeumok (középkori kutatások), Szófia, Bolgár Tudományos Akadémia (kora középkori kapcsolatok), Tallinn, Institute Of Ecology (TÉT Együttműködés), Tübingeni Egyetem, Ős- és Koratörténeti tanszék (fajszi kutatások), University of Wales, School of History and Archaeology (az Alföld neolitikuma), Wien, Institut für Ur- und Frühgeschichte (neolit körárkok kutatása), Wien, Naturhistorisches Museum (Budakalász ¹⁴C vizsgálatok).

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Az intézeti kutatások tematikáját és fedezetét az elnyert hazai és nemzetközi pályázatok biztosították: 33 kutató 16 OTKA-pályázata, a DAI Römisch-Germanische Kommission-nal, a Deutsche Forschungsgemeinschaft-tal, a Mainz-i múzeummal folyó együttműködés, egy olaszországi és egy egyiptomi kutatási programban való részvétel határozza meg a fő tudományos arculatot.

Az intézet világkonferencia társrendezője: a 36. Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology 2008. áprilisában Budapesten lesz, a szervezésben, és a koordinációban az intézet 2006 óta vesz részt. A European Archaeological Association 2007. évi konferenciáján 11 kutató vett részt (előadások, poszterek, és egy esetben: szekció-szervezés).

Bronzkori telep- és környezeti kutatásainkhoz nemzetközi pályázatot adtunk be: az ERC Starting Grant, EU-pályázat az 1. fordulóiig jutott el, amit az MTA a projekt pénzügyi támogatásával ismert el.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvek

1. Whittle A: The early neolithic on the Great Hungarian Plain. Investigations of the Körös culture site of Ecsegfalva 23, County Békés. Bálint Cs. (szerk.) Cardiff University, Arch. Inst. of the HAS, Budapest, Cardiff. (2007)
2. Bánffy E, Bognár-Kutzián I: The Late Neolithic tell settlement at Polgár–Csőszhalom: the 1957 season. Oxford, 243 (2007)
3. Belényesy K, Honti Sz, Kiss V (szerk.): Gördülő idő. Régészeti feltárások az M7-es autópálya Somogy megyei szakaszán Zamárdi és Ordacsehi között. (2007)
4. Langó P: Amit elrejt a föld... A 10. századi magyarság anyagi kultúrájának régészeti kutatása a Kárpát-medencében. L'Harmattan, Budapest, (2007)

5. Miklós Zs: Tolna megye várai. Budapest, 450 (2007)
6. Nagy M: Állatábrázolások és az I. germán állatstílus a Közép-Duna-vidéken (Kr. U. 3-6. század (Tierdarstellungen und der germanische Tierstil I im Gebiet der Mittleren Donau, 3.-6. Jahrhundert n. Chr.). Monumenta Germanorum Archaeologiae Hungaricae. 5. Vida T. (szerk.) (2007)
7. Tóth Á: Gepidische Siedlungen im Theissgebiet. Monumenta Germanorum Archaeologia Hungaricae. 4. Vida T (szerk.) (2007)
8. Zatykó Cs, Juhász I, Sümegi P (szerk.): Environmental Archaeology of Transdanubia. (2007)

Tanulmányok

1. Gabler D: Der gesellschaftliche Hintergrund der mythologischen Darstellungen in Pannonien. Akten des X. Internationalen Kolloquiums über Probleme der Provinzialrömischen Kunstschaftens. Selbstdarstellung der römischen Gesellschaft in den Provinzen im Spiegel der Steindenkmäler. Innsbrucker Klassische Archäologische Universitätsschriften. 13–26 (2007)
2. Kovács L: Über die Münzen des Gräberfeldes des ungarischen Gemeinvolkes aus dem 10.–12. Jahrhundert von Magyarhomorog-Kónyadomb. Acta Archaeologica Hungarica Scientiarum Hungaricae 58., 187–212 (2007)
3. Takács M: Handwerkliche Produktion in den dörflichen Siedlungen im árpádenzeitlichen Ungarn (10.–13. Jahrhundert). Ruralia. Arts and Crafts in Medieval Rural Environment – L’artisanat rural dans le monde médiéval – Handwerk im mittelalterlichen ländlichen Raum. 6. 53–70 (2007)
4. Vida T: Late Roman Territorial Organisation and the Settlement of Barbarian gentes in Pannonia. Hortus Artium Medievalium. Journal of the International Research Center for Late Antiquity and Middle Ages 2/13, 319–331 (2007)
5. Zalai-Gaál I: Die Schwangerschaft im Kult der Lengyel-Kultur und im südosteuropäischen Neolithikum. Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 58., 229–263 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Régészeti Intézet

Átlagléttség ¹ :	62	Ebből kutató ² :	33	
PhD, kandidátus:	14	MTA doktora:	6	
		levelező tag:	2	
		rendes tag:	0	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			5	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			152	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			147	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	22	idegen nyelven:	5
külföldi folyóiratban	magyarul:	0	idegen nyelven:	6
tanulmánykötetben	magyarul:	44	idegen nyelven:	62
lexikoncikk	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul:	0	idegen nyelven:	2
összes hivatkozás száma ⁶ :	788	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	0	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	2	idegen nyelven:	1
egyéb kötet ⁸	magyarul:	1	idegen nyelven:	1
szerkesztett kötet	magyarul:	1	idegen nyelven:	2
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	5	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	46	poszterek száma:	2	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	39	poszterek száma:	0	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			6	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	14	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	1	
Hazai tud. bizottsági tagság:	45	Hazai tud. bizottsági elnökség:	6	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			9	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	5	Doktori iskolát vezetőik száma:	0	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	9	Gyakorlati kurzusok száma:	16	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	27	
		PhD-t:	31	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			670	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			243,8 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	3	Teljes saját bevétel:	0 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			16	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		36 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0	
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	5 MFt	
Egyéb:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	3 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0	
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			6	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		82 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

SZOCIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49., 1250 Budapest, Pf. 20
Telefon: 224-6740, Fax: 224-6741
e-mail: tamas@socio.mta.hu, honlap: www.socio.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

- A Social Europe problémái, hazai modell adaptációjának keretei és a magyar jóléti állam jövője,
- A közép-európai nemzeti kapitalizmusok taxonómiái, társadalmi integrációs mechanizmusok, a modernizáció és a demokrácia viszonya, a transzformációs elittek teljesítményei,
- Az European Social Survey nemzetközi adatfelvételei rendszerének működtetése (MTA PTI-vel együtt),
- A tudásszerkezet átalakulása és a globalizáció hatásai a társadalomszerkezetre és a társadalmi tudásházartásra,
- Jövőgazdálkodás, időhorizontok, az értékrendszer és a jövőképek átalakulása,
- Etnikai konfliktusok és problémamegoldás, a posztkonfliktusos helyzetek, a vándormozgás, a társadalmi adaptáció és közösségi tagságok (citizenship-ek problémái), roma emancipáció,
- A fenntartható fejlődés kérdései: a kockázatérzékelés, a humánbiztonság, az egyéni és a közösségi sebezhetőség problémái,
- A nemzeti innovációs rendszer működése: szervezeti tanulás, technológiai hatáselemzés, szervezeti reformok vizsgálata a K+F rendszerben.
- A konkrét és elvben lehetséges szervezeti lépések közül, természetesen az intézet eddigi klasszikus akadémiai jellegéből következő projektek és publikációs kimenetek mellett, néhány további kiemelés:

Projekt-koordinációs funkció olyan országos vállalkozások és nemzetközi adatfelvételek lebonyolításához, amelyek egy részében az intézet saját akadémiai produkciójával is részt vesz, de amelyek annak terjedelmét meghaladják és valamilyen általános, társadalompolitikailag is felhasználható „Nemzeti Jelentésekben” jelennek azután meg.

Trendriportok összeállítása a magyar gazdaságra és társadalomra potenciális hatással bíró nemzetközi folyamatokról, változási irányokról.

Fél-egynapos specializált szemináriumok – továbbképzési formák szervezése aktuális társadalompolitikai kérdésekről magas szintű döntéshozók számára.

Társadalmi viták szervezése, a tudománnyal kapcsolatos különböző „laikus” participációs formák szervezése (esetenként természettudományos, illetve technológiai vitákkal kapcsolatban is, például környezeti konfliktusok, új nagyvállalatok telepítése és hasonló kérdések kapcsán).

Közép- és kelet-európai hálózatépítés. Európai intézményekkel együtt továbbképzés és ösztöndíjasok fogadása (elsősorban Kelet- és Délkelet-Európából).

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

- A kockázattal és a környezettel kapcsolatos vizsgálatokból három kulcselem különíthető el. Ezek empirikusan a 2007-es évben jelentős mértékben a klímapolitikával voltak kapcsolatosak, és terepmunkálatok is kezdődtek, illetve befejeződtek a jelentett tárgyévben. Fontosnak tűnik az a munka, amely a klímaváltozásoknak a lakóhelyi környezetre gyakorolt hatásait tekinti át, különös tekintettel a települési klímapolitikákra. Nemzetközi mintáknak megfelelően, az intézeti kutatók kezdeményezését elfogadva, itthon is mozgalom bontakozott ki városi, illetve nagyközségi szinten a klímakérdések helyi vizsgálatára. E projekten belül szerves kapcsolat épült ki Tatabánya, Pomáz, baranyai községek, illetve újabban Vác vezetőivel. A kutatás a klímaváltozás és a kockázat, illetve a sebezhetőség kérdéseit vizsgálta terepmunkáiban a Felső-Tiszavidéken és a Balaton térségben. Ezen kívül az intézet aktívan részt vett a nemzeti klímastratégia makro-szakpolitikai, illetve nemzetközi előkészítésében is.
- A „Magyarország 2020” projekten belül, amely tárgyévben befejeződött, négy régióra (Közép-Dunántúl, Balaton-vidék, Észak-Magyarország, Tiszántúl) tervezési jövőkép csoportokat alakított ki az intézet a régióban, helyi szakértőkből és politikusokból. Ezeken az ülésorozatokon vizsgálták a fejlődési forgatókönyveknek az intézet által felvetett különböző változatait, és indítottak be helyi részfejlesztéseket. Az üléseken számos alkalommal részt vettek a régió vezetői, aktív helyi politikusok, polgármesterek, parlamenti képviselők. A munkát mindenütt a média aktív érdeklődése kísérte. A projektből számtalan új, további rész munkálat, illetve együttműködés született. Különösen gyümölcsözőnek tűnik hosszabb távon is az együttműködés a balatoni régió, valamint Észak-Magyarország társadalmi aktoraival, helyi vezetőivel és szervezeteivel. E munkából gyakorlati konzultációs együttműködési formák is kikristályosodtak.
- A technológiával és a tudásgazdasággal kapcsolatos projekteken 2007-ben elsősorban nemzetközi együttműködési programok erősítése volt a cél. Kidolgozta az intézet a koncepcióját egy, a jövőbeli elitek értékrendszerei vizsgálatának a transzformáció nagyvárosaiban. A projekt terepei Budapest, Kijev, Moszkva és Peking lesznek, esetleg további nagyvárosokkal kiegészítve. Az alkalmazott technika a Delphi programon alapul. A megkérdezettek e városok fiatal tudományos és média elitje lesznek. A projektet az MTA, illetve az orosz, a kínai és az ukrán akadémiák együttműködési megállapodásaiba is beépítették. A terepmunka már 2008-ra esik. E jövőkép kutatások hazai metszetében befejeződött a Magyarország 2020 projekt. Az eredményekről vitasorozat volt a régiókban, amelyen a régiók, illetve az ország számos politikai vezetője is részt vett. A lehetséges forgatókönyvek és az azokhoz kapcsolódó vitapontok megjelentek és szervesültek a 2007-es év reformvitáiban, új kormányzati koncepcióiban. A 2020-as projekt által felvetett kérdések azóta számos politikai dokumentumból és médiavitából köszönnek vissza. A projekt eredményei rendkívül gyorsan szervesültek a társadalmi gyakorlati közeggel.
- A technológiapolitikai munkák közül egy regionális innovációs projekt volt a legfontosabb 2007-ben. Ebből hálózati nemzetközi olvasókönyv is készült. Tekintettel arra, hogy a tudomány- és technológiapolitika Magyarországon hagyományosan országos szintű, ugyanakkor az EU támogatások elsősorban a regionális szintek mozgását növelték meg, a fordulat a régiók felé alapvetőnek tűnt. A Magyarország 2020 projektben, ebben az összefüggésben több regionális kötet is napvilágot látott.

- A munka- és szervezetszociológiai kutatásokban folytatódott a szerves együttműködés fontos európai kutatóhelyekkel (ez nagyjából a keretprogramokon kívüli, más EU-s programok és források igen aktív felhasználásával zajlik). Különös fontosságú a kockázat és a tudás összekapcsolódásának elméleti és gyakorlati vizsgálata, a társadalmi tanulás különböző formáinak elemzése, valamint a szervezeti és technológiai innovációk viszonyának elemzése a magyar vállalati gyakorlatban.
- A szociálpolitikák vizsgálatában a tárgyévben három fontos eredmény érdemel kiemelés. Alapvető elméleti monográfia született a rendszerváltás utáni magyar társadalmi újraelosztás történeti mechanizmusairól. Ez még számos fontos koncepciónak fogja a következő évek kormányzati gyakorlataiban is, minden bizonnyal, hivatkozási alapját (talán kiindulási pontját is) képezni. E munkák nemcsak a kritikai szociológia eredményeinek szintézisére vállalkoznak, hanem összefoglalják a jövőbeli szakpolitikáktól várható eredmények elméleti korlátait is, és fontos nemzetközi összehasonlításokra is módot adnak.
- Az egyenlőtlenség kutatásokban befejeződött a roma csoportok integrációs iskolai programjainak hatásaival és lehetőségeivel foglalkozó átfogó vizsgálat. Ennek eredményei máris jelen vannak a rendszer hatékonyságáról, a 2007. év második felében beindult társadalmi vitákban.
- Befejeződtek a roma felzárkóztatással kapcsolatos regionális képzési programokkal kapcsolatos evaluációs fejlesztések. Ezek Zemplénben, a gyakorlatban olyan hálózatot hoztak létre, amelyek a projekt befejezése után is életképesnek bizonyultak, valamint alkalmas arra, hogy a régió, illetve a szomszédos kelet-szlovákiai területek közös roma politikai pályázatainak alapja legyen.
- A kultúrakutatásban egy elméleti és egy gyakorlati projekt indult. Befejeződött és záró monográfia jelent meg a társadalmi túléléssel kapcsolatos elméleti munkáról, és hasonlóképpen a nem-szakember olvasók között is meleg fogadtatásra talált az intézeti empirikus kutatásokból kinőtt monográfia a barátságról. 2007-ben beindult kisebb műhely az utolsó évek kultúrpolitikai munkáját próbálja elméleti és gyakorlati irányba hasznosítani, és nagy nyilvánosság előtt lezajlott stúdióbeszélgetéseivel fórumot adni a kultúrpolitikusoknak is, hogy tevékenységük mérlegét levonhassák. Az elhangzott szövegek az intézeti honlapon máris olvashatók, jelentős visszhangot váltottak ki az oktatásban, és 2008-ban kötetben is megjelennek.
- Befejeződött a konzorciumban kivitelezett átfogó projekt, a magyarországi vidéki nagyvárosok szerkezetének, irányításának és várospolitikájának kulcskérdéseiről. A munkának elsősorban a Közép-Dunántúlon és Székesfehérváron volt kiemelkedő fogadtatása.
- A MeH–MTA stratégiai kutatások keretében az intézet sok éve töretlen és szerves kelet-európai, illetve FÁK országbeli kapcsolataira építve, beindított egy FÁK programot. Ennek keretében elméleti kutatások folynak a FÁK-országok politikai elitjeinek és rezsimjeinek tipológiáiról. Olvasókönyv készül az orosz társadalom legfontosabb metszeteit bemutató munkákból. Kiépültek a projekt biztonság- és energiapolitikával foglalkozó metszetei is, és igen nagy olvasóközönségre tett szert az a posztszovjet hírlevél, amely kéthetente 8-15 tanulmányban, a magyar államigazgatást és gazdasági elitet ismerteti meg a FÁK országokon belüli gazdasági és társadalmi átalakulás újabb eseményeivel. A programnak igen jó „piaca” van nemcsak a hazai „keleti kapcsolatokat”

ápoló elitben, hanem a térség újabb nemzetközi problémáival, konfliktusaival foglalkozó gyakorló politikusok, diplomaták, gazdasági vezetők között magukban a FÁK országokban is.

- Újabb kötetekben szintetizálták a kutatók az előző évek olyan hagyományos, intézeti területen folyó munkákat, mint az időskutatás, a társadalmi nemek kutatása. A 2007-es évben befejeződtek az előkészületek az Európai Társadalmi Survey következő hullámának kivitelezésére. A terepmunkák már a 2008-as évre esnek.
- Módszertani fejlesztésekkel és kisebb terepmunkával az intézet kifejlesztett egy olyan mérési módszert, amellyel a társadalmi radikalizmus különböző formáinak változásait a magyar politikai kulturális miliókben vizsgálni lehet. A tárgyévben befejeződtek az első országos felvétel technikai előmunkálatai egy Radikalizmus Monitoring beindítására. A közvetlen adatgyűjtés már 2008 februárjára esik.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A munkatársak valamennyi egyetemen tanítanak a posztdoktori képzésben, és ezen kívül alkalmazottak, vagy óraadók főiskolai karokon (ELTE, BKÁE, BMGE, DE, SZE, PE, SZIE stb.) is. 2007-ben egyetemi tanárként több kolléga működött a Magyar Iparművészeti Egyetemen, az ELTE Kulturális Antropológiai Szakán, a Debreceni Egyetemen, a Székesfehérvári Kodolányi Főiskolán, a Corvinus Egyetemen és a BME-n. 2007-ben szerződést kötött az intézet a Debreceni Egyetemmel közös virtuális tanszék létrehozására és 2007 végén megállapodott a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemmel közös nyári program beindításáról *Székelyföld jövője* címen.

Az intézet kutatói közel egy tucat társadalompolitikai irányultságú alapítvány, közöttük országos és multinacionális vállalatok által vezetettek, kuratóriumainak tagjai.

Az intézet pozíciói, akár közreműködőként, akár bizonyos formációk technikai működtetőjeként a szakmában jelentősek (helyenként meghatározóak).

Az intézet szakmai jelenlétének fontos elemei az intézetben szerkesztett periodikák: a KÉK, a Társadalomkutatás, a Módszertani Füzetek, az East Central Europe/l'Europe du Centre-Est, illetve Working Paper sorozatok.

Az intézet 2007-ben támaszkodott a Külügyminisztérium Európa-projektjeire, a Gazdasági Minisztériumra, az Oktatási Minisztériumra, az egészségügyi tárcára, a Környezetvédelmi Minisztériumra és a MeH-re is. Különösen fontosnak tűnik a MeH-es együttműködés számos területen (Magyarország 2020 projekt, továbbképzések, kommunikációs stratégia kidolgozása stb.). A Külügyminisztérium bevonta az intézetet a külügyi stratégia kidolgozásába. Az intézet aktívan együttműködött az országos érdekegyeztető testületek szakértői koncepcióinak kidolgozásában – különösen a Társadalmi Szerződéssel kapcsolatos munkák környékén.

Az intézet bevételeinek 2007-ben több mint 40%-a származott részben vagy teljesen nemzetközi projektekből. Ezek többsége, mint korábban, a technológiapolitikához, a környezetpolitikához és a szociálpolitikához kapcsolódik. A továbbiakban is folytatódik az intenzív részvétel az EU Keretprogramjaiban. 2007-ben folyt a 7. Keretprogram pályázatainak előkészítése. Az intézet felvette a kapcsolatot az OECD tudománypolitikai és gazdaságstratégiai stábjaival, amelyekkel együttműködik a jövőben. Más programok közül

kiemelt figyelmet érdemel a Japán Alapítvány segítségével létrehozott idősprogram, a Wisconsin Egyetemmel közös HIV/AIDS megelőző program, a IIASA (Laxenburg, Ausztria) kockázat projektje, a CNRS-sel, az Orosz, a Lengyel, az Ukrán, az Örmény és a Román Tudományos Akadémiákkal működtetett kétoldalú csereprogramok és az egyre több ágon kibontakozó együttműködés a nagy berlini társadalomtudományi intézettel, a WZB-vel. 2007 végén kétoldalú egyezményt készített elő az intézet a WZB-vel harmadik országbeli, mindenekelőtt balkáni programokra. Az intézet tagja egy prágai székhelyű közép-európai társadalomkutató doktoranduszképző hálózatnak. Kiteljesedett az együttműködés az ENSZ Egyetem Környezetpolitikai Intézetével (Bonn) és folytatódik az UNESCO Globális Vízprogramjával (Párizs). Az intézet aktívan bekapcsolódott a Soros Alapítvány olyan programjaiba, amelyekkel a nagy poszt-szovjet egyetemeken a társadalomtudományi képzés reformját támogatják. Így közreműködik a pétervári, a lvovi, a harkovi és a kisinyovi reformokban. 2007-ben kiemelt partnere és folyamatos házigazdája volt a német Friedrich Ebert Alapítvány (FES) magyarországi programjainak. 2007 végén megindult az előkészítése olyan FES programoknak, amelyekben az intézet társrendezője lesz több balkáni és kelet-európai FES rendezvénynek is.

Az MTA kétoldalú egyezményes, és a TÉT kapcsolatok keretében megvalósult együttműködések (szakmai utazások, az országokban megrendezett konzultációk, szakmai találkozók) nagymértékben hozzájárultak az intézet tudományos eredményeinek bővüléséhez. Az együttműködések révén olyan szakmai együttműködések jöttek létre, amelyek révén az intézet képes nagy EU pályázatokba bekapcsolódni, tanácsadói tevékenységet is betölteni. Az együttműködések a fiatal kutatók részvételét is biztosították, mellyel szakmai ismereteik és tudományos tapasztalataik is bővültek.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

WORKS – Work Organisation and Restructuring in the Knowledge Society (CIT3-CT-2005-006193)

A kutatás célja feltárni, hogy milyen módon érthető meg a munka világában végbement változások a tudástársadalom kialakulásával összefüggésben. Célja továbbá a változások mozgatórugóinak feltárása és annak vizsgálata, hogy az átalakulás milyen hatással van az új tudások létrehozására és felhasználásra, valamint az életminőségre. A 2007. évben terepmunka zajlott a magyar gazdaság különböző ágazataiban (ruhaipar, elektronikai ipar, számítástechnikai ágazat, közszolgáltatás). A strukturált mélyinterjúkon alapuló terepmunka során nyert tapasztalatok alapján szervezeti esettanulmányok készültek. A munkaszervezetekben, a tudásfelhasználási gyakorlatokban és a munkakörülményekben lezajlott változások vizsgálatára került sor a globális értékláncok átalakulásának tükrében. Az esettanulmányokban az IT és a közszolgáltatások területén működő foglalkozás jellegzetességei kerültek elemzésre, különös tekintettel a karrier-mobilitásra, a szakmai identitás változásaira, a munkavégzés minőségére és a munka és a magánélet egyensúlyára. A projekt keretében rendezett konferencián a kvantitatív adatfeltételek eredményeinek újrafeldolgozása, és az ehhez kapcsolódó módszertani problémák álltak a középpontban. Elkészült a projekt tematikus beszámolójához kapcsolódó előzetes elemzés az új tagállamokban végbement változásokról, amelyek a munka világában történtek az elmúlt két évtizedben.

KNOWandPOL-The role of knowledge in the construction and regulation of health and education policy in Europe: convergences and specificities among nations and sectors. (EU FP6/028848-2)

A tudás szerepe az egészség- és oktatáspolitikában. A kutatás 12 konzorciumi tag bevonásával zajlik, mely összeurópai összehasonlítást biztosítja. A „gyakorlati” eredmények – különösen az egészségügyi reform döntéshozatali mechanizmusainak, az annak során felhasznált és fel nem használt „tudásformák” mibenlétének és alkalmazásának tudományos feltárása, az abból levonható közpolitikai következtetések a projekt vége felé (2009-2010 körül) várhatóak.

Magyarország 2020 perspektívájában (10.25-MEH-IV/2/2006) és Magyarország 2015 (10.025-MEH-III/2005)

A 2007-ben lezárult projektek az intézményi reformok, a társadalmi kohézió és a tudásalapú társadalom metszetében (az EU lisszaboni kritériumaihoz kapcsolódóan) modellezték a magyar társadalom és gazdaság fejlődését a következő évtizedben. A projekt eredményei 7+1 kötetben jelentek meg. Az eredményekről vitasorozat indult 4 régióban (Közép-Dunántúl, Balaton-vidék, Észak-Magyarország, Tiszántúl), amelyeken a régiók helyi szakértői, illetve az ország számos politikai vezetője is részt vett. A lehetséges forgatókönyvek és az azokhoz kapcsolódó vitapontok megjelentek és szervesültek a 2007-es év reformvitáiban, új kormányzati koncepcióiban. A 2020-as projekt által felvetett kérdések azóta számos politikai dokumentumból és médiavitából köszönnek vissza. A projekt eredményei gyorsan szervesültek a társadalmi gyakorlati közeggel.

A munkaerő- és tudásfelhasználás gyakorlata, a vállalkozások munkaszervezeti jellemzői (MTA Elnöki Keret)

A projekt egyik legfontosabb indítéka a magyar vállalkozások szerény innovációs teljesítménye mögött rejlő okok feltárása és bemutatása. Az intézet előkutatást végzett több mint félezer magyar vállalkozás körében, vizsgálta az új szervezeti értékeket és intézményi normákat, amelyek érvényesülése a tudásalapú gazdaságban való sikeres vállalati részvétel előfeltétele a globális gazdasági verseny kontextusában. 2007-ben a kérdőíves kutatás eredményeinek feldolgozása és bemutatása történt meg. Hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján tanulmány készült a felsőoktatási intézményeknek a vállalkozások tudásbázisának fejlesztésében játszott szerepéről, valamint elkészült a statisztikai elemzésen és a meglévő hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozásán alapuló kutatási zárótanulmány.

Minisztériumok és háttérintézetek az átszervezés folyamatában. Államreform. A közigazgatási rendszer átalakítása (MTA Elnöki Keret)

A kutatás során felvázolásra került az államreform és a közigazgatási-kormányzati szerkezetváltás elméleti háttere, mely történetiségében és analitikus nézőpontból tekinti át az állameszme változásait, átalakulásának szakaszait. Áttekintésre került továbbá a közigazgatási rendszer radikális átalakítására tett kormány-ígéretnek írott sajtó visszhangja, az általános sajtó visszhang, a kormányzati szereplők sajtóban megjelenő elképzelései, valamint a szakértői és értelmiségi hozzászólások. A kutatás eredményei alapján a háttérintézményeket három modell szerint lehetett leírni: a hivatali jellegű, a kutatóintézeti és a nem költségvetési típusú modell. Új mozzanat a háttérintézmények teljesítmény és hatékonysági szintjének meghatározására tett javaslat. Fontos megállapítás, hogy azok a problémák, amelyeket a háttérintézményeknek tulajdonítanak, jórészt a politikai rendszerünk strukturális vonásaival vannak összefüggésben

Az iskolai pályaesélyek társadalmi meghatározottsága (OMFB-0059/2006)

A projekt keretében a tárgyévben lezajlott az általános iskola 8. osztályába járó kb. 1500 fős roma és nem roma tanulói mintán végzett kérdőíves kutatás, valamint roma tanulók és szülei kb. 100 fős mintáján készült interjú kutatás, mely a tanulók pályaaspirációját, jövőképét, a társadalmi beilleszkedésre vonatkozó elvárásait vizsgálta az etnikai dimenzió függvényében. A kapott eredmények alapján sikerült a serdülő roma gyerekek jellegzetes identitás-stratégiáinak feltárása.

Magyar–szlovák összehasonlító komplex képzési program a romák felzárkóztatásáért (NKFP-5/035/04)

A beszámolási évben lezárult projekt célkitűzései megvalósultak. Beigazolódott a kutatás alaphipotézise, amely szerint a projekt elemeinek (problématérkép elkészítése, előzetes tudásszint és kompetencia felmérése, képzések biztosítása, foglalkoztatás elősegítése, folyamatos mentorozás, életvezetési tanácsadás) rendszerszerű alkalmazása növeli az eredményességi mutatókat. A célcsoport fele jelentős nyereséggel jött ki a projektből. Emelkedett a képzettek száma, motiváltabbá váltak a tanulásra és a munkára, nőtt az önismeretük és munkahelyi kompetenciájuk, többen a közösségük referenciaszemélyeivé váltak. Az érintett szervezetek között fejlődött a kommunikáció és a kooperáció, nőtt az egyének kapcsolati tőkéje. A kutatás dokumentumai a továbbiakban is jól szolgálják a kistérség fejlődését, segítik további projektek kidolgozását. A mérési és képzési csomag változtatható tartalmú moduljai révén bármely közép-európai régióban adaptálható.

Várostérségek, térbeli-társadalmi egyenlőtlenségek és konfliktusok. Az európai versenyképesség térségi társadalmi tényezői (NKFP-5/035/04)

A projekt alapkutatói célja volt a magyarországi várostérségek területi és társadalmi egyenlőtlenségeinek, az egyenlőtlenségek társadalmi konfliktusokban is megnyilvánuló következményeinek a vizsgálata, a várostérségi versenyképesség társadalmi tényezőinek feltárása, az egyenlőtlenségek és konfliktusok versenyképességre gyakorolt hatásainak összehasonlító elemzése. A projekt teljes mértékben megvalósította a kitűzött kutatói célokat, a tervezett és ténylegesen elvégzett feladatok megegyeztek, a konzorcium minden részfeladatot hiánytalanul elvégzett. A kutatás menete a kutatói tervnek és koncepciónak megfelelően alakult. A kutatói koncepció, a nemzetközi és a hazai szakirodalmakra is alapozott kutatói hipotézisek mindvégig megszabták az empirikus vizsgálatok fő irányait, biztosított volt az elméleti és az empirikus kutatás egysége. Az eredmények a hipotéziseket megfelelően tesztelték. A terveknek megfelelően valósult meg az interdiszciplináris megközelítés is, amelyre a konzorciumi tagok szaktudása megfelelő alapokat adott. A konzorcium munkája kiváló volt, megfelelő volt az együttműködés. Ezzel is megvalósult a költségvetési kutatóhelyek és a vállalkozások sikeres együttműködése.

Éghajlat-változási forgatókönyvek (MTA–MeH)

A természeti tényezők egyre gyakoribb és egyre erőteljesebben jelentkező változásai válasza kényszerítik az emberiség egészét, az egyes országokat, de a helyi közösségeket, családokat és az egyes embereket is. Minden társadalom számára a fennmaradása érdekében alapvető fontosságú kérdés, hogy milyen gyorsan képes a megváltozott körülményekhez alkalmazkodni. A kutatás célkitűzése az volt, hogy a Magyarországon ritkán alkalmazott akciókutatás módszerével (action research) vizsgálja meg a társadalmi rugalmasságot segítő és nehezítő társadalmi feltételeket. Az éghajlatváltozás miatt kialakuló „extrém időjárási jelenségek” sokfélék (árvíz, belvíz, aszály, hőség, magas UV sugárzás, szélviharok stb.), nem

lehet minden várható veszélyre kidolgozni a megfelelő választ, ezért a kutatás a megnövekedett UV sugárzásokra adott válaszok vizsgálatára koncentrált. 2007-ben folytatódott az előző évben megkezdett munka, amelynek célja a lakosság tájékoztatása és a rugalmas társadalmi válaszok segítése volt. Az intézet ezért nyilvánosságra hozta az OMSZ-tól kapott UV adatokat, a Magyar Vöröskereszt 45 balatoni strandon tájékoztatja a fürdőzőket a kialakult új veszélyes helyzetéről és a szükséges védekezési módokról. A kutatás keretében elkészült az UV riadó terve, amely már 2007 nyarán több napon keresztül életbe is lépett. A kidolgozott és alkalmazott programok segítenek a társadalmi rugalmasság növekedésében. A támogatás befejezése után a megkezdett munka folytatódik, amelynek eredménye hosszú távon a betegségek csökkenése és a társadalmi rugalmasság feltételeinek jobb megismerése lehet.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Albert F, Dávid B: Embert barátjáról. A barátság szociológiája. Századvég kiadó (2007)
2. Császi L: Biopolitika és kultúra. Új Mandátum (2007)
3. Ekenberg L, Brouwers L, Danielson M, Hansson K, Riabacke A, Vári A: Flood Risk Management Policy in the Upper Tisza Basin: A System Analytical Approach. Simulation and Analysis of Three Flood Management Strategies. In: Development of Elicitation Methods for Managerial Decision Support. (Ed: Riabacke A) FSCN, Sundvall, Sweden, (2007)
4. Füstös L, Szabados T: Társadalmi ÁBRATÁR 2006. Európai Társadalmak Összehasonlító Vizsgálata 5. kötet. (Eds: Füstös L, Guba L) MTA PTI, MTA SZKI, 285 (2007)
5. Kapitány Á, Kapitány G: Túlélési stratégiák. Társadalmi adaptációs módok. Kossuth, 616 (2007)
6. Kovács É (Ed.): Közösségtanulmány. Módszertani jegyzet. Regio Könyvek, Budapest, Néprajzi Múzeum, (2007)
7. Makó Cs, Moerel H, Illéssy M, Csizmadia P: Working it our? The Labour Process and Employment Relations in the New Economy. Akadémiai Kiadó, 240 (2007)
8. Roman K, Takács J (Eds): Beyond the Pink Curtain. Everyday life of LGBT people in Eastern Europe, Ljubljana: Mirovni Institut, 389 (2007)
9. Rozgonyi T. (Ed): Hatalom, politika, társadalomtudomány. Interjúk a magyar szociológia újjászületésének körülményeiről az 1960-as években. (2007)
10. Szalai J: Nincs két ország...? Társadalmi küzdelmek az állami (túl)elosztásért a rendszerváltás utáni Magyarországon Osiris, (2007)
11. Széman Zs: Idősek a magyar társadalomban. Kodolányi János Főiskola, 121 (2007)
12. Takács J: How to put equality into practice? Anti-discrimination and equal treatment policymaking and LGBT people. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 274 (2007)
13. Tamás P: Technológiapolitikai dilemmák. MTA SKI, MEH–MTA, Budapest, 300 (2007)
14. Tibori T: Zempléni átjáró (Ed.) MTA Szociológiai Kutatóintézet, Belvedere Meridionale Budapest, Szeged, 503 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Szociológiai Kutatóintézet

Átlagléttség ¹ :	54	Ebből kutató ² :	43
PhD, kandidátus:	23	MTA doktora:	7
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			14
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			125
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			125
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 41	idegen nyelven:	13
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 36	idegen nyelven:	4
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	9
tanulmánykötetben	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 13	idegen nyelven:	5
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 8	idegen nyelven:	3
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 1	MTA doktora: 1	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 50	poszterek száma:		7
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 91	poszterek száma:		3
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			19
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			14
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 5	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 23	Hazai tud. bizottsági elnökség:		8
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			32
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 11	Doktori iskolát vezetőik száma:		1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 99	Gyakorlati kurzusok száma:		61
TDK munkát készítő hallgatók száma: 32	Diplomamunkát: 157	PhD-t:	30
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			4462
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :		261,5	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 4	Teljes saját bevétel:	103	MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			2
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	1,9	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			3
NKFP: 3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	7,8	MFt
Egyéb: 15	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	34,5	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			9
EU forrásból: 4	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	30	MFt
Egyéb: 5	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	37	MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			2
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	2	MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0

TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Úri utca 53., 1250 Budapest Pf. 9.

Telefon: 224-6755, Fax: 224-6756

e-mail: titkarsag@tti.hu, honlap: www.tti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A 2002-ben kidolgozott hosszú távú elképzeléseknek megfelelően az intézet 2007-ben is az alapvető kézikönyvek készítését és más alapkutatások végzését tekintette legfontosabb feladatának. A szakma egyik fő nemzetközi tendenciája tükröződik abban, hogy az intézet ad otthont az embert a földi életegyüttes részeként vizsgáló új típusú történeti alapkutatásoknak (ún. Gaia-szemlélet).

Tudományos és társadalmi igények felismerését mutatja, hogy az intézet bővítette tevékenységi körét. 2006-ban létrehozott új szervezeti egysége, a Balkán-történeti munkacsoport, amely (a Budapesti Európa Intézettel együttműködve) az év során kifejlesztett saját honlapon teszi közzé a magyar gazdasági, politikai és kulturális külkapcsolatok irányítói között is érdeklődést keltő eredményeit.

Az intézet a kutatási eredmények lehetőség szerinti gyors publikálására és új alapkutatások bemutatására, azok eredményeit tükröző színtézisek kiadására törekszik. Kiadványrészlegük a magyarországi történeti témájú könyvkiadás fontos műhelye. Mindezekon túlmenően rendezvényei, valamint széles körű bel- és külföldi kapcsolatrendszere révén az intézet megőrizte központi műhelyszerepét a magyar történettudományban. Konferenciáik közül különösen jelentős volt az MTA Európa-történeti Munkacsoportjával közösen szervezett Árpád emlékezete c. rendezvényük.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Az év folyamán a 2002-ben meghatározott tervek alapján folytatódtak a *Magyar Történeti Atlasz*, valamint a *Magyar Történeti Kronológia* munkálatai. A szerzők és a szerkesztők a technika-, tudomány- és éghajlattörténeti kutatások újabb eredményeivel jelentős mértékben bővítették a korábbi magyar kronológiák adatbázisát. Minden eddigi hazai történeti kronológiánál nagyobb súlyt fektetnek a magyar történeti események nemzetközi beágyazására, a hagyományos politikacentrikus ábrázolás valóságos meghaladására.

Felgyorsultak az *archontológiai* kutatások, megjelent az 1848–1849-es szabadságharcban részt vett lengyel légió tagjainak lexikona, széleskörű alapkutatások alapján mintegy 2600 résztvevő teljességre törekvő életrajza. A nemzetközi oszmanisztikai irodalomban is párját ritkító háromkötetes kézikönyvet publikáltak a török birodalom közép-európai (hódoltsági) határvédelmi rendszeréről és várkatonaságáról.

A *Történeti Bibliográfiai Kutatócsoport* az előző évhez hasonlóan a *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és szakirodalmába* című kézikönyv tíz kötetre tervezett új kiadásán dolgozott. A Kutatócsoportot vezető Kosáry Domokos halálát követően is folytatódott a munka, 2008. február végén jelent meg a vármegyei levéltárakkal foglalkozó harmadik kötet. Az eddig összegyűjtött anyagot a kutatócsoport munkatársai már megjelenés előtt is az érdeklődő kutatók rendelkezésére tudják bocsátani.

Több munkatársuk hosszú évek szívós munkájával igyekszik megtörni a magyar történettudomány hagyományos elméleti közömbösségét. Munkásságuk hozzájárul ahhoz, hogy a szakmai közönség megismerje a modern történetelméleti irányzatokat és vitákat. Folyamatosan tesznek közzé történetelméleti tanulmányokat, amelyeknek az év során újabb gyűjteménye jelent meg *Relatív történelem* címmel.

Középkori kutatásaikban

Továbbra is a magyar medievisztikában az alap kutatások terén meglévő adósságok törlesztését tekintik fő feladatuknak. A program legfontosabb elemei az archontológiai adatbázisok építése és a forráskiadványok készítése mellett az Árpád-kori történeti földrajz folytatása. Monográfiát publikáltak a 13. század második fele politikatörténetének egyik eddig kevésbé ismert, de nagy jelentőségű eseménysorozatáról, IV. Béla és István ifjabb király viszályáról az 1260-as években. A monográfia fő eredménye az, hogy a korszak eseménytörténetének, hatalmi rendszerének összefüggései új megvilágításba kerülnek, miközben további kutatások számára szolgál nélkülözhetetlen információkkal. A középkori gazdaságtörténet témaköréből publikált tanulmányaik fő eredményei, hogy sikerült az Árpád-kori vásártartásra vonatkozó adatok minden korábbi kísérletnél teljesebb bázisát kialakítani, illetve egy újabb esettanulmány világítja meg a késő középkori itáliai–magyar kereskedelmi kapcsolatok kérdéskörét. A témakörrel kapcsolatos mítoszszlatást elősegíti számos szakmai és közéleti fórumon kifejtett álláspontjuk, mely szerint ennek a forrásszegény korszaknak a kutatásában a legendaképzés hagyományos és megújuló veszélye miatt különösen elengedhetetlen a szakmai szabályok betartatása, valamint a társtudományok (történetírás, régészet, történeti néprajz stb.) eredményei közötti összhang megeremtése. Több munkatársuk tartott előadást a nagyváradi Zsigmond király konferencián.

A kora újkor területén

Évek óta kiemelt szerepet játszó vallástörténeti kutatásaik időben és tematikailag is tovább bővültek: immár a kora középkortól a 20. század közepéig tartó időszakot ölelik át, jóllehet a súlypont továbbra is a török korra esik. Az örmény–bizánci és az örmény–pápai konfesszionális kapcsolatok történetét vizsgálva arra az eredményre jutottak, hogy a bizánci és az örmény egyház 6–9. századi ellentétei nem doktrinális, hanem főleg kanonizációs és joghatósági kérdésekre vezethetők vissza. Több magyar és idegen nyelvű publikációjuk a 16–17. századi hódoltsági és észak-balkáni katolikus egyháztörténetet és a katolikus missziók történetét elemzi. Kutatásaik világossá tették, hogy nemcsak a hódoltság politikai-jogi rendszerében, hanem vallási szférájában is egyfajta kondominium, kettős uralom jött létre. Elsőként hívták fel a magyar kutatás figyelmét arra, hogy a török uralom alatti (főleg bosnyák és raguzai) egyházi és kereskedelmi szervezetek szorosan összefonódtak, és a vallási küzdelmek mögött gyakran nyers gazdasági érdekek húzódtak meg. Az év nívója, hogy turkológusai a valláskutatást a modern iszlámra is kiterjesztették. Vonatkozó tanulmányaik egy rejtélyes vallási csoport, a törökországi alevik tanait és közösségi életét, valamint egy törökországi mérsékelt iszlám mozgalom születését, felépítését és társadalmi tevékenységét mutatták be. Arra hívták fel a figyelmet, hogy a külvilágnak mutatott kép és a valódi célok között jelentős eltérések lehetnek. Az iszlám gyűjtőfogalom mind a vallási doktrínák, mind a politikai célok tekintetében igen sokszínű, s ezen árnyalatok ismerete nélkül a mai muszlim politikai törekvések (így az ún. „mérsékelt iszlám” mozgalmak) sem értelmezhetőek.

Az oszmán–török birodalom és a hódoltsági törökség története az elmúlt évben is az osztály kutatási tevékenységének középpontjában állott. A hódoltság török várairól és várkatonaságáról készített teljes körű adattár anyagára terjedelmes monográfia épült. A tíz

évnyi kutatás után megjelent, három kötetes munka páratlan teljesítmény. A szerző azt a páratlan bravúrt hajtotta végre, hogy egyszerre írta meg az oszmán hadtörténet és a honi helytörténeti kutatások egyik alapművét. A leideni Brill kiadónál 12 tanulmányt magába foglaló tematikus kötetük jelent meg az Oszmán Birodalom és a keresztény világ határvidékein (a Krímtől Málta szigetéig) folyó rabszerzésről és- kereskedelemről. A széles forrásbázist mozgósító és a nemzetközi kutatásban jórészt ismeretlen mechanizmusokat bemutató kötetet remélhetőleg a téma alapművei között fogják emlegetni. Szintén angol nyelvű tematikus összeállításuk jelent meg az Acta Orientalia c. folyóiratban. Az itt olvasható cikkek és más publikációik is bizonyítják, hogy a törökök betelepítése eleinte nem szakította szét Magyarország kereskedelmi kapcsolatait, de a 17. század közepére (a háborúk miatt és vetélytárs kereskedelmi szervezetek ide vonzásával) egyre rombolóbb hatást fejtett ki, s döntően járult hozzá a magyar kereskedő-középosztály elsorvadásához. A 16. század eleji házasságkötések és -törések sokkal változatosabb formákat öltöttek, mint korábbi kutatók hitték. Egy különböző uraknál, táborokban és szerzeteseknél szolgáló, majd katonának álló, végül nővérként élő 17. századi bosnyák lány sorsán keresztül a nők lehetőségeit mutatják be három világ és sokféle felekezet határán. Tanulmányt publikáltak egy török költő pályájáról, akit még a férfiakból álló oszmán elit is befogadott és elismert.

A hódoltsági törökök szellemi hagyatékára irányuló kutatásaikból egyre inkább az bontakozik ki, hogy a törökök a katonai hódításon túl szellemi „honfoglalásra” is törekedtek Magyarországon. Mivel magukat Bizánc örökösének tekintették, olyan legendákat stb. „költöttek” amelyek ókori vagy középkori görög eredetet tulajdonítottak magyar helyeknek, személyeknek és eseményeknek. Adóbérlői vagyont elemezve kimutatták, hogy a földbirtokok szerzése már 1600 táján fontos célja volt az oszmán politikai-gazdasági elitnek, jóllehet ezt általában jóval későbbre szokták tenni.

Számos új eredménnyel szolgáló kutatási területük a Magyar Királyság, a Habsburg-uralom és Erdély története. A korábbi egyoldalú beállítással szemben kimutatták, hogy 1526 után a Szent Istváni birodalom nem szűnt meg, nem oldódott fel, hanem a Monarchián belül a lehető legnagyobb mértékig megőrizte különállását. A 16. században a Habsburg-dinasztia és a magyar rendiség józan, mindkét fél érdekeit figyelembe vevő és a gyakorlat próbáját is kiálló kompromisszumot kötött. Ez áll annak hátterében, hogy a rendek többsége nem támogatta Bocskai István felkelését. Hasonló átértékelést kapott a kor másik kritikus időszaka, a Thököly-felkelés és az 1682–84. évek magyar politikája. Sok újabban feltárt forrásra építő, adatokban gazdag monográfiában fejtették ki, hogy a magyar rendi politika az évtizedekre visszanyúló sokkhatások, a sérelmek és a reménytelenség miatt jutott el a „nincs mást tenni, törökké kell lenni” felfogás kényszerpályájára. Ugyancsak régi beidegződéseket tettek kétségessé, amikor Zrínyi Miklós egyik hadimustráját, a Zrínyi család szerepét vizsgálva bebizonyították, hogy a Habsburg-ellenesnek tartott költő és hadvezér autonóm egyéniségként is alapjában véve lojális volt a királyi udvarhoz. A Habsburg-kormányzat és a magyar rendek közötti viszony egyik későbbi, a hazai liberalizmus korai történetének szempontjából fontos, feszült korszakát és nem kurucos ideologikus gondolati sémákat alkalmazva vizsgálják.

A Magyar Királyság és Erdély specialistái a nagy kérdések mellett számos apróbb intézmény- és társadalomtörténeti problémával is foglalkoztak, így például kimutatták, hogy bár rövid időre, mégis létezett Erdélyben a helytartó intézménye. A máramarosi városok példáján írtak a 17–18. századi mezővárosi társadalom változásairól. A magyar történelem európai összefüggéseire szolgálnak adalékkul a II. József-kori kataszteri felmérésekkel kapcsolatos eredményeik és a korabeli mindennapi életről publikált kézikönyv számára készített cikkeik.

Az újkor területén

A nemzetközi szakmai trendekhez kapcsolódnak a kézművesipar történetére vonatkozó néprajzos, régész, antropológus és anyagtudományokkal foglalkozó kollégákkal együtt folytatott kutatásaik, konferenciáik.

Ebben az évben is hoztak eredményt Budapest és általában a városi lét történetével kapcsolatos kutatásaik. Publikációik (amelyek közül kiemelkednek a *Budapest krónikája a kezdetektől napjainkig* c. könyv modernkori fejezetei) olyan sajátos ellentmondásokat mutatnak be és elemeznek, mint a nemzeti főváros etnikai heterogenitása, vagy a nagyváros mint a modernitás és a hagyományos életforma jellegzetes találkozási pontja.

A dualizmus korának történetét hagyományosan a Habsburg Monarchia keretében vizsgálják. E vonatkozásban legfontosabb vállalkozásuk a Monarchia közös minisztertanácsi jegyzőkönyveinek nemzetközi kooperációban folyó közzététele. A sorozat munkálatai jó ütemben haladnak. Az év során elkészült, Andrássy Gyula külügyministerségének időszakára vonatkozó első kötet (II/1: 1872–1875) bevezető tanulmánya lényeges pontokon járul hozzá a birodalmi és a magyar kormányzat kapcsolatának árnyaltabb ábrázolásához. A Habsburg Monarchia történetének tárgykörébe tartoznak a Monarchia közös tisztviselőire vonatkozó kutatásaik is.

Társadalomtörténeti megalapozottságúak a dualizmus kori magyar politikatörténettel kapcsolatos elemzéseik, több tanulmányt tettek közzé a korabeli magyarországi politikai rendszer működéséről. Ezek új megvilágításba helyezik a kormány és kormánypárt, valamint az uralkodó és a parlamentáris kormány viszonyát, kölcsönös függőségi rendszerét.

Hagyományos kutatási területük a „nemzetiségek”, és a „nemzetiségi kérdés” története. E témakörben számottevő és új szemléletű eredményeket hoztak a délszláv nemzeti tudat kialakulására vonatkozó kutatások, valamint azok, amelyek a nemzetállamiság elemeinek kialakulását elemzik a soknemzetiségű Habsburg Monarchiában és különösen Magyarországon. Figyelemre méltóak azok a munkálataik, amelyek a hagyományos kulturális-nyelvi fejlődésen túl azt vizsgálják, hogyan bontakozik ki a nemzetiségi gazdaságok mikrovilága és válik mind életképesebbé éppen akkor, amikor a nyelvi és kulturális törekvéseket a magyar kormánypolitika – a törvény szellemével ellentétben – korlátozta.

A legújabb korról foglalkozó munkatársaik kutatásaiban

Kiemelt helyet kap a *Magyarország a szovjet zónában* című készülő forráskiadvány-sorozat. Két kötet (magyar–amerikai kapcsolatok, közlekedéspolitikai) megjelenés előtt áll. Több hosszú távú kutatás érett be az év folyamán: négy magyar és egy idegen nyelvű könyvet jelentettek meg.

A Kelet-Európa jelenkortörténetéről megjelent kötet tanulmányainak középpontjában a 20. század végén és a 21. század elején ismét „puskaporos hordóvá” vált Nyugat-Balkán áll. Az írások történelmi gyökereikkel együtt részletesen elemzik Jugoszláviának a világpolitika érdeklődését immár másfél évtizede lekötő, minden bizonnyal még be nem fejeződött szétesési folyamatát. De nem csupán a lezajlott véres háborúkkal és egyéb eseményekkel foglalkozik, hanem a soknemzetiségű és sokvallású országokat általánosan érintő elméleti és jogi problémákkal is. Az 1956-os magyar forradalom franciaországi hatásait összegző munka egy néhány évvel korábban a párizsi Sorbonne-on megvédett doktori disszertáción alapul. „Budapest után” jelentős fordulat ment végbe a francia közvéleményben, s a széles forrásbázison nyugvó kötet elsőként mutatja be ezeket a repedéseket a francia politikában, az értelmiségi körökben és jelentős folyóiratokban, valamint a baloldali társadalmi bázisban. A Münchenben német nyelven, a magyar rendszerváltozás tágabb politikai környezetéről megjelent kötet Magyarország politikai történetét mutatja be 1995 és 2002 között. Amellett,

hogy ilyen részletes történelmi feldolgozás magyar nyelven sem született a magyar rendszerváltozásról, a könyv legnagyobb újdonsága és pozitívuma az a távolságtartó, semleges nézőpont, ahogy a tárgyalt témára tekint. Szerzője ugyanis német anyanyelvű, az NSZK-ban szocializálódott és iskolázott történész, aki ebből következően képes „kívülről”, érzelemmentesen és elfogultságok nélkül szemlélni és elemezni a magyar jelenkort.

Megjelent továbbá a *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről* című forráskiadványuk (I. II. és III. kötet) elektronikus változata. Ezek az 1918 októberétől 1921 decemberéig terjedő időszak forrásanyagát tartalmazzák. A 20. századi magyar történelem egyik leginkább sorsfordító időszakára vonatkozó források jelentősége az, hogy bemutatják az I. világháborúból győztesen kikerült és a békeszerződésekben kulcsszerepet játszó Franciaország és főbb vonalakban a többi nagyhatalom hozzáállását az őszirozsás forradalomhoz és tanácsköztársasághoz, valamint szerepüket a Kárpát-medencei területi átrendezésekben, a trianoni békében. Az eredetileg – szokás szerint – csupán néhány száz példányban kinyomott forráskötetek ezzel az elektronikus kiadással válhatnak a nemzetközi kutatások részévé.

Közreadták Ujszászy István vezérőrnagynak, a Horthy-kori Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVO fogságában írott feljegyzéseit, a második világháború és a Rákosi-korszak egyik fontos és rendkívül érdekes forrását. Egy tanulmányban feltárták, hogy miképpen viszonyult a magyarországi kommunista állambiztonsági szolgálat a jezsuita rendhez. Átfogó, az eddigi kutatásokat összefoglaló és saját, újabb elérhető forrásokra alapozott kutatásokra is építő tanulmányt tettek közzé a magyarországi zsidóság 1945 és 1956 közötti történetéről, valamint a magyarországi németek 1945 utáni kitelepítéséről.

Munkatársaik folyamatosan oktatnak valamennyi jelentős magyarországi egyetemen, külön megállapodás keretében működnek közre az ELTE BTK történelem államvizsgáin; opponensként, bizottsági tagként dolgoznak a tudományos minősítés fórumain, az OTKA, az Akkreditációs Bizottság tisztségviselőiként és szakértőiként.

Rendszeres feladatot jelentenek a szakértői tevékenységek, a Külügyminisztérium és egyes önkormányzatok kéréseinek teljesítése, köztük utcák, intézmények elnevezésével, emléktáblák, szobrok állításával kapcsolatos állásfoglalások valamint évfordulós információk anyagok készítése a Nemzeti Évfordulók Titkársága számára.

A Történettudományi Intézet 2007. évi rendezvényei

Január 23., Miskolczi Ambrus: A szabadkőművesektől a nyilvánosságig, intézeti előadás; Február 13., Nagy Kornél – disszertáció-vita, osztályrendezvény; Február 20., Somogyi Éva: A bürokrácia átalakulása a Ballhausplatzon, intézeti előadás; Március 27., Szántay Antal: A II. József-kori kataszteri felmérés, osztályrendezvény; Április 17., Raáb Renáta: Dánia 1848 nagyhatalmi erőterében, F fiatal kutatók fóruma; Május 4., Deák István: Az 1956-os magyar forradalom 50. évfordulója – Amerikából nézve, vendégelőadó; Május 15., E. Kovács Péter: Nándorfehérvár – 1456, osztályrendezvény; Június 5., Péter László: Trianon „elfelejtett” háttere: a hadsereg-kérdés, vendégelőadó; Június 26., Berend T. Iván: Közép- és Kelet-Európa történelmi átalakulása: sikerek, kudarcok és kilátások az ezredfordulón, vendégelőadó; Szeptember 25., Michael Silber: Zsidó történet-magyar történet, műhelybeszélgetés; Október 16., Walter Pietsch: Rendi társadalom-polgári társadalom, műhelybeszélgetés; Október 19., Federigo Argentieri: Palmiro Togliatti és az 1956-os magyar forradalom, vendégelőadó; November 6., Péter László: Az ellenállás, lázadás, forradalom szavak használata, műhelybeszélgetés; November 13., Árpád emlékezete, konferencia; November 20., Glück László: Változások a 17–18. századi magyarországi mezővárosok társadalmában (Az öt máramarosi város példája), F fiatal kutatók fóruma; December 6., Balkán-konferencia,

nemzetközi konferencia; December 11., Niederhauser-díj átadása, díjátadás; December 14., Dan Berindei: A román történetírás és a rendszerváltás, vendégelőadó.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az intézet kapcsolatban van valamennyi jelentős magyarországi történettudományi kutatóhellyel, és továbbra is otthont ad a két legfontosabb szakmai szervezetnek, az MTA Történettudományi Bizottságának és a Magyar Történelmi Társulatnak továbbá a legfontosabb szakmai folyóiratoknak, a Századoknak, valamint a História szerkesztőségének.

Átlagosan havi két-három különböző típusú szakmai rendezvényre került sor. Legrangosabb az *Intézeti Előadások* sorozata, ebben két intézeti és négy intézeten kívüli szakember szerepelt. Két fiatal kolléga mutathatta be eddigi teljesítményét a *Fiatal Kutatók Fórumán*. Készülőben lévő nagyobb vállalkozásokat tekintenek át a *Műhelybeszélgetések*: három külföldi és egy intézeti kolléga kutatási tervét vitatták meg.

A vendégelőadók közül különösen nagy visszhangot váltott ki Berend T. Iván *Közép-és Kelet-Európa történelmi átalakulása: sikerek, kudarcok és kilátások az ezredfordulón* c. előadása, Dan Berindei, a Román Tudományos Akadémia alelnöke, *A román történetírás és a rendszerváltás* c. előadása, valamint Deák István *áttekintése az 1956-os forradalom 50. évfordulójával kapcsolatos amerikai megemlékezésekről*. Osztályrendezvényeken került sor egy PhD-disszertáció vitájára és több aktuális projekt megbeszélésére. A Balkán-történelmi kutatócsoport négy nagy (100–150 fős, közöttük két nemzetközi) Balkán-konferencia előkészítésében és lebonyolításában vett részt. Széles körű tudományos és társadalmi együttműködés eredménye volt és jelentős média visszhangot kapott az *Árpád emlékezete* c. konferencia. Egy Jugoszlávia két világháború közötti történetével foglalkozó fiatal kolléga vehette át az intézet Niederhauser-díját.

Az intézet szervezte magyar részről a magyar–román és magyar–bolgár történész vegyesbizottság működését, magyar oldalról a magyar–orosz társadalomtudományi kerekasztal budapesti találkozóját.

2007 folyamán is együttműködtek – többek között – az alábbi intézményekkel: a bécsi egyetem Kelet-Európa Története Intézete, a müncheni Südost-Institut, Francesco Datini Nemzetközi Gazdaságtörténelmi Intézet, European Science Foundation, belgrádi, bukaresti, kolozsvári, pekingi, pozsonyi, prágai, szófiai varsói, zágrábi akadémiai kutatóintézetek, a lipcsei Geisteswissenschaftliches Zentrum für Ostforschung, a potsdami jelenkortörténelmi kutatócentrum, a londoni egyetem kelet-európai és szlavisztikai intézete, a New York-i Columbia Egyetem Európa Intézete, a freiburgi, jénai, innsbrucki, jeruzsálemi, kolozsvári egyetemek történelem tanszékei. Intézeti munkatárs irányítja a révkomáromi magyar egyetem történelem tanszékének munkáját. Az együttműködések fő formái: kutatók, doktoranduszok fogadása, tevékenységük szakmai segítése, kiadványok cseréje, részvétel konferenciákon.

Rendszeres kapcsolatban vannak a Közép-Európa Egyetem Történelem Tanszékével, a Collegium Budapesttel, a budapesti amerikai, azerbajdzsáni, dán, finn, izraeli, lengyel, német, orosz, osztrák, török nagykövetséggel, a cseh, dán, francia, kínai, lengyel, német, olasz, orosz, osztrák, román kulturális intézettel.

A széles körű nemzetközi kapcsolatrendszer tükrözi az intézeti rendezvények előadóinak összetétele is, a konferencia résztvevőkön kívül öt külföldi kollégát láttak vendégül előadáson, illetve műhelybeszélgetésen. Egyik munkatársuk felkérést kapott az Oxford University Press gondozásában készülő ötkötetes historiográfiai kézikönyv egyik kötetének

társszerkesztésére, részt vettek a világ legfontosabb társadalomtudományi enciklopédiája új kiadása címszavainak készítésében. A munkatársak rendszeresen publikálnak külföldön, többen tagjai külföldi folyóiratok szerkesztő bizottságainak vagy tanácsadó testületeinek, részt vesznek nemzetközi projektekben és képviselik intézetüket különböző nemzetközi konferenciákon. Az integráció elmélyülésének öröndetes jele a munkatársak külföldi idézettségének szaporodása. Tanácsadással és előadók küldésével rendszeresen segítik a külföldön működő magyar kulturális intézetek munkáját.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

2007 folyamán 32 pályázati támogatás összesen 47,3 M Ft értékben segítette kutatásaikat. Konferenciák költségeire 1,15 M Ft-ot nyertek, intézeti folyóiratuk, a Történelmi Szemle 0,5 M Ft, egyéb kiadványaik 15 M Ft támogatást kaptak. A többi, túlnyomórészt OTKA-forrás legnagyobb részét a kézikönyv- és forráskiadási projektek aktuális költségeire fordították. Pályázati stratégiájuk két fő célját, a hosszú távú forráskiadási program folyamatos finanszírozását és a kiadványaik rendszeres megjelentetéséhez szükséges pénzügyi háttér biztosítását 2007-ben is sikeresen megoldották.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Monográfiák, önálló kötetek

1. Gyáni G: Relatív történelem. Typotex, Budapest, 297 (2007)
2. Hegyi K: A török hódoltság várai és várkatonasága. I–III. köt. Budapest, MTA TTI, 1631 (História Könyvtár, Kronológiák, adattárak 9.) (2007)
3. Juhász J: Két korszak határán. Tanulmányok Kelet-Európa jelenkortörténetéből. Budapest, L'Harmattan – ELTE, 338 (2007)
4. Kecskés D. G: Franciaország és a magyar forradalom, 1956, Budapest, História–MTA Történettudományi Intézete, 317 (História Könyvtár, Monográfiák, 22) (2007)
5. Kovács I: A lengyel légió lexikona, 1848–1849. Az 1848–1849. évi magyar forradalom és szabadságharc lengyel résztvevőinek életrajzai. História Könyvtár Kronológiák, adattárak. 10. Budapest, História. MTA Történettudományi Intézete, 612 (2007)
6. Kovács I: A barátság anatómiája. Első könyv. Írások a magyar – lengyel kapcsolatokról és a lengyel kultúráról. Budapest, Széphalom Könyvműhely, 284 (2007)
7. Molnár Al: Le Saint-Siège, Raguse et les missions catholiques de la Hongrie Ottomane 1572–1647. Rome – Budapest, (Bibliotheca Academiae Hungariae – Roma. Studia I.) 431 (2007)
8. Schmidt-Schweizer, A: Politische Geschichte Ungarns von 1985 bis 2002. Von der liberalisierten Einparteienherrschaft zur Demokratie in der Konsolidierungsphase. München, Oldenbourg Verl., 484 (2007)
9. Tóth IGY: Misszionáriusok a kora újkori Magyarországon. Budapest, Balassi, 428. (2007)
10. Varga JJ: Válaszúton. Thököly Imre és Magyarország 1682–1684-ben. Budapest, História – MTA Történettudományi Intézete, 300 (2007)

11. Zsoldos A: Családi ügy. IV. Béla és István ifjabb király viszálya az 1260-as években. (História Könyvtár. Monográfiák, 24.) História – MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 171 (2007)

Szerkesztett kötetek

1. Ransom Slavery along the Ottoman Borders (Early Fifteenth – Early Seventeenth Centuries). (The Ottoman Empire and Its Heritage. Politics, Society and Economy. Ed. by Suraiya Faroqhi and Halil İnalcık. Vol. 37.) Ed. by Géza Dávid and Pál Fodor. Leiden, Boston: Brill Academic Publisher, XX+253 (2007)
2. Iratok Magyarország és Ausztria kapcsolatainak történetéhez 1945–1956 Összeállította és szerkesztette Geceşenyi Lajos. Magyar Országos Levéltár, 395 (2007)
3. A Balkán és Magyarország. Váltás a külpolitikai gondolkodásban? Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. I. Rendszerváltozás: piacgazdaság, társadalom, politika (szerk.: Glatz Ferenc) Budapest, MTA Társadalomkutató Központ–Európa Intézet Budapest, 430 (2007)
4. The European Union, the Balkan Region and Hungary. Begegnungen. Schriftenreihe des Europa Institutes Budapest. Band 27. (ed.: Ferenc Glatz) Budapest, Europa Institut Budapest–Social Research Center of HAS, 215 (2007)
5. Vallomások a holtak házából: Ujszászy István vezérőrnagynak, a VKF/2 vezetőjének az ÁVO fogságában írott feljegyzései. Haraszi György (közreadja, szerk.) Budapest, Corvina, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 661 (2007)

Tanulmányok

Tanulmánykötetekben:

1. Ádám M: Nouvelles recherches et perspectives de l’historiographie hongroise du Traite de Trianon. In: Les Traités de Paix de Paris, 1919–1920 et l’Europe au XX. éme Siècle. Ed.: Boulet, François. Paris, Les Presses Franciliennes. 130–38 (2007)
2. Bíró L: Die Sowjetunion und die jugoslawisch-ungarischen Beziehungen 1956. In: Osteuropa vom Weltkrieg zur Wende. Hrsg.: Mueller, Wolfgang–Portmann, Michael. Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 241–256 (2007)
3. Csorba L: A tizenkilencedik század. In: A magyar újkor története. Szerk. Szvák Gyula. Budapest, Pannonica. (2007)
4. Csukovits E: Drachenritter mit fünf Kronen. In: Mit Schwert und Kreuz zur Kurfürstenmacht. Friedrich der Streitbare, Markgraf von Meissen und Kurfürst von Sachsen (1370-1428) Hrsg. von Jutta Charlotte von Bloh, Dirk Syndram und Brigitte Streich, Deutscher Kunstverlag, München – Berlin, 120–128 (2007)
5. Glatz F: A Balkán-politika és a Balkán-kutatás reneszánsza, 2005. In: A Balkán és Magyarország. Váltás a külpolitikai gondolkodásban? Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. I. Rendszerváltozás: piacgazdaság, társadalom, politika (szerk. Glatz Ferenc) Budapest, MTA Társadalomkutató Központ-Európa Intézet Budapest, 19–32 (2007)
6. Glatz F: Changes in Foreign Political Thinking, 2004–2006. (In Place of a Foreword) In: The European Union, the Balkan Region and Hungary. Begegnungen. Schriftenreihe des

- Europa Institutes Budapest. Band 27. (ed. Ferenc Glatz) Budapest, Europa Institut Budapest–Social Research Center of HAS, 7–18 (2007)
7. Glatz F: Komplex Duna-kutatás. In: Stratégiai kutatások 2006–2007. Kutatási jelentések. (Szerk.: Banczerowski Januszné, Baranyainé Szabó Piroska, Koncz István, Szemenyei István, Szentpéteri József) Budapest, MTA–Miniszterelnöki Hivatal, Budapest, 235–260 (2007)
 8. Glatz F: Ökológia: tudomány, politika, etika. Fenntartható fejlődés? 1987–2007. In: Remény a fennmaradásra. Fenntartható-e a fejlődés? (Összeállította és szerkesztette: Kóródi Mária). Budapest, Kossuth Kiadó, 15–20 (2007)
 9. Gyáni G: Middle-Class Kinship in Nineteenth-Century Hungary. In: D. W. Sabeau–S. Teuscher–J. Mathieu, (eds.): Kinship in Europe. Approaches to Long-Term Development (1300-1900). Berghahn Books, New York–Oxford, 284–300 (2007)
 10. Hajdu T: Régi és új elitek Magyarországon a két világháború között. In: A párizsi toronyőr. Kende Péter 80. születésnapjára. Szerk. Gábor György. Budapest, Pallas, 233–244 (2007)
 11. Horváth Sándor: Myths of the Great Tree Gang: constructing urban spaces and youth culture in the ‘socialist’ Budapest. In: Richard Rodger – Joanna Herbert (szerk.): Testimonies of the City. Identity, Community and Change in a Contemporary Urban World. Aldershot, Ashgate, 73–93 (2007)
 12. Katus L: Magyarország a Habsburg Monarchiában (1711–1918). In: Magyarország története. Szerk. Romsics Ignác. Budapest, Akadémiai Kiadó. 488-772 (2007)
 13. Kecskés D. G: Les caractéristiques de la politique étrangère de la Hongrie de 1945 à 1990. In: Culture et politique étrangère des démocraties populaires. Sous la direction d’Antoine Merès, Paris, Institut d’Études slaves (avec le concours de l’Université Paris I – Panthéon-Sorbonne), 147–168 (2007)
 14. Pálffy G: Magyarország két világbirodalom határán (1526–1711). In: Magyarország története. Főszerk.: Romsics Ignác. (Akadémiai kézikönyvek) Budapest, 307–487 (2007)
 15. Pók A: A dualista Monarchia radikális demokrata kritikája – mai szemmel. In: Gerő András (szerk.). A Monarchia kora – ma. ÚMK, Budapest, 93–08 (2007)
 16. Pók A: The Politics of Hatred: Scapegoating in Interwar Hungary. In: Marius Turda and Paul J. Wendling: "Blood and Homeland". Eugenics and Racial Nationalism in Central and Southeast Europe, 1900–1940. CEU Press, Budapest-New York, 375–388 (2007)
 17. Somogyi É: A dualizmus államrendszere. In: Gerő András (szerk.), A Monarchia kora – ma. Budapest, ÚMK, 197–204 (2007)
 18. Soós I: Értelmiségi minták és a Hungarus-tudat./Modely prislušnikov inteligencie a povedomie Hungarus. In: Regionálna a národná indentita v maďarskej a slovenskej histórii 18. – 20. storočia. – Regionális és nemzeti identitásformák a 18–20. századi magyar és szlovák történelemben. (Eds./Zostavili Stefan Šutaj–Szarka László.) Presov, Universum, 10–20. (Historia Slovaco-Hungarica – Hungaro-Slovaca.) (2007)
 19. Stark T: Lottando con/per il passato catarsi cancellata: il caso dell’Ungheria. In: Gustavo Corni (ed.): Storia e memoria. La seconda guerra mondiale nella costruzione della memoria europe. Museo Storico in Trento, 47–54 (2007)
 20. Szabó D: Reklám és háború. In: A fogyasztás társadalomtörténete. (Rendi társadalom – polgári társadalom 18.) Hudi József (szerk.) Budapest–Pápa, Hajnali István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület, Pápai Református Gyűjtemények, 247–260 (2007)

21. Szász Z: Nemzetállamiság a soknemzetiségű birodalomban. In: A Monarchia kora – ma Gerő András (szerk.) Uj Mandátum Könyvkiadó. Budapest, 136–153 (2007)
22. Vámos P: The Hungarian Franciscan Mission in China. In: Golvers, Noel – Lievens, Sara (eds.), A Lifelong dedication to the China Mission. Essays presented in honor of Father Jerom Heyndrickx, CICM, on the occasion of his 75th birthday and the 25th anniversary of the F. Verbiest Institute K.U. Leuven. (Leuven Chinese Studies, XVII, Leuven) 619–642. (2007)

Folyóiratokban:

12. Fodor P: Hiúzprém és szántóföld: egy oszmán-török adóbérlő vagyona a 17. század elején. In: Történelmi Szemle 49:2 205–225 (2007)
13. Gecsényi L: „Turkish goods” and „greek merchants” in the Kingdom of Hungary in the 16th and 17th centuries =Acta Orientalia Vol. 60. 55–71 (2007)
14. Glatz F: Kollektive Verantwortung – kollektiver Selbstmord. Előadás az Egy batyuval... című emlék-konferencián, a magyarországi németek elűzetésének 60. évfordulója alkalmából. Parlament, 2007. november 16. Barátság, 2007. december 15. XII–XVIII.
15. Gyáni G: A nacionalizmus és az Európa-kép változásai Magyarországon a 19–20. században. Történelmi Szemle, 4. 477–487 (2007)
16. Hajdu T: A diplomások létszámnövekedésének társadalmi hatásai a 20. század ötvenes-hatvanas éveiben. Történelmi Szemle 1. sz. 63–89 (2007)
17. Kecskés D. G: Un chapitre commun dans l'histoire de la Tunisie et de la Hongrie: la Révolution hongroise de 1956, Mongi Slim et le Comité d'Investigation de l'ONU. In: Études Internationales, No 104, 3/2207, 2007 Octobre, pp. 50–66.
18. Lackó M: Válságkorszak – válságelméletek. Három alaplú az 1920-as évek magyar szellemi életéből. Multunk, 3. sz. 4–39 (2007)
19. Molnár A: Struggle for the Chapel of Belgrade (1612–1643). Trade and Catholic Church in Ottoman Hungary. In: Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae 60 73–134 (2007)
20. Ress I: Andrassy Gyula, a birodalmi miniszterelnök? In: Történelmi Szemle, 49 (2007/4)
21. Sipos P: Egy Horthy életrajz problémái. In: Történelmi Szemle. 2007. 3. sz. 429–441.
22. Teke Zs: Egy firenzei kereskedő a Jagelló-korban: Raggione Bontempi. In: Századok 141/2007. 4. 967–990.
23. Vámos P: A magyar forradalom szerepe a Kínai Kommunista Párt politikájában. In: Rainer M. János – Somlai Katalin (szerk.), 1956-os Intézet – Évkönyv 2006–2007. (Budapest: 1956-os Intézet, 2007). 154–176.
24. Weisz B: Vásártartás az Árpád-korban. In: Századok 141.(2007) 4. sz. 879–942.

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Történettudományi Intézet

Átlaglétszám ¹ :	108	Ebből kutató ² :	76
PhD, kandidátus: 40	MTA doktora: 14	levelező tag: 0	rendes tag: 3
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			17
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			78
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			479
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 167	idegen nyelven:	4
külföldi folyóiratban	magyarul: 6	idegen nyelven:	13
tanulmánykötetben	magyarul: 94	idegen nyelven:	42
lexikoncikk	magyarul: 82	idegen nyelven:	1
recenzió	magyarul: 11	idegen nyelven:	2
összes hivatkozás száma ⁶ : 980	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		920
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 10	idegen nyelven:	2
egyéb kötet ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 10	idegen nyelven:	2
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 75	idegen nyelven:	5
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 1 MTA doktora: 0 levelező tag: 0 rendes tag: 0			
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 78			poszterek száma: 0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 184			poszterek száma: 0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			2
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 36		Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	3
Hazai tud. bizottsági tagság: 74		Hazai tud. bizottsági elnökség:	19
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			26
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 5		Doktori iskolát vezetőik száma:	0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 52		Gyakorlati kurzusok száma:	7
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0		Diplomamunkát: 16	PhD-t: 0
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			1400
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			425,8 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 6		Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			14
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			34,6 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb: 0		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb: 0		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30., 1535 Budapest, Pf. 936

Telefon: 224-6760, Fax: 226-6761

e-mail: aintoi@vki.hu, honlap: www.vki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az intézet 2007-ben folytatta az alaptervekenységeként meghatározott földrajzi és funkcionális világgazdasági témák feltárását és elemzését, valamint igyekezett maximálisan eleget tenni ebből eredő közfeladatainak is. Kutatási tevékenységében különös hangsúlyt kaptak a világgazdaság jövőjét meghatározó tényezők és azok a globális kihívások, amelyekkel az Európai Uniónak, illetve Magyarországnak is szembe kell néznie. Ezek közé tartoznak mindenek előtt a világgazdaság növekedésének új mozgatórugói és új növekedési centrumai, a technikai fejlődés főbb irányai és gazdasági következményei. 2007-ben az intézet kiemelt kutatási feladata volt az MTA–MeH együttműködés keretében végzett Kína-stratégia, illetve a Független Államok Közösségével kiépített/kiépítendő külkapcsolati stratégia kidolgozása.

Az intézeti kutatások ötvözik az alapkutatást és a politikaorientált alkalmazott kutatást. Ez utóbbi közvetlenül is támogatja a politikai és a gazdasági stratégiai döntéseket Magyarországon. Idetartozik Magyarország helyének és lehetőségeinek változása a XXI. század világgazdaságában, a kibővült Európai Unióban, valamint a jelentős átalakulásokat megélt közép-, kelet- és délkelet-európai térségben.

Az intézet a fenti stratégiai célkitűzéseket szem előtt tartva 2007-ben jelentős szakmai visszhangot kiváltó nemzetközi konferenciákat is szervezett, és hagyományainak megfelelően komoly feladatokat vállalt a felsőoktatásban és a tudományos ismeretterjesztésben is.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Az intézet 2007-ben is jelentős stratégiai kutatásokat végzett az MTA–MeH együttműködés keretében. Egyrészt folytatta a korábban megkezdett kutatásokat EU-költségvetés és Magyarország Kína-stratégiájának megalapozása témájában, illetve elkezdte a FÁK-stratégia kidolgozására, valamint Magyarország nemzetközi segélypolitikájának fő irányelveire vonatkozó tevékenységét. (A 2007-ben lezárult kutatások összefoglalóit az Akadémia külön kötetben jelentette meg.)

Kiemelkedően jó évet zárt a VKI a publikációk terén. A 2006-ban meghirdetett Elnöki Keretből elnyert pályázatok révén a VKI 2007-ben több jelentős kiadványt, főleg monográfiát tudott publikálni kulcsfontosságú stratégiai témákban, a világgazdaság, az Európai Unió, illetve Dél-Kelet-Európa vonatkozásában. Nemzetközi támogatás (Friedrich-Ebert Alapítvány és College of Europe, Bruges) is segítette az intézet igazgatója új, angol nyelvű könyvének brüsszeli kiadó általi megjelentetését.

Az intézet szűkös anyagi erőforrásai ellenére 2007-ben tovább erősítette publikációs tevékenységét, és a 2004 óta évente megjelenő monitoring-jelentés mellett 2006 végén új sorozatot indított útjára Kelet-Európa Tanulmányok címmel. A sorozat első két kötete 2007

elején, illetve közepén jelent meg *Európa peremén: új tagok és szomszédok*, illetve *EU-bővítés: csatlakozási hatások, társadalmi felelősségvállalás* címmel.

Az intézet 2007-ben speciális együttműködési megállapodás keretében vállalta, hogy a Statisztikai Hivatal felkérésére annak angol nyelvű különszámában (Hungarian Statistical Review) intézeti szerzők publikációit adja közre. Az egy kivételével VKI-s szerzők cikkeit tartalmazó kötet megjelent 2007 őszén.

Az intézet sokrétű, a kutatási tevékenység „holdudvarába” tartozó egyéb közfeladatainak eleget téve 2007 szeptemberében magyar-ukrán kormányközi együttműködés keretében, ukrán akadémiai és kormányzati felkérésre, a magyar Pénzügyminisztérium megbízásából magas szintű szakmai konferenciát szervezett Budapesten *Stabilizáció, konszolidáció, növekedés: magyar tapasztalatok, tanulságok Ukrajna számára* címmel. A 30 év magyar gazdaságpolitikai és társadalmi tanulságait átfogó konferencia és tapasztalatcsere megszervezéséhez az intézet egyrészt jól működő ukrán partneri kapcsolataira támaszkodott az Ukrán Akadémia Gazdasági és Prognosztikai Intézetével, másrészt élt az itthoni szakmai és közéleti kapcsolati hálója nyújtotta lehetőségekkel. A rendezvény az akadémiai intézetek közszolgálati tevékenységének egyik példjaként is értékelhető.

Az intézet alapítója, Bognár József emlékére 2007-ben a szakmán kívüliek érdeklődését is felkeltő nemzetközi konferenciát szervezett *Világgazdasági korszakváltás: visszatekintés, a jelen és a távlatok* címmel. A világgazdasági korszakváltás fogalma, értelmezése és elemzése inspiráló szakmai vitákra, elméleti és gyakorlati okfejtésekre is lehetőséget adott a kétnapos rendezvényen. A konferencia anyagát az intézet kötetben publikálta.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az MTA és a MeH együttműködésének keretében a VKI kutatói két olyan stratégiai kutatási megbízást teljesítettek, amelyek közvetlenül is segítik a kormányzati tervezőmunkát, gazdaságpolitikai és külgazdasági téren egyaránt. Ezen túlmenően a fenti együttműködés keretében három jelentős kutatást indítottak, amelyek egyike (Kína) a 2006-ban indult munka szerves folytatása.

A Kína-stratégia kidolgozására irányuló kutatás első szakaszában (ez 2007 közepéig tartott) alapozó tanulmányok készültek a kínai politika és gazdaság fejlődéséről, egyes kétoldalú viszonylatokról, valamint a magyar-kínai együttműködésről. Tekintettel arra, hogy a rendszerváltás óta gyakorlatilag nem folyt szervezett keretek között Kína-kutatás Magyarországon, e munka mind tudományos, mind gazdaságstratégiai szempontból áttörésként értékelhető. Külön hangsúlyozandó, hogy – Magyarországon ritka és pozitív kivételként – ezt a kutatási témát 2007–2008-ban kibővült keretek között lehetett folytatni. Jelenleg a kutatásban mintegy 30 fő vesz részt, köztük mintegy 10 intézeti munkatárs. A 2007 második felében indult második szakaszában öt kulcsblokkban mintegy 40 tanulmány készül el (2008 közepéig). Ezek: Kína belső helyzete és fejlesztési dilemmái, a korábban még nem elemzett legfontosabb bilaterális kapcsolatok, az Európai Unió és Kína kapcsolatainak speciális területei, a magyar–kínai kapcsolatok, valamint a kínai gazdaság beilleszkedése és hatása a globális gazdasági folyamatokba. A 2006–2007. évi első szakaszban készített tanulmányok legfontosabb következtetései megjelentek az MTA által kiadott kötetben, míg az egyes tanulmányok szerkesztett változata külön kötetben lesz elérhető. A remélhetőleg 2008

közepe után is folytatható kutatás stratégiai célja, hogy az egész Közép-, Kelet- és Délkelet-Európára kiterjedő kutatóhálózatot hozzon létre, miközben Magyarországon regionális think tank-ként működteti a Kína-kutató centrumot. Első lépésként önálló honlap jött létre, és előkészítés alatt van egy rendszeres hírlevél. A kutatások legfontosabb eredményei a jövőben angol nyelven is megjelenik.

2007-ben zárult az EU-költségvetés átfogó reformját elemző projekt, amely feltárta az egyes tagállamok érdekeltségét és ellenérdekeltségét a költségvetés legfontosabb fejezeteit illetően. A kutatás gazdaságpolitikai jelentőségét az adja, hogy a költségvetés reformjáról 2008-ban kezdődnek meg a tagállamok közötti tárgyalások. Magyarország érdeke, hogy ezeken aktívan, egyes kérdésekben kezdeményező szereplőként vegyen részt. (A projekt keretében készített tanulmányok 2008 februárjában önálló kötetben megjelentek.)

Szintén az MTA–MeH keretegyezményben az intézet 2007-ben megbízást kapott egy átfogó, a FÁK-országokat érintő magyar külkapcsolati stratégia kidolgozására. Ennek előzménye, hogy a VKI évek óta szoros és tartalmas szakmai együttműködés alakított ki orosz és ukrán partnereivel, illetve kiemelten kezeli az energetika és az energiabiztonság témáját. A 2007 májusától 2008 júniusáig zajló kutatás címe: Magyarország FÁK-stratégiája, különös tekintettel Oroszországra, Ukrajnára és Kazahsztánra. A kutatásban a Szociológiai Kutatóintézet is részt vesz. A kutatási team létszáma összesen 12 fő, ebből 6 fő intézeti 5 külső kutató (hazai és külföldi partnerintézetekből: Magyar Külügyi Intézet, MTA Történettudományi Intézet, Ukrajna Nemzeti Tudományos Akadémiája Gazdasági és Prognosztikai Intézete, Orosz Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézete). A projekt első félévében több témacsoportban indult el a kutatás, makrogazdasági megközelítésű, valamint energetikai és integrációs témájú tanulmányok készültek intézeti és külső szerzők bevonásával. Az elkészült tanulmányok a közeljövőben megjelennek a VKI Kelet-Európa Tanulmányok sorozatának külön köteteként, a projekt honlapot és hírlevelet is működtet. A kutatás hangsúlyt helyez a tudományos ismeretterjesztésre, valamint a hálózatépítésre is: elindult egy „virtuális FÁK-központ” kezdeményezés, azaz összeállt egy lista, amely mindazon kutatókat, egyetemi oktatókat, hallgatókat, szakértőket, hivatalnokokat és vállalati embereket fogja össze, akik a posztszovjet térséggel foglalkoznak.

Végül, de nem utolsósorban a kormányzati stratégiai tervezőmunkát segítő kiemelt megbízás volt 2007-ben az a projekt, amely a nemzetközi fejlesztéspolitika kihívásaival és lehetőségeivel foglalkozott. A projekt partnerei a Miniszterelnöki Hivatal, a Külügyminisztérium, a Corvinus Egyetem, a HUNIDA, valamint a Pénzügyminisztérium voltak. A kutatás legfőbb célja annak a gyakorlatban is megvalósítható, középtávú magyar nemzetközi fejlesztéspolitikának a megalapozása, amely képes megfelelni mind a nemzetközi, mind a hazai elvárásoknak. A kutatás első fázisa a magyar fejlesztéspolitika nemzetközi környezetét vizsgálta, hiszen fejlesztéspolitikánk kialakításakor figyelemmel kell lenni a nemzetközi donorpolitika változásaira és a kedvezményezettek elvárásaira. A kutatás második fázisa teljes egészében a magyar fejlesztéspolitikával foglalkozott.

A VKI gazdaságstratégiai kutatásainak másik fő vonulatát 2007-ben a globalizációval és az európai integrációval kapcsolatos munkák képezték. Ennek keretét a Külügyminisztériummal kötött megállapodás képezte, amely a magyar külstratégia megalapozását célozta. Három blokk irányítását vállalta az intézet, meghatározó részben intézeti munkatársak bevonásával (a globalizáció gazdasági tényezői és a magyar mozgástér, a sok szempontból felértékelődő és Magyarország számára különösen fontos gazdasági biztonság átfogó vizsgálata, valamint

az Európai Unió szerepe, lehetőségei és korlátai a globális munkamegosztásban, beleértve a magyar integrációs stratégiához való tudományos megalapozottságú hozzájárulást).

Egy korábbi, hasonlóképpen a Külügyminisztérium megbízásából folytatott kutatás a sikeres magyar EU-tagság kérdéseit vizsgálta 12 intézeti munkatárs bevonásával („Beszélgessünk Európáról” projekt). Az EU-kutatás fő célja az volt, hogy fejlődési modelleket vázoljon fel közép- és hosszabb távon. Ez elsősorban az agrárpolitika jövőjére, a 2013 utáni közös költségvetés szerkezetére és az intézményi és döntéshozatali rendszer változására koncentrált. A kutatás egyik, a megrendelő által hangsúlyozott kérdése az volt, hogy milyen valószínűsége van egy többsebességes integrációs modell kialakulásának, s ha van, akkor milyen típusú lehet az.

A sikeres EU-tagság stratégiai tényezői című projekt az Európai Unió belső fejlődésének, külső és belső kihívásainak és az arra adható lehetséges válaszoknak a bemutatásával foglalkozott.

Az intézet korábbi céljainak megfelelően 2007-ben erősítette, és konkrét rendezvényekkel, pályázati együttműködésekkel tette láthatóvá törekvését az interdiszciplináris kutatásokra. Ennek példája négy vári társadalomtudományi intézet által közösen rendezett februári konferencia, melynek kötete 2007-ben jelent meg Európai Magyarország címmel, az Elnöki Keretből nyújtott támogatás révén.

Szintén fontosnak értékelendő az MTA három közgazdasági intézetének közös fóruma 2007 márciusában (2007-ben indult nagy érdeklődés mellett az MTA-n). Mindkettő folytatódik 2008-ban.

Az interdiszciplináris kooperációnak csak a látható csúcsa a közös konferencia, közös projektek, az intézetek a jövőben egyre nagyobb mértékben kívánnak bekapcsolódni közös fellépéssel a hazai és nemzetközi pályázatokba is.

A 2007-es Elnöki Keretből az intézet támogatást nyert két kiadványa megjelentetéséhez. Ezek közül az egyik (Simai Mihály: A világgazdaság a XXI. század forogatójában. Új trendek és stratégiák) már megjelent, a másik nyomdai előkészítés alatt van. A 2006-os Elnöki Keretből nyert pályázati támogatás révén jelent meg 2007-ben két további jelentős szakmai érdeklődést kiváltó kötet (Rácz Margit: Uniós kihívások és válaszok a 2000-es években – az egységes belső piac és a közös pénz), illetve a többéves nemzetközi kutatási együttműködés eredményeit összefoglaló angol nyelvű kiadvány: Dezséri Kálmán (szerk), *New modes of governance and the EU structural and cohesion policy in the new member states*.

A 2006-os Elnöki Keretből elnyert támogatás révén az intézet 2007-ben aktivizálta nemzetközi pályázat-előkészítő tevékenységét. Kutatási javaslatot dogozott ki finn, illetve szlovén partnerintézetével, és beépült egy finn–német–magyar projekttervezetbe. Mindhárom projekt benyújtásra került 2007 novemberében az Európai Bizottság 7. Keretprogramja által meghirdetett pályázathoz. Az egyes projektek témája: kis országok útja a fenntartható tudástársadalom felé (Small Country Paths to Sustainable Knowledge Society), Európa az Európán kívüli globális és regionális játékosok megítélésében (Europe as Seen by Other Global Players), valamint a növekedés, a foglalkoztatás és a tudástársadalom összefüggései. A pályázatok brüsszeli elbírálása folyamatban van.

A kutatóhely 2007-ben is folytatta két, Európai Uniós, 6. keretprogramos konzorciumban végzett nemzetközi tevékenységét a NEWGOV és a CONSENT nevű projektekben

A NEWGOW – vagy New Modes of Governance (a kormányzás új formái) elnevezésű projektben a Világgazdasági Kutatóintézet 2007-ben lezárta a kohéziós és strukturális politikával foglalkozó kutatást, illetve a kohéziós politikán belül beazonosítható új kormányzási módszerek elemzését. Ennek eredménye megjelent a már említett angol nyelvű kötetben, az Akadémiai Kiadó gondozásában. A kötetet a szakmai körök hiánypótlónak ismerték el annak újszerű megközelítése miatt is. A többi új tagállamra vonatkozó tapasztalatok a magyar döntéshozók, közigazgatási szakemberek számára is érdekesek és értékesek lehetnek.

A Wider Europe, Deeper Integration – Constructing Europe (CONSENT, Bővített Európa, mélyebb integráció – Európa épül) elnevezésű, 6. keretprogramos projekt 2007-ben is jelentős eredményeket mutathat fel. Az egyik munkacsoport (EU költségvetés) társvezetője az intézet egyik munkatársa, aki az aktuális eredményeket 2007-ben egy brüsszeli szakmai műhelybeszélgetésen mutatta be. Az intézet részt vesz továbbá az EU-27 Watch (korábban EU-25 Watch) nevű alprojektben is, amelynek lényege a tagállamok aktuális integrációs kérdésekkel kapcsolatos nemzeti álláspontjának összehasonlító felmérése. Az évente két alkalommal (elektronikus formában) megjelenő publikus anyag részletezi a tagállami álláspontokat, érdekeket, motivációkat az aktuális kérdésekkel kapcsolatban, és igen széles körben jut el döntéshozókhöz és szakértőkhöz EU-szerte. Az intézet a CONSENT projekten és hálózatán keresztül évek óta megjelenik a legfontosabb integrációs kérdések európai szintű vitájában.

Mindkét projekt kiváló példája az akadémiai tudásanyag társadalmi hasznosításának: a nemzetközi hálózatokban végzett együttműködés révén jelentős tudásbeli „hozzáadott értéket állít elő”, ezt pedig a kutatói állomány tudatos munkával igyekszik közcélok szolgálatába állítani.

Az intézet 2007 folyamán nemzetközi – bolgár, magyar, román és USA-beli partnerekkel szervezett – együttműködés keretében vett részt a German Marshall Fund által finanszírozott két kutatási projektben. Az első témája a humán tőke szerepe a nemzetközi versenyképességben, elsősorban a transzatlanti migrációs trendek vizsgálata alapján. Ennek eredményeit egy konferencián mutatták be a résztvevők, a konferenciakötet még 2007-ben napvilágot látott. A projekt sikeres zárását követően a German Marshall Fund egy másik projektet is indított 2007-ben, szintén a VKI részvételével (migrációs tapasztalatok és politikák kiválasztott új EU-tagállamokban nemzetközi összehasonlításban).

Az MTA kétoldalú bilaterális kapcsolatokat támogató programja révén a kutatók partnerintézeteikkel közösen szervezett konferenciákon vettek részt

- Kijevben (partnerintézet: Ukrán Akadémia Gazdaságprognosztikai Intézete)
- Bécsben (partnerintézet: Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche),
- Mariborban, Szlovéniában (Maribori Egyetem Közgazdaságtudományi és Üzleti Kara),
- Bukarestben, Romániában (Román Akadémia Közgazdasági Intézete),
- Budapesten (Bolgár Akadémia Közgazdasági Intézete).

2007-ben megteremtődtek a rendszeres éves horvát–magyar szakmai összejövetelek konkrét szakmai-technikai feltételei is.

Az intézet a határon átnyúló együttműködés keretében a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemmel közösen szervezett konferenciát 2007 októberében *The Impact of FDI on Growth and Employment in the New EU Member States* címmel.

Az intézet nemzetközi kapcsolatainak része, hogy kutatói rendszeresen részt vesznek az Európai Parlament által szervezett „hearing”-eken. A VKI meghatározó partnere a Friedrich Ebert Alapítványnak az átalakulás és az EU-tagság tapasztalatainak rendszeres balkáni terjesztésében is, illetve a Hanns-Seidel Alapítvánnyal sokéves együttműködést tart fenn, ennek keretében részt vesz a minden év októberében megrendezésre kerülő nemzetközi (balkáni–német–osztrák–magyar) konferencián Dubrovnikban.

2007-ben is megjelent a VKI állandó munkacsoportjának éves jelentése, amelyben Magyarország és a térség többi államának EU-tagországgként mutatott teljesítményét, tapasztalatait elemezte. A jelentés – az összehasonlítást megkönnyítendő – egy ún. integrációs teljesítményindexet is tartalmaz, amely meghatározott mutatók alapján tükrözi az új tagállamok egymáshoz viszonyított eredményét. A 2007-es kiadvány az intézet honlapjáról teljes szövegében letölthető.

Nagyobb nemzetközi rendezvények az intézet szervezésében:

Február 2–23. *A világgazdasági korszakváltás: visszatekintés, a jelen és a távlatok*
Nemzetközi konferencia

Február 24. *Comparing International Competitiveness of Manufacturing Companies in the EU with Special Emphasis on Those in Central Eastern Europe* (társszervező a Ritsumeikan University, Japán)

Szeptember 17–18. *Stabilizáció, konszolidáció és növekedés – magyar tapasztalatok Ukrajna számára* magyar–ukrán konferencia

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Az MTA–MeH közös stratégiai kutatási pályázati kiírásán belül az intézet megbízást kapott a Kína stratégia kialakításából végzett kutatási tevékenysége folytatására, illetve új megbízásként elkezdte a magyar FÁK-stratégia (Független Államok Közössége) megalapozását, valamint a jövőbeli magyar nemzetközi (és EU-n belüli) segélypolitika vezérelveinek kidolgozását szolgáló kutatásait. (Részleteket lásd az előző fejezetben.)

Az intézet az NKTH pályázatán *Kisvállalkozás-fejlesztés agglomerációs és dinamikus klaszterekben – nemzetközi és magyar tapasztalatok* címmel nyert és indította meg 2007 tavaszán a kutatómunkát. A kutatás kitért a klaszterek empirikus felméréseinek eredményeire külföldön és Magyarországon, illetve 4 magyar klaszterről esettanulmány is készült. A kutatás gazdaságpolitikai ajánlásokat és klaszter-menedzserek számára gyakorlati tanácsokat dolgozott ki. A kutatás eredményeit összefoglaló kötetet nagy érdeklődéssel várja a szakmai közvélemény és a felsőoktatás is.

Az intézet új kutatási témában kezdett együttműködést 2007 elején svéd partnerével (Swedish Institute for European Policy Studies, SIEPS). A kutatás témája az EU-költségvetéshez kapcsolódóan az új tagállamok pozíciójának bemutatása és elemzése.

Az intézet 2007-ben kutatási megbízást kapott a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségtől, az Európai Unió támogatások hatásainak vizsgálatára több jelentős makrogazdasági területen.

Szintén 2007-ben kapott megbízást a MeH-től a K+F, az innovációs politikák és eszközök vizsgálatára az innovációban élenjáró és kevés eredményt felmutató hat EU-tagországban.

Az intézet az Elnöki Keretből 2007-ben két kötet publikálásához kapott támogatást (Simai Mihály, A világgazdaság a XXI. század forгатagában és Ludvig Zsuzsa, Oroszország és a kibővült Európai Unió gazdasági kapcsolatai). Utóbbi 2008-ban lát napvilágot.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Balázs P, Szemlér T: EU-költségvetés: Kihívások és reformtervek. Budapest, IWE – CEU Center for EU Enlargement Studies, 359 (2007)
2. Dezséri K (szerk.): New modes of governance and the EU structural and cohesion policy in the new member states. Budapest, Akadémiai Kiadó, 249 (2007)
3. Farkas P, Fóti G (szerk.): Magyarország globális környezete 2020-ig. Háttér tanulmányok a magyar külstratégiához I. Budapest, MTA VKI és CEU Center for EU Enlargement Studies 290 (2007)
4. Fóti G, Novák T (szerk.): A gazdasági biztonság kihívásai, Háttér tanulmányok a magyar külstratégiához II. Budapest, MTA VKI és CEU Center for EU Enlargement Studies, 201 (2007)
5. Fóti G, Rácz M (szerk.) Az Európai Unió előtt álló kihívásokról és a magyar érdekekről. Háttér tanulmányok a magyar külstratégiához III. Budapest, MTA VKI és CEU Center for EU Enlargement Studies 2007
6. Inotai A: The European Union and Southeastern Europe. Troubled waters ahead? (College of Europe Studies, No. 7.). Brussels, Lang, 414 (2007)
7. Novák T, Szemlér T: Európa peremén: új tagok és szomszédok. (Kelet-Európa Tanulmányok, 1.). Budapest, MTA VKI, 206 (2007)
8. Novák T, Szilágyi J: EU-bővítés: Csatlakozási hatások, társadalmi felelősségvállalás. (Kelet-Európa Tanulmányok, 2.). Budapest, MTA VKI, 118 (2007)
9. Rácz M: Uniós kihívások és válaszutak a 2000-es években: Az egységes belső piac és a közös pénz. Budapest, Akadémiai Kiadó, 199 (2007)
10. Simai M: A világgazdaság a XXI. század forгатagában. Új trendek és stratégiák. Budapest, Akadémiai Kiadó, 426 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Világgazdasági Kutatóintézet

Átlagléttség ¹ :	49	Ebből kutató ² :	31	
PhD, kandidátus:	18	MTA doktora:	2	
		levelező tag:	0	
		rendes tag:	1	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			7	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			194	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			180	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	27	idegen nyelven:	13
külföldi folyóiratban	magyarul:	0	idegen nyelven:	10
tanulmánykötetben	magyarul:	76	idegen nyelven:	28
lexikoncikk	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ :	165	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	165	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	2	idegen nyelven:	1
egyéb kötet ⁸	magyarul:	5	idegen nyelven:	2
szerkesztett kötet	magyarul:	9	idegen nyelven:	1
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	14	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 1	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	94	poszterek száma:	1	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	85	poszterek száma:	0	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			7	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	13	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	1	
Hazai tud. bizottsági tagság:	23	Hazai tud. bizottsági elnökség:	4	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			16	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	4	Doktori iskolát vezetőik száma:	0	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	75	Gyakorlati kurzusok száma:	19	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	26	Diplomamunkát:	155	
		PhD-t:	13	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			2312	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			216 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	4	Teljes saját bevétel:	60 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			3	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		2,6 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			1	
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	3 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			4	
EU forrásból:	2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	8,3 MFt	
Egyéb:	2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	2,6 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			9	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		43,5 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

FILOZÓFIAI KUTATÓINTÉZET

1054 Budapest, Szemere u. 10., 1398 Budapest, Pf. 594.

Telefon/Fax: 312-0243

e-mail: office@webmail.phil-inst.hu, honlap: www.phil-inst.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az intézet fő feladatának a közösségben élő ember tudásbővítését, erkölcsi-politikai rendeltetését, illetve vallási helyzetét és kilátásait érintő problémák vizsgálatát tekintette, a bölcsélet tudományos perspektívájából. E nézőpontnak megfelelően a társadalomtudományok tapasztalati, történeti és antropológiai módszerein túlmenően teoretikus, analitikus és szisztematikus megközelítéseket is érvényre juttatott. A nemzeti szellemi hagyomány értékeinek figyelembe vétele mellett különös hangsúlyt fektetett a regionális (a Kárpát-medencét és Közép-Európát érintő) problémák vizsgálatára és a globális trendeknek (kommunikáció-, nyelv-, tudomány- és vallásfilozófiai fejleményeknek) az intézeti kutatásokban való megjelenítésére és a nemzetközi tudományos eredményeknek nem csak a hasznosítására, hanem gyarapítására is.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A tárgyévben megjelent a *Világosság* című akadémiai-bölcséleti folyóirat dupla, tematikus száma, amely az intézet ötvenéves fennállásáról emlékezik meg, és átfogó képet nyújt az intézetben folyó kutatásokról. Az eredményt 13 kutató, ebből egy posztdoktori kutató érte el pályázati támogatás nélkül. A ráfordítás az egyes csoportok kutatásainál jelenik meg, mivel kutatási eredményeiket publikálták.

Az intézet által újraindított Filozófiai Írók Tára sorozat keretében 2007-ben Saul Kripke *Megnevezés és szükségszerűség* című kötete jelent meg a fordítás mellett hiánypótló kísérszövegekkel és terminológiai apparátussal. A könyv ily módon alapvető lépést jelent a magyar analitikus filozófiai szaknyelv korszerűsítése és egységesítése felé. A könyv egy fiatal kutató 2006. évi munkája eredménye, aki időközben távozott az intézetből.

2007-ben az intézet újabb könyvsorozatot indított, *Participatio* címmel. Az első kötet („Töredékes hagyomány”) Steiger Kornél tiszteletére született, akitől több nemzedék tanulta meg, mi a bölcsesség szeretete és mi a bölcsesség szeretetének célja. Az eredményben egy fő vett részt sorozatszerkesztőként, kutatói ráfordítás nélkül.

A vallásfilozófiai kutatások keretében az intézet számos hazai és nemzetközi rendezvény gazdjaként vagy társszervezőjeként vett részt a vallások társadalmi jelenlétének, a vallások egymás mellett élésének filozófiai vizsgálatában. Kiemelkedett a nagy érdeklődés mellett lezajlott *Politikai teológia szemeszter* rendezvénysorozat, amelyen a vallásfilozófiai és politikafilozófiai kutatások legjelentősebb hazai képviselői tartottak előadást, köztük két intézeti kutató. A program 5,0 M Ft-os pályázati támogatásból valósult meg, 1,8-as teljes munkaidőre átszámolt kutatói részvétel mellett. A társadalomfilozófia terén a politikai tér és

nyilvánosság filozófiai problémái kerültek előtérbe. A vallásfilozófiai csoport eredményeit hét fő érte el, melyből hét fő intézeti kutató, pályázati támogatás nélkül. Az intézeti ráfordítás 26,8 M Ft volt, a teljes munkaidőre átszámolt kutatói létszám 3,2.

A nyelvfilozófiai kutatások területén az intézet a Wittgenstein-hagyaték értelmezése terén ért el nemzetközileg jelentős eredményeket. A munkát egy fő intézeti dolgozó végezte 6,2 M Ft intézeti ráfordítással, 1,0 teljes munkaidőre átszámolt kutatói létszám mellett.

A tudományfilozófia vonatkozásában a tudomány és a tudományos módszer egységességének 21. századi lehetőségei körül szerveződtek a kutatások, a különböző (etnográfiai, antropológiai, irodalomtudományi és szociológiai) gondolkodásformák és a tudományos gondolkodás viszonyát vizsgálva. Az intézet kutatói bekapcsolódtak a Thomas S. Kuhn halálának tizedik évfordulóján újra felélénkült vitába a tudományos racionalizmus és relativizmus kérdéseiről. Több publikáció született a magyar származású tudományfilozófusok utóéletének, nemzetközi megítélésének tárgyában. A kutatást hat fő végezte, 25,6 M Ft intézeti ráfordításból, 3,1-es teljes munkaidőre átszámolt kutatói létszám mellett.

A kommunikációfilozófia területén az intézet legfontosabb 2007. évi feladata „A huszonegyedik század kommunikációja” elnevezésű, interdiszciplináris kutatási program koordinációja volt. E program keretében a csoport tagjai egy önálló monográfiát, több magyar és angol nyelvű tanulmányt jelentettek meg, illetve több hazai és nemzetközi konferencián tartottak előadást. Ugyancsak ennek a kutatási programnak a jegyében vettek részt a csoport tagjai a Magyar Tudományos Akadémián 2007 szeptemberében „Towards a Philosophy of Telecommunication Convergence” címmel megrendezett nemzetközi konferencia szervezésében, valamint egy OTKA és egy EU VI. Keretprogram támogatással megvalósuló projekt kidolgozásában. A kommunikációfilozófiai csoport által koordinált interdiszciplináris kutatási program jelenti az alapját annak az intézményi együttműködésnek is, amelynek részeként a csoport tagjai 2007-ben oktatói, témavezetői feladatokat láttak el a Pécsi Tudományegyetem Filozófiai Doktori Iskolájában. Tovább folytatódott a *Magyar Virtuális Enciklopédia* szerkesztése. A kommunikációfilozófiai csoport eredményeit négy fő érte el 23,2 M Ft intézeti támogatásból, 2,8-as teljes munkaidőre átszámolt kutatói létszám mellett.

A filozófiatörténetre tekintve az intézet kiemelkedő teljesítménye a középkori filozófiáról írott 13 éves hozzájárulás a *Filozófia* című akadémiai kézikönyvhöz. Több kutató gazdagította tanulmányokkal a hazai Descartes-kutatásokat. A magyar filozófiatörténet művelésében az intézet e tárgyévben is jelentős eredményeket ért el. A filozófiatörténet csoport 26,8 M Ft-os intézeti támogatással, 3,2-es teljes munkaidőre átszámolt kutatói létszám mellett érte el az eredményeket.

A Lukács Archívum és Könyvtár idén is folytatta kutatásait Lukács György életművéről, szellemi kontextusáról és hatástörténetéről. Az Archívum egy munkatársa sikeresen megvédte az MTA Doktora címre benyújtott értekezését, és címének odaítélése csak a Doktori Tanács jóváhagyására vár. A Lukács Archívum és Könyvtár 5 főnyi kutatói állománya 30,7 M Ft-os intézeti támogatásból, 5,0-s teljes munkaidőre átszámolt kutatói ráfordítás mellett érte el az eredményeket.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az intézet szinte valamennyi hazai egyetemmel együttműködik, ahol filozófia tanszék van. Székhelye a Magyar Wittgenstein Társaságnak. Az intézet helyt adott a Politikai Teológia Szemeszter előadássorozatának, amelynek keretében kutatóink elő is adtak. Az előadássorozat anyaga a *Participatio* sorozat keretében önálló kötet formájában jelenik majd meg. Nagy érdeklődés mellett zajlott az intézet hagyományos nyelvfilozófiai miniszümpozionja, amely a Magyar Wittgenstein Társasággal közös szervezésben bonyolódott le. Folytatódott az intézet heti rendszerességű műhelyszemináriuma, amely jó lehetőség egyben az intézet nyugdíjas dolgozóival való kapcsolattartásra.

Az intézet szervezésében lezajlott nemzetközi konferenciák közül kiemelkedett a Mathematics, Physics and Philosophy in the Interpretations of Relativity Theory című interdiszciplináris konferencia, illetve a Religion in a Post-Secular Age: Private or Public? című vallásfilozófiai tanácskozás, amely a CEU-val közös szervezésben valósult meg. Az előbbi rendezvény kiemelkedik interdiszciplináris jellege miatt, matematikusok, fizikusok és filozófusok egyaránt részt vettek rajta. A fő szervező az intézet volt, amely együttműködött a Sunderland University-vel, valamint a szervezőbizottság tagjai révén a liverpooli, a krakkói és a gdanski egyetem is érintve volt. A résztvevők között a kb. 15 magyar mellett 35 nemzetközi résztvevőnk volt (Moszkvától és Izraeltól a USA nyugati partjáig terjedő területről). Az akadémiai intézethálózaton belüli együttműködés jegyében az MTA Rényi Alfréd Matematikai Intézete intenzíven részt vett a konferencián.

A doktori képzést tekintve folytatódott az együttműködés a BMGE Tudománytörténet és Tudományfilozófia Tanszékével, illetve annak Technika-, Mérnök- és Tudománytörténet Doktori Iskolájával. Az intézet és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara továbbá olyan megállapodást kötött, amelynek értelmében a felek együttműködnek az oktatás területén a BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán létesítendő Alkalmazott Neveléstudományi és Pszichológiai Doktori Iskola keretei között. Kutatóink alapító tagok, illetve oktatók a Debreceni Egyetem, a PTE, a Miskolci Egyetem Filozófia Doktori Iskolájában. Kutatóink a Miskolci Egyetemen, az ELTE BtK-n, az ELTE TtK-n, a PPKE BtK Filozófiai Intézetében, az Eötvös József Collegiumban, a Berzsenyi Dániel Főiskola Filozófia Tanszékén, a Győri Püspöki Hittudományi Főiskolán, a Zsidó Hittudományi Főiskolán vesznek részt az alapképzésben.

Az intézet a tárgyévben is erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a regionális (közép-kelet-európai és magyar-magyar) filozófiai kapcsolatok egyik központja maradjon. Megindult a „Methoden des Philosophierens in Mitteleuropa” című kooperációs projekt a Cseh Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetével akadémiaiközi együttműködés keretében. Kétoldalú együttműködés keretében az Intézet vendégei voltak a Bolgár Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetének kutatói. Aláírásra kész a bilaterális együttműködési megállapodás az intézet és a Lengyel Tudományos Akadémia Filozófiai és Szociológiai Intézete között. A szlovák kollégákkal való együttműködést jól példázza pozsonyi társintézetünk folyóiratának, a Filozófiának magyar, illetve a Magyar Filozófiai Szemlének a közeljövőben, az előzővel közel egy időben megjelenő szlovák különszáma, melynek szerkesztésében az intézet kutatói is részt vesznek.

Az intézet intézményes együttműködést készített elő a Német-Magyar Filozófiai Társasággal és a Magyarországi Francia Nyelvű Filozófiai Társasággal.

Vendégünk volt Vlastimil Hála a Cseh Tudományos Akadémia Filozófiai Kutatintézetéből, illetve a Bolgár Tudományos Akadémia több kutatója. Az intézet és a LAK kapcsolatokat tart fenn az Internationale Lukács-Gesellschafttal (Paderborn–Duisburg), a leuveni Katolikus Egyetemmel, a New York-i New School for Social Research-csel, a Varsói Egyetemmel, a londoni Warburg Institute-tal. Az EU VI. keretprogram, *Network of Excellence Kaleidoscope* projekten belül a „*Technology Enhanced Learning*” témakörben több kutató is részt vett. Az intézet kutatói számos nemzetközi, határon túli folyóirat és munkacsoport (*Kellék, S – European Journal for Semiotic Studies, Scientific Journals International, Spinoza Bibliography Online Network, Vosztoecsnoevropejszkije Isszledovanyija; Wittgenstein-Studien*) szerkesztőbizottságában helyet foglalnak.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Az EU VI. keretprogram *Network of Excellence Kaleidoscope* projektjében sikerrel lezárult a „*Philosophy of Technology Enhanced Learning*” pályázat. A pályázat 1,6 M Ft-os pályázati támogatással valósult meg, egy kutató 0,2-es teljes munkaidőre átszámolt kutatói részvétele mellett.

NKFP/NKTH. A *Vallásfilozófia és a vallások társadalmi jelenléte* című pályázat teljesítése (6/127/2005) a tárgyévben is folytatódott. A kutatási eredményeket 22,0 M Ft pályázati támogatás mellett, 2,5-ös teljes munkaidőre átszámolt kutatói létszám mellett érték el. A LAK-ban folytatódott az *Alaptalan alap: a tradíció folytonosságának és az életmű egységének kérdése Nietzsche, Lukács és Heidegger munkásságában* című pályázat (0006/2005).

OTKA. A *Nyelvfilozófia-történeti tanulmányok* (K 060083) című pályázat sikerrel lezárult. Folytatódott *A tudománytörténet-írás és a tudományfilozófia perspektívái* (K 046261) című pályázat. E pályázat 1,1 M Ft-os intézeti támogatás mellett bonyolódik, 0,9-es teljes munkaidőre átszámított kutatói részvétellel. Emellett kutatóink résztvevői külső OTKA-pályázatoknak is (T 049541; T 046757, K 67798).

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvek, könyvrészletek

1. Borbély G: A középkor filozófiája. In: *Filozófia* (főszerk. Boros G.). Akadémiai Kiadó, Budapest, 309–568. (2007)
2. Hévízi O: *Prózaibb változat. (Idők, etikák, karakterek)*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 295. (2007)
3. Szécsi G: *Kommunikáció és gondolkodás. Tanulmány a nyelvi kommunikáció és a mentális világ kapcsolatáról*. Áron Kiadó, Budapest, 180. (2007)
4. Sziklai L: *Auschwitz képe*. Gond-Cura Alapítvány, Budapest, 215. (2007)

Tanulmányok

1. Agárdi P: József Attila és a szocializmus – művelődéstörténeti megközelítésben. In: Sárközi É (szerk.): A kémikus, a pszichiáter, a jogász... és az irodalomtörténet. József Attila-értelmezések. ELTE Magyar Irodalomtörténeti Intézet–L’Harmattan, Budapest, 66–87 (2007)
2. Benedek A: Mi is relatív a tudomány-történet-írásban? In: Binzberger V, Fehér M, Zemlén G (szerk.): Kuhn és a relativizmus, L’Harmattan, Budapest, 85–117 (2007)
3. Demeter T: A magyar filozófia szociologizáló hagyománya. Világosság 48, 2007/4. 5–20.
4. Frenyó Z: A tanítás problémája Szent Ágoston és Aquinói Szent Tamás szerint. In: Cselényi I, Hoppál B, Kormos J (szerk.): Aquinói Szent Tamás nyomában. A Magyarországi Aquinói Szent Tamás Társaság konferenciái, 2004-2005. Magyarországi Aquinói Szent Tamás Társaság, Budapest, 204–226 (2007)
5. Gábor Gy: Az otthon idegensége – az idegenbeliség otthonossága. Alexandriai Philón az idegenségről. Világosság 48, 2007/11–12. 73–96.
6. Gángó G: Nowa tożsamość Europy Środkowej. Kwartalnik Polonicum, Nr. 3. 21–28 (2007)
7. Gángó G: Társadalmi kultúra, kreativitás és tudáshagyományozás: Kant antropológiája és Fichte kritikája. Világosság 48, 2007/4. 41–56.
8. Golden D: Perception Mobilized. In: Nyíri K (ed): Mobile Studies: Paradigms and Perspectives, Passagen Verlag, Vienna, 81–90 (2007)
9. Hévízi O: Kísértethistóriák. Bolyongás Lukács „Regényelméleté”-ben. Holmi 19, 2007/9. 1183–1199.
10. Kondor Zs: Old Patterns, New Bewitchments. In: Hrachovec, H, Pichler, A, Wang, J (eds.): Philosophy of the Information Society. Papers of the 30th International Wittgenstein Symposium, 109–111 (2007)
11. Kovács G: Álarc, színpad, politika – a megjelenés tere Hannah Arendt politikai filozófiájában. In: Gábor Gy, Márton L, Vásárhelyi M, Volosin H (szerk.): A párizsi toronyőr. Kende Péter 80. születésnapjára. Pallas, Budapest, 320–334 (2007)
12. Laki J: A tudomány mint nyelv és mint kultúra. Magyar Tudomány, 52, 2007/2. 141–148.
13. Losonczy P: Philosophy and Immortality: Some New Aspects of the Historical Context of Cartesian Apology. Bijdragen: International Journal in Philosophy and Theology 68, 2007/1. 44–66.
14. Mester B: Magyar felvilágosodás – német vagy skót? Rozgonyi József Kant-kritikája. In: Ludassy M (szerk.): A felvilágosodás álmai és árnyai. Áron Kiadó, Budapest, 399–446 (2007)
15. Neumer K: Rabszolgák és robotok. Wittgenstein a lélekről 1946 és 1951 között. Világosság 48, 2007/11–12. 5–17.
16. Palló G: Testimony, Pictures, and the Credibility of Science in the Mobile Age. In: Nyíri K (ed): Mobile Studies: Paradigms, Perspectives. Passagen Verlag, Vienna, 169–178 (2007)

17. Schmal D: Nicolas Malebranche és a karteziánizmus. In: Malebranche, N: Beszélgetések a metafizikáról és a vallásról (szerk. Schmal Dániel, ford. Kékedi Bálint, Moldvay Tamás, Schmal Dániel). L'Harmattan, Budapest, 347–388 (2007)
18. Szántó V: David Hume és a természetes teológia kritikája. In: Ludassy Mária (szerk.): A felvilágosodás álmai és árnyai, Áron Kiadó, Budapest, 116–141 (2007)
19. Szalai J: A pszichofizikai szféra Descartes-nál. Kellék 32. sz. 7–16 (2007)
20. Székely L: Brief Reflections on the Clock Paradox in the Term of 'Possible Words', 'Real' and 'Reality'. In: Székely, L (ed.): Mathematics, Physics and Philosophy in the Interpretations of Relativity Theory. The Proceedings of the Conference. Budapest, Eotvos Lorand University, 7–9 Sept. 2007, 190–195.
21. Turgonyi Z: Compatibilism and Concursus Divinus. A (Hopefully) Possible Approach to the Problem of Freedom. *Folia Theologica* 18, 193–214 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Filozófiai Kutatóintézet

Átlagléttség ¹ :	32	Ebből kutató ² :	26	
PhD, kandidátus:	15	MTA doktora:	4	
		levelező tag:	0	
		rendes tag:	1	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			3	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			244	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			156	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	56	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul:	4	idegen nyelven:	4
tanulmánykötetben	magyarul:	30	idegen nyelven:	11
lexikoncikk	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul:	5	idegen nyelven:	4
összes hivatkozás száma ⁶ :	88	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	88	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	3	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul:	3	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul:	6	idegen nyelven:	2
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	88	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
			levelező tag:	0
			rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	30	poszterek száma:	0	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	50	poszterek száma:	0	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	4	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0	
Hazai tud. bizottsági tagság:	6	Hazai tud. bizottsági elnökség:	0	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			23	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	8	Doktori iskolát vezetőik száma:	0	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	50	Gyakorlati kurzusok száma:	45	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	25	
		PhD-t:	5	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			192	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			158 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	3	Teljes saját bevétel:	29 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			2	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		1 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0	
NKFP:	2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	22 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	5 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0	
EU forrásból:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	1 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET

1118 Budapest, Ménesi út 11–13.
Telefon: 279–2776, 279–2760, Fax: 385–3876
e-mail: iti@iti.mta.hu, honlap: www.iti.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az intézet 1956-os megalakulása óta alapvető feladatokat lát el a magyarországi irodalomtudományi kutatások művelőjeként, kezdeményezőjeként, összehangolójaként és (vitaülései, konferenciái és kiadványsorozatai révén) támogatójaként. Mint a kezdetektől mindig is, javaslatai és rendezvényei révén együttműködik az egyetemi műhelyekkel, valamint a rokon kutatásokat végző hazai és külföldi kutatóhelyekkel.

Tevékenységének egyik legfontosabb területe a *textológia*, a magyarországi klasszikus írói életművek kritikai kiadása (a XV. századtól korunkig). A szépirodalmon túl ide sorolhatók az irodalom- és művelődéstörténet forrásai is; az intézet évtizedek óta kezdeményez interdiszciplináris kutatásokat (XV–XX. század), együttműködve más kutatóhelyekkel (történettudomány, művészettörténet, néprajz, zenetörténet, könyv- és sajtótörténet).

Egyre szélesedő, több korszakot átfogó alapvető kutatási területet alkotnak a *kritikatörténet* néven összefoglalható kutatások. Ezek nem pusztán tudománytörténeti értékűek, hiszen az irodalom hatóterületeként a társadalmi kommunikáció több fórumát vizsgálat alá vonják. Szerteágazó kutatási témaköröket jelentenek pl. az irodalomfogalom változásai, a műfaj- és befogadástörténet, valamint az irodalomelmélet komparatív vizsgálata (esztétörténet, retorika, poétika, verstan stb.).

A résztanulmányok és monográfiák megjelentetésén túl az intézet alapvető kézikönyvekkel járul hozzá a hazai kutatások által feltárt tényanyag rendszerezéséhez. A *magyarországi irodalmak története* című, 3+1 kötetes, hiánypótló kézikönyv előmunkálatai az intézet igazgatójának vezetésével már 2006-ban megkezdődtek, s 2007 folyamán a leendő szerzők kijelölésére és próbafejzetek vitájára is sor került. A kézikönyv a Kárpát-medence magyar, latin, valamint az itt élő kisebbségek nyelvein született irodalmi alkotásait kívánja bemutatni – a határterületeket is felvállalva – széles nemzetközi háttérrel, a legfrissebb adatok és összefüggések szintézisével. Ezzel ösztönözni szeretné a további interetnikus kutatásokat (ebben a kötet tervezett angol nyelvű változata és remélhetőleg kelet-európai fordításai is szerepet játszhatnak).

A harmadik fő program az *irodalomelmélet*, amelynek területén az *Irodalomelméleti Osztály* a külföldi elméleti irányzatok magyarországi megismertetésével és szakmai vitájával évtizedek óta meghatározó szereplő a hazai tudományban. Monográfia-sorozata és a rendszeresen megjelenő tanulmánykötetek mellett a kutatók többsége elméleti tanulmányokat közöl (főleg a *Literatúrában*) és rendszeresen értékeli kritikailag a szakirodalmat. Ezenkívül részt vállalnak a jelenkori magyar irodalom- és művészetkritikából is.

A hazai kulturális életben az intézet saját *folyóiratainak*, *könyvsorozatainak*, valamint a korszerű *hálózati kiadványoknak* a megjelentetésén túl is alapvető szerepet játszik. 2007-ben számos nemzetközi tanácskozás megszervezésében, valamint a *nemzeti évfordulók* irodalmi rendezvényeinek előkészítésében is részt vett. Az intézet kutatói előadásokat tartottak az

Arany János-emlékprogramokon és a József Attila halálának 70. évfordulóján rendezett tanácskozásokon.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A textológiai kiadványok között 2007-ben a XVIII–XIX. századi szerzők munkái vannak többségben. A régebbi irodalmat hasonmás kiadások képviselik: a *Bibliotheca Hungarica Antiqua* patinás sorozatában jelentek meg az ún. *Debreceni kolligátumban* őrzött XVI. századi nyomtatott tankönyvek, amelyek a hazai oktatástörténet kutatását segítik elő a szövegek hozzáférhetővé tételével, valamint Kulcsár György 1573-ban Lendván kiadott könyve, *Az halálra való készületről rövid tanóság*, amely az erkölcstan hazai történetének jobb megismeréséhez járulhat hozzá. A XVIII. századból két jelentős kritikai kiadás látott napvilágot: Bessenyei György életműsorozatából a *Programírások, vitairatok, elmélkedések 1772–1790*, valamint a *Régi Magyar Drámai Emlékek* XVIII. századi sorozatának 5/2. kötete a *Piarista iskoladrámák* folytatásával. A reformkor irodalmi életének egyik legfontosabb forráscsoportját Kölcsey Ferenc művei alkotják. Az életmű kritikai sorozatában megjelent a *Levelezés* II. kötete, mely az 1820–1831 közti leveleket adja közre. Mikszáth Kálmán kritikai kiadásának XLII. köteteként látott napvilágot az *Elbeszélések* 16. kötete. A XX. század irodalomtörténeti forráskiadásait Sinkó Ervin *levelezésének* II. kötete képviseli, mely az irodalomtörténeti kapcsolatokat dokumentálja gazdagon.

A szövegkiadások közül megemlíthető Petrarca *Triumphus – Diadalmenetek* c. művének magyarul először megjelent fordítása; a magyar irodalom XVIII. századi átalakításában nagy szerepet játszó Ányos Pál összegyűjtött verseinek és leveleinek kritikai igényű, jegyzetelt kiadása; Krúdy Gyula *Publicisztikai írásainak* 1. kötete, Horváth János *Irodalomtörténeti munkáinak* III. kötete, erdélyi tematikájú novellaválogatások, valamint Szabó T. Attila virágének-antológiájának javított kiadása CD-melléklettel. A művelődéstörténet rejtett értékeit Kelemen Lajos és Várkonyi Nándor válogatott tanulmányai képviselik, az *1890–1920 közti katolikus irodalomszemlélet* szöveggyűjteménye pedig gazdag kritikátörténeti antológia.

A monográfiák köre alapvető *kritikátörténeti* munkákkal bővült. A XVI. századi humanista, Sylvester János nyelv- és irodalomfelfogásának magyar és európai összefüggéseiről („*Nem egyéb, hanem magyar poézis*”) értekezés született. Egy mű a késő humanizmus egyik alapvető, de máig nem kellően ismert elméleti területét tárgyalja („*A böcsületre kihaladott ékes és mesterséges szóllás, írás*”: *A magyarországi retorikai hagyomány a 16–17. század fordulóján*). A Jyväskyläi Egyetem kiadásában, *A magyar Alkibiades* címmel Balassi Bálintról született monográfia, Balassi XVII. századi utóéletéről pedig a *Humanizmus és reformáció* sorozatban jelent meg értekezés (*Sas és az apró madarak. Balassi Bálint költői nyelvének utóélete a XVII. század első harmadában*). A *műértelmezés lehetőségei* címmel Goethe-, Lessing- és Fontane-elemzése ismertek közzé. A XIX. század magyar irodalmából két jelentős szerző is monografikus feldolgozáshoz jutott: Az *Irodalomtörténeti Könyvtár* c. sorozat az intézet által gondozott *Új Folyamában*, Jósika Miklós műfajteremtő szerepéről (*Még dadogtak, mikor ő megszólalt. Jósika Miklós és a történelmi regény*), az *Irodalomtörténeti Füzetek* c. intézeti sorozatban jelent meg az ellentmondásos hírnevű, valaha kiemelkedően sikeres író, Kuthy Lajos pályarajzáról (*Egy siker kudarca*). Ugyanebben a sorozatban látott nyomdafestéket *A drámaírás gyakorlata a 16–17. századi Magyarországon*

című kismonográfia, továbbá kora újkori színház- és drámatörténeti tanulmányai („*Judit képit én viseltem*”). Az *Ignotus*-monográfia (az *Irodalomtörténet és Kritika Klasszikusok* c. társsorozatában) ugyancsak fontos forrása lesz a kritikátörténetnek.

A 3+1 kötetes új irodalomtörténeti szintézis, *A magyarországi irodalmak története* az intézet legfontosabb közös munkája volt 2007-ben. A szerkezet kialakítása után néhány próbafejzet és -vázlat megírására, illetve műhelyvitájára is sor került. A kirajzolódó témakörök nyomán látható az alapfelfogás, amely az irodalmat és annak háttérét a társadalmi kommunikáció eszközeként vizsgálja, így a szépirodalom kanonikus műfajain túl a peremterületek (történetírás, publicisztika, egyházi irodalom, populáris kultúra stb.) is helyet kapnak. Mivel létfontosságú a szerzők körének kiterjesztése az intézeten kívüli kutatókra, számítunk az MTA hathatós támogatására szerződéses munkatársak alkalmazásában.

Az intézet szervezésében vagy társrendezésében évről évre több tudományos tanácskozássra kerül sor, melyek előadásai később tanulmányköteteket alkotnak. 2007-ben a régi magyar irodalomtörténészek két korábbi tanácskozásának anyaga látott napvilágot. *A szerelem költői* című kötet a Balassi Bálint és Gyöngyösi István életművéről rendezett, 2004. évi sárospataki konferencia előadásait tartalmazza. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemmel folytatott gyümölcsöző kapcsolatok eredményeképp mindkét 2006-os közös tanácskozás tanulmányai megjelentek: *Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban* címmel önálló kötetben, a XVIII. Századi Osztállyal közösen rendezett ülésszak aktái pedig *Felvilágosodás, Erdély* címmel az *Erdélyi Múzeum* 2007/3–4. összevont folyóiratszámaként. A *Prometheus* címmel rendezett nemzetközi szimposium előadásait a *Neohelicon* adta közre. A 2006. évi budapesti Neolatin Világkongresszushoz kapcsolódik az idegen nyelven elhangzott előadások egy részét magyarul közreadó *Classica – Mediaevalia – Neolatina* c. sorozat II. kötete (Debrecen). *Retorika és narráció* címmel fordításelméleti tanulmánykötet látott napvilágot, s egy hasonló tárgyú történeti szöveggyűjtemény is megjelent. Történész és hadtörténész kollégákkal közösen, rangos magyar és horvát szerzőgárdával jött létre *A Zrínyiek a magyar és a horvát historiában* c. tanulmánykötet, mely a Zrínyi család tagjainak – a horvát és a magyar, illetve az európai kultúrában betöltött – történelmi és művelődéstörténeti szerepét veszi számba.

Nem saját kiadványként, de számos intézeti kutató közreműködésével készült *A magyar irodalom történetei* című háromkötetes tanulmánygyűjtemény, melyben az intézeti szerzők összesen 36 tanulmányt közöltek. Napvilágot láttak a 2006. évi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai is; az irodalmi tárgyúak részint a debreceni *Studia Litteraria* különszámaként, részint önálló tanulmánykötetben jelennek meg.

2007-ben megjelent a több akadémiai kutatóintézet munkatársainak együttműködésével készülő *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon* VII. kötete, ebben az intézeti kutatók összesen 28 szócikk szerzői vagy társszerzői voltak. Tavasszal hagyta el a nyomdát *A magyar irodalomtörténet bibliográfiájának* 9. kötete (1991–1995). A további évek anyaggyűjtése az OSZK-val együttműködésben folyik; az intézet kötetes publikációinak kibővített szakbibliográfiája 1956-tól 2006-ig hálózati változatban elérhető. Kutatónk közreműködésével Genfben megjelent a Nemzetközi Reneszánsz Bibliográfia (BIHR) 2003. évi kötete. Vilniusban napvilágot látott a hiánypótló *Litván–magyar nagyszótár*, melynek budapesti bemutatóján a Litván Tudományos Akadémia elnöke, továbbá a litván parlament Kulturális Bizottságának elnöke és a litván kormány kulturális államtitkára is részt vett.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A régi magyar irodalom kutatói 2007 májusában Csurgón tartották éves tanácskozásukat *A zsoltár a régi magyar irodalomban* címmel. Arany János születésének 190., halálának 125. évfordulója alkalmából Nagykőrösön rendeztek konferenciát. Az egyetemi műhelyekkel közösen József Attila életművéről is több kisebb ülészakot rendeztek az intézet munkatársai. *Kultusz, kultúra, erőszak* címmel decemberben interdiszciplináris konferenciát rendeztek a Petőfi Irodalmi Múzeumban, valamint több osztály kutatóinak részvételével *Nemzeti művelődés – egységesülő világ* címmel az OSZK-ban. Az Illyés Archívum és Műhely több további kisebb, illetve nemzetközi tanácskozásnak adott helyszínt. A XVIII. Századi Osztály és a Heidelbergi Egyetem együttműködésében, egyben Humboldt-konferenciaként *Militia et litterae* címmel került sor nemzetközi tanácskozásra a két Zrínyi Miklósról magyar, német és horvát kutatók részvételével. Az elhangzott előadások Németországban tanulmánykötetként is megjelennek.

Folytatódott és ki is bővült az együttműködés a külföldi magyar tanszékekkel. 2007 novemberében az intézet közös konferenciát tartott a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Intézetével, ezen kívül az igazgató együttműködési megállapodást írt alá a fentebbi egyetem rektorával, s ez jelentősen hozzájárulhat a felvidéki kutatócserék és közös projektek beindításához. *Irodalom és tapasztalat* címmel Budapesten, az Illyés Archívumban rendezte az Újvidéki Egyetemmel közös, éves rendszerességű tanácskozását a Modern Magyar Irodalmi Osztály. Szintén gyümölcsözők a kapcsolatok a római La Sapienza Tudományegyetemmel, melynek magyar tanszékét az intézet egyik főmunkatársa, vezeti. Itt több ülészakot rendeztek magyar irodalmi témában, *Magyar írók és az 1956-os magyar forradalom*, valamint *Filológia és irodalomtörténetírás* címmel. A francia és magyar egyetemi műhelyekkel közösen Budapesten került sor a *Le roman français et hongrois dans les années 1930–1960* című tanácskozásra, a Modern Magyar Irodalmi Osztály társszervezésében. Folytatódott a *finn–magyar kultusztörténet* kutatási projektje is, melyben az intézet partnere a Jyväskyläi Egyetem. A Baltikumhoz fűződő, egyre szélesebb körű kapcsolatok jele volt a Litván Tudományos Akadémia elnökének részvétele a *Litván–magyar nagyszótár* budapesti ünnepi bemutatóján.

Az intézet kutatói 110-nél több tudományos előadást tartottak Magyarországon, ezeken felül ismeretterjesztő előadásokon, könyvbemutatókon, megemlékezéseken, valamint TV- és rádióműsorokban működtek közre. Összesen 50 alkalommal adtak elő külföldi tudományos rendezvényeken, többek között Nápolyban, Rómában, Firenzében, Párizsban, Limoges-ban, Edinburgh-ban, Baselben, Lisszabonban, Amszterdamban, Marbachban, Moszkvában, Jyväskyläben, Varsóban, Rio de Janeiróban, a Lake Hope-nál (Ohio, USA), továbbá Cheshire-ben (Connecticut, USA), valamint Nyitrán, Pozsonyban, Ljubljánában, Zágrábban és Szabadkán. Az intézet fontos részt vállal a magyar irodalom külföldi megismertetésében. E téren a legfontosabb esemény volt, hogy a *Lityeraturnyije Pametnyiki* rangos sorozatában napvilágot látott Balassi Bálint összes versének orosz műfordítása. A Jurij Guszev fordítócsoportjának közel 30 éves munkájával létrejött kötethez az intézet szakértőként járult hozzá, s a Moszkvai Magyar Kulturális Intézetben, valamint Nyizsnyij Novgorodban (a Sárospatakról elhurcolt régi könyvek egykori őrhelyén) műhelykonferenciára és könyvbemutatóra került sor orosz, magyar, francia és olasz kollégák részvételével. Az intézet igazgatója és három munkatársa vett részt a Varsói Egyetemmel, a Lengyel Akadémia Irodalomtudományi Intézetével, illetve az OBTA-val való együttműködés keretében Varsóban a kelet-közép-európai újlatin irodalomról rendezett

nemzetközi konferencián. Előrehaladt a közös kötetek szerkesztése is. Többen vettek részt külföldi tanulmányúton Közép- és Nyugat-Európa országában.

Összesen 29 kutató oktat hazai egyetemeken, köztük az ELTE, a SZTE, a PTE, a PPKE, a KGRE, a ME, a DTE, illetve az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola bölcsészkarain, a Színház- és Filmművészeti Egyetemen, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen, illetve a Rabbiképző Zsidó Egyetemen; többen tanszékvezetőként. Doktori programon közülük 10-en tanítanak, egy kutató doktoriskolát vezet, egy másik pedig doktori alprogramot. 2007-ben az intézet munkatársai 17 PhD-, illetve akadémiai doktori pályázatot opponáltak, összesen 38 PhD-disszertáció témavezetését látták el. Sokan vettek részt az akadémiai szakbizottságok és más tudományos testületek. Az intézet égisze alatt működik a *Mészöly Miklós Egyesület*.

A szakma megbecsülésétől övezett, magyar nyelvű intézeti folyóiratoknak (*Irodalomtörténeti Közlemények, Literatura, Helikon, Magyar Könyvszemle*) 2007-ben is teljes évfolyama jelent meg. Az intézet munkatársai további szak- és szépirodalmi folyóiratok szerkesztőségében is dolgoznak (pl. *Alföld, Budapesti Könyvszemle, Irodalomtörténet, 2000, Holmi, Polisz, Vigilia, Café Babel, Élet és Irodalom, Kalligram, Magyar Műhely, Különbség, Távlatok, Élet és Tudomány* stb.; a nemzetközi folyóiratokat l. a IV. pontnál). 2007-től megkezdte próbaműködését az intézet hálózati recenziós fóruma (*REC-ITI*; <http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>). A széles körű irodalomtudományi párbeszéd jegyében szerveződő portál a szerkesztők tervei szerint a szűkebb szakmai közönségen túl az egyetemi diákság, valamint a magyartanárok számára is lehetőséget biztosít az eszmecserére. Intézeti kutatók 2007-ben több nemzetközi szakfolyóirat szerkesztőségének valamint nemzetközi tudományos testületnek voltak tagjai.

Akadémiai és kétoldalú együttműködési szerződések alapján az intézet az alábbi intézményekkel áll partnerkapcsolatban: a Bolgár TA Irodalomtudományi Intézete; a Cseh TA Klasszikus Tanulmányok Intézete; az Észt TA Tuglas Irodalmi Központja; Finnország: a Jyväskylä-i Egyetem Hungarológiai Tanszéke; Franciaország: a CNRS Humanizmus-kutató Intézete, a Sorbonne Nouvelle (Paris III) Hungarológiai Központja; a Horvát TMA Irodalom-, Színház- és Zenetudományi Intézete, ill. a Zágrábi Egyetem; a Kínai Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete; a Lengyel TA Irodalomtudományi, ill. Filozófiai és Szociológiai Intézete, valamint a Varsói Egyetem Latin Tanszéke, ezen kívül a szintén varsói OBTA (a klasszikus kultúra utóéletét tanulmányozó intézet); a Lett Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete; a Litván Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete; Németország: a Herzog August Bibliothek (Wolfenbüttel); Olaszország: az MTA-CNR egyezmény keretében a római La Sapienza egyetem Hungarológiai Központja; az ELTE Magyar Irodalomtörténeti Intézetével együtt háromoldalú egyezmény keretében a Nápolyi L'Orientale Egyetem Magyar Tanszéke, a milánói Francesco Petrarca Intézet, valamint a firenzei Villa I Tatti (Harvard Institute for Italian Renaissance Studies) és a sassoferrato-i Studi Piceni kutatóintézet, végül a goriziai Istituto Incontri Mitteleuropei; az Orosz TA Gorkij Világirodalmi Intézete, valamint Szlavisztikai Intézete; Szerbia: az Újvidéki Egyetem Hungarológiai Tanszéke; a Szlovák TA Világirodalmi Intézete, valamint Színházi és Film Kabinetje (Pozsony), továbbá a Konstantin Filozófus Egyetem (Nyitra).

2007-ben az intézet kutatói közül többen magas szakmai kitüntetésben részesültek: *A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjé*t; *József Attila-díj*at; *Tarnai Andor-díj*at; *Kós Károly-díj*at; *Pulitzer-emlékdíj*at *médiatörténet kategóriában*; *Pro Literatura-díj*at; *Akadémiai Ifjúsági Díj*at érdemelték ki.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Az intézet 2007-ben 18 OTKA-pályázatnak biztosított háttérrel, 32,1 M Ft összértékben. Az NKFP-pályázatok száma 4 (7,8 M Ft), belföldi egyéb pályázatok száma 4 (12,7 M Ft; ezt a táblázatban megfelelő rovat híján nem lehetett feltüntetni). Nemzetközi forrásból 2 egyéb pályázat futott, összesen 5,2 M Ft értékben. Az MTA Elnöki Kerete által nyújtott támogatás egy monográfia, valamint a MAMŰL VII. kötetének megjelentetéséhez jelentett segítséget.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvek

1. Angyalosi G: Ignó-tanulmányok. Közelítések az „impresszionista” kritika problémájához, Universitas, Budapest, 183 (2007)
2. Bartók I: „Nem egyéb, hanem magyar poézis”: Sylvester János nyelv- és irodalomszemlélete európai és magyar összefüggésekben (Irodalomtudomány és Kritika – Klasszikusok), Universitas, Budapest, 454 (2007)
3. Bene S, Hausner G (ed.): Hősgaléria: A Zrínyiek a magyar és a horvát történelemben, Zrínyi Kiadó, Budapest, 392 (2007)
4. Bezeczy G (ed.): Krúdy Gyula: Publicisztikai Írások, 1., Kalligram, Pozsony, 648 (2007)
5. Bíró F (ed.): Bessenyei György: Programírások, vitairatok, elmélkedések (1772–1790), Argumentum, Budapest, 508 (2007)
6. Bojtár E: Litván–magyar szótár – Lietuvių–vengru kalbu zodynas Lietuvos Kalbos Institutas, Vilnius, 984 (2007)
7. Hajdu P (ed.): Mikszáth Kálmán összes művei, 42. köt., Elbeszélések 16., Argumentum, Budapest, 268+XII (2007)
8. Hajdu P, Ritoók Zs (ed.): Retorika és narráció, Gondolat–Pompeji, Budapest–Szeged, 262 (2007)
9. Hites S: Még dadogtak, mikor ő megszólalt. Jósika Miklós és a történelmi regény, Universitas, Budapest, 339 (2007)
10. Jankovics J (serial ed.): Szilasi László, Sas és az apró madarak. Balassi Bálint költői nyelvének utóélete a XVII. század első harmadában (Humanizmus és reformáció), Balassi, Budapest, 328 (2007)
11. Jankovics J, Schiller E (ed.): „Higgy, remélj, szeress!”. Ányos Pál versei, szépprózai írásai és levelei (Vár Ucca Műhely Könyvek, 1), Művészetek Háza, Veszprém, 285 (2007)
12. Kecskeméti G: „A böcsületre kihaladott ékes és mesterséges szóllás, írás”: A magyarországi retorikai hagyomány a 16–17. század fordulóján (Irodalomtudomány és Kritika: Tanulmányok), Universitas, Budapest, 622 (2007)
13. Korompay H. J, Korompay K (ed.): Horváth János Irodalomtörténeti munkái, III. Osiris, Budapest, 2007, p. 1090
14. Kőszeghy P, Tamás Zs (ed.): Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor, VII., Lethenyi-műgyűjtemény, Balassi, Budapest, 495 (2007)

15. Kőszeghy P: Magyar Alkibiades, Balassi Bálint élete, University of Jyväskylä, Jyväskylä, 270 (2007)
16. Németh SK (serial ed.), Kókay Gy, Csóra K (ed.): A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1991–1995. Általános rész, Személyi rész A–Zs, Argumentum, Budapest, 816 (2007)
17. Szabó GZ (ed.): Kölcsey Ferenc: Levelezés II. 1820–1831. Universitas, Budapest, 881 (2007)
18. Tüskés G: A műelemzés lehetőségei. Lessing: Bölcs Náthán, Goethe: Faust I, II., Fontane: Effie Briest (Thienemann-előadások 2, A Pécsi Tudományegyetem Irodalomtörténeti Tanszékeinek kiadványsorozata), Pro Pannonia, Pécs, 96 (2007)
19. Veres A, Szegedy-Maszák M (ed.): A magyar irodalom története II. 1800-tól 1919-ig Gondolat, Budapest, 2007, p. 927; III. 1920-tól napjainkig, Gondolat, Budapest, 922 (2007)
20. Völgyesi O: Egy siker kudarca, Kuthy Lajos pályafutása (Irodalomtörténeti füzetek, 163), Argumentum, Budapest, 236 (2007)

Tanulmányok (folyóiratokban és tanulmánykötetekben)

1. Ács P: David Hume eszméi a magyar irodalomban, Világosság 48: 81–92 (2007)
2. Bene S: A Zrínyiek: Egy családtörténet története In: Hősgaléria: A Zrínyiek a magyar és a horvát történelemben (Ed. Bene S, Hausner G), Zrínyi Kiadó, Budapest, 271–319 (2007)
3. Bene S: Od kupovine knjiga do kupovina pisaca: braća Zrinski u međunarodnoj propagandi (1663–1666) In: 400. obljetnice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: Zbornik radova sa znanstvenog-stručnog skupa (CD-ROM) (Ed. Walter M), Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb, 39–50 (2007)
4. Berkes T: The Ideal of Folk Culture in the Literature of the Czech National Rebirth In: History of the Literary Cultures of East-Central Europe III (Ed. Cornis-Pope M, Neubauer J), John Benjamins, Amsterdam-Philadelphia, 298–309 (2007)
5. Bircsák A: A mítosz mítosza és a regény regénye. Kerényi, Szentkuthy, Lévi-Strauss, Alföld 52(10): 71–82 (2007)
6. Bojtár E: Pittfalls in Writing a Regional Literary History of East-Central Europe In: History of the Literary Cultures of East-Central Europe III (Ed. Cornis-Pope M, Neubauer J), John Benjamins, Amsterdam-Philadelphia, 419–427 (2007)
7. Csörsz RI: Közköltészet Erdélyben a XVIII. század második felében (Néhány kutatási szempont), Erdélyi Múzeum (3–4.): 157–166 (2007)
8. Dávidházi P: Csokonai és az irodalomtörténet feltételeessége In: „s végre mivé leszel?” Tanulmányok Csokonai Vitéz Mihály halálának bicentenáriuma alkalmából (Ed. Hermann Z), Ráció, Budapest, 11–36 (2007)
9. Fórizs G: Populárfilozófiai eszmék az Erdélyi Múzeumban, Erdélyi Múzeum (3–4): 48–60 (2007)
10. Földes Gy: „... mindenséggel szövött kárpit”. Hasonlat, szimbólum, metafora és ornamentika Lesznai Anna művészet- és irodalomfelfogásában, Enigma, 151–158 (2007)

11. Hegedűs B: Kalmár György nyelvelméletéről In: Kolligátum: Tanulmányok a hetvenéves Bíró Ferenc tiszteletére (Ed. Devescovi B, Szilágyi M, Vaderna G), Ráció, Budapest, 167–176 (2007)
12. Jankovics J: Az „új életre hozatott” Gyöngyösi István In: A szerelem költői. Konferencia Balassi Bálint születésének ötödfélszázadik, Gyöngyösi István halálának háromszázadik évfordulóján (Sárospatak, 2004. május 26–29.) (Ed. Szentmártoni Szabó G), Universitas, Budapest, 39–56 (2007)
13. Kálmán C. Gy: Az avantgárd irodalomtörténet-írása, *Literatura* 33: 280–293 (2007)
14. Kálmán C. Gy: Kafka's Prometheus, *Neohelicon* 34(1): 51–58 (2007)
15. Kappanyos A: Az interpretáció érvényessége, *Világosság* (2–3): 51–62 (2007)
16. Korompay H. J: Irodalomtörténet és aktualitás. A reformáció jegyében jelentésváltozásai In: Kolligátum: Tanulmányok a hetvenéves Bíró Ferenc tiszteletére (Ed. Devescovi B, Szilágyi M, Vaderna G), Ráció, Budapest, 235–243 (2007)
17. Németh SK: Veit Marchthalers Reisebeschreibung und die Ungarn-Beschreibung des deutschen Barock. Aspekte vergleichender Untersuchung, *Ungarn-Jahrbuch* 28: 293–299 (2005–2007)
18. Pajorin K: I primordi della letteratura antiturca in Ungheria e Pio II In: Pio II. Umanista europeo. Atti del XVII Convegno Internazionale (Chianciano-Pianza 18–21 luglio 2005) (Ed. Secchi Tarugi L), Franco Cesati, Firenze, 815–827 (2007)
19. Rákai O: A nők és a nemzet kulturális-kultikus megalkotása (A hallgatás hona), *Alföld* (5): 52–57 (2007)
20. Sárközy P: La rivoluzione ungherese del 1956 nella letteratura e cultura italiana, *Rivista di Studi Ungheresi* XXI(6): 51–69 (2007)
21. Sas P: A kolozsvári piarista (egykori jezsuita) templom sírfeliratai In: *Lymbus* (2007) (Ed. Ujváry G), BBMKI et al., Budapest, 149–177 (2007)
22. Szénási Z: „folyamatos föltámadás”. Pusztai Sándor Emberfia című ciklusának elemzése, *Vigilia* (7): 521–527 (2007)
23. Szentpéteri M: A költői játék ismeretelméleti szerepe a korai újkorban – Adalékok a *Lusus poetici* értelmezéséhez In: *Dictionarium 1604. Szenci Molnár Albert szótára: Az Országos Széchényi Könyvtár és a Károli Gáspár Református Egyetem tudományos ülészsaka, 2004. október 29.* (Ed. Szabó A), OSZK–Osiris, Budapest, 234–260 (2007)
24. Szörényi L: Ubertino Carrara jezsuita arcadiai költő latin nyelvű győzelmi éneke a zentai csatáról In: *Summa: Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére (Pázmány Irodalmi Műhely, Tanulmányok, 7)* (Ed. Maczák I), PPKE BTK, Piliscsaba, 305–321 (2007)
25. Tüskés G: A szigetvári és a költő Zrínyi Miklós képi ábrázolásai In: *Hősgaléria: A Zrínyiek a magyar és a horvát történelemben* (Ed. Bene S, Hausner G), Zrínyi Kiadó, Budapest, 219–268 (2007)
26. Tüskés G: König Stephan der Heilige, Patron von Ungarn In: *Patriotische Heilige: Beiträge zur Konstruktion religiöser und politischer Identitäten in der Vormoderne (Beiträge zur Hagiographie, 5)* (Ed. Breuer D, Herbers K, Signori G), Franz Steiner, Stuttgart, 33–52 (2007)
27. Tverdota Gy: „Szerelem, nyugalom” – a Flóra-versekről, *Kortárs* (7–8): 135–141 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Irodalomtudományi Intézet

Átlagléttség ¹ :	67	Ebből kutató ² :	49
PhD, kandidátus:	23	MTA doktora:	9
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			3
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			411
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			393
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 327	idegen nyelven:	27
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 42	idegen nyelven:	3
külföldi folyóiratban	magyarul: 11	idegen nyelven:	5
tanulmánykötetben	magyarul: 130	idegen nyelven:	13
lexikoncikk	magyarul: 39	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 48	idegen nyelven:	2
összes hivatkozás száma ⁶ :	550	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	550
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 12	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 7	idegen nyelven:	1
szerkesztett kötet	magyarul: 11	idegen nyelven:	1
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 17	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 2	MTA doktora: 2	levelező tag: 0
			rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	64	poszterek száma:	0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	25	poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	17	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	17	Hazai tud. bizottsági elnökség:	5
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			29
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	10	Doktori iskolát vezetőik száma:	1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	40	Gyakorlati kurzusok száma:	60
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	48
		PhD-t:	35
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			193
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			324,2 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	5	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			18
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		32,1 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	4	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	7,8 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	5 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI INTÉZET

1112 Budapest Budaörsi út 45.

Telefon: 309–2652, Fax: 309–2650

e-mail: fazekas@econ.core.hu, honlap: <http://econ.core.hu/>

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az intézet az éves kutatási tervében valamint a 2005–2007. évekre vonatkozó kutatási stratégiájában meghatározott célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Stratégiai célként tűzte ki, hogy kutatói a közgazdaságtudomány alap- és alkalmazott kutatási területein új és nemzetközi mércével is jelentős tudományos eredményeket érjenek el. Ezek az eredmények járuljanak hozzá ahhoz, hogy a legfontosabb magyar, közép-kelet-európai és európai gazdasági és társadalmi kérdésekre megtalálják azokat a válaszokat, megoldásokat, melyek segítségével a gazdasági jólét növekszik, a társadalmi közérzet javul és a világ működése érthetőbb lesz. Kutatásaik középpontjában a piacgazdaság és a társadalmi jólét, a magyar gazdaság működése, fenntartható növekedése és az európai integráció kérdéseinek vizsgálata állt.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Piac- és vállalatelméleti és empirikus kutatások

Elkészítették a „*Verseny és Szabályozás 2007*” című, évente rendszeresen megjelentetni kívánt új intézeti publikációs terméket, amely a versenyszabályozás, a versenypolitika, a piacelmélet, a szabályozás gazdaságtanának elméleti, de különösen empirikus eredményeit mutatja be. A kiadvány iránt érdeklődés a tudományos kutatók körén túl az államigazgatás, a verseny- és ágazati szabályozó hatóságok, a bírói kar versenyjogi, szabályozási kérdésekben eljáró tagjai, az ezzel a témával foglalkozó felsőoktatási intézmények, a tanácsadó cégek, a fogyasztói szervezetek és a szabályozások, versenyhatósági eljárások által különösen érintett vállalkozások részéről várható.

A *verseny kereteinek és a szabályozás hatásainak* az elkövetkező 5–10 évben várható uniós változásait vizsgáló kutatásban megállapították, hogy a keretek változásában a legdöntőbb hatása az új technológiáknak, az egyre komplexebb vállalatirányítási struktúráknak és a hálózatos közszolgáltatások területén erősödő piacliberalizációnak lesz. Az ezen folyamatokhoz alkalmazkodó modernizált versenyszabályozás változtatni szándékozik az eddigi, főként formai/jogias háttérű versenyszabályozási elemeken, a jövőben elsősorban a gazdasági hatások elemzésére épülhetnek a versenyszabályozási elvek és döntések. A szabályozási reformok a versenyhatóságok közötti, illetve a Bizottsággal kialakított együttműködésekre is kiterjednek, míg a többszektorú, multinacionális hálózatos szolgáltatók megjelenése az ágazati szabályozás hagyományos formáit uniós szintű szabályozó szervezetek létrehozásával rendezheti újra.

Az *üzemanyag jövedéki adó verseny Európában* c. kutatásban játékelméleti modell segítségével került bemutatásra, nevezetesen hogy miként versenyeznek az európai államok a dízel üzemanyag értékesítésen keletkező adóbevételért. A korábbi vizsgálatokon túllépve

sikerült kimutatni, hogy amikor a kereslet nem tökéletesen rugalmatlan, akkor a nagy ország nagyobb erővel reagál a szomszédos ország adóváltoztatására, mint a kis ország, egyúttal ez az első empirikus vizsgálat, amelynek paneladatokon sikerült kimutatnia az aszimmetrikus versenyt az európai országok dízeladójában.

A hazai energetikai szektorban lezajlott vállalati felvásárlások piacszerkezetet alakító hatásaival foglalkozó kutatás azt vizsgálta, hogy a szabályozás miként befolyásolja a hazai energiaszektor befektetőinek magatartását, a folyamatosan zajló tulajdonszerkezeti változásokat. Lezárult a hazai *villamos energia kiegyenlítő piac működésére* irányuló kutatás, előrejelzés készült arra vonatkozóan, hogy a hosszú távú áramvásárlási szerződések felbontása milyen hatással lenne a villamos energia nagykereskedelmi árára, valamint vizsgálat tárgya volt, hogy a villamos energia nagykereskedelmi árának emelkedése milyen tényezőkre vezethető vissza.

Elemezték az *új technológia-orientált vállalkozások* innovációs tevékenységének állami eszközökkel történő támogatási rendszerét. Megállapították, hogy a közvetlen kormányzati tőke-befektetések negatív tapasztalatai és magas költsége miatt a professzionális és kizárólag nyereségérdekelte befektetők felhasználása sokkal hatékonyabb, mint ha az állam maga próbál meg jártassággal rendelkező befektetőként fellépni az új cégeknél. A magyar *kockázati- és magántőke-ágazat forrásellátását* nemzetközi ágazati összehasonlításban vizsgálva látható volt, hogy a magánszemélyek és a nagyvállalatok tőkéjét befektető finanszírozók előnyben részesítik a korai fázisú fejlett technológiájú iparágak finanszírozását, míg a biztosítók és nyugdíjalapok forrásaival dolgozó kockázati-tőke-befektetők inkább a későbbi fejlődési stádiumban tartó, feldolgozóiparban működő cégeket preferálják.

Makrogazdaságtan és növekedés

A Vállalati termékdifferenciálódás és termékváltás a külkereskedelemben c. kutatás kiindulópontja egy új, nemzetközi viszonylatban is figyelmet érdemlő adatbázis, amely az egyes vállalatok által exportált és importált termékek mennyiségét és értékét tartalmazza rendkívül részletes termékbontásban. A mintában lévő vállalatok sok terméket importálnak és exportálnak egyszerre, magatartásukban jelentős heterogenitás fedezhető fel. Az eredmények utalnak arra is, hogy a vállalatok meglepően nagymértékben változtatják az általuk exportált és importált termékeket. Mind a vállalatok, mind a termékek tulajdonságai jelentős mértékben befolyásolják azt, hogy egy vállalat milyen hosszú ideig exportál egy adott terméket.

Az Abszorpció kapacitás és a termelékenységi áttérjedés heterogén vállalatok esetében: empirikus eredmények magyarországi vállalatokra c. kutatás kiinduló feltevése szerint az egymáshoz földrajzilag közel tevékenykedő vállalatoknak lehetőségük nyílik a többi vállalat ismereteinek megszerzésére. A kutatás során azt vizsgálták hogyan hat a külföldi tulajdonú vállalatok jelenléte a hazai cégek termelékenységére. Az eredmények szerint a termelékenység áttérjedése a magas termelékenységű hazai tulajdonú vállalatok irányába a legerősebb. A legkevésbé termelékeny hazai vállalatok számára az áttérjedés hatása negatív. Hasonló termelékenységi szintet elért vállalatok esetében az export pozíció szerepe nem befolyásolja az áttérjedési hatás erejét.

A PM-KTI modell továbbfejlesztése c. kutatás célja egy olyan makro előrejelző és szimulációs modell kialakítása volt, amellyel meg lehet indokolni az előrejelzéseket, világossá lehet tenni, hogy melyek azok a gazdasági mechanizmusok, amelyek az előrejelzéseket mozgatják, illetve lehetőséget nyújt alternatív gazdaságpolitikai scenáriók dinamikus-kvantitatív elemzésére is.

A Monetáris és fiskális politika együttesének hatásai a pénzpiaci kamatlábakra az euróövezetbe való csatlakozás előtt c. kutatás szerint a forint kamatok és a forint árfolyam alakulása igen nagy mértékben függ a csatlakozás dátumától. Egymásnak ellentmondó nézetek láttak napvilágot arról, hogy mi az elérhető és mi a kívánatos dátum, melyek a költségei, illetve előnyei a gyorsabb csatlakozásnak. A kutatás egy számszerűsített makroökonómiai modellel több változatban végzett sztochasztikus szimulációk eredményeit tartalmazza. A számításokból az egyes gazdaságpolitikai variánsok kockázatossága is jellemezhető. A kialakított modellhez tartozó program bárkit képessé tesz arra, hogy kísérletezhessen a saját ízlésének legmegfelelőbb paraméter kombinációkkal, ami lehetővé teszi egyéb gazdaságpolitikai variánsok előállítását is, és elemezhetővé teszi azt, hogy a variánsok megvalósulása esetén a bankoknak milyen működési körülményekre kell felkészülniük.

A közalkalmazottak béremelésének hatása a foglalkoztatásra és a költségvetési kiadásokra c. kutatás célja az, hogy a magyar gazdaságot leíró dinamikus makrogazdasági modellben megbecsülje az állami bér és foglalkoztatás hatását és annak időbeli lefutását. Az állami bér- és foglalkoztatás-növelés hatásaitól az várható, hogy rövid távon pozitív keresleti hatást fejtenek ki, ám hosszabb távon a magánszektor béreinek növelése, illetve a magánszektorba irányuló nettó munkakínálat csökkentése révén negatív kínálati hatásokkal kell járniuk. Kétéves távlatban az állami bér- és foglalkoztatás-növelések hatásai pozitívak a keresletre, ezáltal a növekedésre, és a költségvetési egyenlegre is. Rövid távon a belföldi keresletet serkentő intézkedéseknek pozitív hatásuk van a termelésre, a fogyasztásra és a költségvetési egyenlegre is. Ugyanakkor a modell kimutatta, hogy ezen intézkedések negatív kínálati hatásai 2-3 év alatt megjelennek, és előbb-utóbb a termelésre, majd némi további késéssel a költségvetésre nézve is hátrányosak lesznek.

Oktatásgazdaságtan

A rendszerváltás mostohagyermekéi c. kutatás azt vizsgálta, hogy milyen következményekkel jár a szülők tartós munkapiaci kiszorulása gyermekeik későbbi középiskolai továbbtanulási esélyeire, illetve hogy ezekben a nagyon szegény családokban számít-e az, hogy a család egzisztenciájának összeomlása a gyermeket milyen életkorában érte. A kutatás fő hipotézise az volt, hogy a fiatalabb gyermekeket a család életének megrendülése egy érzékenyebb életciklusában éri, és ezért ugyanannyi szegénységben eltöltött év nagyobb rombolást visz végbe az ő esetükben a továbbtanulási esélyekben, mint az idősebb gyermekeknél. Az eredményeik meglehetősen robusztusan alátámasztották ezt a hipotézist. A kora gyermekkor 4 elvesztegetett éve továbbtanulási esélyromlásban mérve nagyjából ugyanannyit „ér”, mint 7 elvesztegetett iskoláskori év: ez is, az is nagyjából 15 százalékpont továbbtanulási esélyromlást jelent.

A kereseteknek és képességeknek a tanári pálya választására gyakorolt hatását vizsgáló kutatás egyrészt a tanárok relatív kereseti helyzetének alakulását, másrészt a tanári pályára vezető út néhány kitüntetett pontján hozott egyéni döntéseket elemezte. A tanárok relatív kereseti helyzete 1990 után a többi felsőfokú végzettségű foglalkoztatotthoz képest rendkívüli mértékben romlott, a relatív helyzet romlása a pályájuk elején járó, egyetemi végzettségű férfiak számára volt a legnagyobb. A 2002-es közalkalmazotti béremelés ugyan javított a pedagógusok relatív kereseti helyzetén, de mivel a béremelés egységes volt, a legkevésbé e csoport relatív helyzete javult. Az egyéni döntések elemzése megmutatta, hogy a tanári pálya választásában meghatározó szerepe van a nem tanári és a tanári állásban elérhető keresetek különbségének, a szelekciós torzítás hatásának figyelembevétele mellett is. Ráadásul a

tanárok kiválasztódási folyamatának minden pontján jelentős negatív önszelekciós hatás figyelhető meg, vagyis, hogy a rosszabb képességűek jelentkeznek pedagógusképzésre, közülük a rosszabb képességűek helyezkednek el tanári állásban és végül a rosszabb képességűek maradnak a tanári pályán.

A települési és iskolai szintű *oktatási kiadási egyenlőtlenségek* alakulását vizsgáló kutatás eredményei szerint az önkormányzat oktatási kiadásaira jelentős hatást gyakorol az önkormányzatok költségvetési helyzetét meghatározó települési átlagjövedelem, különösen a városokban. Kimutatták, hogy éppen azokon a településeken alacsonyabbak az iskolai kiadások, ahol magasabb a hátrányos helyzetű diákok aránya. Ez még akkor is igaz, ha a városi iskolák esetében ezt a települési szintű hatást ellensúlyozza az, hogy a városon belül ellentétes előjelűek az iskolák közötti különbségek, vagyis a hátrányos helyzetű diákok iskoláiban magasabbak a kiadások. Ez igen súlyos méltányossági problémát jelent, hiszen a hátrányos helyzetű diákoknak a többiekéhez hasonló eredményességű oktatása feltehetően többlet-kiadást igényelne, ezt azonban a magyar oktatási rendszer jelenleg nem tudja biztosítani.

A felsőoktatás-finanszírozási modellek és eszközök az expanzió, a minőség, a széles körű hozzáférhetőség és esélyegyenlőség szolgálatában c. kutatás nemzetközi összehasonlításban elemzi a kormányzati és a magánforrások szerepét a felsőoktatás finanszírozásában. A nemzetközi tapasztalatok elemzése azt mutatja, hogy a közfinanszírozás dominanciájára épülő felsőoktatási rendszerek teljesítménye gyakran nemcsak a minőség tekintetében marad el egyes, a magánfinanszírozásra nagyobb mértékben támaszkodó felsőoktatási rendszerek mögött, de paradox módon gyakran a hozzáférés szélessége, illetve az esélyegyenlőség tekintetében is.

A hátrányos helyzetű, elsősorban roma gyermekek integrált oktatását célzó közpolitikai program hatásvizsgálata a kimeneti változóknak a szokásosnál szélesebb körét tekintve elemezte a program hatását: kognitív fejlődés, továbbtanulási arány, énkép, önértékelés, tolerancia és előítéletek, iskolai környezet, pedagógiai munka. Az eredmények azt mutatják, hogy a programban részt vevő iskolák tanulói kognitív készségeik, önértékelésük és társas toleranciájuk tekintetében is felülmúlják a családi hátterük szerint hasonló, de a programban részt nem vevő iskolában tanuló társaikat. Ez ugyanúgy igaz a gyermekek családi háttér és etnikai hovatartozás szerinti eltérő csoportjaira is, ami ellentmond annak a feltételezésnek, hogy integrált környezetben a lemaradó gyermekek fejlődése a jobb családi háttérű vagy képességű gyermekek fejlődésének rovására valósulhat csak meg. Az iskolai integráció azonban önmagában, a megfelelő oktatási módszerek használata nélkül nem eredményezi a gyermekek jobb fejlődését, szélsőséges esetben, a pedagógus nem megfelelő hozzáállása esetén még hátráltathatja is azt. Az integrációs programban részt vevő iskolák tapasztalatai azt mutatják, hogy a gyermekek fejlődésében bekövetkező pozitív változások kulcsa az oktatás gyermekközpontúbb irányba történő elmozdulása volt, ami szerencsés esetben együtt jár az ezt támogató oktatás-szervezési módok alkalmazásával is.

Agrárgazdaságtan és vidékfejlesztés

A nemzetközi agrárkereskedelem vizsgálata c. kutatás a magyar agrárkereskedelem tartósságát vizsgálta a 2001 és 2005 közötti időszakban a kibővült Európai Unióban. Az agrárkereskedelem tartóssága a teljes mintában némileg magasabb volt az EU 15 piacán az EU 10 piacához viszonyítva, míg ennek az ellenkezője volt igaz, ha az elemzés azokra a megfigyelésekre korlátozódott, amelyek értéke relatíve magas volt 2001-ben. Azok a kereskedelmi kapcsolatok, amelyek relatíve nagy kezdeti vásárlással indultak, nagyobb

valószínűséggel élték túl a 2001 és 2005 közötti időszakot, mint a kis kezdeti értékűek. A teljes mintában a differenciált termékek kereskedelme hosszabb volt, mint a homogén termékeké. A számítások arra utalnak, hogy az EU csatlakozás nem csökkentette szignifikánsan a magyar agrártermékek exportjának időtartamát.

Az agrárkereskedelem versenyképességét meghatározó tényezőket vizsgálták öt közép-európai ország 1995 és 2005 közötti EU 15 piacán folytatott kereskedelmében. Az eredmények szerint a természeti tényezőkkel és kisebb mértékben a humán erővel való ellátottság pozitív hatással van az ár és a minőségi versenyképességre, a K+F kiadások és a gazdaság nagysága javítja az ár versenyképességet, ugyanakkor kedvezőtlen hatással vannak a minőségi versenyképességre, míg a fogyasztói kereslet a magas egy főre jutó GDP-vel negatív hatást gyakorol mind az ár, mind a minőségi versenyképességre.

A gabona és hústermékek horizontális ártranszmissziójának vizsgálata során megállapították, hogy a magyar, illetve az EU 15-ös mezőgazdasági piacok strukturális törésekkel integráltak, de az integráció nem tökéletes. A tökéletlenül integrálódott piacokon az árinformáció helytelen jelzéseket adhat a termelői és a marketing döntések megalapozásához. Ilyen hatások jelenlétében az egyes régiók közötti piaci árváltozások nem feltétlenül a releváns gazdasági feltételekre reagálnak, ami a társadalmi jólét csökkenéséhez vezethet úgy a termelőknél, mint a fogyasztóknál.

A tejtermékpályát vizsgáló kutatásban megállapították, hogy Magyarország tejpiacán az árak a vertikum alsó szakaszán, a termelő és a feldolgozó között alulról felfelé, míg a felső szakaszán a feldolgozó és a kereskedő között fentről lefelé hatnak. A vertikum két végpontja, sőt az egyes vertikum szakaszok közötti ártranszmisszió nem tökéletes, hanem aszimmetrikus és időben késleltetett, vagyis a termelői árak változását nem azonnal és nem arányosan követi a fogyasztói árváltozás, ami jelentős hatással van a napjainkra kialakult tejpiaci válságra. A koordinációs állami, illetve magán mechanizmusok fejlesztésekor, illetve az odaítélendő támogatások meghatározásakor feltétlenül indokoltnak látszik különbséget tenni az eltérő karakterrel rendelkező termelői-feldolgozói és a kereskedelmi fázisra. Az aránytalanul kis termelői árrésből adódik a vertikumon belüli legnagyobb probléma, vagyis a termelők kiszolgáltatottsága. A kérdőíves felmérés eredményei azt mutatták, hogy pozitív, szignifikáns kapcsolat van a növekvő értékesített mennyiség és az alkupozíció alakulása között.

Globalizáció, EU integráció és felzárkózás

A gazdasági globalizáció előrehaladásának kvantitatív vizsgálata az Európai Unió térségben c. kutatás kimutatta, hogy az elmúlt másfél évtizedben a globalizáció a leggyorsabban a pénzügyi integráció terén haladt előre. Az intenzívebb pénzügyi és tulajdonlási integráció eredményeként a nemzetközi gazdasági változások rövidebb idő alatt és erőteljesebben hatnak a hazai üzleti életre, mint korábban. A pénzügyi integrációhoz hasonló gyors fejlődést nem lehetett kimutatni a termékek külkereskedelmében. A szolgáltatások terén a befektetők közvetlen beruházásaik egyre nagyobb hányadát szánják külföldön szolgáltatási kapacitások megvásárlására, illetve kiépítésére. A gyorsan nemzetköziesedő új tagállamok kereskedelmi nyitottsága átlagosan még mindig elmarad a régiéktől. Az új tagországok a legszembetűnőbb fejlődést két mutató tekintetében érték el a kontinens országaihoz képest: ezek a külföldi működőtőke felszívása, valamint azon hazai üzleti vállalkozások növekvő aránya, amelyek külföldi többségi irányítás alatt működnek. A nemzetközi adóversennyel szembeállítva, úgy tűnik, az új tagországok hajlamosabbak e versenybe szállni, mint a régiók.

A közép-kelet-európai régió vállalatainak klaszteresedését, az ezzel kapcsolatos állami és magán-kezdeményezéseket vizsgáló kutatás 11 régió 43 klaszterét elemezte. Kiderült,

a régióban a vizsgált nyolc országból egyik sem rendelkezik nemzeti szinten kimondottan a klaszterek fejlesztését célzó politikával, ugyanakkor vannak olyan nagyobb gazdaságpolitikai programok, amelyeknek része a klaszterek fejlesztése. Eltérő az egyes országokban a klaszterek értelmezése, és az is, hogy mely eszközöket tartják a legalkalmasabbnak a klaszterek fejlesztésére. A legtöbb országban az egyes kormányzati szintek között nincsen semmiféle koordináció az alkalmazott gazdaságpolitikai eszközök tekintetében.

A magyar innovációs politika nemzetközi összehasonlító elemzése arra a megállításra jutott, hogy az innováció nem vált fontos politikai témává Magyarországon. A makrogazdasági feszültségek, az átalakulás társadalmi költségei és más égetően fontosnak értékelt aktuális politikai ügyek miatt a magas szintű döntéshozók az innovációt a másodrendű, a költségvetési kiadásokat csak felemésztő tevékenységek közé sorolták. Így aztán a kutatás, fejlesztés és innováció számára az egymást váltó kormányok nem tudtak elegendő intellektuális és anyagi forrást biztosítani. Nincs gyors megoldás a magyar innovációs teljesítmény javítására. Stratégiai szinten a főbb gazdasági valamint tudományos, műszaki és innovációs szakpolitikák tudatos összehangolására kell törekedni, úgy, hogy azok egy átfogó társadalmi-gazdasági fejlesztési stratégiára épüljenek, miközben a döntéshozók a nemzeti és az EU-célokat, valamint a finanszírozási lehetőségeket egymással összehangolják.

Munkapiaci kutatások

Az adórátáknak és a korrupciónak a munkapiaci szegmensek relatív nagyságára gyakorolt hatását vizsgáló kutatás alapfeltevése, hogy az adóráták, különös tekintettel a munkát sújtó adórátákra és a korrupció, valamint különböző munkapiaci intézmények makroszinten befolyásolják a munkapiac egyes szegmenseinek relatív nagyságát a fejlett piactársadalmakban és egyes átmeneti országban. Az elemzések, amelyeket az OECD országok 1995–2004-es évekre vonatkozó adatai alapján végeztek, megerősítik, hogy az adóráták és a munkapiaci intézmények eltérései mellett a korrupció szintjében meglévő különbségek is fontos tényezők a munkapiac szegmensei relatív nagyságának magyarázatában. Kimutatták, hogy az adóráták és a korrupció között létező interakció következtében az adórátáknak a rejtett gazdaságra és az önfoglalkoztatásra gyakorolt hatását kifejező együtthatók maguk is függenek a korrupció szintjétől. *Az adóráták, a korrupció és a be nem vallott fogyasztás kapcsolatát* vizsgálva felvázolták, hogy a be nem vallott jövedelemből származó fogyasztás aránya fontos szerepet játszik a különböző munkapiaci szegmensek alakulásában. Magasabb arányú be nem vallott fogyasztás nagyobb önfoglalkoztatási és inaktivitási rátával párosul. Ez utóbbi munkapiaci szegmensek ugyanakkor maguk is hatással vannak a be nem vallott fogyasztás arányára. *Az adóráták és a korrupció* együttes hatása tettenérhető az *adóbevételek nemzetközi különbségeinek* magyarázatában is. 27 OECD ország 2000–2004-es adatait vizsgálva az adórátáknak a korrupcióval kombinált interakciója és a megfelelő adóbevételek között egy harang alakú összefüggés látható. A pontosabb ökonometriai számítások azonban megmutatták, hogy ez az összefüggés valójában két egymástól elkülöníthető hatás eredője: az egyik az adóráták közvetlen pozitív irányú hatása, a másik pedig az adóráták korrupcióval való interakciójának negatív irányú hatása.

A nyugdíjrendszerrel kapcsolatos kutatások során folytatták az egyszerű eszmei nyugdíjszámla (szub)optimalitására vonatkozó kutatást, valamint áttekintést készítettek a magyar nyugdíjreform utolsó 12 évéről. Megállapításuk szerint a többpilléres rendszer nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket: a magánrendszer nettó reálhozama nem volt elég magas, és túl sokan léptek át a jogvesztés ellenére. A megmaradó tb-pillér pénzügyi

egyensúlya az összehangolatlan járulékkulcs-csökkentések és helyettesítési arányok emelése miatt felborult. Megbecsülték továbbá a 2015-ig öregségi nyugdíj-jogosultságot nem szerzők várható számát A következő másfél évtized során 250–500 ezer közé tehető azoknak a száma, akik 20 szolgálati év hiányában nem szereznek jogosultságot öregségi nyugdíjra. Az alsó és a felső becslés középértékével kalkulálva, a jogot nem szerzők aránya egyharmad körül alakulhat, de az általános iskolát végzetek esetében meghaladhatja az 50 százalékot.

Vizsgálták a *gyes, gyed és gyet hatását a kisgyerekes anyák munkavállalására*. A gyermektámogatások igénybevétele nemzetközi összehasonlításban rendkívül hosszú és növekvő arányú, a támogatás melletti munkavégzés aránya csökkent, az igénybevétel hosszát növelték a szabályozási változások. A hosszú kihagyásból eredő kereseti veszteség jelentős. Háromszorosára nőtt az alacsony iskolázottságú, a munkapiachoz nem kötődő igénybevevők aránya, a rendszer ma már nem tekinthető egyértelműen a munkától való távollétet támogató programnak. Ezekkel a kimutatható munkapiaci hátrányokkal szemben nem állnak meggyőzően bizonyított termékenységi és gyermekjóléti előnyök.

A születéskor várható élettartam területi eltéréseit vizsgálva arra jutottak, hogy az 1985–2005 között született férfiak és nők születéskor várható átlagos élettartamát részben azonos tényezők befolyásolják: a kistérségek fejlődési centrumoktól, övezetektől való távolsága, a kistérségek településszerkezete, az iskolázottság és a roma népesség aránya. Figyelemreméltó, hogy az infrastrukturális ellátottság szintjét és az egészségügyi rendszer kiépültségét Magyarországon oly mértékig meghatározza a kistérségek elhelyezkedése és településszerkezete, hogy e tényezők önállóan lényegében nincsenek hatással a várható élettartam alakulására.

Vizsgálták *az emberi fejlődés indexének (HDI) alakulását a különböző kistérségekben*. A kistérségi HDI értéke a kilencvenes évek eleje és 2005 között minden kistérségben nőtt. A kistérségek közti fejlettségi különbségek mértéke csökkent, míg a megyék és a régiók közti fejlettségi távolság növekedett. Ugyanakkor a relatív pozíciók stabilak, a legfejletlenebb kistérségek köre is alig változott. A latin-amerikanizálódási hipotézis helytállóságát a HDI adatok nem támasztják alá. Az országokon belüli régiók közti különbségek Magyarországon sokkal kisebbek, mint Argentínában vagy Mexikóban. A rendelkezésre álló romániai és lengyel HDI adatok szerint a vizsgált évtizedben e két országban is növekedtek a központi, legfejletlenebb régió és a legfejletlenebb régió közti különbségek, s meglepően nagy a hasonlóság a régiók HDI értékei közt. A területi fejlettségi különbségek alakulása szempontjából az elmúlt másfél évtizedben a rendszerváltó kelet-közép-európai országokat hasonló átalakulási mintázatok jellemzik.

Az aktív munkapiaci eszközök hatékonyságvizsgálatának egyik fő eredménye az volt, hogy a komplex munkapiaci programok meglehetősen drágák, és csak ritkán hoznak átütő sikert. Ugyanakkor bizonyos rétegeket csak ilyen komplex, képzést, munkapiaci-kommunikációs tréninget, megélhetési és elhelyezkedési támogatást és lehetőség szerint közvetlen mentori segítséget is nyújtó programokkal lehet segíteni. Ugyancsak jó eredményt hoztak a programok egyes munkaügyi válságszituációkban, és a nálunk „termelő iskolának” nevezett, a dán népfőiskolák mintájára létrehozott programokban.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az intézet több kutatója tagja és szakértője, igazgatója elnöke a Magyarország Holnap Oktatás és Gyermekesély Kerekasztalnak. Kutatói részt vesznek továbbá a Nyugdíj és Időskor

Kerekasztal szakértői munkájában. Továbbra is együttműködnek a Pénzügyminisztériummal egy elemzésre alkalmas makromodell elkészítésében, a Szociális és Munkaügyi Minisztériummal munkagazdaságtani kutatások folytatásában, valamint a Foglalkoztatási Hivatallal és a KSH-val az állami szervek által gyűjtött adatok kutatási célú felhasználhatóságának kialakításában. Magyarországon egyedülálló folyamatosan frissülő online hozzáférésű Adatbankot működtetnek. Az intézet munkatársai véleményezték az ÚMFT Gazdaságfejlesztési Operatív Programját, különös tekintettel a Jeremie-program gazdaságfejlesztő szerepére, és a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiát. A Nemzeti Hírközlési Hatóság és az egyes mobilszolgáltatók között folyó közigazgatási perben, a távközlési szolgáltatás szabályozásában használt költségmodellek alkalmazási lehetőségeiről készített szakértői véleményt.

Idén is megjelentette a Munkaerőpiaci Tükör évkönyvsorozat 2007. évi kötetét. Nagy érdeklődés kísérte a kutatáshoz és a kötethez kapcsolódó sziráki munkatudományi konferenciát. Új évkönyvsorozatot indított az évben *Verseny és Szabályozás 2007* címmel, amely a versenyszabályozás, a versenypolitika, a piacelmélet, a szabályozás gazdaságtanának elméleti, és empirikus eredményeit mutatja be.

Az intézet háromoldalú együttműködési megállapodást kötött a Világgazdasági Kutatóintézzel és a Regionális Kutatások Központjával a kutatási programjaikban meghatározott feladatok eredményesebb teljesítése érdekében. A három intézet a *Felzárkózás, integráció, gazdasági és intézményi átalakulás az Európai Unió keleti peremén c.* konferencián mutatkozott be.

A magyar közgazdasági felsőoktatás fejlesztése érdekében együttműködési megállapodást kötött az ELTE Társadalomtudományi Karával, ami a Karon tervezett BA, MA és PhD szintű közgazdász-képzésben való szakmai részvételt célozza. A közgazdász mesterképzésben továbbá együttműködik a Pannon Egyetemmel, valamint a Szegedi Tudományegyetemmel. Egyik kutatója a Budapesti Corvinus Egyetem gazdasági tanácsának, másik a Szegedi Tudományegyetem gazdasági tanácsának tagja. A Munkapiaci Kutatócsoport évek óta folytat közös kutatásokat a Corvinus Egyetem Emberi Erőforrások Tanszékével.

Hetedik alkalommal rendezte meg a Nyári Műhely szemináriumot. Kutatói aktívan részt vettek a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesület megalapításában és első konferenciáján. Minden évben két online műhelytanulmány sorozatot ad ki, amelyek a honlapján elérhetők. Kéthetente nyilvános Műhelyszemináriumon mutatják be kutatói az elért eredményeket.

Tagja számos nemzetközi kutatási konzorciumnak. Társszervezője volt a Budapesten megrendezett Európai Közgazdaságtudományi Egyesület és az Ökonometriai Társaság közös konferenciájának. Az MTA kétoldalú együttműködése keretében az agrárgazdaságtan területén német és szlovén, francia és lengyel kutatócsoportokkal folytat együttműködést. A Hallei IAMO-val 2005 óta tartó közös munkát folytatva kutatják a német és a magyar élelmiszerláncoknál tapasztalható piaci erőviszonyokat. A koperi University of Primorska kutatóival a közép-kelet európai agrárkereskedelmet vizsgálják, a göttingeni Georg August University kutatóival a gabonapiaci integráció meghatározása a fő kutatási cél. Az együttműködések lehetőséget teremtettek arra, hogy negyedik alkalommal megrendezzék a „Transition in Agriculture – Agricultural Economics in Transition” című nemzetközi konferenciát. Észtországi kutatókkal a magyar és a skandináv infokommunikációs technológiai ágazatok legfontosabb jellemzőit hasonlítják össze. Egyik kutatójuk Kínába és Hong-Kong-ba utazott az akadémiai kutatócsere egyezmény keretében, ahol számos egyetemen és kutatóintézetben konzultált és öt előadást tartott.

A szakmai kapcsolatok megalapozása és előmozdítása céljából együttműködési megállapodást kötött a Kínai Társadalomtudományi Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetével (IE CASS), amely a kutatási programokkal összefüggő rendszeres információcserét, közös szakmai rendezvények szervezését, ill. a kutatók kölcsönös foglalkoztatását célozza.

A magyar vállalatok versenyképességéről és intézményi környezetéről, illetve a magyarországi munkapiacról konzultált a Nemzetközi Valutaalap delegációjával. Tartós vendégkutatói program keretében látta vendégül a japán Ritsumeikan Egyetem professzorát, valamint a Korai Köztársaság kormányának négy ösztöndíjasát. Tudományos igazgatóhelyettese tagja a Cseh Nemzeti Bank Kutatási Tanácsadó Testületének, a technológiai előrettekintéssel foglalkozó kutatója az ETEPS (European Techno-Economic Policy Support Network) Scientific Steering Committee tagjaként rendszeresen részt vesz az ETEPS pályázati felhívások és pályázatok értékelésében.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

10 új OTKA témát indított 2007-ben. Sikeresen szerepelt a Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központ pályázatán és négy projektjavaslata nyert támogatást. Megbízást kapott a piac meghatározás módszereinek, a banki információs rendszereknek, valamint a Magyarország és az EU-tagállamok piaci közötti áreltéréseknek a vizsgálatára, továbbá a Verseny és Szabályozás 2007 című új kiadványsorozat első kötetének elkészítésére. Kutatói a Miniszterelnöki Hivatal és az MTA együttműködése keretében vizsgálják a rejtett gazdaság működését, illetve fenntartható nyugdíjrendszerre dolgoznak ki javaslatot. Egyik ifjú kutatója Bolyai János ösztöndíjat nyert, amely segítségével a magyar mezőgazdaság hatékonyságát vizsgálja.

Az EU FP7 a *Science, Innovation, Firms and markets in a Globalized World (SCI-GLOW)* című projekt támogatást nyert, öt projekt javaslat jelenleg elbírálás alatt van. A Világbank Global Development Network pályázatán egyéves kutatási támogatást nyert két kutatója. Az Elnöki Keretből nyert támogatást három kutatás önrészéhez használták fel.

A vállalatok, régiók és ágazatok versenyképessége a tudásalapú gazdaságban: milyen lehetőségei vannak a foglalkoztatásközpontú növekedésnek? MICRO-DYN EU 6. keretprogram kutatásban az adatbázis előkészítése és a K+F+I vállalati és ágazati adatai közötti kapcsolatok feltárása folytatódott, az egyes ágazatok és vállalat-típusok sajátosságainak előzetes elemzését a vállalatok innovációs tevékenysége, képességei és a versenyképesség közötti összefüggések szempontjából megközelítő kísérleti interjúk elkészültek.

INDEUNIS EU 6. (*Industrial restructuring in the NIS: Experiences and lessons from the new member states*) kutatásban idén az export időtartamával foglalkoztak a régi és az új EU-tagállamok és a FÁK-országok kereskedelmében. Eredményük szerint az egyes termékek exportja az új EU-tagállamok esetében általában hosszabb időtartamú, mint a FÁK-országoknál.

Az EU DG Employment támogatásával a Szociális és Munkaügyi Minisztériummal közösen végzik a *Magyarországi munkaerőpiaci aktivitás növelését elősegítő eszközöket* négy altémán keresztül vizsgáló kutatást. Az évben vizsgálták a gyes, gyed és gyet hatását a kisgyerekes anyák munkavállalására, vizsgálták a középfokú szakmai képzési kínálatot és a munkaerő-piac igényeket, a felsőfokú képzési kínálat alakulását és a felsőfokú végzettségűek munka-

piaci sikerességét, 2020-ig előreszámították az induló nyugdíjakat, munkaügyi kirendeltségeken és önkormányzatoknál adatokat gyűjtöttek a szociális segélyezés gyakorlatáról.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyv

1. Fazekas K, Cseres-Gergely Zs, Scharle Á (szerk.): Munkaerőpiaci tükör 2007 Budapest: MTA KTI; Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, 276 (2007)

Tanulmányok

1. Csanádi M: Party-state systems and their dynamics as networks, *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications* 378(1): 83–91 (2007)
2. Gács J: A gazdasági globalizáció számokban: A nyitottság alakulása az EU országokban I-II. rész, *Közgazdasági Szemle* 54(10): 876–902, 54(11): 960–973 (2007)
3. Halpern L, Koren M: Pricing to firm: An analysis of firm- and product-level import pricing, *Review Of International Economics* 15(3): 574–591 (2007)
4. Halpern L, Muraközy B: Does distance matter in spillover?, *Economics Of Transition* 15(4): 781–805 (2007)
5. High C, Nemes G: Social learning in LEADER: Exogeneous, endogenous and hybrid evaluation in rural development, *Sociologia Ruralis* 47(2): 103–119 (2007)
6. Kertesi G, Kézdi G: Children of the post-communist transition: Age at the time of the parent's job loss and dropping out of secondary school, *The B. E. Journal Of Economic Analysis & Policy: Intergenerational economic mobility around the world* 7 (2. Art.8.): 1–25 (2007)
7. Laki M: Evolution of the market for foreign language teaching services in Hungary. *Post-Communist Economies* 19(3): 379–397 (2007)
8. Simonovits A: Can population ageing imply a smaller welfare state?, *European Journal Of Political Economy* 23(2): 534–541 (2007)
9. Valentiny P: A verseny és szabályozása, *Külgazdaság* 51(7–8): 18–37 (2007)
10. Varga J: Kiből lesz ma tanár: A tanári pálya választásának empirikus elemzése, *Közgazdasági Szemle* 54(7–8): 609–627 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Közgazdaságtudományi Intézet

Átlaglétszám ¹ :	68	Ebből kutató ² :	45
PhD, kandidátus: 31	MTA doktora: 6	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			8
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			122
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			96
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	6
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 28	idegen nyelven:	10
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	19
tanulmánykötetben	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 6	idegen nyelven:	1
összes hivatkozás száma ⁶ : 278	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		278
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 4	idegen nyelven:	2
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 2	MTA doktora: 3	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 86	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 41	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			12
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 30	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 43	Hazai tud. bizottsági elnökség:		3
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			30
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 17	Doktori iskolát vezetőik száma:		1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 70	Gyakorlati kurzusok száma:		11
TDK munkát készítő hallgatók száma: 4	Diplomamunkát: 40	PhD-t:	30
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			1620
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			334 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 4	Teljes saját bevétel:		254 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			31
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			30 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			5
NKFP: 5	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		3 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			18
EU forrásból: 10	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		36 MFt
Egyéb: 8	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		12 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			29
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			170 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET

1068 Budapest, Benczúr u. 33., 1399 Budapest Pf.: 701/518

Telefon: 351-0413, 321-4830, Fax: 322-9297

e-mail: linginst@nytud.hu, honlap: www.nytud.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A mai magyar nyelv leírása és nyelvtanelméleti kutatások; magyar nyelvtörténeti kutatások; élőnyelvi és szociolingvisztikai kutatások; beszédvizsgálatok; finnugrisztikai, uralisztikai vizsgálatok; fonetikai kutatások; neurolingvisztikai és pszicholingvisztikai kutatások; cigány nyelvészeti kutatások; orientalisztikai kutatások; nyelvtechnológiai kutatások; lexikográfiai kutatások, A magyar nyelv nagyszótárának készítése; az iskolai nyelvi nevelés integrált tananyagának elkészítése; közreműködés a kutatónyelvész-utánpótlás nevelésében; országos nyelvészeti tudományos és információs központ működtetése.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A magyar nyelv leírása és nyelvtanelméleti kutatások (15 fő, a becsült költség: 122,2 M Ft, pályázatból 35,9 M Ft)

Hangtan és alaktan: nemzetközi konferenciákon mutatták be az analógiás viszonyoknak, a paradigmatisz hiánynak, a jelenségek gradualitásának, valamint a fonotaktika és a fonetikai/percepció jelenségek kapcsolatának a kutatásában elért új eredményeket, valamint a fonotaktikai gradualitást vizsgáló pszicholingvisztikai kísérletet.

Mondattani kutatások: az adverbiumok mondattani és jelentéstani kérdéseivel foglalkozó OTKA projektumot lezáró angol nyelvű kötet anyaga elkészült. Befejeződtek a szófajelméleti és szó szerkezeti kutatások; cikkek és előadások számoltak be a nonfinit alárendelések sajátosságairól, a tagadás szintaxisáról, a határozók szórendi szabadságának és az ige mögötti fő mondatrészek mozgathatóságának az összefüggéseiről.

Jelentéstani kutatások: publikációkban számoltak be a mondat prozódijának és kontextusának a kvantoros kifejezések értelmezésére gyakorolt hatásáról; a diskurzus-partikulák sajátosságairól előadásokban, a formális kezelésükről pedig tanulmányban adtak számot. Tanulmány foglalkozott az ige eseményszerkezetét meghatározó szótári információk reprezentálásával is.

Magyar nyelvtörténeti kutatások (9 fő + 1 fiatal kutató, a becsült költség: 59,7 M Ft, pályázatból 0,5 M Ft)

A magyar nyelv történeti nyelvtana középmagyar kori kötetéből elkészültek a következő kéziratok: *A kijelentő mondatok*; *A tagmondat szerkezete: a tagolt tagmondatok I.*; *A mondat aktuális tagolása 16–17. század*; *A segédigék*; *A kötött határozós igei szerkezetek*; *A mennyiségjelzős szerkezetek*; *A mellérendelő szó szerkezetek*; *A helyhatározói mellékmondatok*.

Az Érdy-kódex internetes kritikai szövegkiadásának készítése során az átírt szövegegységeket ellenőrizték a digitális fényképmásolat alapján (<http://sermones.elte.hu>). Megkezdődött a magyar kódexekben szereplő bibliai helyekből egy adatbázis létrehozása, valamint az Érdy-

kódex egyes szövegrészleteinek mondattani szempontú annotálása. A Gömör-kódex szövegének és bevezető tanulmányának revíziója elkészült az internetes megjelentetéshez.

A történeti grammatikai kutatások társadalmi hasznosulása: az oktatásban, tankönyvírásban, szövegértelmezési kérdések megoldásában. Az internetes nyelvemlékkiadásé: az egyetlen példányban őrzött, nagy kulturális értékű ómagyar kéziratoknak a társadalom és a kutatás számára hozzáférhetővé tétele a digitalizált változatok által.

Élőnyelvi és szociolingvisztikai kutatások 3 fő, a becsült költség: 30,6 M Ft, pályázatból 3,9 M Ft)
A *Budapesti Szociolingvisztikai Interjú* munkálat keretében elkészült újabb 25 interjú irányított beszélgetéseinek másodszer ellenőrzött (végleges, kutatható) változata. Így elkészült az összes BUSZI-2 interjú anyagának teljes és ellenőrzött végleges változata. A munka magában foglalta a tesztadatok második ellenőrzésének lezárását, a hangfájlok meghallgatása alapján a pótolható adatok beemelését az adatbázisba. Az adatközlők tételes nyelvi közléseit rögzítő adatbázis mintegy 33500 adatsort tartalmaz, melyeket egyedileg kifejlesztett szoftver tesz lekérdezhetővé. A kutatás társadalmi hasznossága: hiteles számítógépes adatbázis készült 50 beszélő/adatközlő részvételével a Budapesten, a XX. század végén beszélt magyar nyelvről, társadalmi rétegzettségéről és stílusbeli variabilitásáról. Ennek hasznosítása a magyar(országi) oktatásban szükséges és lehetséges.

Befejeződött a *Lexicon grammaticorum* c. enciklopédia (Tübingen: Niemeyer) 22 magyar cikkének szerkesztése és korrektúrája.

Beszédvizsgálatok (6 fő + 6 külsős, a becsült költség: 26,6 M Ft, pályázatból: 2 M Ft)

Folytatták kutatásaikat a kodifikált nyelvhasználati formákhoz kapcsolódó attitűd vizsgálatában a nyelvhasználati és helyesírási normára, valamint a területi nyelvváltozatokra vonatkozó kérdőíves kérdésekre kapott válaszok alapján. Befejeződött *A magyar nyelvváltozatok geolingvisztikai kutatása* c. projektumban való részvétel: nyelvjárási szövegeket bemutató digitális hangarchívumot hoztak létre. A Gramma Nyelvi Irodával közösen megjelentettek egy tanulmánykötetet a nyelvművelés megújításáról.

Lezárult az ún. befejezetlen kérdések kísérletes vizsgálata. A „hangzósság” kutatása során elemezték a különböző nyelvekben használt hangzóssági skálákat, azonosságait és eltéréseit.

Finnugrisztikai kutatások (8 fő, a becsült költség: 44,8 M Ft, pályázatból: 4,2 M Ft).

Folytatódtak azok a kutatások, melyek az uralisztikában új elvi, módszertani megközelítések bevezetésére irányulnak és megkísérlik megszüntetni azt a válaszfalat, ami a finnugrisztika és az elméleti nyelvészet, a szociolingvisztika, a tipológia, a korszerű nyelvi dokumentáció és a számítógépes nyelvészet között fennállt és fennáll ma is. Ezt célozta a *Uralic Sociolinguistic Society* és az *e-Uralic* internetes folyóirat életre hívása, a *Uralic Typological Database* kialakításához való társulás és a *BUM6* tematikájának kidolgozása.

Továbbépültek a permi és a nganaszan elemzők, melyek egyre összetettebb morfonológiai jelenségeket kezelnek. Az elemzők fejlesztése alapkutatásokat is igényel, mely visszahat a nyelvészeti leírások fejlődésére. Elkészült a komi nyelv elemzője.

A hangtani és a szintaxissal foglalkozó kutatásokban szinkron és tipológiai elemzéseket végeztek. A nganaszan tagadó szerkezetek, az obi-ugor feltételes szerkezetek leírásai az uráli nyelvek ilyen mondattípusaira jellemző tipológiai áttekintéssel is együtt járnak. Előrehaladtak az uráli nyelvek szótagtipológiájának felállításaiban is. Sor került a veszélyeztetett oroszországi uráli nyelvek státuszának felmérésére, s kialakult egy koherens elgondolás korszerű nyelvi dokumentációjukról. A további szociolingvisztikai vizsgálatok

koncepciójának kidolgozása folyik, mely egy EU-pályázatban valósulna meg (Finnország, Észtország, Svédország, Németország, Ausztria, Magyarország részvételével). A társadalmi hasznosulás: a veszélyeztetett uráli nyelvek leírása és dokumentációja a beszélői közösségek megmaradásának fontos eszköze.

Kisebbségi nyelvi kutatások (3 fő +1 fiatal kutató, a becsült költség: 24,8 M Ft, pályázatból: 10 M Ft)

Folytatódott a *Dimensions of Linguistic Otherness* FP6 SSA európai uniós projektum, elkészült a nyolc ország nyelvi kisebbségei helyzetéről szóló kötet első változata. A *nyelvi másság dimenziói: a kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei* című lezárult NKFP projektum adatai alapján tanulmány készült. A kutatások társadalmi hasznossága a kisebbségi nyelvet beszélő közösségek nyelvének, kultúrájának és jogainak támogatásában rejlik. Lásd még a IV. pontban.

Fonetikai kutatások (3,5 fő +1 fiatal kutató, a becsült költség: 32,4 M Ft, pályázatból: 4 M Ft)

A beszédhangok egymásra hatásával foglalkozó akusztikai fonetikai vizsgálatok: a magánhangzó-kapcsolatokkal, a mássalhangzó-kapcsolódásokkal és a pergőhang koartikulációs sajátosságaival foglalkozó kutatások lezárultak. Folytatódtak a vizsgálatok a nazalitás koartikulációs hatásával, a pótlónyúlás jelenségének akusztikai fonetikai hátterével és a koartikulációs mezők (sűrűsödési ellipszisek) meghatározásával kapcsolatosan.

Új téma az első magyar spontánbeszéd-adatbázis (BEA) létrehozása. Megtörtént a korpusztervezés, az adatközlők kritériumrendszerének kialakítása, a nyelvi, a felvételtechnikai háttér megtervezése, az első próbakísérletek elvégzése. Kialakították a lejegyzési szabályokat és az ellenőrzést. Tíz felvétel készült, több mint 7 óra időtartamban, és megtörtént az első négy felvétel átírása. Folytatódott a hallás alapú megakadásjelenség-gyűjtemény elemzése, kategorizálása (1500 adat feldolgozása). Az alkoholnak és a különböző típusú zajoknak a beszédprodukcióna gyakorolt hatását vizsgálták a megakadásjelenségek és a szupraszegmentumok szempontjából. A nyelv- és beszédproblémával küzdő óvodás és iskolás gyermekek beszédpercepciójának kutatása folyamatos.

A társadalmi hasznosulás: a pedagógiai és gyógypedagógiai munkában, a beszédzavar-diagnosztikában és terápiákban jelentkezik; *közvetve* pedig a beszélő személy felismerésében (biztonsági és beléptetőrendszerek, kriminológia), a mesterséges beszéd felismerés megoldásában, valamint segíthet a zajszennyezés társadalmi problémájának megoldásában.

Neurolingvisztikai és pszicholingvisztikai kutatások (4,5 fő + 1 fiatal kutató, a becsült költség: 34,3 M Ft, pályázatból: 6,3 M Ft)

Nyelvtanelméleti vizsgálatokat végeztek a nyelvtanpatológiai, elsősorban afáziás adatok tükrében. Egyeztetési nyelvi jelenségek afáziabeli sérüléseire kapott adatok a nyelvtan tudásbázisként történő korlátozódását mutatják: a nyelvi korlátozottságok egyik osztályának forrása a szerkezetépítő műveletek lexikai bemeneténél van, a lexikon egy független alhálózatában tárolt valamely nyelvtani jegy egyik értéke törlődhet, ekkor a ráépülő szerkezet hibás lesz. Az afáziások számára a morfoszintaktikai jegyek egyeztetése könnyebb művelet, mint a mondat időszerkezetének kialakítása. Az eredményeket egy *kibővített lexikon-szintaxis-diskurzus* modellben értelmezték. Az afáziabeli, illetve az időskori fonológiai szekvenciaszervezési hibákat is elemezték és megkezdték az adatok számítógépes korpuszba építését.

Az MTA Pszichológiai Kutatóintézetével és a DTE Általános nyelvészeti tanszékével közösen kialakították *A rekurzió interdiszciplináris vizsgálata a nyelvben* című NK 72461 sz. OTKA projektum kutatási stratégiáját és megkezdték a projektum munkálatait.

A társadalmi hasznosulás: az agyi betegségek diagnosztikájában, a nyelvi tünetek előrejelző szerepében és a betegek rehabilitációjának támogatásában nyilvánul meg.

A nyelvfejlődési zavar kutatásában a különböző szórendű magyar mondatok megértésének képkiválasztásos vizsgálata elmaradást mutatott ki 8 és 11 év közötti nyelvi zavarral diagnosztizált gyerekeknel még a szókincsméretben illesztett kontrollcsoporthoz képest is. *A fonológia és a morfológia analógia-alapú formális megközelítése* c. OTKA projektumban pszicholingvisztikai kísérletben tesztelték a defektív tövek különböző alakjaira vonatkozó jólformáltsági ítéleteket. A kísérletek alátámasztották a nyelvészeti modellben megfogalmazott analógiás nyomásokat, megszorításokat és kategóriákat.

Az eredmények jól hasznosíthatók az oktatáspolitikában, illetve a nyelvelsajátításra és nyelvhasználatra irányuló iskolai, közoktatási anyagokban, tantervekben.

Cigány nyelvészeti kutatások (1,5 fő, a becsült költség: 10,2 M Ft)

A beás leíró nyelvtan (hangtan, alaktan, mondattan) tartalmazó kötet befejező munkálatait végezték. A nyelvtan társadalmi hasznossága rendkívüli, elősegíti a beás nyelvi változatok kodifikációját és stabilitását, ezzel támogatja a nyelvet beszélő kisebbségi közösséget. A kötet anyaga 2008-ban már kiadásra alkalmas formátumban lesz.

Elkészült az *Átok és eskü egy erdélyi roma közösség nyelvi ideológiájában és gyakorlatában* című PhD-disszertáció.

Megszerkesztették és az év folyamán meg is jelent a *Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében* (Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó) című kötet.

Orientalisztikai kutatások (8 fő, a becsült költség: 49,8 M Ft, pályázatból 260 Euro)

Az óanatóliai-török (óoszmánli) nyelv XIV. századi korpuszának (*Tezkiretü'l-evliya*) szerkesztése befejeződött, a két kötet 2008-ban megjelenik. Az MTA Keleti Gyűjteményében őrzött török kéziratok katalógusa is elkészült török és angol verzióban. Az iraklioni Vikelai Könyvtár török kádi regisztereinek feldolgozása folytatódott: a könyvtári jelzetben 5-ös számmal ellátott kötet most kerül nyomdába és folyt a 4-es számmal jelölt kötet számítógépre vitele és feldolgozása: 350 oldal készült el az összesen 485 oldalas kéziratból.

Nyomdába került az egyiptomi etimológiai szótár III. kötete a leideni Brill kiadónál, és megjelent a *Fontes Orientales* sorozat III. kötete (*Ibn Fadlán: Beszámoló a volgai bolgárok földjén tett utazásáról* c. forráskiadása és tanulmány). Két hangtörténeti tárgyú, valamint egy páli-szanszkrit tárgyú nemzetközi publikáció jelent meg, egyik munkatárs pedig vendégszerkesztőként végezte a *The Linguistic Review* c. folyóirat tematikus különszámának (a kínai nyelvek szintaxisa és szemantikája) szerkesztési munkáit. (5 fő, ebből 4 intézeti, 0 Ft pályázat).

Sikerrel zárult le egy kínai történeti pragmatikai kutatási projektum (*Discourse and (im)politeness – A comprehensive research of the work of (im)politeness in the vernacular Chinese institutional discourse*).

Nyelvtechnológiai kutatások (14 fő+1 fiatal kutató +1 továbbfoglalkoztatott fiatal kutató, a becsült költség: 45,5 M Ft (pályázatból: 37,8 M Ft)

A NKFP 2/008/2004 projekt keretében elkészült a magyar–angol gépi fordítórendszer első verziója. Hasznosulás: a MorphoLogic Kft., a Szegedi Egyetem és a Nyelvtudományi Intézet együttműködésében kifejlesztett rendszer már meg is jelent a piacon, és a tesztadatok szerint nem csak a legjobb eredményt mutató magyar–angol fordító, de eléri a már évek óta piacon lévő angol–magyar fordítórendszer színvonalát. Az MTA Elnöki Keret 14,5 M Ft

támogatásával (A gépi fordító programok fejlesztésére, KINNOF – 15/6/8/2007 megállapodás) a fejlesztő munka tovább folyt 2007 második felében.

A GVOP-2004-3.1.1 projekt keretében elkészült a Magyar WordNet rendszer. A mintegy 40000 elemet tartalmazó lexikai adatbázis a magyar szavakat/kifejezéseket egy hierarchikus fogalmi háló rendszerében helyezi el, megjelölve a köztük lévő szemantikai relációkat. A rendszer többnyelvű szövegfeldolgozó alkalmazásokra is kiválóan használható.

A természeteshez közeli ember-gép beszédkapcsolat megvalósítása információs rendszerekben című NKFP projektben a szövegek prozódiai szerkezetének jelölését segítette a főnévi csoportot és az igei vonzatkeretet felismerő rendszer. A magyar igék bővítményszerkezet-alapú szemantikai osztályozására irányuló kutatásban létrejött az „Igeskicc” adatbázis (<http://corpus.nytud.hu/igeskicc>). Ez az MNSZ leggyakoribb 8000 igéjének jellemző szintaktikai kereteit tartalmazza gyakoriság szerint. Számítógépes nyelvészet: az NKFP Nyelvbányász projektuma keretében tavaly első változatban elkészült, korpuszon alapuló önszervező elemző modellt továbbfejlesztették, a Tudásmenedzsment eszköz kifejlesztése az európai bűnüldöző szervek számára c. Jedlik-projektumban pedig az analógiás hasonlóság nyelvi modelljeinek az építése és formalizálása folytatódott.

A Budapesti Szociolingvisztikai Interjú kereteiben elkészült az irányított beszélgetések szöveglejegyzésének XML technológiára alapozott átalakítása. Ez lehetővé teszi számítógépes lekérdezést.

Lexikográfiai kutatások. A magyar nyelv nagyszótára (20 fő, a becsült költség: 95,4 M Ft) A nagyszótári munkálatok keretében folyt a *b* betűs szócikkek szerkesztése. Folytatódott és 80%-ban befejeződött a *cs* betűs szavak írása. Befejeződött a *d* betűs címszavak kiválogatása. Jelentősen előrehaladt a bibliográfiai adatbázis kiegészítése. Négy új szócikkíró tanítottak be. A tájszótári munkálatok keretében a 2400 szócikk szerkesztése történt meg *t*, *ty* és *v* betűs anyagból, ezzel a szócikkek 85%-ának szerkesztése fejeződött be, és elkészült 3000 szócikk főszerkesztése a *v* betűs anyagrészből. 12 000 szócikk lektorálása fejeződött be a *sz* és *t* betűs anyagból.

Az anyanyelvi nevelés fejlesztése: (0,5 fő + 3 külsős, a becsült költség: 2,9 M Ft) Elkészült a 11. és a 12. évfolyam részére a szövegértés-szövegalkotás integrált tananyag. 2007-ben az új anyanyelvi nevelési programot már 800 iskolában kezdték kipróbálni.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A nyelvtörténeti kutatásokban együttműködtek az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárával, az ELTE Régi Magyar Irodalmi Tanszékével; a finnugrisztikai kutatásokban az MTA Zenetudományi Intézetével és az MTA Néprajzi Kutatóintézetével; az Élőnyelvi vizsgálatok során a Magyarországi Románok Kutatóintézetével, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetével, az ELTE Mai Magyar Nyelvészeti Tanszékével és az SZTE Nyelvtudományi Doktori Iskolájával; a neurolingvisztikai és pszicholingvisztikai kutatásokban az MTA Pszichológiai Kutatóintézetével, a Debreceni Tudományegyetemmel, az SZTE Megismeréstudományi Csoportjával, Alzheimer-kutatócsoportjával, a Démoszthenész Egyesülettel, az ELTE Speciális Gyakorló Óvoda logopédusaival, a Zölderdő Óvodával és a Kőszegi Dr. Nagy László Gyógypedagógiai Intézmény Beszédjavító Általános Iskolájával; a nyelvtechnológiai fejlesztésekben a MorphoLogic Kft-vel, a Szegedi Tudományegyetemmel és a BME Média Oktatási és Kutatási Központtal, a beszédkutatásokban pedig a Nemzetbiztonsági Hivatallal. A MeH Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztály

felkérésére a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájának magyarországi alkalmazásában a beás munkabizottság vezetésével az intézet egyik munkatársát bízták meg.

Lényegében az Elméleti nyelvészeti osztály munkatársai alkotják és működtetik a MTA–ELTE Elméleti Nyelvészet Kihelyezett Intézeti Tanszékét, az Elméleti nyelvészet kutatóképző szakot és doktori programot. Az intézet munkatársai a következő hazai egyetemeken és főiskolákon oktattak: az ELTE BTK; ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar; PPKE; SZTE BTK; BME; Károli Gáspár Református Egyetem; Miskolci Egyetem; Eszterházy Károly Főiskola; Budapesti Kommunikációs Főiskola; Szent István Egyetem; Berzsenyi Dániel Főiskola. 3 munkatárs vezet doktori iskolát, 5 munkatárs pedig doktori programot. Egy munkatárs az Erasmus Kollégiumban vezetőtanár és a Kollégiumi Tanács tagja.

A intézet által szervezett hazai konferenciák, szakmai találkozók: Beszédkutatás 2007, Fonetika és pszicholingvisztika alcímmel. A konferenciák, melyek szervezésében közreműködtek: Nyelvészeti Doktoranduszok 11. Országos Konferenciája, 2007. dec. 6–7., Szeged, A fonológia és a morfológia analógia-alapú formális megközelítése c. OTKA-projektum keretében megrendezett Mókus-konferencia, 2007. szeptember 21–23., részt vettek az I. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia (2007. február 2.) kötetének szerkesztésében. A Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából Az ép beszéd és a sérült beszéd: a gyerekkor, a felnőttkor és az idősor problémái címmel négy kerekasztal-beszélgetést és fórumot szerveztek az SZTE, az ELTE és a Radnóti Miklós Gimnázium munkatársainak közreműködésével. Folytatták a Kísérletes nyelvészet című előadássorozatot, melyen a BME Megismeréstudományi Tanszéke, az MTA Pszichológiai Kutatóintézete és az SZTE Bölcsészkarának munkatársai is előadtak. Az év folyamán az intézet saját munkatársai 47, külső előadók 8, külföldi meghívottak 24 tudományos előadást tartottak.

Országos nyelvészeti tudományos és információs központ működtetése: A *Nyinfo* elektronikus levelező rendszer 2007-ben 555 külső címre továbbított információkat tudományos programokról, konferenciákról, pályázatokról és más aktuális témákról. Az intézeti honlap 2007-ben 726 716 látogatást regisztrált. A Fonetika honlapot frissítették és folyamatosan fejlesztették. A neurolingvisztikai témákban szolgáltató Neuroinfo honlap új publikációkat és munkaanyagokat tett közzé. A Finnugor osztály internetes honlapjára pedig feltették a *Miért uráli (finnugor) nyelv a magyar?* című anyagot, amely a nyelvrokonsággal foglalkozik. Az intézeti könyvtár állománya 2007-ben 450 dokumentummal bővült. Elkészítették a 2007-es gyarapodási listát, ami honlapjukon elektronikusan is hozzáférhető. Bővítették elektronikus szolgáltatásaik körét. Az év során közel 2000 személyes és 6000 on-line látogatót fogadtak. Az Akadémiai Kiadóval együttműködve az intézet ismét sikeres pályázatot hirdetett a megvédett doktori disszertációk kiadására. Nyelvi tanácsadást végeztek levélben, faxon és e-mailben, 352 szakértői véleményt készítettek, tudományos ismeretterjesztést végeztek folyóiratcikkek, rádiós és televíziós szereplések, valamint felkérésre tartott előadások formájában.

Szerkesztőségek: Az intézetben található a *Nyelvtudományi Közlemények*, az *Acta Linguistica Hungarica*, a *Finnugor Világ* és a *Beszédkutatás* szerkesztősége. A munkatársak részt vesznek a következő hazai periodikák szerkesztésében: *Magyar Nyelvőr*, *Nyelvtudomány*, *Névtani Értesítő*, *Modern Nyelvoktatás*, *Beszédgyógyítás*, *Alkalmazott Nyelvtudomány*, a *Studia Uralo-Altaica*, a *Beszédgyógyítás* 2007. évi két száma és a *Nyelvészeti Doktorandusz Füzetek* 5. száma.

Tudományos közélet: Egy munkatársat az MTA levelező tagjává fogadott. Az intézeti munkatársak a következő testületek munkájában vesznek részt: MTA I. Osztálya, MTA Nyelvtudományi Bizottsága, MTA Magyar Nyelvi Bizottsága, MTA Szótári Munkabizottság, MTA Orientalisztikai Bizottsága, Uráli Nyelvészeti Munkabizottság, Nemzetközi Finnugor Kongresszusok Magyar Nemzeti Bizottsága, a 11. Nemzetközi Finnugor Kongresszus szervezőbizottsága, Magyar Nyelvtudományi Társaság választmánya, az OTKA Társadalomtudományi Kollégium, az OTKA Nyelvtudományi Zsűri (elnök), a MAB Nyelvtudományi Bizottsága, az MTA Magyar Tudományosság Külföldön elnöki bizottság, a Nyelvtudományi Bizottság Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottság, az MTA Akusztikai Komplex Bizottsága, valamint a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság. Egy munkatárs az MTA választott közgyűlési doktor képviselője, az SZTE Tudományos Tanácsának tagja és az SZTE Doktori Tanács tagja. Részt vettek az Ország László születésének centenáriumát ünneplő események (Debrecen, Budapest, Szombathely) szervezésében, valamint a „Kiváló Magyar Szótár” verseny lebonyolításában. Egy munkatárs elnyerte az MTA 2007. évi Ifjúsági Díját, két munkatárs pedig Bolyai János Kutatási Ösztöndíjas.

Nemzetközi kapcsolatok: Intézeti munkatárs részvételével folynak a következő nemzetközi projektumok: *A flexible theory of topic and focus movement*. University of California, Los Angeles, USA. *Directions in Derivations* (Olaszországból koordinált); *Vowel harmony in Hungarian: an experimental study*, University of California, Los Angeles, USA; *Society and Lifestyles: Towards Enhancing Social Harmonisation through Knowledge of Subcultural Communities* (SAL – 029013). A Két- és Többsnyelvűségi Program és a DILING projekt együttműködést folytatott a következő intézményekkel: European Bureau for Lesser Used Languages, Dublin, Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning, Ljouwert/Leeuwarden (The Netherlands), Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo, British Academy, London, University of the Basque Country, San Sebastian. Az MTA–ELTE Elméleti nyelvészet tanszék ERASMUS együttműködésben vesz részt a norvégiai Tromsø egyetemével.

Szerkesztések, nemzetközi szakmai együttműködések: A következő nemzetközi periodikákat szerkesztette intézeti munkatárs: a *Theoretical Linguistics* (Mouton de Gruyter) 2007. (33. évf.) 1. száma, az *e-Uralic* (elektronikus uralisztikai folyóirat) és a *The Phonetician* 2007/1-es számát. Intézeti munkatárs az English Association megbízásából elkészítette *The Year's Work in English Studies* c. (Oxford University Press) narratív bibliográfiát *Semantics* c. fejezetét. Résztvesznek a *Language Policy* és a *Sociolinguistic Studies* c. folyóiratok szerkesztő bizottsági munkálataiban, magyar bibliográfiát készítettek a *Sociolinguistica* c. európai évkönyv számára. A *Sociolinguistics Around the World: A Handbook*, Routledge Publishers) számára elkészítették a közép-európai fejezet kéziratát, az *Ethnologue: Languages of the World* c. papír és webes kiadvány számára készítettek cikket a magyarról. Az MTA és a Román Akadémia csereprogramban román nyelvészekkel konzultáltak. Az orosz Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetével (Moszkva) a nganaszan nyelv, az Izsevszki Állami Egyetemmel (Udmurtia) pedig az udmurt nyelvjárás atlasz témájában működtek együtt. Kutatási együttműködés volt a Koblenzi Egyetem (Németország) Számítógépes Nyelvészeti Tanszékével az Uráli Etimológiai Adatbázis témájában, a Ludwig Maximilian Universität-tel (München), az *e-Uralic* internetes periodika kiadásában, az Universität Wien-nel az *Uralic Typological Database* építésében. Közös kutatás folyt Hans-Martin Gärtnerrel (ZAS, Berlin), s Scott Jacksonnal (University of Illinois, Urbana-Champaign és Carlos DeCubával (Stony Brook University, Nagy Britannia.) Vendégkutatók: egy kolozsvári, egy újvidéki és egy potsdami vendégkutató működött közre *Az adverbiumok szintaxisa és szemantikája* c. OTKA projektumban. A nyelvi fejlődés zavarának vizsgálata továbbra is a Purdue Egyetemmel (USA),

Lawrence B. Leonarddal közösen folyik. Egy munkatárs ösztöndíjas tanulmányút keretében 3 hónapot töltött a University College London Antropológia Tanszékén. A Keleti Gyűjtemény kéziratkatalógusa a Magyar Tudományos Akadémia és a Török Tudományos Akadémia közötti együttműködés keretében jött létre. A *Turkologischer Anzeiger* 24 ország együttműködése keretében valósul meg. A dunaszerdahelyi (Szlovákia) Gramma Nyelvi Irodával állandó munkakapcsolatban vannak.

Nemzetközi konferenciák szervezése: Az intézet több munkatársa is részt vett a szervezésben és előadást tartott 8th International Conference on the Structure of Hungarian c. konferencián (New York, 2007. május 24–26.). Több munkatárs is alapító tagként részt vett az International Society for the Study of the Structure of Hungarian (ISSSH) alapítvány létrehozásában. Az intézet volt a fő szervezője a 11th International Conference on Minority Languages nemzetközi konferenciának (2007. július 5–6.) Svéd–magyar (Lund Universitet – Nyelvtudományi Intézet) szintaxiskutatási konferenciasorozatot szerveztek. „Lund-RIL konferencia”: 2007. május 11–12. Szakértői véleményeket készítettek a 17th Sociolinguistics Symposium (2008, Vrije Universiteit, Amsterdam) számára.

Vendégkutatók, részvétel a nemzetközi felsőoktatásban: Intézeti munkatársak vendégkutatóként: a bécsi Kunsthistorisches Museum egyiptomi osztályán, a bécsi *Institut für Südasien-, Tibet- und Buddhismuskunde*-ban, a Bécsi Egyetem Indológia Tanszékén és az *Öst. Akademie der Wissenschaften, Institut für Kultur- und Geistesgeschichte Asiens* könyvtáraiban dolgoztak, oktattak az Universität Wien Finnugor Intézetében (Institut für Europäische und Vergleichende Sprach- und Literaturwissenschaft, Abteilung Finnougristik).

Nemzetközi tudományos közélet: Intézeti munkatársak tagjai a következő nemzetközi társaságoknak: International Committee of Finno-Ugric Congresses, Finno-Ugric Society of Canada, Suomalais-Ugrilainen Seura, Societas Uralo-altaica, International Pragmatics Association, International Association of Phonetic Sciences, Linguistic Society of America, Multilingualism in the world (UNESCO), Mercator Education Network, Conseil d’Orientation Scientifique, Centre Interuniversitaire d’Etudes Hongroises (Egyetemközi Magyar Központ), Sorbonne Nouvelle, Paris 3 Tudományos Tanácsa, International Association of Chinese Linguistics, European Association of Chinese Linguistics. Az intézet tagja az Európai Nyelvi Intézetek Szövetségének (EFNIL), és magyar delegátust ad az ESFRI (European Strategy Forum on Research Infrastructure, Working Group in Social Sciences and Humanities) számára.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Hazai pályázatok: Az *Adverbiumok szintaxisa és szemantikája* c. TS 49873 sz. OTKA projektum a lezárásához érkezett. A 2007-ben elkészült angol nyelvű zárókötet tanulmányainak a lektorálása folyik. A 2008. 06. 30-i zárásiig elkészül a bibliográfia és a kötet bevezetője is. Az alapkutatások eredményei hasznosíthatók a nyelvoktatásban és a számítógépes fordításban.

A fonológia és a morfológia analógia-alapú formális megközelítése c. K-49327 sz. OTKA pályázatban az analógiás viszonyoknak, a paradigmikus hiánynak és a jelenségek gradualitásának vizsgálata folyt. Az eredményeket rangos nemzetközi konferenciákon mutatták be. Az F68139 sz., *Interpretáció, diskurzusszerkezet és intonáció* c. OTKA-kutatást megkezdték. Egy OTKA posztdoktori ösztöndíjas és két Bolyai ösztöndíjas tervének megfelelően dolgozik.

A munkatársak részt vesznek a *Tudásmenedzsment eszköz kifejlesztése az európai büniülőző szervezetek számára* c. (NKFP-00024/2005), valamint az önszervező tanulási módszereken alapuló természetes nyelvi modellek kiépítésével foglalkozó *Nyelvbányász* c. (NKFP 2/051/2004) projektumban. Az utóbbiban az emberi tanulásra és a mesterséges nyelvtanok elsajátítására vonatkozó eredményeket tekintették át, és végeztek saját kísérletet is többek között arra vonatkozóan, miképpen lehet tanítókörpuszokat generálni, és kidolgoztak ilyen programokat.

A *középmagyar kor történeti nyelvtana*, T 48867 sz. OTKA-pályázatról. Eredményesen folynak a *nganaszan nyelv számítógépes morfológiai vizsgálata* c. OTKA projektum, és a *Permi nyelvészeti adatbázisok*, c. OTKA projektumok és a *Schmidt Éva-könyvtár publikálásához többszörösen elnyert NKA-támogatás*. A *Magyarországi kisebbségi nyelvi kutatóhálózat létrehozása* c. NKFP-projektum keretében a Nyelvtudományi Intézet, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, az ELTE BTK Germanisztikai Intézet és a PTE Romológia Tanszék alkot kutatóhálózatot. Sikeresen folyik a *Budapesti Szociolingvisztikai Interjú* c. OTKA kutatás. Közreműködőként részt vettek az OTKA 68061 sz. *Osztyák mondattani tanulmányok* c. kutatás és az OTKA 68989 sz. *Sermones compilati* c. pályázatban. Megkezdődött a *rekurzivitás interdiszciplináris vizsgálata a nyelvben* c. 72461 sz. OTKA projektum az MTA Pszichológiai Kutatóintézetével és a DTE Általános nyelvészeti tanszékével közösen. Az MTA Elnöki kerete támogatásával (700 E Ft) megjelent a *mellérendelés és az ellipszis nyelvtana a magyarban* című könyv. (Tinta Könykiadó, Budapest 2007.)

Sikeresen lezárult pályázatok: A NKFP 2/008/2004 projekt keretében elkészült a magyar–angol gépi fordítórendszer első verziója. A sikeres lezárásban jelentős szerepe volt az MTA Elnöki Keret támogatásának (14,5 M Ft). A *Magyar ontológia építése és alkalmazása információkinyerő rendszerekben* c. GVOP-2004-3.1.1. projekt keretében elkészült a Magyar WordNet rendszer. A *Strukturális magyar nyelvtan IV – A lexikon szerkezete* c. T 042687 sz. OTKA-projektum eredményei az Akadémiai kiadónál fognak megjelenni. Intézeti munkatársak a Sulinova Kht.-vel együttműködésben a HEFOP 3.1.1. *Integrált Szövegalkotás és Szövegértés* programjának nyelvtani és kommunikációs moduljait készítették el. Az ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai és Dialektológiai Tanszékével és az MTA Zenetudományi Intézetével közös NKFP projektum volt a *magyar nyelvváltozatok geolingvisztikai kutatása* – eredménye: archív nyelvjárási hangfelvételek digitális megjelentetése.

Nemzetközi pályázatok: A *Diversity of Linguistic Otherness* (DILING) – FP6 SSA: A nyolc közép-kelet-európai ország együttműködésével zajló DILING projektben multidiszciplináris megközelítésből feltérképezik a régió nyelvi kisebbségeinek helyzetét és ismertté teszik az eredményeket. Hangsúlyt kap a nyelvi változás, a nyelvcsere, nyelvmegtartás, ill. a nyelvi revitalizáció tudományos és politikailag releváns szempontjainak vizsgálata is. Az MTA Elnöki Keretnek a *nemzetközi kutatási pályázatok eredményességének elősegítésére* vonatkozó, 2,1 M Ft támogatásból 1,4 M Ft támogatást nyertek a *DILING-projektum ICML11 konferencián megtartott, pre-conference workshopjához* annak érdekében, hogy az egyes országok kisebbségkutatással vagy egyes, konkrét kisebbségeivel kapcsolatos tudományos eredményeit a többi projektrésztvevő is megismerje. A támogatás terhére angol nyelvű kötetet is megjelentetnek, amely tartalmazza a nemzetközi tanácsadó-szakértői testület tagjainak tanulmányait és az országtanulmányokat.

Az MTA Elnöki Keret fent említett, a *nemzetközi kutatási pályázatok eredményességének elősegítésére* vonatkozó támogatásából további 700 E Ft felhasználásával, valamint az Elnöki

Keretnek az EU 7. Kutatási Keretprogramjában történő, sikeres pályázati részvétel elősegítésére vonatkozó támogatása (308 E Ft) segítségével elkezdődött a CLARIN (*Common Language Resources Infrastructure*) nyelvtechnológiai infrastruktúrafejlesztő projekt az EU 7. Keretprogram Infrastruktúrafejlesztő programjában. Az Elnöki Keretből elnyert támogatásokból a projekt nemzetközi előkészítésére irányuló rendezvényeket és a megbeszélésekre történő utazásokat segítő támogatás nagyon sikeres volt, mivel a 32 konzorciumi tagot számláló összeurópai projekt 4,1 M Euró támogatást nyert el három évre.

Az MTA fiatal kutatóinak az EU 7. keretprogramjával kapcsolatos támogatására kiírt pályázaton az Intézet egy fiatal munkatársa nyert támogatást. 2007. december 1-jén megkezdődött a XEROX kutatóközpontja által vezetett CACAO projekt a könyvtári digitális katalógus rendszerek többnyelvi elérésére, az *eContentPlus* programban. Részt vesz benne az OSZK kebelén belül működő Magyar Elektronikus Könyvtár is.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Bánréti Z: A mellérendelés és az ellipszis nyelvtan a magyarban, Tinta Könyvkiadó, Budapest, 201 (2007)
2. Bánréti Z: When the grammatical principle of agreement is itself restricted in agrammatism, *Brain and Language* 103 (1–2): 35–37 (2007)
3. Bartha Cs (ed.): Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében, Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 343 (2007)
4. Gerstner K: Über den mutmaßlichen Zusammenhang zwischen Herkunft und lexikologischer Position im ungarischen Wortschatz, in: *Language and Identity in the Finno-Ugric World* (Ed. Blokland R, Hasselblatt C), Shaker Publishing, Maastricht, 64–75 (2007)
5. Gósy M: Alternative organisation of speech perception deficits in children, *Journal of Clinical Linguistics and Phonetics* 21: 909–917 (2007)
6. Gósy M: Speech perception processing in first and second language in bilinguals and L2 learners, in: *The mental lexicon of second language learning* (Ed. Singleton D), Cambridge University Press, 39–59 (2007)
7. Gósy M (ed.): Beszédszlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv-elsajátításban, Nikol, Budapest, 350 (2007)
8. Kenesei I: Semiwords and affixoids. The territory between word and affix, *Acta Linguistica Hungarica* 54: 263–293 (2007)
9. Lukács Á, Pléh Cs, Racsmány M: Spatial language in Williams syndrome: evidence for a special interaction? *Journal of Child Language* 34(2): 311–343 (2007)
10. Lukács Á, Pléh Cs, Racsmány M: Megismerés és nyelv: a téri kifejezések vizsgálatának új lehetőségei, in: *A fejlődés zavarai és diagnosztikai módszerei* (Ed. Racsmány M), Akadémiai Kiadó, Budapest, 84–105 (2007)
11. Olasz G: Mássalhangzó-kapcsolódások a magyar beszédben, Tinta Könyvkiadó, Budapest, 260 (2007)
12. Pajzs J, Pálfi LL: Das Akademiewörterbuch lebt! Die monolinguale Lexikographie in Ungarn von den Anfängen bis zur Gegenwart unter besonderer Berücksichtigung des neuen Akademiewörterbuchs, *International Journal of Lexicography* 20(4): 369–391 (2007)

13. Simon R (ed.): Beszámoló a volgai bolgárok földjén tett utazásról, Corvina Kiadó, Budapest, 107 (2007)
14. Siptár P, Törkenczy M: The Phonology of Hungarian, Második, javított kiadás. Oxford University Press, 323 (2007)
15. Surányi B: Focus structure and the interpretation of multiple questions, in: On Information Structure. Meaning and Form (Ed. Schwabe K, Winkler S), John Benjamins, Amsterdam, 229–253 (2007)
16. Surányi B: On Phase Extension and head movement, Theoretical Linguistics 33(1): 121–132 (2007)
17. Szalai A: Egységesség? Változatosság? A cigány kisebbség és a nyelvi sokféleség, Nyelvtudományi Közlemények 103: 163–204 (2006, megjelent 2007-ben)
18. Takács G: Consonantal and Lexical Reconstruction of Afro-Asiatic, in: „From Beyond the Mediterranean” – Akten des 7. Internationalen Semitohamitistenkongresses (VII. ISHaK) (Ed. Voigt RM), Shaker Verlag, Aachen, 115–149 (2007)
19. Varasdi K, Gyarmathy Zs, Simonyi A et al.: Outlines of a model of General Ontology, Acta Cybernetica 18(2): 341–354 (2007)
20. Váradi T: NP Modification Structures in Parallel Corpora In: Incorporating Corpora. The Linguist and the Translator (Ed. Anderman G, Rogers M), Multilingual Matters, Clevedon/Buffalo/Toronto, 168–187 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Nyelvtudományi Intézet

Átlagléttség ¹ :	129	Ebből kutató ² :	96
PhD, kandidátus: 26	MTA doktora: 11	levelező tag: 1	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			24
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			237
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			202
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 37	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	13
tanulmánykötetben	magyarul: 39	idegen nyelven:	26
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
recenzió	magyarul: 26	idegen nyelven:	1
összes hivatkozás száma ⁶ : 808	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		808
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 3	idegen nyelven:	1
egyéb kötet ⁸	magyarul: 3	idegen nyelven:	2
szerkesztett kötet	magyarul: 4	idegen nyelven:	2
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 8	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 1	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 80	poszterek száma:		14
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 122	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 13	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		5
Hazai tud. bizottsági tagság: 43	Hazai tud. bizottsági elnökség:		4
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			41
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 25	Doktori iskolát vezetőik száma:		3
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 89	Gyakorlati kurzusok száma:		188
TDK munkát készítő hallgatók száma: 14	Diplomamunkát: 77	PhD-t:	47
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			8186
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :		441,1	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 6	Teljes saját bevétel:	65,1	MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			13
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		46	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			7
NKFP: 7	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	11	MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	10	MFt
Egyéb: 1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	2	MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			2
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0,9	MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

PSZICHOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET

1132 Budapest, Victor Hugo u. 18–22., 1138 Budapest, Pf. 239.

Telefon: 239–6726, Fax: 239–6727

e-mail: czigler@cogpsyphy.hu, honlap: www.mtapi.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatómunka fő irányai a következők voltak: a társas tudás és megismerés, a szociális reprezentáció és a narratív identitás kognitív, illetve érzelmi összetevőinek kvalitatív elemzése; a történelmi, élettörténeti és irodalmi elbeszélések narratív pszichológiai vizsgálata; a szubjektív időélmény szerkezetének tanulmányozása; a pszichológia történetével kapcsolatos interdiszciplináris elemzések; az előítéletek és a pszichoszomatikus zavarok társadalomlélektani hátterét, a droghasználók társadalmi beilleszkedését, valamint a versengés időskori és fiatalkori jellemzőit nemzetközi összehasonlításban feltáró kutatások; a csecsemőkori kognitív fejlődésre és tanulási folyamatokra, a nyelvi feldolgozás fejlődési és szerzett zavaraira, a pszichés folyamatok idegrendszeri mechanizmusára és agyi funkcionális állapotváltozásaira, az idős és fiatal korra jellemző percepciók folyamatokra vonatkozó vizsgálatok.

Az intézet továbbra is a pszichológiai kutatások legfontosabb bázisa és integratív központja Magyarországon. Szorosan együttműködik más – elsősorban pszichológiai, valamint orvostudományi, informatikai, pedagógiai és társadalomtudományi területeken lévő – hazai kutatóhelyekkel (egyetemekkel, akadémiai és más kutatóintézetekkel, illetve kutatócsoportokkal). Változatlanul igen jelentős az intézet szerepe a hazai pszichológiai felsőoktatásban (alapképzésben és doktori képzésben). Az intézet tevékenységében meghatározó szerepet játszanak a nemzetközi kapcsolatok (közös kutatások, nemzetközi pályázatokban való részvétel).

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Kognitív pszichológiai és pszichofiziológiai kutatások

Becsült intézeti ráfordítás: 109,350 M Ft + 12 M Ft (OTKA). Pályázati forrás összege: 62,700 M Ft (EU 6) + 10 M Ft (PECS). A kutatásokban az intézet kutatói közül 18 fő vett részt.

Kimutatták, hogy a látás területén is működik olyan emlékezeti rendszer, mely nem csupán a változásokra, hanem a szabályszerűtől eltérő környezeti eseményekre érzékeny. Ennek az emlékezeti rendszernek a megnyilvánulását az agyi elektromos működésekben azonosították, mint a fej hátsó területei felett megjelenő hullámformát. A kísérletekkel igazolták, hogy e hullámforma megjelenése nem köthető pusztán alacsony szintű folyamatokhoz, mint amilyen az ingerek ismétlődéséből adódó érzékenység-csökkenés.

Kísérletileg optimalizálták az ingerparamétereket a Nemzetközi Úrállomáson, a súlytalanság körülményei között folytatandó, a téri tájékozódás és újdonságészlelés agyi elektromos folyamatait vizsgáló kísérlethez.

A nyelvi feldolgozásban kevésbé ismert integrációs folyamatok kutatásának területén viselkedéses és elektrofiziológiai módszerekkel (spontán EEG és eseményhez kötött agyi potenciálok) megállapították, hogy a szóhangsúly feldolgozását az aktuális akusztikai tulajdonságok és a hosszútávon tárolt hangszívmintázat reprezentációja együtt határozza meg.

Pszichoaktív élvezeti szerek (alkohol, nikotin) kis adagjainak hatását tekintve megállapították, hogy míg hagyományos EEG-elemző módszerekkel értékelhető változás nem volt kimutatható, a „komplexitás-elemzéssel” már kis adagok szignifikáns (szinkronizációt befolyásoló) hatása is megfigyelhető volt. A számolási művelet alatt bekövetkező szinkronizáció-csökkenést nikotin ellenkező irányban befolyásolta, míg alkoholnak nem volt ilyen hatása. Az új, meglepő ingerekre adott, kiváltott potenciál komponensekkel mérhető reakciót, azaz az erre irányuló feldolgozási kapacitást alkohol dóziszfüggően csökkentette.

Megállapították, hogy az életkor növekedésével a megoldandó feladat nehézsége akkor okoz legfeltűnőbb teljesítmény-csökkenést, amikor feltehetőleg több, egymással párhuzamosan folyó feldolgozási folyamat „torlódása” következik be. Amíg ilyen „torlódás” nem alakul ki, az idős személyek jól kompenzálhatják az életkor emelkedésével bekövetkező teljesítménycsökkenést.

Alzheimer-betegeken megfigyelték, hogy már a betegség korai fázisában olyan EEG-komplexitás változások következnek be, melyek – irodalmi adatokkal csak részben egyezően – már ebben a stádiumban mind a rövid, mind pedig a hosszabb idegrendszeri kapcsolatok hatékonyságának kifejezett csökkenésére utalnak. E betegcsoportban – egészséges személyekkel összehasonlítva – számolási feladat elvégzését követően sem volt megfigyelhető az a fokozott, távoli idegrendszeri területek összekapcsolódására utaló változás, mely a feladat végrehajtását igényelte.

Krónikusan implantált szabadon mozgó macskán kérgi elvezetésekben vizsgálták az akusztikus kiváltott válaszok és az akusztikus szenzoros emlékezet indikátoraként használt eltérési negativitás (MMN) kérgi generátorait ébrenlétben, természetes alvásban és ketamin-xylazin narkózisban. Megállapították, hogy természetes alvásban és narkózisban az akusztikus válaszok nagy különbséget mutatnak egymáshoz képest. Következtetések szerint csak megfelelő körültekintéssel modellezhető a vizsgált típusú narkózissal a természetes alvás

Gyógyszerrezisztens epilepsziás betegeken vizsgálták szubdurális szalag és rács elektródával, valamint intrakortikális rétegelektrodával a kérgi elektromos ingerlés hatására megfigyelhető elektrofiziológiai változásokat, különös tekintettel a hiperpolarizációs mechanizmusokra. Megállapították, hogy az ingerléstől számított 150-500 ms-os intervallumban hiperpolarizációs áram váltható ki a középső kérgi rétegekben. Ezzel egyidejűleg az oszcillációs teljesítmény is lecsökken a kéreg csaknem teljes mélységében, továbbá a kéreg felszínén jelentős kiterjedésű negativitás mérhető. Hasonló hiperpolarizációs folyamatokat figyeltünk meg emberen a lassú alvási oszcilláció inaktív fázisában. Az eredmények szerint a kérgi elektromos ingerlés jelentős agyterületre terjedő hiperpolarizációs folyamatot indít el,

mely hasonló az alvási oszcilláció inaktív fázisához. A megfelelően alkalmazott kiváltott hiperpolarizáció, fontos terápiás lépés lehet a rohamok megelőzésében.

Temporális lebeny epilepsziás betegek műtétje során a hippocampális formációból 24 kontaktusú mikroelektrodával, a temporális kérgi területekről mért spontán és áramingerrel kiváltott epilepsziás tüskék tulajdonságait vizsgálva igazolták, hogy az emberi hippocampális formációban altatásban is megjelennek magas frekvenciás oszcillációk a tüskékhez kapcsolódva. A tüskék, és a magas frekvenciás aktivitás kiválthatóak kérgi ingerléssel, aminek fontos szerepe lehet a tüskék genezisében.

Szociálpszichológiai, narratológiai, kulturális pszichológiai és addiktológiai kutatások

Becsült intézeti ráfordítás: 119,017 M Ft. Pályázati forrás összege: 1,537 M Ft (ESF) 12 M Ft (OTKA) + 10 M Ft (NKFP). A kutatásokban az intézet kutatói közül 13 fő vett részt.

A pszichoanalízis eszmetörténeti és tudásszociológiai hátterét feltáró vizsgálódássorozat keretében Bécsben végzett levéltári és könyvtári kutatások alapján feltárták és elemezték a „háborús neurózisokkal” kapcsolatos, első világháború alatti pszichoanalitikus és pszichiátriai koncepciókat és módszereket. Londoni levéltári kutatások során megtalálták Sigmund Freud és Ferenczi Sándor kéziratok levelezését; megkezdték a levelezés számítógépre átirását, elemzését és publikálásra előkészítését. A pszichoanalízis történetével kapcsolatos eddigi munkákat tanulmánykötetben foglalták össze. Folytatódott a pszichoanalízis budapesti iskolájának női analitikusairól szóló kutatás: az elsődleges és másodlagos irodalom összegyűjtése és feldolgozása. Az anyaggyűjtés kiegészült a tanítványokkal, kortársakkal és hozzátartozókkal készített további interjúkkal.

Az ebben az évben elindult gyógyító folyamattal kapcsolatos élmények fenomenológiai vizsgálata keretében drámaterápiás elveken nyugvó pályaszocializációs-kommunikációs módszer került kidolgozásra és tesztelésre pszichológus- és orvostanhallgatók csoportjaival.

Középiskolások versengéssel kapcsolatos szociális reprezentációjának vizsgálata feltárta, hogy a versengés reprezentációjának legcentrálisabb eleme a versengés pozitív kimenetele, a győzelem, melyet a küzdelem és a vereség követ. A közgazdasági tanulmányokat folytató és nem folytató diákok összehasonlításából kiderül, hogy a gazdasági fogalmak mindkét csoportban hasonló mértékben, és ritkán szerepeltek, viszont azok, akik részesültek közgazdasági képzésben gyakrabban hangsúlyozzák a versengés pozitív oldalát és ritkábban a negatívakat. A közgazdasági képzésben részesültek csoport-versengéssel kapcsolatos szociális reprezentációja – meglepő módon – alacsonyabb kognitív szervezettséget és konzisztenciát mutat. A nemi különbségek elemzése alapján a fiúk reprezentációjának szervezettebb részét képezik a versengés pozitív kimenetelével kapcsolatos fogalmak (pl. győzelem), mint a lányok esetében.

Belga, kínai, magyar és orosz közgazdasági és üzleti tanulmányokat folytató egyetemisták versengéshez fűződő személyes és általános attitűdjének, valamint a gazdasági versengés percepciójának a feltárása szerint a személyes versengést a kínaiak szeretik a legkevésbé, a másik három nemzet tagjai közel hasonlóan szeretnek versengeni. A versengés gazdasági szerepével kapcsolatban a magyar válaszadók bizonyultak a legpragmatikusabbnak, vagyis a versengésben a legfontosabbnak a végső eredményt tekintették, míg a kínaiak, oroszok és

belgák mind a folyamatra és a részvételre helyezték a nagyobb hangsúlyt a versengés során. A magyar egyetemisták rendelkeztek a gazdaságilag hasznos versengés legcinikusabb megítélésével. Ugyancsak a magyar válaszadók bizonyultak a leginkább „szociáldarwinistának” (a versengés az erőket jutalmazza, bizonyos társadalmi csoportokat a perifériára szorít).

A narratív pszichológiai kutatási területen a pszichológiai perspektíva vizsgálatára került sor. A vizsgálat résztvevői interperszonális cselekvéseket leíró mondatokat olvastak, majd pedig erre vonatkozó kérdéseket válaszoltak meg. Az eredmények alapján megállapítottuk, hogy a pszichológiai perspektíva az interperszonális igék jelentésének jelentős meghatározója. A pszichológiai perspektíva hatással volt a mondat alanyával érzett empátia szintjére, illetve az empátia közvetítésével a diszpozíciós és a szituációs attribúció alakulására is. Hatását nagymértékben befolyásolta az interperszonális cselekvésben résztvevő személyek nemzeti hovatartozása.

Megállapítást nyert, hogy a narratív értékelések előfordulásának mennyisége hatással van az érzelmi tapasztalat észlelt minőségére. A vizsgálatban a résztvevők rövid történeteket olvastak, majd pedig az elbeszélő által átélt érzelmi intenzitásra vonatkozó kérdéseket válaszoltak meg. A narratív értékelés hatása az érzelmi tapasztalat összes faktorára hatással volt, a kifejezés faktor esetében az is kimutatható volt, hogy az értékelések előfordulása nagyobb mértékben befolyásolta a jelenbeli állapot észlelését, mint a múltbeli állapot észlelését.

XX. századi magyar regények érzelmi minőségeinek elemzésében megállapítást nyert, hogy a külső csoportoknak tulajdonított érzelmek elsősorban alapérzelem jellegűek, míg a saját, magyar csoportnál nagyobb számban jelennek meg szociális érzelmek. Magyar általános iskolai történelemkönyvek 16 történelmi eseményt bemutató idősoros szövegmintájának elemzéséből kiderült, hogy a saját, magyar csoport ágenciája a negatív eseményekben alacsony szinten jelenik meg.

A szubjektív időélmény korrelációs validitási vizsgálatai során normál személyekkel végzett kutatásban megállapítást nyert, hogy az elbeszélések konkrét tartalmától függetlenül, a depresszióra hajló normál személyek több meglassult időélményre való utalást tettek, és több, a távoli jövőre utaló spontán említést tettek; az impulzivitásra hajló személyek esetében a kezdetre és a közeljövőre való utalások bizonyultak szignifikánsan gyakoribbnak; a magas koherenciaérzékkel rendelkező személyek több konkrét időpontot említettek.

A traumatikus énelbeszélések a normál életeseményekről szóló énelbeszélések idői szerkezetének különbségével kapcsolatban megállapítást nyert, hogy a feldolgozottak tekinthető traumákról az emberek a naptári időtengelyt szekvenciálisan követve számolnak be, míg a jelenben is ható traumatikus események elmesélése során előre-hátra mozognak az időtengelyen, a régmúlttól a jelenen át a jövőig. Egy nem várt fejleménye volt ennek a szisztematikus elemzésnek, hogy a módszer segítségével formai jegyek alapján kiszűrhetőek az ún. áltraumas események.

A kábítószer-élvezettel kapcsolatos kutatásokban kirekesztett társadalmi helyzetű személyek interjúi alapján feltárássá kerültek azok a fordulópontok, és a fordulópontokhoz tartozó személyes döntéshozó és felelősségvállaló funkciók (ágencia), melyek a hatékony társadalmi

segítés alapjai lehetnek. Folytattunk az elsősorban injekciós droghasználókkal kapcsolatos kutatásainkat: a problémaviselkedések és az arra adott segítői – intézményes - válaszok feltárását és illeszkedését. Az intravénás droghasználókkal készített interjúk elemzése során meghatározásra kerültek az ágencia grammatikai markerei. Megtörtént ezeknek a NooJ programban való alkalmazása.

Fejlődépszichológiai és fejlődés-pszichofiziológiai kutatások

Becsült intézeti ráfordítás: 86,365 M Ft. Pályázati forrás összege: 31,255 M Ft (EU 6) +7,8 M Ft (OTKA). A kutatásokban az intézet kutatói közül 14 fő vett részt.

Megállapították, hogy újszülött csecsemők a hangkörnyezetből kiemelkedő újdonság ingereket három hangtulajdonság alapján detektálnak: 1) széles spektrum, 2) kiemelkedő hangerősség és 3) a hangkategória nagyszabású változása (pl. harmonikus környezetben zaj hang). Ezek alapján valószínűsíthető, hogy a szenzoros kategorizáció velünk született idegrendszeri folyamatokra épül. Ugyanakkor, felnőttekkel összehasonlítva újszülöttek hang-feldolgozással kapcsolatos agyi elektromos tevékenységét, szembevetve, hogy a korai tanulás eredményeképpen az elsődleges hangtulajdonságoknak az ingerfeldolgozásban betöltött szerepe csökken, miközben a kategorikus feldolgozás finomodik, és jelentősen felgyorsul. Ezen túlmenően igazolták, hogy felnőttekhez hasonlóan, újszülött csecsemők is automatikusan detektálják a hangsorban előforduló rövid, periodikusan ismétlődő mintázatokat. Ez lehetőséget nyújt szenzoros egységek kiemelésére a beérkező hangjelből.

Kimutatták, hogy a mintázat-feldolgozás fejlődése az élet első évében a legkritikusabb, illetve ezek alapfolyamatai igen sérülékenyek. A feldolgozást modellező kísérletek lényeges eltérést mutattak ki a magyar és angol gyerekek hangsúlymintázat-tanulásában és a hallási feldolgozásban bekövetkező változásokban. Ezzel elsőként sikerült kimutatni az anyanyelv hangsúlyjellemzőinek az elemi akusztikai feldolgozásra való visszahatását.

Új eredmények születtek nemzetközi összehasonlító vizsgálatban a beszédészlelésben szerepet játszó, és a nyelvi fejlődést meghatározó jellemzők eltérésében egyes nyelvek között. E vizsgálatban egységes protokoll alapján többszáz gyermek olvasási és más megismerő (kognitív) teljesítményét mérték fel. A négy európai nyelv alapján kialakított közös vizsgálati eljárás során született új elektrofiziológiai eredmények a genetikai eltérések egybevetésével merőben új lehetőséget adnak majd a diszlexia mélyebb megismerésére.

Hat európai nyelven olvasni tanuló gyerekek nyelvi képességeinek kutatása során kidolgozásra került egy új internetes kérdőívrendszer. Ezzel a gyengén olvasó, illetve fejlődési diszlexiával küzdő gyermekek szakmai és intézményes támogatási rendszere felmérhető, ennek alapján egységes EU-ajánlásra kerülhet sor.

A késői beiskolázás pszichológiai hátterét és társadalmi, oktatási következményeit feltáró kutatás során megerősítették azt a hipotézist, hogy a késői beiskolázás elmélyíti az oktatási szakadékot, mert társadalmilag meghatározott mintázatot mutat, és társadalmilag meghatározott következményekkel jár; továbbá nem kínál elfogadható megoldást az óvoda-iskola átmenet nehézségeire, különösen a hátrányos helyzetű, roma gyerekek számára.

A „természetes pedagógia” elméletében kialakították az alapfeltételezéseket. Eszerint e kommunikációs rendszer a) implicit, b) relevanciát magában hordozó; c) inferencián alapuló és utánpótlást használ; d) jelzőingerek által vezérelt e) két kommunikáló fél részéről egymást kiegészítő adaptációkat hordoz. A rendszer az új és releváns kulturális ismeretek gyors és hatékony átadását egyedülálló módon szolgálja. E definíciót kísérletes eredményeik támasztják alá.

Kutya és csecsemő összehasonlító vizsgálatokkal a megfigyeléses tanulás terén sikerült kimutatni, hogy míg a pedagógiai kommunikációval tanító modell jelenléte a tanulás eredményét csecsemőknél nem befolyásolja (megoldják a feladatot akkor is, ha a modell már nincs jelen), addig kutyáknál kimutatható, hogy a tanító modell jelenléte facilitálja a feladat megoldását. Ezek a korábbi vizsgálatok mind olyan helyzetben történtek azonban, ahol a kísérleti felállásban a modell célélérési hatékonysága a megfigyelő számára homályos, átláthatatlan volt. Csecsemők esetén abban az esetben tűnt csak el a megfigyelt átláthatatlan akció utánpótlása, amikor a bemutató során a bemutató személy nem használta a tanító jegyeket és az alanyak háttal állt, vagyis a helyzet megfeleltethető volt egy véletlenszerű megfigyeléses helyzetnek. A teszt során pedig nem volt jelen. Ilyenkor a csecsemők nem megoldás módszerét, hanem a jutalom helyét tanulják meg, választásukra pedig nem hat a bemutató személy jelenléte. Ez a jelleg a kulturális tudás elemeire sokszor érvényes, a tanító a tudás átadásánál csak a kutyák esetében fontos, a csecsemőknél a jelenléte hiányában is megtörténik a bemutatott esemény tanulása.

A csecsemőkori temperamentum és kötődés háttérben álló genetikai és környezeti tényezők kutatásának területén a korábbi eredmények kiterjesztéseként a Budapesti Családvizsgálat mintájában kimutatták, hogy a katekol-O-metiltranszferáz (COMT) gén Val158Met polimorfizmusa módosítja D4 dopamin receptor (DRD4) gén, az anyai viselkedés és a csecsemő kötődési viselkedése közötti kapcsolatot. A gén-gén-környezet (GxGxE) interakció lényege, hogy a dezorganizált kötődés rizikófaktorainak (DRD4 7-szeres ismétlődésű változat és atipikus anyai viselkedés) jelenléte dacára, a COMT gén Val allélját hordozó csecsemők közt szignifikánsan alacsonyabb a dezorganizált kötődési viselkedés előfordulása, vagyis a COMT Val allél védőfaktoraként tekinthető.

Gyermekpszichiátriai zavarokban végzett genetikai asszociációvizsgálatokban a dopaminerg polimorfizmusokat elemezték az ADHD kezelésében alkalmazott metilfenidát (Ritalin) hatékonyságára. A DRD4 és a DAT1 gének vizsgált polimorfizmusai nem befolyásolták a gyógyszerhatást, ám kimutattuk a COMT Val158Met polimorfizmus összefüggését a metilfenidát hatással: a Val allél jelenlétében a gyógyszer szignifikáns javulást eredményezett a tünetekben.

A diszlexia és az ADHD (figyelemzavar/hiperaktivitás) kapcsolatának vizsgálata mutatja, hogy a szocio-kulturális háttér erősen befolyásolja az ADHD tüneteit. Tehetségesek esetében ez fokozottan jelentkezik. A szocio-kulturális hátránynak a tehetségesek fejlődésében jelentkező hatásainak vizsgálata végső szakaszában kidolgozásra került olyan internet alapú program, amely a korábban kidolgozott Kognitív Profil Teszt mindenki által szabadon elérhető változata. A vizsgálati eredmények szerint az alulteljesítés sajátos képesség-strukturával azonosítható: alacsony szintű verbalitás, globális megközelítés az elemző gondolkodás háttérbe szorulása, vizuális feldolgozás előnye. Az alulteljesítés csökkentésében sikeresen alkalmaztak a szakemberek olyan alternatív módszereket, mint a vizualizáció és a szerepjáték.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Felsőoktatási részvétel

Az intézet 2007-ben is jelentős szerepet töltött be a magyarországi pszichológusképzésben és a pszichológia posztgraduális oktatásában. Közös oktatási egysége a Pécsi Tudományegyetemmel a Szociálpszichológiai Tanszék, az ELTE PPK keretében pedig a Pszichofiziológiai Központ. Ezeken az egyetemeken, valamint a Szegedi Tudományegyetemen az intézet munkatársai részt vesznek a pszichológus alapképzésben is. Oktató munkát végeznek intézeti munkatársak a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai Karán. Az ELTE PPK, a PTE BTK és a DE BTK pszichológiai doktori iskolájának számos vezető tanára egyben az intézet munkatársa is (az utóbbi kettőben doktori iskola vezető). Munkatársaink részt vesznek továbbá az ELTE TTK-n, a Semmelweis Egyetemen, a PPKE Információs Technológia Kara és a Budapest Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Kognitív Tudományi Tanszékén folyó doktori képzésben is. A fenti együttműködések keretében az intézet lehetőséget teremtett doktori témák kidolgozására; számos PhD-hallgató az intézetben végzi kutatómunkáját. Számos egyéb graduális és posztgraduális programban is tartanak az intézet munkatársai pszichológiai kurzusokat, a Pécsi Tudományegyetemen (irodalomelméleti képzés, művészetterapeuta-képzés); az ELTE TTK-n (etológus-képzés).

Tudományos együttműködés

Az intézet számos hazai intézménnyel működik együtt különféle kutatási témákban. Fő partnerei közé tartozik:

Agyérbetegek Országos Központja, Budapest; Budai Gyermekkorház Epilepszia Centrum (közös kutatások); Debreceni Egyetem (közös kutatások, intézményes részvétel az oktatásban, [PhD szinten is]), Debreceni Egyetem Orvos és Egészségtudományi Centrum Magatartástudományi Intézet; ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Beszédjavító Intézet, ELTE IK, Informatikai Tanszék, ELTE PPK Pszichológiai Intézet; Frédéric Joliot-Curie Országos Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutatóintézet, Nem-ionizáló Sugárzások Osztálya (közös kutatások); Kísérletes Állattani és Neurobiológia Tanszék, Pécsi Tudományegyetem (közös kutatások); Magyar Pszichoanalitikus Egyesület; MÁV Kórház Rendelőintézete, Neurológiai Osztály; MTA Nyelvtudományi Intézet; MTA Szociológiai Kutató Intézet; Pécsi Tudományegyetem BTK Pszichológiai Intézet (közös kutatások, intézményes részvétel az oktatásban, [PhD szinten is]); PTE OEC ÁOK Neurológiai Klinika, Pécs; Rókus Kórház és Intézményei, Budapest; SE ÁOK Neurológiai Klinika, Budapest, SE ÁOK Pszichiátriai Klinika, Budapest, SE Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és Pathobiokémiai Intézet Molekuláris Genetikai csoportja, SE, 1.sz Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika, SE, 2.sz. Gyermekklinika; SZTE Pszichológia Tanszék; SZTE Neveléstudományi Tanszék; Vadaskert Gyermekpszichiátriai Kórház és Szakambulanciával; Virtuális kutatóhálózat: Info-Humanica

Nemzetközi kapcsolatok — tudományos együttműködés

Brunel University, Department of Human Sciences, London, Anglia; Cognitive and Biological Psychology, Institut für Psychologie, Universität Leipzig (Erich Schröger); Delaware Water Gap Science Institute, Bangor, USA; Department of Neurology, Oasi Institute, Troina, Sleep Research center, Italy; Department of Neuroscience, Albert Einstein

College of Medicine (Elyse Sussman); Department of Psychiatry and Clinical Psychobiology, University of Barcelona (Carles Escera); Department of Psychology, University of Helsinki (Risto Näätänen); European Space Agency (ESA); European Space Research and Technology Centre (ESTEC); Faculty of Science, University of Plymouth (Susan Denham); Garber, I. Department of Economic Sociology, Saratov State Socio-Economic University, Russia (Garber, I); Graduate School of CUNY (City University of New York) – profs. R. és V. Shafer; Imago MLPC – The Multilingual Psychotherapy Centre (London); INSERM, Toulouse (Jean-Francois Démonet); Institute for Psychology, Chinese Academy of Sciences (Kan Zhang); Laboratoire Européen de Psychologie Sociale, Párizs; Network on Psychoanalysis in the Arts and Humanities 2006-2008. Coordinator: Institute of Germanic and Romance Studies, University of London; Sigmund Freud Museum und Bibliothek, Bécs Sigmund Freud Museum, London; Tianjin Normal University, Kína (Xuejun Bai és Shi Fengyan) Christine Roland-Levy, Renée Descartes University, Párizs, Franciaország; Université de Rennes II. (Franciaország); Universiteit Maastricht; University Hospital, Vrije Universiteit, Department of Clinical Neurophysiology, Amsterdam, The Netherlands; University of Cambridge (prof. Usha Goswami); University of Freiburg (prof. Michael Schecker); University of Jyväskylä (prof. Heikki Lyytinen); University of Munich (prof. Gerd Schulte-Körne); University of Salzburg (prof. Heinz Wimmer, prof. Karin Landerl); University of Zagreb, Department of Psycholinguistics (Dr. Melita Kovacevic).

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Hazai pályázatok (2007-ben folyamatban lévő)

2007. évben az intézetben 15 OTKA, 3 NKFP és 7 egyéb pályázati téma volt folyamatban.

Nemzetközi pályázatok

EU 6. keretprogram NEURODYS (2006–2008); EU 6. Socrates program (2007); EU 6. EDICI, 12929 (2005–2007); EU 6. NEUROCOM (2005–2007); EU 6., NEURO PROBES (2006–2009); ESF (2007); ESA PECS (2007–2009); Leonardo da Vinci UK-05/B/P/PP-162-331. (20062008); Socrates (Universiteit Maastricht, 2007); PECS (ESA/ESTEC, 2007–2009); DISCOS, Marie Curie (2007–2010)

Elnöki keret

Az „elnöki keretből” rendelkezésünkre bocsátott 3.200.000 Ft-ból belső tudományos pályázattal főképpen fejlődéslélektani és módszertani témák kutatását segítettük. A keret megnyitásának időpontja miatt az eredmények 2008-ban várhatóak. Új (EU 7) projekt előkészítéseként (prediktív modellek az akusztikus észlelési területen) a keret egy részét vesszük igénybe.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Borgos A: Portrék a Másikról : alkotónők és alkotótársak a múlt századelőn Noran Kiadó Budapest, 411 (2007)

2. Czigler I, Weisz J, Winkler I: Backward masking and visual mismatch negativity: electrophysiological evidence for memory-based detection of deviant stimuli., *Psychophysiology* 44(4): 610–619 (2007)
3. Csabai M: Tünetvándorlás: A hisztériától a krónikus fáradtságig. József Műhely Kiadó Budapest, 229 (2007)
4. Ehmann B, Garami V, Naszodi M et al.: Subjective Time Experience: Identifying Psychological Correlates by Narrative Psychological Content Analysis, *Empirical Culture And Text Research* (No. 3.): 14–25 (2007)
5. Erős F: Trauma és történelem: szociálpszichológiai és pszichoanalitikus tanulmányok. József Műhely Kiadó Budapest, 203 (2007)
6. Fülöp M, Ross A, Pergar Kuscer M et al.: Competition and cooperation in schools. An English, Hungarian and Slovenian comparison In: *Culture, Motivation and Learning: a Multicultural Perspective (Research in Multicultural Education and International Perspective)* (Salili F, Hoosain R ed.), Information Age Publishing, Charlotte, NC, pp 235–284 (2007)
7. Gaál Zs A, Csuha R, Molnár M: Age-dependent changes of auditory evoked potentials – Effect of task difficulty, *Biological Psychology* 76(3): 196–208 (2007)
8. Gergely Gy, Egyed K, Király I: On pedagogy, *Developmental Science* 10(1): 139–146 (2007)
9. Gyarmathy É: A tehetség – háttere és gondozásának gyakorlata ELTE Eötvös Kiadó Budapest, 255 (2007)
10. László J, Fülöp É: The role of attachment patterns in emotional processing of literary narratives In: *Aesthetics and innovation* (Dorfman L, Martindale C, Petrov V ed.), Cambridge Scholars Press, Newcastle upon Tyne, pp 257–272 (2007)
11. Pólya T: Identitás az elbeszélésben: Szociális identitás és narratív perspektíva Új Mandátum Kiadó Budapest, 103 (2007)
12. Stefanics G, Háden G, Huotilainen M et al.: Auditory temporal grouping in newborn infants., *Psychophysiology* 44(5): 697–702 (2007)
13. Szűcs D, Soltész F, Czigler I et al.: Electroencephalography effects to semantic and non-semantic mismatch in properties of visually presented single-characters: The N2b and the N400, *Neuroscience Letters* 412(1): 18–23 (2007)
14. Wittner L, Miles R: Factors defining a pacemaker region for synchrony in the hippocampus, *Journal of Physiology-London* 584(3): 867–883 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Pszichológiai Kutatóintézet

Átlaglétszám ¹ :	68	Ebből kutató ² :	39
PhD, kandidátus: 15	MTA doktora: 7	levelező tag: 1	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			16
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			167
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			154
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	35
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 40	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	47
tanulmánykötetben	magyarul: 43	idegen nyelven:	15
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 870	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		819
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 7	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
szerkesztett kötet	magyarul: 6	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 5	idegen nyelven:	2
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 1	MTA doktora: 0	levelező tag: 1	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 56	poszterek száma:		14
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 68	poszterek száma:		10
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			2
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 19	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		1
Hazai tud. bizottsági tagság: 28	Hazai tud. bizottsági elnökség:		5
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			23
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 17	Doktori iskolát vezetőik száma:		4
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 58	Gyakorlati kurzusok száma:		29
TDK munkát készítő hallgatók száma: 8	Diplomamunkát: 72	PhD-t:	67
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			2106
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :		281,5	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 4	Teljes saját bevétel:	183	MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			15
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		36,6	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	8,8	MFt
Egyéb: 7	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	9,4	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			10
EU forrásból: 7	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	94	MFt
Egyéb: 3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	16,1	MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			7
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		8,7	MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

REGIONÁLIS KUTATÁSOK KÖZPONTJA

7621 Pécs, Papnövelde u. 22., 7601 Pécs, Pf. 199

Telefon: (72) 523-800, Fax: (72) 523-803

e-mail: horvath@rkk.hu; honlap: www.rkk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az RKK a beszámolás évében az európai regionális politika elemzése és a kelet-európai regionális átalakulás vizsgálata mellett erősíteni kívánta a település-, azon belül a városkutatásokat, ezzel kívánva hozzájárulni a magyar policentrikus városhálózat-fejlesztés megalapozásához.

Alap kutatási feladataik között a következő témacsoportok vizsgálatát tervezték: a Kárpát-medence régióinak vizsgálata; a kelet-európai regionális átalakulás elemzése; az Európai Unió regionális politikájának várható irányai; a policentrikus városfejlődés megalapozása; a magyar településhálózat és térszerkezet fejlődésének tendenciái; a magyar területi közigazgatási rendszer kutatása; a hátrányos helyzetű térségek és a leszakadó rétegek helyzetének feltárása; decentralizáció és regionalizmus; regionális versenyképességi vizsgálatok; a magyar ipar területi szerkezetének elemzése; a terciér szektor térszervező ereje; a rurális terек szerkezeti jellemzői; a határ menti kapcsolatok elemzése; a kelet-európai bilaterális (orosz, román, bolgár, szerb, lengyel, ukrán) akadémiai együttműködési programok megvalósítása.

Az alap kutatásaikat kiegészítő tevékenységek között határozták meg az EU 5-7 keretprogramjaiban való közreműködést; az EU egyéb kutatási programjaiban való részvételt (a DG Regio, Kutatási Főigazgatóság, Bővítési Főigazgatóság megbízásai), Phare, Interreg, Cades programokban való közreműködést, a kistérségek komplex vizsgálatát és fejlesztési stratégiáinak kidolgozását, regionális, innovációs koncepciók összeállítását, várossá nyilvánítási dokumentumok összeállítását, kistérségi és regionális szociális térképek készítését, s a Paksi Atomerőműnek a regionális fejlődésben játszott szerepével kapcsolatos kutatásokat.

Alkalmazott jellegű kutatásaikkal 2007-ben is közvetlenül szolgálni kívánták Magyarország területi politikáját és a fejlesztéspolitika decentralizálását, regionalizálását megalapozó kormányzati döntéseket. Részt kívánt venni az intézet az MTA–MeH közötti együttműködés kutatási feladatainak a teljesítésében.

Folytatni tervezték a Kárpát-medence régiói című monográfiásorozat kiadását. 2007-ben két akadémiai doktori és négy PhD-védést és egy MTA doktora értekezés benyújtását céloztak meg.

2007-re két nagy konferenciát terveztek: a VII. Falukonferenciát, s egy országos konferenciát az RKK régiókutatási eredményeinek a bemutatására. Ezeken kívül 10-12 hazai és nemzetközi tudományos tanácskozást prognosztizáltak.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Transznacionális, határ menti együttműködések vizsgálata

A kárpát-medencei országok projekttersége társadalmi és gazdasági helyzetelemzése, a térségre vonatkozó transznacionális együttműködések eddigi tapasztalatainak és adaptálhatóságának elemzése, a nemzeti és regionális fejlesztési stratégiák térségre vonatkozó programelemeinek benchmarking típusú értékelése, s kormányzat felé javaslatok megfogalmazása témákban helyzetelemző tanulmányt állítottak össze. Elkészítették az Európai Unió területfejlesztési és a lisszaboni stratégia versenyképességi stratégiájának alapján a térségre vonatkozó fejlesztési ajánlásait s év végén elkészült az integrált stratégiai fejlesztési dokumentum. Emellett a térségre vonatkozó nemzeti fejlesztési tervek értékelését és a projekt számára hasznosítható ajánlásokat is összefoglalták.

A civil szektor európai határon átnyúló, új szomszédsági kapcsolatok ápolásában betöltött szerepének vizsgálatai során jelentős empirikus adatgyűjtés folyt a magyar–ukrán határ mentén elhelyezkedő településeken. Megállapították, hogy az ukrán–magyar határszakasz egy, a többi EU határ menti kapcsolatrendszerhez képest megkülönböztető sajátossága a nemzeti kisebbségekkel való anyaországbeli kapcsolattartás dominanciája, a civil szektort átható politikai hangsúlyok. A kapcsolatok viszonylagos egyoldalúságát az ukrán politikai rendszer sajátosságai, így a civil szektor kiépületlensége, fejletlensége is magyarázza. A vizsgálatok egyértelműen visszatükrözték a magyar-magyar dominanciát, illetve a két állam nyújtotta eltérő piacgazdasági szabályozási környezet, és a kulturális eltérések hátráltató hatását.

Az osztrák–magyar határrégióban a tudáshordozóknak tudományos igényrel való empirikus felmérését, összehasonlítását, majd mindezek alapján a lehetséges szakmai kapcsolatok, azok szervezeti és működési kereteinek meghatározását végezték el. A kutatás eredményei felhasználhatók a határrégió tudományos és oktatási kapcsolatainak építésében, információt szolgáltatnak a kutatási kapacitások jobb megismeréséhez, lehetőséget teremtenek az oktatói cseréhez és az intézményi akcióterek bővítéséhez, és hozzájárulnak a határ menti közös stratégiák, jövőképek megvalósításához, beépülnek az intézményi stratégiákba, adalékokat és eligazítást nyújthatnak az intézményi és a regionális szintű felsőoktatási kapacitások elemzéséhez, azok pontosabb meghatározásához. A kutatás eredményei rámutattak arra, hogy az intézmények határ menti kapcsolatainak átláthatóvá tétele és tudatosabb, nemzetköziesedési stratégia alapján történő formálása, a határmentiségből következő lehetőségek jobb kihasználását szolgálhatja.

A posztszocialista átmenet háborúba torkolló balkáni konfliktusai a magyar–jugoszláv (magyar–szerb) államközi kapcsolatok romlásához (többszöri befagyasztásához), s a déli határ menti területek gazdasági értelemben vett leértékelődéséhez vezetett. A kutatások jelezték, hogy a térség gazdasági struktúrájának átalakulása a vizsgált határszakasz státusának változásával összefüggésben értelmezhető. A 2007-ben induló kutatásukban arra keresték a választ, hogy a fenti folyamatok, illetve a piacgazdasági átmenet (a nemzetgazdaság strukturális átalakulása, a piaci intézmények kiépítése) hogyan formálták a határon átnyúló gazdasági kapcsolatokat, azok kiterjedését, tartalmát. Ezekben egyrészt a konkrét ismereteken, tapasztalatokon és térkapcsolatokon alapuló határkonstrukció tartalmát hangsúlyozták (pl. a kulturális, nyelvi sokszínűség hatását, a társadalmi konfliktusokat, mint a politikai/hatalmi helyzet leképeződését), másrészt a határon átnyúló kapcsolatrendszerek

(mint kiaknázható erőforrások) stabilizáló szerepét az átmenet és a világpiacon integráció folyamatában.

A transznacionális, határ menti kutatások eredményei közvetlenül hasznosulhatnak a kárpát-medencei országok fejlesztéspolitikai célkitűzéseinek összehangolásában, a határ menti társadalmi, gazdasági (pl. kisvállalkozások) kapcsolatok erősítésében, s így módon járulhatnak hozzá a vizsgált térségek foglalkoztatási gondjainak csökkentéséhez, az ott lakók életszínvonalának fejlesztéséhez.

Policentrikus városfejlesztés

A településhálózat fejlesztésének optimális szempontrendszere nem tudott annak idején megjelenni az Országgyűlés által elfogadott Országos Területfejlesztési Konceptióban, ezért e kutatás elsősorban arra irányult, miként lehet a településhálózatot rendszerszerűen fejleszteni, hogyan határozható meg város és vidék viszonyrendszere és mindezek tükrében mely távlatok vázolhatók fel a kormányzati politika alakításához. A fejlesztési koncepció megalapozása során hangsúly helyeződött a magyar településhálózat európai környezeti feltételeire, s a Lipcsei Chartában rögzített elvekre, mint az európai településhálózat policentrikus fejlesztésének céljára, valamint – a fenntarthatóság jegyében – a gazdaságtársadalom és környezetvédelem összefüggő kérdéseire.

A kutatások felhívták a figyelmet arra, hogy a magyar területi gondolkodásból a rendszerváltás óta hiányzik a város és térsége egységben kezelésének szemlélete, s ezért Magyarországon nem halogatható tovább egy koncepciózus várospolitikai meghirdetése, melynek egyik feladata, hogy fejlessze és tegye kiegyensúlyozottá a városhálózatot, mint életteret, a másik, hogy mozgósítsa a városokban meglévő erőforrásokat a versenyképessé válás és a gazdaság motorja szerep betöltésére.

A kutatások keretében felvázolták a településközi együttműködés intézményes kezelésének modelljeit a városhálózat differenciált megközelítésére figyelemmel. Eszerint a megközelítés síkjai a következők: a rurális kistérségek együttműködésének kérdései, a nemzeti/nemzetközi jelentőségű nagyvárosok kooperációja, a városhálózatok, mint a regionális jelentőségű városok modellje, a budapesti agglomerációnak, mint metropolisz-térségnek az intézményesítése. Javaslatokat fogalmaztak meg továbbá az esetleges új várostípusok meghatározásával kapcsolatos jogalkotói feladatokra a városhálózat valós fejlettségi és funkcionális tagozódása vonatkozásában. Kísérletet tettek a területi és a települési szintek integrálására, és egy policentrikus térstruktúra kialakítására. Alapvetően négy + egy hierarchikus városi szinthez (főváros és agglomerációja, regionális központok, regionális jelentőségű középvárosok, térségi szerepkört betöltő kisvárosok + mikrokörzetek központjai), mint térségi központokhoz rendelték hozzá az állami feladatok és hatáskörök lehetséges elosztását és az önkormányzatokhoz telepíthető feladat és hatásköröket.

A poszt-szocialista városi társadalomvizsgálataik sajátosságként állapították meg, hogy a dzsentrifikáció szinte egyszerre „robbant ki” a szuburbanizációval. A történelmi belvárosban a területet birtokba vevő középosztály tőkéjéből megindított látványos városfelújítás hátrányos helyzetű roma családok önkormányzati programként végrehajtott, s kifejezetten a városkörnyéki falvakba irányuló „kitelepedésével” kísérve mehetett végbe, időlegesen exportálva ezzel a problémákat is. A vidéki középvárosokra koncentrálnak a kutatás rávilágított, hogy az ilyen települések erősen függenek a nemzeti és az EU-politikák által biztosított külső pénzügyi erőforrásoktól: városfelújítási programjaik első hullámának elindításához azok mindenképpen nélkülözhetetlenek.

E kutatások eredményei elsősorban a magyar közigazgatási és területfejlesztési reformhoz járulnak hozzá. A város és környezetére épülő decentralizált modell bevezetése hatékonyabb, racionálisabb működést, s a polgároknak a közszolgáltatásokhoz nagyobb esélyegyenlőséggel való hozzájutását eredményezheti. (Bevezetésének konkrét társadalmi-gazdasági hasznait külön a hatástanulmányokban kellene kidolgozni.)

A magyar településhálózat átalakulása, konfliktusai

Az országos szintű településkutatásokat szintetizáló munkáik során megkísérelték összehasonlíthatóvá tenni a rendszerváltozás előtti és utáni közel két-két évtized településformáló folyamatait. Rámutattak arra, hogy a térben egyre differenciáltabb települési változások nyertesei egyre inkább a közepes és nagy (azaz a pólus)-városok. A települések infrastrukturális és intézményi fejlődése valamint társadalmi megújuló képessége egyre inkább elválik egymástól. Az előbbi tényezők a lokális közösségek, az önkormányzatok jelentős erőfeszítései révén fejlődtek és színvonaluk emelkedett, azaz általános felzárkózás következett be az utóbbi két évtizedben, ugyanakkor a sem a lokális gazdaság teljesítménye, sem a humán erőforrások, sem a foglalkoztatás nem tudott hasonló módon, irányban és ütemben változni. Ebből következően a lokális életkörülmények meghatározó két fő összetevője az ország nagy részén ellentétes irányban változott. Ez számos területi – települési ellentmondás, egyenlőtlenség és konfliktus kiindulópontja.

Az ország településeinek változásait bemutatható, komplexitásra törekvő minősítése arra világított rá, hogy alapjában véve a településállomány társadalmi szempontból instabil, funkcionálisan némileg javult, de igazán nagy „átrendeződések” az elmúlt évtizedben – Budapest közvetlen agglomerációját nem számítva – nem voltak. A települések infrastruktúrájának, települési funkcióinak színvonala egészében a kiegyenlítődés felé mozdult el, ezzel szemben a társadalmi-jövedelmi különbségek növekedtek. A városok (különösen a meghatározó városok) szerepe döntő fontosságú a térfolyamatokban, s az utóbbi évtizedben szinte csak azok a falvak fejlődtek számottevően, amelyekre e városok kisugárzó hatása erős volt. A kisvárosok és a nagyobb falvak funkcionális fejlődése egészében kiegyenlített, figyelmeztető azonban, hogy társadalmuk – a vizsgált mutatók alapján – egyre labilisabb összetételű. Az országhatár mentén, a leszakadás – a periférikus helyzet miatt is – némileg tovább gyorsult, a kilencvenes évek változásai még mindig nem rendezhetők olyan karakterisztikus és jellemző folyamatok köré, mint a hetvenes éveké.

Vizsgálataik kimutatták azt is, hogy 1995 és 2005 között nagymértékű polarizálódás következett be a magyar településállományban, nemcsak az egyes településkategóriák között, hanem területi értelemben is. Az átlagosnál kedvezőbb helyzetű régiókban, a fejlődési gócterületek, vagy az oda vezető fő közlekedési útvonalak közelében, illetve a regionális központok körül elhelyezkedő (szuburb) települések helyzete összességében javult, a rosszabb helyzetű régiókban, illetve a központoktól távolabb elhelyezkedőké romlott. Az észak-alföldi régióban volt a legnagyobb a mélyszegénységben élők túlsúlyával jellemezhető települések aránya 1995-ben és 2005-ben is, ám a 2005-ös érték háromszorosa volt az egy évtizeddel korábbinak. E körüli volt a növekedés mértéke az észak-magyarországi és a dél-dunántúli régióban is. Ugyanakkor a kedvező helyzetű nyugat- és közép-dunántúli régióban éppen csak megjelent, a közép-magyarországi régióban pedig nem volt fellelhető a községeknek ez a kategóriája.

A nagyvárosi térségek társadalmi, gazdasági, területi egyenlőtlenségeinek összehasonlító feltárása, a területi egyenlőtlenségek összefüggésében szerveződött érdekellentmondások, a potenciális és a kiobbant társadalmi konfliktusok vizsgálata során kimutatták az

egyenlőtlenségeket és a konfliktusokat meghatározó folyamatokat, az átmenet, a piaci, társadalmi és gazdasági körülmények, a globalizáció és az abban elfoglalt területi pozíciók hatásait. Kimutatták, hogy a többszintű településhálózat csomópontjainak a fejlesztésével párhuzamosan fejleszteni kell azok elérhetőségét, így kiemelt szempontként kezelték a hálózatépítésben a közlekedés szerepét. Az új típusú város-vidék kapcsolat megteremtésében fontos szerepet szántak a város és környéke együttműködésének, a kis- és középvárosok gazdaságszervező szerepkörének.

A kutatások eredményei a területi egyenlőtlenségek csökkentéséhez, a versenyképességet erősítő integráltabb gazdaság- és szolgáltatásfejlesztési gyakorlat kialakításához járultak hozzá.

Kistérségi kutatások

A magyar vidéki terek új kategorizálása a korábbi honi besorolásokhoz képest lényegesen árnyalta a „városiasság–vidékiesség” megítélhetőségét. A városi befolyás alapján két alaptípusba sorolták a kistérségeket: erős városias befolyással rendelkező kistérségek, mérsékelt városias befolyással rendelkező térségek. A földhasználat és a környezet állapotának jellemzésére három kategóriát alakítottak ki: erőteljes környezet-átalakítással rendelkező kistérség, jellemzően mezőgazdasági földhasználatú kistérség, jellemzően természet-közeli kistérség.

Kutatások eredményei azt erősítik meg, hogy a közszolgáltatási reform keretét képező többcélú kistérségi társulási konstrukció – számtalan probléma, belső érdekellentétek stb. mellett – a szociális ellátás és a közoktatás területén eltérő eredményeket hozott. A szociális ellátások területén pozitív fejlemények tapasztalhatók, amennyiben a központokban koncentrált szolgáltatások mikrokörzeti elérhetősége. A közoktatás területén is vannak pozitív fejlemények. Ugyanakkor a közoktatási intézmények működtetését tekintve súlyos konfliktusokról számoltak be. A mérethatékonysági szempontok domináns érvényesítése, a „fűnyíró elv” alkalmazása, a hatástanulmányok hiánya szükségtelen áldozatokkal járhat, és olyan súlyos anomáliák térbeli kiterjedését eredményezheti, mint az iskolai szegregáció.

Fölhívták e vizsgálatok arra is a figyelmet, hogy a némi helyi gazdasággal és igazgatási funkcióval rendelkező kisközpontok és a kiüresedő és/vagy gettósodó falvak korábban jellemző mozaikos képét egyre inkább a szegények által lakott települések kompakt övezetei váltják fel. Ennek részben a rendelkezésre álló források átcsoportosítása az oka, ami összefügg a regionális intézményrendszerben bekövetkező átrendeződésekkel, és a költségvetési eszközökkel diktált szakpolitikai preferenciákkal. A kistelepülések és a mikrotérségi központok a vesztesei az intézmények koncentrációját indukáló intézkedéseknek is.

Kutatási eredményeik rögzítették, hogy a globalizált gazdaságban az aprófalvak helyi gazdasága csak integrációban tud kiépülni és fennmaradni, ezért a térségi szervező erő számukra létfontosságú. A térségi gazdaság szerveződése követheti az országos gazdasági modell térségi léptékben való érvényesülését vagy a centrumokhoz való intenzívebb kapcsolódást. A megújulás csak a mikrotényezők fejlesztésének szorgalmazásával (a probléma helyiekre hárításával) nem oldható meg.

A társadalmi-gazdasági haszon mellett fontosabbnak minősíthetőek azok a fejlesztési dokumentumok, amelyek a hátrányos helyzetben lévő térségek, települések kitörési pontjait vázolják, s járulnak hozzá az egyes térségeken belüli konfliktusok csökkentéséhez, a települések közötti együttműködések erősítéséhez.

A gazdaság regionális szerkezetének vizsgálata

A címben megjelölt témakörben folytatott kutatások eredményei fölhívták arra a figyelmet, hogy az elmúlt években a külföldi cégeknek köszönhetően – nemzetközi összehasonlításban is – dinamikusan növekedtek a magyarországi vállalati K+F ráfordítások. Ugyanakkor csak néhány nagyvállalat teszi ki a K+F ráfordítások túlnyomó részét, a KKV-k kutatási tevékenysége minimális. Így a vállalalkozásokban végzett kutatás-fejlesztés területén is duális struktúra létrejött jelenik meg, amely főleg a külföldi és a hazai vállalatok közötti különbségekből ered. A magyar gazdasági fejlődés szempontjából kulcsfontosságú a K+F megerősödése. Eredményeik felhívták a figyelmet az ország alapvető érdekére, hogy a gyorsan terjedő és növekvő külföldi vállalati K+F minél hatékonyabban integrálódjon a magyar gazdaságba.

A gazdasági szféra egyéb területeit illető kutatásaik (mezőgazdaság térhasználatának hatásai, a kereskedelem és a szolgáltatások térformáló szerepe, az információs társadalom térbeli fejlődése) közös eredményeként, – néhány a kelet-közép-európai térré is kitékintő vizsgálat alapján – azt fogalmazták meg, hogy a posztszocialista területi átmenet a gazdaság igen erőteljesen differenciált, illetve számos hasonlóságot mutat. A modern térformáló tényezők csak „szigetszerűen” jelennek meg, térbeli hatásuk nem jelentős. Az információs infrastruktúra vagy más új szolgáltatások térfejlesztő hatása nem, vagy alig lép át a nagyobb városok településhatárán.

A gazdaság regionális fejlesztésére gyakorolt hatások vizsgálatai közül kiemelkedők azok a kutatások, amelyek az ország egyik legnagyobb vállalatának, a magyar energiaipar meghatározó intézményének, a Paksi Atomerőműnek ebbéli szerepét vizsgálta. Ennek során elemezték az erőmű és a dél-dunántúli régió területfejlesztési szereplői közötti kapcsolatokat, a partnerségi hálózatok kialakításának lehetőségeit, az erőműnek a nukleáris településszövetségek, térségek fejlesztésében játszott szerepét, s – esettanulmány jelleggel – felméréseket végeztek az új blokk tervezett építésének társadalmi közhangulatának fogadtatására. E kutatások eredményeképpen sokoldalról világítottak rá az erőmű meghatározó szerepére a régió és annak kistérségei fejlesztésében. Átfogó áttekintést adtak az uniós és hazai pályázati forráslehetőségekről, javaslatokat fogalmaztak meg a saját (ti. erőmű) pályázati rendszerének továbbfejlesztésére, s a régió és a helyi önkormányzatok fejlesztési céljainak támogatására.

A multinacionális cégek K+F tevékenységének hazai gazdaságra történő beintegrálódásának rendkívül nagy – területileg is differenciált, de az államháztartás egészére is kiható – haszna lehet. A Paksi Atomerőmű számára végzett kutatási eredmények kimutatták e nagyvállalat meghatározó szerepét a térség helyi önkormányzatainak, kistérségeinek fejlesztésében, egyúttal elsődleges adatokat szolgáltatottak az Erőmű bővítésével kapcsolatos társadalmi közhangulatról. Mindezek társadalmi, gazdasági haszna rendkívül jelentős, de föl nem becsülhető.

Regionális környezeti vizsgálatok

A környezeti problémák kutatása terén az alternatív energiaforrások alföldi lehetőségeinek sokoldalú vizsgálata történt meg. Empirikus kutatásokkal tárták fel mind a Dél-, mind az Észak-Alföld régióban azt, hogy milyen szerepe lehet a jövőben ezeknek az új megoldásoknak a régiók fenntartható vidékfejlesztésében. A kutatások nemcsak azt igazolták, hogy számottevő potenciális tartalékok vannak e tekintetben a régióban, hanem azt is, hogy e fejlesztéseknek nagy a lokális társadalmi támogatottsága.

Ugyanezen témakörhöz kapcsolódóan azt is feltárták, hogy a helyi társadalom saját környezetéről alkotott minősítő véleménye folyamatosan változik. A fenntartható fejlődés egyes környezettudati elemei növekvő részt foglalnak el a lokális tér életminőségének megítélésében is. Kutatásaik során kísérletet tettek a hazai kistérségekre vonatkozóan a vidéki terek különböző fokozatú környezethasználatának EU-standardok szerinti minősítésére.

Az eredmények közvetlen gazdasági haszna összefüggésbe hozható hazánk energiapolitikájával, s ezen belül a jövő nemzedék érdekeit szolgáló fenntartható fejlődés biztosításával.

Egyéb eredmények

Az RKK kutatásain kívüli egyéb eredményei között emelendő ki a mind jelentősebbé váló nemzetközi pályázati tevékenység, a nemzeti fejlesztési terv különböző programjaiban, bizottságaiban való részvétel, a régiósorozat újabb három kötetének megjelentetése, a Tér és Társadalom és a Discussion Papers folyamatos kiadása. E mellett hangsúlyozandó az intézet szerepe a regionális tudomány népszerűsítésében és abban, hogy immár visszavonhatatlanul beépül e tudomány a felsőfokú képzésbe. Az intézet égisze alatt működik a Magyar Regionális Tudományos Társaság, s tölt be jelentős szerepet a kutatóhely a kárpát-medencei regionális műhelyek szervezésében. Az egyéb eredmények között végül külön is kiemelendő ez a tevékenység, amit az intézeti kutatások a különböző szintű hazai fejlesztési dokumentumok készítésében, felülvizsgálatában töltöttek be.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az RKK hazai és nemzetközi kapcsolataiban – a több évvel ezelőtt kialakult stratégiai partnerek megtartása mellett – több tekintetben is súlypont eltolódások, minőségi változások következtek be.

Tartalmi szempontból vizsgálva az együttműködéseket, jellemző azokra, hogy az RKK tudásbázisára, az adott témakörökben elért elméleti és/vagy empirikus tudományos eredményekre épültek. A konkrét megállapodásokban rögzített együttműködések során túlnyomórészt sikerült elérni, hogy a partnerek a kutatandó témák meghatározása során figyelemmel legyenek az RKK kutatási igényeire, elképzeléseire. Kiemelendő az is, hogy e munkák hozzájárultak a PhD doktori fokozatok szerzéséhez, s a kutatási megbízások záródokumentumai komoly publikációs értékűnek tekinthetőek. A beszámolás évében erősödött az RKK kutatási hálózatának belső együttműködése, mely számos projekt megvalósítását tette lehetővé az ország valamennyi régióját lefedő összehasonlító komplex vizsgálatok folytatásával. Az intézet kutatási egységei fontos szakértői konzulensi szerepet töltöttek be az adott régió területfejlesztési, önkormányzati szerveinél. Az elmúlt esztendőben sikerült az RKK-nak több gazdasági vállalkozással is kapcsolatot alakítani, továbbá különböző konzorciális együttműködésben folytatott vizsgálatait során számos alvállalkozót (kisvállalkozót) is igénybe vett, bevont a kutatásaiba.

Az MTA területi bizottságaiban betöltött korábbi vezető szerepük stabilizálódott. A Magyar Regionális Tudományi Társaság (az RKK és az egyesület közgyűlésének véleménye szerint) megérett arra, hogy az Akadémia égisze alá kerüljön.

Az RKK jelentős kapcsolatot épített ki a központi kormányzati területfejlesztési szervekkel, s vett részt az EU-s források hazai intézményrendszerének kialakításában, a pályázati programok értékelésében. (E körből az NFÜ, a MeH, az ÖTM és az SZMM külön is

kiemelendő.) Az intézet munkatársai több operatív program Monitoring Bizottságában vesznek részt.

Az intézet majd félszáz kutatója oktat Pécstől Debrecenig, Győrtől Miskolcig, Kecskeméttől Békéscsabáig szinte valamennyi jelentősebb felsőfokú oktatási intézményben. Irányító feladatokat látnak el, a regionális gazdaságtan és mesterképzés működtetésében (Győr, Pécs) a regionális tudományi tematikájú doktori iskolákban (Győr, Pécs, Debrecen), mesterszakok és PhD-iskolák működtetésében (Budapest, Miskolc, Szeged, Kaposvár, Debrecen, Székesfehérvár). A regionális tudomány egyetemi képzésben való intézményesítésének fontos eredménye, hogy a közgazdasági képzésben regionális és környezeti gazdaságtani mesterszakot alapítottak a győri, a pécsi, a miskolci, a szegedi és a kaposvári egyetemen. Az RKK a beszámolás évében három felsőfokú intézménnyel kötött átfogó együttműködési megállapodást, hozott létre közös tanszékeket.

A nemzetközi kapcsolatokban meghatározóvá váltak a konzorciális együttműködések, valamint az, hogy a kutatók egyéni kapcsolataikat integrálják a nemzetközi együttműködésekben.

Az RKK számtalan nemzetközi pályázat vezetőjeként vagy részeseként épített kapcsolatot különböző uniós szervezetekhez és uniós partnerekkel. Az EU 6-os, az INTERREG, az ESPON, a CADSES stb. széles körű európai együttműködésben valósult meg. Megjegyzendő továbbá, hogy egyre több vezető kutató tölt be szakértői, bírálói szerepet különböző EU-s szervezetben.

Az RKK hazai és nemzetközi tanácskozásainak, az azokon tartott előadásoknak a száma a korábbi évekhez képest lényegében nem változott. Minőségi változást eredményezett viszont, hogy a nemzetközi tanácskozásokon a kutatók vezető előadásokkal vesznek részt, az intézet által szervezett konferenciák olyan országos jellegűek, melyek az elméleti és a gyakorlat közötti párbeszédet szolgálják (pl. régiók félúton, VII. falukonferencia, vidékfejlesztési konferencia). E tanácskozások (beleértve a nemzetközi programok keretében szervezetteket is) eredményeinek egy része kötetben is megjelent és természetesen az előadások, korreferátumok felkerültek az RKK honlapjára.

Az intézet elsőrendű stratégiai céljaként fogalmazta meg néhány évvel ezelőtt a kárpát-medencei regionális tudományi műhelyek kialakításában, működtetésében való szerepvállalást. A beszámolás évében e körből kiemelendő a Magyar Egyetemi Intézet – Kolozsvár, Erdélyi Magyar Tudományegyetem Csíkszereda, valamint a Magyar Regionális Tudományi Társaság szabadkai és komáromi tagozatának létrejötte.

Nemzetközi sikernek tekinthető, hogy az intézet nyerte el a Regional Science Association 2010. évi európai konferenciájának rendezési jogát. A 400 fő részvételével zajló konferenciát Pécsen szervezik.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A beszámolás évében jelentősen nőtt a hazai pályázatok száma, nagyságrendje, bővült a kiírói kör, nőtt a sikeres pályázatok száma, s jellemzőek a több éven áthúzódó pályázatok. Mind a nemzetközi, mind a hazai pályázatok tekintetében nőnek az ún. sikeres pályázatok, s az is jellemző, hogy az intézet vezető szerepet tölt be – nemzetközi konzorciális pályázatokban is.

A pályázatok kapcsán (hazaira, nemzetközire egyaránt vonatkozik), jelentős gondot okoz a sokszor felesleges bürokrácia, az eltérő kiírási, melléklet-csatolási követelmények, értelmezési problémák. Gond, hogy a pályázatok túlnyomó része utófinanszírozású, s az

önrész megteremtése (az Akadémia ilyen irányú erőfeszítései ellenére) rendkívül komoly gondot okoz, a legnagyobb probléma pedig az, hogy a hallatlan nehéz, túlbürokratizált elszámolási technikák és feltételek teljesítése mellett is hónapok, avagy évek telnek el, amíg a teljesítések elfogadása után a pályázati, szerződéses összegek befolyznak. Döntő módon ezek okozzák az RKK likviditási problémáit.

A hazai pályázati források volumene 212 millió Ft. A kiírók között az OFA, az NFÜ, az NKTH mellett számtalan területfejlesztési, önkormányzati szerv található, melyek esetében a közbeszerzési eljárásokon keresztül juthat az RKK finanszírozási forrásokhoz.

Az RKK jelentőségéhez mérten kezeli az OTKA-témákat, amit bizonyít, hogy a beszámolás évében nyolc OTKA-téma művelésére került sor, melynek eredményei szervesen beépültek az RKK kutatási eredményei közé, mint pl. vidékfejlesztés, migráció, szociális feszültségek a helyi társadalomban, alkalmazkodási stratégiák a vidéki gazdaságban stb.

A nemzetközi pályázatok egy része közös kutatásokat jelent, másik része szemináriumok, tanácskozások megszervezésére irányul. Az itt elért eredmények ugyancsak megjelentek beépültek az RKK kutatási eredményei közé. A kiírók között szerepelnek az EU különböző szervei, a Visegrád Alapítvány, az INTERREG programok, a Leonardo da Vinci Program, a CADSES stb. A nemzetközi pályázatok közül külön is kiemelendő az UNIORÉGIÓ projekt, amely a határon átnyúló tudományos és oktatási kapcsolatok fejlesztéséhez adott nagyon fontos eredményeket, a CORINNA-III. program, mely magyar–osztrák–szlovén–olasz szerzők által írott angol nyelvű kötetet eredményezett. Egy másik Interreg III-as program a projekt partnerség társadalmi és gazdasági helyzetelemzését végezte el. Az EU FP 6-os programok közül az egyik (a kutatási eredmények között is kiemelt) magyar–ukrán határ menti kapcsolatot vizsgálta, egy másik, a civil szektor bevonásának kialakulatlanságára mutatott rá a centralizált, bürokratikus kultúrájú magyar közigazgatás döntéshozatali rendszerében. A nemzetközi pályázatok között szereplő URBANHIST CADSES program széles körű európai együttműködés alapján a városok revitalizációjának sajátosságait hozta felszínre, rámutatva, hogy általában mennyire elhanyagolt e programokban az érintett társadalmi csoportok beleszólási lehetősége, s milyen súlyos konfliktusokat eredményeznek a városokon belüli térbeli polarizációk.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvek

1. Beluszky P (szerk.): Közép-Magyarország. MTA Regionális Kutatások Központja, Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest, 566 (A Kárpát-medence Régiói, 6.) (2007)
2. Beluszky P, Sikos T: Változó falvaink. (Magyarország falutípusai az ezredfordulón) MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 461 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. IV. A területfejlesztési program tudományos alapozása) (2007)
3. Enyedi Gy (szerk.): A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 320 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. Műhelytanulmányok) (2007)
4. Erdősi F: Kelet-Európa országainak légi közlekedése. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 384 (2007)

5. Hajdú Z, Illés I, Raffay Z (eds.): Southeast-Europe: State Borders, Cross-Border Relations, Spatial Structures. Centre for Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 160 (2007)
6. Hajdú Z, Illés I, Raffay Z (szerk.): Délkelet-Európa: Államhatárok, határokon átnyúló kapcsolatok, térstruktúrák. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 161 (2007)
7. Kovács T (szerk.): A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás után. VII. Falukonferencia. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 502 (2007)
8. Nagy I (szerk.): Vajdaság. MTA Regionális Kutatások Központja, Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest, 575 (A Kárpát-medence Régiói, 7.) (2007)
9. Rechnitzer J (szerk.): Nyugat-Dunántúl. MTA Regionális Kutatások Központja, Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest, 454 (Kárpát-medence Régiói, 5.) (2007)
10. Rechnitzer J (szerk.): Település és fejlesztés. A közszolgáltatások hatékonyságának növelése a településfejlesztésben. KSZK ROP 3.1.1. Programigazgatóság, Budapest, 234 (Közigazgatási Olvasmányok) (2007)
11. Timár J (szerk.): Határkonstrukciók magyar–szerb vizsgálatok tükrében. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztály, Békéscsaba, 127 (2007)

Önálló kiadványok

1. Kovács AD (ed.): Regionality and/or Locality. East-Central European Regional Seminar. Budapest–Győr–Kecskemét, 4–8 October, 2006. Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 200 (Discussion Papers Special) (2007)
2. Szörényiné Kukorelli I: Relation Analysis in Rural Spaces – A Research Method for Exploring the Spatial Structure in Hungary. Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 74 (Discussion Papers, 56.) (2007)
3. Maurel, M-C, Póla P: Local System and Spatial Change. The Case of Bóly in South Transdanubia. Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 34 (Discussion Papers, 57.) (2007)
4. Erdősi F, Gál Z, Gipp, Ch, Varjú V: Path Dependency or Route Flexibility in Demand Responsive Transport? The Case Study of TWIST Project. Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 68 (Discussion Papers, 59.) (2007)
5. Póla P: The Economic Chambers and the Enforcement of Local Economic Interests. Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 38 (Discussion Papers, 60.) (2007)

Tanulmányok

1. Baranyi B: A magyar–ukrán határ menti együttműködés új kihívásai, *Pro Minoritate*, (Nyár): 138–171 (2007)
2. Barta Gy, Lengyel B: Budapest mint fejlesztési pólus – a fővárosi elképzelések, *Magyar Tudomány* 168 (6): 759–769 (2007).
3. Barta Gy, Kukely Gy: The role of foreign direct investments in Hungary's regional development, *Moravian Geographical Reports* 15 (2): 2–12 (2007)
4. Beluszky P: A regionális központok kialakulása Magyarországon, *Magyar Tudomány* 168 (6): 721–729 (2007)

5. Csatári B: Adatok és gondolatok az európai és a magyarországi vidékekről, *A FALU* 22 (2): 13–24 (2007)
6. Győri R: Dunántúl – valóság vagy fikció? A történeti földrajz bizonyítékai, – *LIMES* (3): 7–22 (2007)
7. Hajdú Z: Az államalakulások és a közigazgatási területbeosztás a Balkánon 1990 után. In: *A Balkán és Magyarország. Váltás a külpolitikai gondolkodásban?* (Szerk. Glatz F.) MTA Társadalomkutató Központ, Európa Intézet, Budapest, 231–240 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. I. Rendszerváltozás: piacgazdaság, társadalom, politika) (2007)
8. Hardi T: A városhálózat átalakulása a Balkánon. In: *A Balkán és Magyarország. Váltás a külpolitikai gondolkodásban?* (Szerk. Glatz F.) MTA Társadalomkutató Központ, Európa Intézet, Budapest, 241–250 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. I. Rendszerváltozás: piacgazdaság, társadalom, politika) (2007)
9. Horváth Gy: Régióközpontok Európában, *Magyar Tudomány* 168 (6): 704–720 (2007)
10. Illés I: A területi szerkezet átalakulása Délkelet-Európában. In: *A Balkán és Magyarország. Váltás a külpolitikai gondolkodásban?* (Szerk. Glatz F.) MTA Társadalomkutató Központ, Európa Intézet, Budapest, 205–218 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. I. Rendszerváltozás: piacgazdaság, társadalom, politika)
11. Koós B: A szuburbanizációs folyamat a magyar gazdaságban, *Közgazdasági Szemle* 54 (4): 334–349 (2007)
12. Kovács D: Rural issues from the gender perspective in the new democracies during and after transition, *Eastern European Countyside* 13 29–53 (2007)
13. Kovács K: Structures of agricultural land use in Central Europe. In: *Reflecting Transformation in Post-Socialist Rural Areas.* (Eds. Heinonen, M., Nikula, J., Kopoteva, I., Granberg, L) Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 87–115 (2007)
14. Lados M: A településfejlesztés finanszírozási rendszere, pénzügyi szabályozása. In: *Település és fejlesztés. A közszolgáltatások hatékonyságának növelése a településfejlesztésben.* (Szerk. Rechnitzer J.) KSZK ROP 3.1.1. Programigazgatóság, Budapest, 143–179 (Közigazgatási Olvasmányok) (2007)
15. Mezei C: A helyi gazdaságfejlesztés elméleti háttéréről. In: *Piacok a főtéren. Helyi kormányzás és szolgáltatásszervezés.* (Szerk. Horváth M. T.) KSZK ROP3.1.1. Programigazgatóság, Budapest, 121–160 (2007)
16. Nagy E, Timár J: A középvárosi dzsentrifikáció és társadalmi hatásai a poszt-szocialista Magyarországon. In: *A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai.* (Szerk. Enyedi Gy.) MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 293–317 (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. Műhelytanulmányok) (2007)
17. Nagy G: Divergencia vagy konvergencia. Az átmenet gazdasági térfolyamatainak mérlege földrajzos szemmel, *Tér És Társadalom* 21 (1): 35–51 (2007)
18. Pálné Kovács I: Disintegrated (or fragmented) public administration and regional development policy in Eastern Europe. In: *Overcoming Fragmentation in Southeast Europe. Spatial Development Trends and Integration Potential.* (Eds. P. Getimis, G.

- Kafkalas) Ashgate, Aldershot, 75–100 (Urban and Regional Planning and Development Series) (2007)
19. Pálné Kovács I: A magyar területi reform és az uniós fejlesztéspolitika, *Magyar Tudomány* 168 (10): 1306–1315 (2007)
 20. Póla P: A gazdasági kamarák lehetőségei a területi versenyképesség erősítésében, *Területi Statisztika* 10 (47) (2): 109–122 (2007)
 21. Rechnitzer J: Az európai regionális politika és városfejlődés, *Magyar Tudomány* 168 (6): 692–703 (2007)
 22. Rechnitzer J: A társadalomtudomány új ága: a regionális tudomány, *Magyar Tudomány* 168 (12): 1580–1589 (2007)
 23. Szörényiné Kukorelli I, Momsen JD: Gender and rural tourism in Western Hungary, *Eastern European Countyside* 13 83–96 (2007)
 24. Timár J: The transformation of social and cultural geography during the transition period (1989 to present time) In: *Mapping Worlds. International Perspectives on Social and Cultural Geographies.* (Ed. R. Kitchin) Routledge, London, 305–323 (2007)
 25. Timár J: Gender studies in the gender-blind post-socialist geographies of East-Central Europe, *Revue Belge De Géographie (Belgeo)* (3): 349–369 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Regionális Kutatások Központja

Átlaglétszám ¹ :	111	Ebből kutató ² :	63
PhD, kandidátus: 28	MTA doktora: 12	levelező tag: 0	rendes tag: 1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			21
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			358
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			347
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 60	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	12
tanulmánykötetben	magyarul: 127	idegen nyelven:	31
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 7	idegen nyelven:	1
összes hivatkozás száma ⁶ : 626	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		626
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	6
szerkesztett kötet	magyarul: 5	idegen nyelven:	3
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 5	MTA doktora: 2	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 95	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 300	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			5
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			60
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 16	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		2
Hazai tud. bizottsági tagság: 150	Hazai tud. bizottsági elnökség:		15
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			45
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 25	Doktori iskolát vezetőik száma:		1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 120	Gyakorlati kurzusok száma:		15
TDK munkát készítő hallgatók száma: 25	Diplomamunkát: 75	PhD-t:	60
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			3300
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :		360,6	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 7	Teljes saját bevétel:	409,1	MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			9
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		11,8	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			5
NKFP: 2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	24,3	MFt
Egyéb: 3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	10,9	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			19
EU forrásból: 11	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	47,2	MFt
Egyéb: 8	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	31	MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			35
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		151,5	MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ZENETUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 7., 1250 Budapest, Pf. 28.
Telefon: 214–6770, Fax: 375–9282
e-mail: director@zti.hu, honlap: www.zti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Zenetörténeti kutatások: régi zenetörténet, magyar zenetörténet, Bartók-kutatás, Dohnányi-kutatás; a népzene gyűjtése, archiválása, rendszerezése, közreadása a néptánc kutatása és közreadása; zenei muzeológia és bibliográfia; a Studia Musicologica nemzetközi zenetudományi folyóirat szerkesztése.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Zenetörténeti kutatások

Régi zenetörténet

A *Musicalia Danubiana* forráskiadvány-sorozat 23. köteteként, kb. 1000 oldal terjedelemben, szlovén-magyar együttműködés keretében megjelentették a 15. századi Kranji antifonále fakszimile kiadását, és tanulmányban mutatták be az általa képviselt repertoár kapcsolatát az aquileiai, illetve az esztergomi rítushoz.

A *Corpus Antiphonarium Officii Ecclesiarum Centralis Europae* (CAO-ECE) program keretében kiadásra előkészítették a kalocsa-zágrábi érsekség (korábban püspökség) Temporaléját, illetve Sanctoraléját. A két, összesen kb. 550 oldalnyi kiadvány 17 kódex egyenként kb. 7000 tételének áttekintése nyomán közli az „idealizált” zsolozsma-alakokat, részletes angol nyelvű bevezetőt, valamint többféle mutatót tartalmaz. A források feltárása során felfedeztek egy korábban ismeretlen Szent Gellért-zsolozsmát, és egy kizárólag Dél-Magyarországról dokumentált Illés-sorozatot, amelyekről tanulmányt készítettek. E sorozat következő kötete számára feldolgozták és elemezték az 1496-os aquileiai, illetve az 1492-es salzburgi breviárium tartalmát. Elkészítették a CAO-ECE internetes közreadása számára a Sanctonale interaktív adatbázisának vázát, és betöltötték a prágai Sanctonale tételeit.

A három kötetesre tervezett rezponzórium-összkiadás (*Monumenta Monodica Medii Aevi*) előkészítő munkálatainak keretében befejezték a nyolc tónus tipologizálását, véglegesítették a dallamok zenei rendjét, megírták a zenei kommentárokat, valamint a bevezető tanulmányt.

Vizsgálták a kvadrát hangjegyzírás lokális elemeinek használatát a 14–15. századi közép-európai kottás forrásokban, a neumaformákból adatbázist készítettek, és e munka során meghatározták a Budapesti Egyetemi Könyvtár 14. századi ferences antifonáléjának eredetét, illetve feltárták 1526 utáni történetét. A Corpus Hollandrinum nemzetközi kutatási program keretében átírták és tanulmányozták a prágai Egyetemi Könyvtár egy 14. századi zeneelméleti traktátusát. Lezárták a közép-európai ordinárium-dallamok közreadását, befejezték a kiadás bevezető tanulmányának revízióját. Kiadásra előkészítették a Cantus Planus nemzetközi munkacsoport 2006. évi, niederaltaichi konferenciájának anyagát. 80 kódex digitalizálásával

bővítették az intézet belső hálózatán található *Digital Archive of Medieval Sources* forrásgyűjteményét.

PhD-disszertációt írtak és védtek meg a középkori aquileiai rítus liturgiája és dallamanyaga témakörében. Tanulmányban adták közre Szent Demeter magyarországi liturgiájának emlékeit, köztük két, korábban ismeretlen, feltehetőleg lokális eredetű kompozíciót. Tanulmányban elemeztek több kódexet paleográfiai és zenei szempontból, valamint a Szent Erzsébet, Szent Imre és Szent István tiszteletére írt liturgikus énekeket.

Résztevő kutatók száma: 8 fő, MTA támogatás: 30 M Ft, pályázati támogatás: 36,5 M Ft

Magyar zenetörténet

Szerkesztették és az újabb kutatások eredményeivel kiegészítették a *Magyarország zenetörténete* 3. kötetének (18. század) legkorábbi, az 1990-es évek elkészült zeneélet-történeti fejezeteinek szövegét, egységesítették a jegyzeteket, bibliográfiát és névmutatót készítettek.

Korrigálták és jegyzetelték a Pozsonyban őrzött 16. századi Anna Hannsen Schuman kódex 110 tételének kottagrafikáját, befejeződött a 880 oldalnyi kottagrafika összeszerkesztése, megkezdődött a latin szövegek nyelvi lektorálása. Szinoptikus táblázatokban összesítették a magyar nyelvű graduálok antifonáit és előkészítették az antifonák közreadásának zenei rendezését. Megjelentették a ferences rend 17. századi, kárpát-medencei dallamainak zenei szempontok szerint rendezett katalógusát. A kb. 800 dallam 25 osztrák, magyar, szlovákai és romániai forrás teljes dallamanyagát képviseli, kiegészítve további több tucat forrás konkordanciáival. Megkezdtek a pálos rend dallamainak hasonló igényű feldolgozását.

A 18. századi magyarországi evangélikus korálkönyvek katalogizálása a soproni korálkönyv 243 német nyelvű dallamának tételeivel bővült. Vizsgálták a kismartoni Szt. Márton plébániatemplom és az Esterházyak kastélykápolnájának 18. századi egyházzenei repertoárját. Összesítették a nagyszombati jezsuita kollégium és egyetem zenei forrásanyagát, vizsgálták a helyi zeneéletre vonatkozó dokumentumokat és kottaleltárat. Repertoár-kutatásokat végeztek a történelmi Magyarország egyházi kottatáraiban és levéltáraiban.

Ötévi munka után teljes egészében elkészült Erkel *Bánk bán* című operája kritikai kottakiadásának véglegesítése. Elkészítették a bevezető tanulmány magyar és angol szövegét és a librettó angol fordítását, továbbá véglegesítették a kritikai jegyzeteket. Tervezetet készítettek az opera szövegének körültekintő átdolgozására az *ős-Bánk bán* 2010-es Erkel-évben esedékes előadásához. Disszertációt írtak a *Bánk bán* közreadásának problémáiról. Számítógépes grafikázásra előkészítették a *Sarolta* című opera kottaszövegét a mű kritikai kiadásához.

Tanulmányt jelentettek meg Liszt Ferenc itáliai *Zarándokévek* című gyűjteménye és a *Tasso* geneziséről. Tanulmányt írtak Joachim Józsefről, a Magyarországról elszármazott kimagasló hegedűművészről, a 19. század német énektanairól, énekes képzéséről, az 1850 előtti korszak német és magyar operakritikájáról. Kiállításokat rendeztek Brüsszelben *A magyar hegedűiskola útja* címen, illetve Budapesten a Hubay-család hazai és nemzetközi kapcsolatai témakörében. Az Universitát Leipzig felkérésére kiválogatták és annotálták a magyar adatokat a német anyanyelvű zenészek 18–19. századi közép-európai migrációját nyomon követő készülő nemzetközi számítógépes adatbázis számára.

Monográfiát, illetve tanulmánykötetet jelentettek meg a 125. éve született Kodály Zoltán művészetéről. Az előbbiben részletesen tárgyalják a zeneszerző poétikájának forrásait, különös tekintettel a zeneakadémiai tanulmányok dokumentumai, illetve a fiatalkori kompozíciók és Kodály zeneelméleti olvasmányai tükrében. Számos kompozíció (*I. vonósnyégyes, Páva-változatok, Concerto*) újszerű megközelítése fényt vet Kodály programszerű zeneszerzői gondolkozására. A tanulmánykötet egységében tekint Kodály és több zeneszerző-tanítványa munkásságára. Levéltári dokumentumok segítségével vizsgálták a Kodály-család eredetét, illetve Kodály és az államhatalom viszonyát az 1950–60-as években. Elemzik Kodály és a 19. századi magyar zenetörténet viszonyát, valamint Veress Sándor és Járdányi Pál munkásságát. Közölték továbbá a Kodály-tanítványok kóruskompozícióinak és a magyar népzene tudomány Kodály halála óta keletkezett termésének bibliográfiáit. Tanulmányokat írtak továbbá Kodály Zoltán *Psalmus hungaricus*áról és színpadi műveinek egyes aspektusairól. Közreműködtek a Kodály Emlékkiállítás rendezésében.

Gyűjtötték, katalogizálták, digitalizálták a kolozsvári magyar zeneszerző-iskolára vonatkozó dokumentumokat, és elemezték a 2. világháború után keletkezett műveket. Kritikai kiadásban megjelentették Veress Sándor egynemű karait. Tanulmányokat írtak Arnold Schönberg korai magyarországi recepciójáról, a *Muzsika* című zenei folyóirat 1957 és 2007 közötti történetéről, tanulmányt jelentettek meg Vajda János *Karnyóné* című 2007-ben bemutatott operájáról. Közreműködtek a *Studia Musicologica* szerkesztésében.

Résztevő kutatók száma: 8 fő, MTA támogatás: 58,6 M Ft, pályázati támogatás: 11,9 M Ft

Bartók-kutatás

Utómunkálatokat végeztek a Bartók Béla Zeneműveinek Kritikai Összkiadása sorozat három kötetén (Népdalfeldolgozások énekhangra és zongorára, 1–2. hegedű-zongoraszonáta, Kórusok). Elkészült *A kékszakállú herceg vára* opera teljes főszövegének kottagrafikája; első változatban összeállt a kritikai jegyzetanyag, valamint a szövegtár az összkiadásnak a népzenei feldolgozások forrásait bemutató pótkötetéhez. Létrehozták az összkiadás magyar és angol nyelvű honlapját, mely a készülő kötetek részleteinek bemutatása mellett Bartók kézírásának változásait és a primer kompozíciós forrásokban található másolói írásokat nagyszámú kommentált faksimile-illusztrációval szemlélteti.

A gyűjtemény hosszú távú megőrzése, védelme és a feldolgozás megkönnyítése érdekében a Bartók Hagyatékban jelentős digitalizálási munkákat folytattak (2007-ben mintegy 3500 oldal készült el). Ezen kívül elvégezték kb. 2500 tétel revízióját.

Gondozták, illetve kiadásra készítették elő három korábban nyomtatásban megjelent forráskiadvány CD-ROM változatát (*Bartók Béla levelei, Bartók Béla családi levelei* és *Apám életének krónikája*). A Bartók Új Sorozat című lemezkiadás számára előkészítették a kottás forrásanyagot, valamint részt vettek a CD-k kísérőszövegeinek szerkesztésében és képanyagának válogatásában.

Tanulmányozták a 2006-ban az archívumba került Pásztory Ditta-hagyatékot, és kiállítást rendeztek belőle (lásd Zenei muzeológia). Tanulmányozták Lajtha Lászlónak Bartók *I. szvitjéből* készített zongorakivonatát, Bartók műveinek poliritmikáját, az 1918-ban Bartók és Kodály közreműködésével rendezett történeti hangversenyek háttérét és sajtóvisszhangját.

Tanulmányokat adtak közre Bartók hat vonósnégyeséről, a *Cantata profana* szövegjavításairól, Bartók és Kodály kapcsolatáról.

Résztevő kutatók száma: 3 fő, MTA támogatás: 12,5 M Ft, pályázati támogatás: 3 M Ft

Dohnányi-kutatás

Pozsonyi könyvtárakban azonosítottak több eddig ismeretlen Dohnányi-dokumentumot (kottakéziratok és levelek). Rendezték és digitalizálták a Wehner- és a Vázsonyi-hagyatékot (kb. 800 oldal), illetve katalogizálták a Szlabey-hagyatékot (451 tétel). 300 tétellel gyarapították a Dohnányi Archívum sajtógyűjteményét (1909-ig), illetve rendezték a zeneszerző és zongoraművész 1915 és 1918 közötti tevékenységéhez kapcsolódó sajtódokumentumokat az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában őrzött Dohnányi-hagyatékban. A *Dohnányi-művek tematikus katalógusa* számára befejezték az opusz-számmal ellátott művek incipitjeinek elkészítését. Kiadásra előkészítették és megjelentették a Dohnányi-évkönyv 2006/2007-es kötetét, amelyben életrajzi és zenei elemző tárgyú írások egyaránt helyet kaptak.

Résztevő kutatók száma: 2 fő, MTA támogatás: 2,6 M Ft, pályázati támogatás: 5 M Ft

Népzene kutatás és archiválás

A magyar népzene kritikai összkiadása (*A Magyar Népzene Tára*) munkálatai keretében elkészült 9 típus mintegy 150 dallamának ellenőrzött kottagrafikája. Folytatódott a magyar népzene új stílusát reprezentáló háromkötetes forráskiadvány előkészítése, amely tartalmazni fogja a stílus minden dallamtípusát típusonként 1-5 példával bemutatva. A szerkesztéssel és megírással párhuzamosan folynak a példák számítógépes grafikai munkálatai is. Megtörtént 800 dallam lejegyzésének korrigálása, illetve elkészült 24 további dallam lejegyzése.

A népzenei hanganyagok digitalizált gyűjteménye 1213 órányi felvétellel bővült. A népzenei lejegyzésgyűjtemény 5350 dallammal gyarapodott, részint új gyűjtésekből, illetve új lejegyzésekből (136 dallam), részint forrásértékű publikációk feldolgozásából. 300 dallam beosztásával gyarapodott a szokásrend, 1235 adattal a játékgyűjtemény (ebből 206 új gyűjtés, a többi kiadványokból származik). Ugyancsak a játékgyűjtemény számára elkészült 738 típus leírása.

A Bartók Béla hangszeres magyar népzene gyűjtését közreadó kötet számára véglegesítették az 1911 előtti gyűjtések dallamainak sorrendjét és kottaképét, a Bartók Béla–Kodály Zoltán: *Száz magyar katonadal* című, osztrák–magyar együttműködéssel készülő kétnyelvű kiadvány számára véglegesítették a közreadás kottaképét. Megjelentetésre előkészítettek egy-egy komi, illetve hanti népzenei kiadványt (Vászolyi Erik, illetve Schmidt Éva gyűjteményeiből). Megkezdték a kanásztánc-ugrós tánc típus dallamainak monografikus feldolgozását.

A keleti népek népzenei gyűjteménye számára lejegyezték és rendszereztek 700 karacsáj és trákiai dallamot, valamint elkészítették a trákiai bektasi-szekta vallásos zenéjét bemutató monográfia számára 250 dallam kottagrafikáját, illetve a zenei elemzéseket. A magyar népzene eurázsiai kapcsolatait matematikai módszerekkel vizsgáló projekt számára elkészítették 2300 mongol, anatóliai és azeri dallam digitalizált elemzését.

A nyilvánosság számára hozzáférhetővé tették a Bartók Rend internetes közreadását (<http://db.zti.hu/br/>). A dallamok rendje a magyar népdalok Bartók Béla által a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából elvégzett zenei rendezésének 1940-ben lezárt alakját tükrözi. Az adatbázis több mint 13.000 dallamot tartalmaz a magyar népzene kutatás által 1896 és 1938 között gyűjtött dallamokból. Közli ezek korabeli lejegyzésének képét és – ahol hozzáférhető – eredeti hangfelvételét. Számos más adatra (gyűjtő neve, gyűjtés helye, adatközlő, ritmikai és zenei tulajdonságok) is kereshető. A világviszonylatban egyedülálló internetes népzenei közlés az eddig eltelt néhány hónap alatt is jelentős érdeklődést keltett (15.000 letöltött kottakép, 10.000 letöltött hangfelvétel). Hasonló közzététel számára mintegy 50%-ban elvégezték a lényegesen nagyobb terjedelmű Kodály Rend feldolgozását (15.000 oldal szkennelése). Az intézet munkatársainak közreműködésével jelent meg ugyancsak ez évben a Bartók Rend kritikai kiadásának második kötete (Bartók Béla: Magyar népdalok. Egyetemes Gyűjtemény, 2. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest).

Monográfiát jelentettek meg Pásztó város zeneéletének történetéről, különös tekintettel a régióból származó népzenei adatokra, illetve a város díszpolgárának, Rajeczky Benjaminnak zenetörténelmi és népzene kutatói munkásságára. Négy CD-felvételen jelentettek meg a népzenei gyűjteményből származó, tematikusan rendezett válogatásokat. A Népzenei Osztály munkatársai jelentős mértékben közreműködtek a Kodály-jubileum tudományos megemlékezéseiben, illetve az évfordulóra megjelentetett publikációk előkészítésében.

Részvevő kutatók száma: 10 fő, MTA támogatás: 95,6 M Ft, pályázati támogatás: 13,3 M Ft

Néptánc kutatás és archiválás

A Néptánc Osztály munkatársai terepmunkát végeztek a Bánságban, amelynek eredményeképpen 4 órányi videofelvétellel és 300 fényképpel gyarapodott az Archívum gyűjteménye. Elkészült egy korábbi Volga-vidéki videós gyűjtés digitalizálása (kb. 10 óra), további 40 percnyi filmanyag szinkronizálása, illetve 10 órányi archív film utóhangosítása. Az Archívumba került Lugossy Emma hagyatéka, amely a magyar néptánc-kutatás korai korszakára vonatkozó dokumentumokkal (filmekkel, fotókkal, szöveges gyűjtésekkel, jegyzetekkel) gazdagította a gyűjteményt. A Néptánc Archívum táncírás-gyűjteménye 4 tétellel gyarapodott a „pontozó” táncípus köréből.

Az Elnöki keret támogatásával megkezdődött a Zenetudományi Intézet gyűjteményes műnek minősülő filmtári adatbázisainak közzététele. Ennek keretében 2007 folyamán 20 órányi eredeti Hi8 analóg videós gyűjtés és 6,5 órányi 16 mm mozgófilm digitalizálására került sor. A vállalt egy helyett két adatbázis, a Filmtár (<http://db.zti.hu/neptanc/tanc.asp>) és a Motívumtár (<http://db.zti.hu/neptanc/mot.asp>) adatbázisa készült el. A Filmtári Adatbázis 257 táncfolyamatot ad közre a táncok leltárkönyvi adataival, valamint a táncok típus, altípus és táncdialektus szerinti besorolásával. A Motívumtári Adatbázis 300 motívum lejegyzését tartalmazza, a motívumok a Filmtári Adatbázis táncairól készültek, a két adatbázis egymással adatkapcsolatban áll.

A Szegedi Egyetemmel együttműködve megjelentették a *Dance Structure* című angol nyelvű tanulmánykötetet.

Részvevő kutatók száma: 3 fő, MTA támogatás: 30,7 M Ft, pályázati támogatás: 6 M Ft

Zenei muzeológia

A Zenetörténeti Múzeum gyűjteménye ajándékozás útján két 19. századi zongorával gyarapodott. Restaurálták a Johann Pachel által az 1830-as években készített zongorát. Elkészítették a Múzeumi Adattár profiltisztított, új nyilvántartását, és a hangszergyűjtemény új nyilvántartásának kereteit. Folyamatosan végezték a hangszerkivitelek hatósági engedélyeinek kiadását, illetve az Oktatási és Kulturális Minisztérium megbízásából lebonyolították az állami tulajdonban levő mesterhangszerek szemléjét. Tanulmányt jelentettek meg a magyar zeneélet és éremművészet 20. századi kapcsolatairól. Tanulmányozták a Múzeum gyűjteményébe tartozó 18. és 19. századi hárfákat, illetve biedermeier zenélő órákat.

A Bartók Archívummal együttműködve előkészítették Bartók Béláné Pásztory Ditta 2006-ban az intézetbe került hagyatékából az *Édes Dittám* című kiállítást (2007. május 10 – június 17.), amelyen zenei emlékeken túlmenően, számos családi bútordarab és használati tárgyi emlék idézte a látogató elé Bartók 1920–30-as évekbeli alkotó életének környezetét. 2007. december 14-én nyitották meg a *Visszatekintés* című Kodály-émlékiállítást, amely a zeneszerző, népzene kutató, zenepedagógus életét és munkásságát átfogóan, számos hazai gyűjteményből kölcsönzött több száz tárgy és dokumentum bevonásával tárja a közönség elé.

Résztevő kutatók száma: 2 fő, MTA támogatás: 18,7 M Ft, pályázati támogatás: 6,4 M Ft

Intézeti kiadványok

Megjelent a *Dohnányi-évkönyv* és a *Zenetudományi dolgozatok* 2006/2007. évi kötete. Az intézetben szerkesztették a *Studia Musicologica* 2007. évi négy füzetét.

Konferencia

Az intézet a Kodály jubileumi év tiszteletére konferenciát rendezett *A zeneszerző Kodály* címmel, valamint a tudományos igényű népzene kutatás centenárium tiszteletére *100 év az etnomuzikológiában* címmel. Konferenciát rendeztek Kodály és Erkel emlékére Gyulán.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Felsőoktatás

Az előző évekhez hasonlóan az intézet szorosan együttműködik a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszékével a zenetudományi képzésben, annak fontos gyakorló-kutató bázisát alkotja. A zenetudományi PhD-program oktatói között számos intézeti munkatárs tevékenykedik előadóként, témavezetőként, bírálóként. Az egyetem Egyházzenei Tanszékének tanári testülete és az ott folyó mesterképző program (DLA) vezetői az intézet kutatói közül kerülnek ki. Intézeti munkatárs tanítja a népzenei ismereteket. Egyik kutatójuk vezeti a 2007 őszén megkezdődött Népzenei szakirány munkáját – melynek tanmenetét is az intézetben dolgozták ki –, és az oktatásban számosan közreműködnek.

Valamennyi kutatási témában rendszeresen fogadnak magyar és külföldi doktorandusokat és kutatókat alkalmi konzultációra. A néptánc- és táncíráskutatás területén tevékenykedő

munkatársak a felsőfokú néptánc oktatás több intézményében tanítanak, illetve időszakos tanfolyamokat tartanak. 2007 folyamán kinevezett oktatóként vagy óraadóként a következő felsőoktatási intézményekben tevékenykedtek: ELTE BTK Kulturális Antropológiai Tanszék, Művelődéstörténeti Tanszék, Néprajzi Tanszék, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszék, Egyházzenei Tanszék, Népzenei Tanszék, Zeneelméleti Tanszék, Debreceni Egyetem Néprajzi és Kulturanropológiai Tanszék, Kaposvári Egyetem Művészeti Főiskolai Kar, Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar és Romológiai Tanszék, Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturanropológiai Tanszék, Finnugor Tanszék, Magyar Táncművészeti Főiskola Néptáncpedagógiai Tanszaka, Budapest Kortárszenei Főiskola és a Nyíregyházi Főiskola Ének-Népzene Tanszéke.

Hazai tudományos együttműködések és egyéb kapcsolatok

Az intézetnek érvényes együttműködési megállapodása van a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszékével, az ELTE BTK Folklore Tanszékével és a Magyar Táncművészeti Főiskolával. A tudományos együttműködést segítik a szakmai szervezetekkel: a Magyar Néprajzi Társasággal, a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társasággal, Magyar Táncstudományi Társasággal kialakított jó kapcsolatok. Az intézet munkatársainak az akadémiai bizottságokban való részvétele (Zenetudományi Bizottság, Néprajzi Bizottság, Művelődéstörténeti Bizottság) a kapcsolatokat még intenzívebbé teszi.

Jó szakmai kapcsolatokat ápolnak hazai kulturális és művelődési szervezetekkel, intézményekkel, mint például a Hagyományok Házával, az Európai Folklór Intézettel, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságával; a zene- és táncstudomány szűkebb körén túl a zeneélet számos területén tevékenykednek. A *Régi Zenetörténeti Osztály* két munkatársa a Schola Hungarica együttes vezetőjeként gregorián felvételek sorozatával szerepel a nyilvánosság előtt. A *Magyar Zenetörténeti Osztály* munkatársai zenei és kulturális folyóiratokban kritikusként elemzik a kortárs magyar zeneszerzést, zenei előadóművészetet, operajátszást. A népzene- és néptánckutató munkatársak többsége tanácsadóként, zsűritagként folyamatosan részt vállal a népzenei és néptánc mozgalom irányításában.

Nemzetközi kapcsolatok

Az intézetnek az akadémiák közötti csereegyezmények keretében tématervben rögzített együttműködési megállapodása van közép- és kelet-európai országokban működő partnerintézetekkel (Szlovénia, Szlovákia, Csehország, Szerbia, Horvátország, Románia, Moldáv Köztársaság, Ausztria, Lengyelország, Észtország, Litvánia). Kutatóik 2007-ben Romániában vettek részt tapasztalatcserén a partnerintézetekben. A regionális együttműködés szorosabbá fűzése érdekében a partnerintézetek képviselői 2007 márciusában munkaértekezleten jelentek meg a Zenetudományi Intézetben. A munkatársak aktívan részt vettek a nemzetközi szakmai szervezetek munkájában, s többen tisztséget is viselnek a különféle bizottságokban. Ilyenek a Nemzetközi Zenetudományi Társaság (IMS), a Nemzetközi Hagyományos Zenei Tanács (ICTM), Nemzetközi Tánc Tanács (CID).

Az említettek közül kettő rendezett nagyszabású konferenciát 2007-ben: az IMS zürichi, illetve az ICTM bécsi konferencián 7-7 munkatárs tartott előadást; az utóbbin külön ülésen ismertették a hazai népzene kutatás eredményeit. Ezekon kívül a régi zenetörténet, a magyar zenetörténet, valamint Dohnányi, Bartók és Kodály életművének kutatói Ausztriában (Bécs, Kitzsee, Oberschützen), Münchenben, Pozsonyban, Belgrádban, Brüsszelben, Helsinkiben,

Vilniusban és Algírban, a népzene- és néptáncutatók Prágában, Lipszében, Belgrádban, Szófiában, Velencében, Lochalshban (Skócia) Bakuban, Isztambulban, Marokkóban, Új-Delhiben és Mexikóvárosban vettek részt nemzetközi konferenciákon.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A Nemzeti Kutatásfejlesztési Program az intézet két kutatási témáját támogatta: *Középkori forráskutatás, Bartók Béla műveinek kritikai kiadása*. Tíz zenetörténeti és népzenei téma részesült OTKA-támogatásban, többek között a *Magyar Népzene Tára* 11. és 12. kötetének előkészítése, a magyar népzene új stílusa rendjének közreadása, a magyar népzenei keleti kapcsolatainak vizsgálata, a rezonzóriumok összkidása, a középkori kódexek digitalizálása, Erkel Ferenc Bánk bán című operájának kritikai kiadása. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium a Kodály-évforduló kapcsán két témát támogatott: *Visszatekintés – Emlékkiállítás Kodály Zoltán születésének 125. évfordulóján* című kiállítás megrendezése és a Kodály Rend internetes megjelenítése. A Nemzeti Kulturális Alap a *Dance Structures* című kötet és a Kranji Antiphonale faksimile-kiadásának megjelentetéséhez, valamint tíz kutató külföldi konferencia-részvételéhez nyújtott támogatást.

Az EU 6. keretprogram keretében hét európai folklórarchívum konzorciumaként 2006-ban támogatást nyert *ethnoArc* pályázat, melynek célja népzenei archívumok adatbázisainak összekapcsolása, valamint online keresési lehetőség biztosítása egyszerre több archívumban, egyik 2007. évi konzorciumi ülését az intézetben rendezte meg.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvek

1. Berlász M (szerk.): Kodály Zoltán és tanítványai: A hagyomány és a hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében. Rózsavölgyi Kiadó, Budapest, 634 (2007)
2. Berlász M (közreadja): Veress Sándor: Kórusművek I (Gyermek-, női és férfikarok). Editio Musica, Budapest, 115 (2007)
3. Dalos A: Forma, harmónia, ellenpont: Vázlatok Kodály Zoltán poétikájához. Rózsavölgyi Kiadó, Budapest, 335 (2007)
4. Gilányi, G., Jurij S (bevezeti és közreadja): Antiphonarium Ecclesiae Parochialis Urbis Kranj. Institute for Musicology of the HAS, Budapest, 508 + 472 (= Musicalia Danubiana 23.) (2007)
5. Richter, P: Der Melodiebestand des Franziskanerordens im Karpatenbecken im 17. Jahrhundert. Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Budapest, 499 (= Fontes Historici Ordinis Fratrum Minorum in Hungaria 4.) (2007)

Tanulmányok

1. Baranyi A: A magyar zeneélet és éremművészet kapcsolatai (1898–1945). In: Sz. Farkas Márta (szerk.): Zenetudományi dolgozatok 2006–2007. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 117–157 (2007)

2. D, Hiley – Szendrei, J: Ein wenig bekanntes Graduale mit Sequenziar aus St. Emmeram, Regensburg: Handschrift 109 (olim 1056) der Stiftsbibliothek Melk (14.–15. Jh.). In: David Hiley (szerk.): *Ars musica – musica sacra*. Schneider, Tutzing, 99–126 (= Regensburger Studien zur Musikgeschichte 4.) (2007)
3. Domokos M, Paksa K: A népdal a 18. században. *Magyar Zene*, 45, 113–132 (2007)
4. Felföldi, L: Structural Approach in Hungarian Folk Dance Research. In: Adrienne L. Kaeppler – Elsie Ivancich Dunin (szerk.): *Dance structures: Perspectives on the Analysis of Human Movement*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 155–184 (2007)
5. Gombos L: Dohnányi Ernő művészi tevékenységének sajtórecepciója: Az 1905–1909-es berlini évek. In: Gombos László – Sz. Farkas Márta (szerk.): *Dohnányi Évkönyv 2006/7*. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 59–302 (2007)
6. Kovalcsik, K: *Gurbane* as a representation of traditional identity and culture in an Oltenian Rudar community. In: Biljana Sikimić – Petko Hristov (szerk.): *Kurban in the Balkans*. Institute for Balkan Studies, Belgrade, 109–135 (2007)
7. Sipos, J: A Lament from Bartók’s Anatolian Collection and its Musical Background. *Studia Musicologica*, 48, 201–213 (2007)
8. Vikárius, L: Erinnern an die „Stimmung” der Sache: Das Konkrete und das Schwebende im Komponieren Bartóks. In: Andreas Dorschel (szerk.): *Resonanzen: Vom Erinnern in der Musik*. Universal Edition, Wien, 162–184 (= Studien zur Wertungsforschung 47) (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

Az intézet neve: Zenetudományi Intézet

Átlagléttség ¹ :	69	Ebből kutató ² :	36
PhD, kandidátus:	24	MTA doktora:	2
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			7
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			182
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			133
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 30	idegen nyelven:	13
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	8
tanulmánykötetben	magyarul: 40	idegen nyelven:	12
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	3
recenzió	magyarul: 4	idegen nyelven:	1
összes hivatkozás száma ⁶ :	56	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	56
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 3	idegen nyelven:	1
egyéb kötet ⁸	magyarul: 4	idegen nyelven:	3
szerkesztett kötet	magyarul: 7	idegen nyelven:	4
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 49	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 1	MTA doktora: 0	levelező tag: 0
			rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	51	poszterek száma:	0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	57	poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	28	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	1
Hazai tud. bizottsági tagság:	40	Hazai tud. bizottsági elnökség:	8
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			18
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	5	Doktori iskolát vezetőik száma:	0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	36	Gyakorlati kurzusok száma:	37
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	27
		PhD-t:	9
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			2059
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			248,7 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	5	Teljes saját bevétel:	82,1 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			10
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	32,1 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	16,8 MFt
Egyéb:	14	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	31,4 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			1
EU forrásból:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	1,6 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			1
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0,2 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
TÁMOGATOTT TANSZÉKI KUTATÓHELYEK

BCE DEMOGRÁFIAI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Moksony Ferenc, az MTA doktora
BCE TTK Szociológia és Társadalompolitika Intézet
1093 Budapest, Közraktár u. 4-6.
Telefon: 482-7336, Fax: 482-7348
e-mail: ildiko.husz@uni-corvinus.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A 2007-ben alakult kutatócsoport az év folyamán a következő főbb témakörökben végzett kutatási tevékenységet:

- A rendszerváltozás hatása a halálozási viszonyokra és az életkilátásokra
- Egyes specifikus halálokok okozta mortalitás alakulása
- Strukturális és kulturális tényezők a roma népesség termékenységében
- A termékenységet befolyásoló szubjektív tényezők feltárása, különös tekintettel a vallásosság és a gyermekvállalás kapcsolatára.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A rendszerváltozás halandóságra gyakorolt hatásával kapcsolatban megállapítást nyert, hogy a Szovjetunió összeomlása, a kelet-közép-európai volt szatellit országokban és a Szovjetunió utódállamaiban eltérő következményekkel járt. A kelet-közép-európai országokban a rendszerváltozás sokk hullámai átmenetileg a halálozási viszonyok jelentős rosszabbodását, következésképp a születéskor várható élettartam csökkenését okozták. A néhány éves kritikus időszak után azonban a halálozási arány csökkent, az életkilátások javultak. Például Magyarországon a születéskor várható élettartam 4,1 évvel hosszabbodott meg 1993 és 2006 között; az egészségi közállapotokat tekintve hazánk elkezdte a felzárkózást az EU-15-ökhöz, és a számítások szerint mintegy másfél évtized szükséges ahhoz, hogy a várható élettartam elérje az EU-15-ök jelenlegi szintjét. Hasonló jelenségek figyelhetők meg Csehországban és Lengyelországban, de fáziseltolódással Bulgáriában és Romániában is. Ezzel szemben a szovjet utódállamokban elhúzódó általános epidemiológiai válság alakult ki, amelyet főleg, de nem kizárólag a férfinépeség várható élettartamának szabadesésszerű csökkenése jellemez. Hazánkban a mortalitásban 1994-ben elkezdődött változás visszafordíthatatlan és garantálja a fenntartható fejlődés epidemiológiai kondícióját. A kedvező fordulat okai között a leglényegesebb az életmód megváltozása, az *egészségtudatos* magatartás. A várható élettartam meghosszabbodását szolgálja az orvoslás hatékonyságának javulása is. A kedvező jelenségek általánosak, de sokkal inkább megfigyelhetők a társadalom felső, mint alsó rétegeiben. Ezért az életkilátások közötti különbségek általában növekedtek. Konklúzióként az állapítható meg, hogy az 1993-ban tetőzött, illetve lezárult epidemiológiai válság rendszerspecifikus volt, és az életkilátásokban bekövetkezett javulás is az, amennyiben ehhez a feltételeket a rendszerváltozás teremtette meg.

A projekt jellegét tekintve alap kutatás, azonban egyes (különösen a társadalmi különbségekkel kapcsolatos) megállapításai a kormányzati döntés-előkészítésben is hasznosíthatók.

A kutatásban négy fő dolgozott, ebből egy fő a kutatócsoport munkatársa. A becsült ráfordítás kb. 1 M Ft, amit a kutatócsoport költségvetése finanszírozott.

A halálokokra vonatkozó vizsgálat eredménye, hogy kvantifikálták a halálozási arány csökkenéséből azt a hányadot, amely a szív- és érrendszeri betegségek, és ezen belül a heveny szívizomelhalás és az agyérbetegségek halandóságának javulásából származik. Hasonlóképpen megállapították a fentebb említett betegség, illetve betegségcsoport csökkenő mortalitásának hozzájárulását a születéskor várható élettartam meghosszabbodásához. A halálozási arány csökkenésének 55,2 százaléka és a várható élettartam 4,14 éves meghosszabbodásából 1,85 év magyarázható a szív- és érrendszeri betegségek javuló mortalitásával. A heveny szívizom-infarktusz csökkenő halálozási rátája 35,3 százalékkal, az agyérbetegségeké 30,9 százalékkal járult hozzá a kardiovaszkuláris mortalitás csökkenéséhez, a várható élettartam relációjában az előbbi két betegség kontribúciója az életkilátások javulásához 1,48 év. A kedvező fejlemények bekövetkezésében vitathatatlan a jelentősége annak a ténynek, hogy a releváns orvosi intervenciók száma az utóbbi hét évben a többszörösére nőtt.

A projekt alap kutatás, azonban eredményei a kormányzati döntés-előkészítésben is hasznosíthatók. A kutatásban négy fő dolgozott, ebből egy fő a kutatócsoport munkatársa. A becsült ráfordítás kb. 1,5 M Ft, amit a kutatócsoport költségvetése finanszírozott.

Az év során egy empirikus adatfelvétel készült annak vizsgálatára, hogy vajon van-e szignifikáns etnikai hatás a magasabb roma termékenységre, vagy az pusztán az átlagosan alacsonyabb társadalmi-gazdasági státussal is magyarázható. Mint ismeretes, a magyarországi romák társadalmi-gazdasági státusa – elsősorban iskolázottságuk és ezzel munkaerőpiaci esélyeik – lényegesen rosszabb az országos átlagnál, az alacsony iskolázottság pedig általában is más termékenységi magatartással (magasabb gyermekszámmal, korábbi gyermekszüléssel) jár együtt, mint a magasabb iskolai végzettség. A romák magasabb gyermekszámában az etnikai-kulturális jellemzők és az alacsony társadalmi-gazdasági státus hatásának szétválasztására a csoport egy 800 fős kérdőíves felmérést készített az észak-magyarországi régióban a 15-49 év közötti, érettségivel nem rendelkező nők – romák és nem romák – körében. Az adatfelvétel első eredményei azt mutatják, hogy a két etnikum megfigyelhető termékenységi és családalapítási mintái – hasonló társadalmi-gazdasági státusuk ellenére – lényegesen eltérnek egymástól. A megkérdezett romák átlagos gyermekszáma minden korcsoportban szignifikánsan magasabb, mint az alacsony végzettségű nem-romáké. A romák körében az első gyermek vállalása korábban történik, és körükben nyolcszor nagyobb a tinédzserkori szülések előfordulása, mint a másik csoportban. Minden tizedik romának van ötnél több gyermeke, ami ötször magasabb arány, mint a nem-romáknál. Az első házasságkötés, ill. tartós együttélés kezdetének életkora is különbözik: az első csoportban 17,9, a másodikban 20,1 év. Ugyanakkor két születési kohorszot összehasonlítva, az anyák fiatalodása az első gyermek születésekor mindkét etnikai csoportban egyaránt megfigyelhető.

A projekt alap kutatás, az eredményekből közvetlen haszon nem várható. A kutatást két, a kutatócsoport alkalmazásában álló munkatárs végezte. A becsült ráfordítás kb. 6,5 M Ft volt, amelyből 5,3 M Ft-ot egy elnyert OTKA pályázat biztosított.

A csoport a gyermekvállalás mögötti szubjektív tényezők feltárására elindított egy kutatást, amelyben már meglévő adatbázisok másodelemzését valamint egy kvalitatív vizsgálatot kíván elvégezni. Az előbbivel kapcsolatban megtörtént az elemezni kívánt adatfelvételek kiválasztása és az eddigi eredmények szakirodalmi összefoglalása. A vallás és a családalakítás összefüggéseit kereső kvalitatív vizsgálat keretében vallási közösségek tagjaival 25 interjú készült, amelyek többek között a családi származásra, a gyermekszámra és a gyermekvállalással és családi szerepekkel kapcsolatos attitűdökre vonatkozó kérdésblokkokat tartalmaztak. Az interjúk feldolgozása a 2008. évben kezdődött meg.

A projekt alapkutató, az eredményekből közvetlen haszon nem várható. A kutatást egy három fős csoport végezte, amelyből ketten a kutatócsoport alkalmazásában állnak. A becsült ráfordítás kb. 2 M Ft volt, amelyből a pályázati forrás összege 500 E Ft.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport tagjai aktív oktatási tevékenységet folytatnak. A csoport minden tagja tanít valamely hazai felsőoktatási intézményben (Budapesti Corvinus Egyetem, Debreceni Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem). Az alap- és felsőfokú graduális képzésben négyen vettek részt, ahol összesen 18 kurzust tartottak. A posztgraduális képzésben ketten tartottak előadásokat és vettek részt PhD témavezetésben. Az oktatás mellett a hazai kapcsolatokat a csoport tagjainak a különböző tudományos szervezetekben, szakmai egyesületekben betöltött tisztségei jelentik. Az MTA IX. Osztály Demográfiai Bizottságában három, Szociológiai Bizottságában egy, az OTKA Társadalomtudományi Kollégium munkájában a tavalyi évben három munkatársunk vett részt.

A csoport a nemzetközi tudományos tisztségek és tagságok, valamint külföldi ösztöndíjak révén kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik. Egy-egy munkatárs vesz részt az EUPHA Tudományos Bizottságának, ill. az Archives for Suicide Research szerkesztőbizottságának munkájában. Négy munkatárs tagja különböző nemzetközi szakmai szervezetnek (EAPS, IUSSP, International Academy of Suicide Research, International Study of Religion in Eastern and Central Europe Association). A kutatócsoport egyik tagja az elmúlt évben ösztöndíjként három hónapot töltött a UCL (London) Antropológia Tanszékén, egy másik munkatárs pedig egy OMAA–ÖAD által támogatott nemzetközi PhD-network keretében végzett kutatási tevékenységet.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport tagjai sikerrel vesznek részt különböző pályázatokon. 2007-ben összesen négy, korábban elnyert OTKA kutatásban voltak témavezetők, valamint egy munkatárs résztvevő kutató volt egy OMAA–ÖAD által meghirdetett nemzetközi projektben. Az elmúlt évben egy-egy munkatárs elnyerte a MÖB Magyar Állami Eötvös Ösztöndíját ill. az OKM Deák Ferenc Ösztöndíját. Az elnyert pályázatok által biztosított források a csoport kutatási témáin belül nemcsak az adatelemzést, de az önálló adatgyűjtést is lehetővé tették.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Józan Péter (szerk): Közép-Magyarország régió demográfiai atlasza. MTA TK – KSH, Budapest. 337 oldal CD melléklet (magyar–angol nyelvű kiadvány)
2. Józan Péter (szerkesztette és az összefoglalót írta): A halandóság területi különbségei Magyarországon, 2000–2006. KSH, Budapest. 153 oldal
3. David Lester, Ferenc Moksony: The seasonality of suicide in Hungary in the 1930s. *Perceptual and Motor Skills*, 2007, 105: 714

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: BCE Demográfiai Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	2,5	Ebből kutató ² :	2,5
PhD, kandidátus: 2	MTA doktora: 1	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			7
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			7
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
tanulmánykötetben	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 19	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		19
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 1	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 6	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 2	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 3	Hazai tud. bizottsági elnökség:		2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			5
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 2	Doktori iskolát vezetőik száma:		0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 11	Gyakorlati kurzusok száma:		9
TDK munkát készítő hallgatók száma: 1	Diplomamunkát: 15	PhD-t:	1
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			602
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		8,8 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			3
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		6,2 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		2,6 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

BME KOGNITÍV TUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Kovács Ilona, az MTA doktora

1111 Budapest, Stoczek u. 2.

Telefon: 463–1053, Fax: 463–1072

e-mail: ikovacs@cogsci.bme.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Empirikus kutatások terén a következő fő feladatokat végezte el a csoport

A tanulás és emlékezés témakörén belül:

A procedurális tanulás pszichofizikai és elektrofiziológiai vizsgálata normális és rendellenes agyi fejlődés esetén, ezen belül a perceptuális és motoros tanulás fejlődésének vizsgálata egészségesen fejlődő és genetikai abnormalitás miatt eltérő fejlődésű csoportokban. Az epizodikus emlékezet kognitív pszichológiai kutatása, ezen belül az emlékezeti gátlás főbb formáinak elkülönítése verbális tanulási és figyelmi kísérleti paradigmák alkalmazásával. Az emlékezeti rendszer neuropszichológiai és kognitív neuropszichiátriai kutatása, ezen belül a szkizofrénia spektrum kognitív neuropszichiátriai vizsgálata, valamint az obszesszív-kompulzív zavar (OCD) és a szkizofrénia kognitív neuropszichológiai összehasonlítása.

A humánspecifikus kognitív fejlődés témakörén belül:

A nyelvi fejlődés zavarának részletes vizsgálata, ezen belül a szókincsméret összefonódásának vizsgálata a nyelvtani fejlődéssel. A csecsemő és kisgyermekkorai szociális kognitív fejlődés vizsgálata, ezen belül a kulturális tanulás mechanizmusainak azonosítása.

A magasabbrendű kognitív folyamatok témakörén belül:

A ventrális vizuális rendszer neurobiológiai vizsgálata, ezen belül a magas-szintű adaptáció mechanizmusainak azonosítása, a perceptuális döntéshozatal neurális mechanizmusainak azonosítása, valamint keresztmodális interakciók vizsgálata.

Elméleti kutatások terén a következő fő feladatokat végezte el a csoport

Modellek és esettanulmányok, ezen belül a késői Thomas Kuhn ún. „kognitív fordulatá”-nak elemzése. Szoftverfejlesztő közösségek kommunikációs és megértési folyamatainak vizsgálata, ezen belül szoftverfejlesztők, felhasználók és megrendelők közötti kommunikációs mintázatok vizsgálata. Összefoglaló könyvek, könyvsorozatok szerkesztése.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A tanulás és emlékezés témakörén belül:

Alvásfüggő perceptuális tanulás demonstrálása primér látókéregben, emberi viselkedéses vizsgálatokban. A vizuális perceptuális tanulás elektrofiziológiai korrelátumainak azonosítása. Az emlékezeti gátlás új formájának megfogalmazása az „epizodikus gátlás” modelljében. Alcsoportok elkülönítése a szkizofrénian belül szisztematikus keresztmetszeti kognitív neuropszichiátriai vizsgálatsorozattal.

A humánspecifikus kognitív fejlődés témakörén belül:

Az osztrénv kommunikációs jegyek fejlődésben betöltött szerepének feltárása.

A magasabbrendű kognitív folyamatok témakörén belül:

Vizuális-olfaktoros interakciók kimutatása az arcérzékelés területén.

Elméleti kutatások terén:

Összefoglaló könyvek megjelentetése Kuhn munkása kapcsán, valamint a fejlődés zavarai és vizsgálómódszerei területén.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A csoport hazai kutatásai a Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Élettani Intézetének, valamint a Szegedi Tudományegyetem Pszichiátriai Klinikájának munkatársaival együttműködésben zajlottak. Nemzetközi kutatási együttműködést a Division of Schizophrenia Research UMDNJ-Robert Wood Johnson Medical School, USA, a Purdue University, West Lafayette, USA, valamint a Lehrstuhl für Experimentelle Psychologie Universität Regensburg munkatársaival folytatott a csoport. Hazai oktatási tevékenység keretében a csoport munkatársai résztvettek a BME GTK Pszichológiai Doktori Iskola (Kognitív Tudomány Témakörében) oktatási és témavezetési tevékenységében, a BME Kommunikáció BA szak képzésében, valamint a BME Mérnök- Technika- és Tudománytörténet Doktori Iskola munkájában. Nemzetközi oktatási tevékenység keretében a kutatócsoport tagjai konzorciumi partnerként részt vesznek az EC támogatást elnyert "Middle European interdisciplinary Master Programme in Cognitive Science"-ben, s 2007 során már számos nemzetközi diák oktatását és témavezetését látták el.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport rendelkezésére álló teljes pályázati háttér:

- 80 M Ft OTKA támogatás (összesen 6 nyertes pályázat)
- 743 ezer Euro európai támogatás (összesen 3 nyertes pályázat)
- 125 ezer USD USA támogatás (1 nyertes pályázat)

Ezen 10 pályázatból 9 pályázat esetén a csoport tagjai a vezető kutatók.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Brass, M, Schmitt, R, Spengler, S, Gergely, G: Investigating action understanding: Inferential processes versus action simulation. *Current Biology*, 17, Issue 24, December 18 (2007)
2. Carbon, CC, Strobach, T, Langton, S, Harsányi, G, Leder, H, Kovacs, G: Adaptation effects of highly familiar faces: immediate and long lasting. *Memory & Cognition*, 35:1966/1976 (2007)
3. Fonagy, P, Gergely, G, Target, M: The parent-infant dyad and the construction of the subjective self. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48:3/4, 288–328 (2007)
4. Gergely, G, Király, I, Egyed, K: On pedagogy. *Developmental Science*, 10: 1, 139–146 (2007)

5. Kemner, C, Lamme, VAF, Kovacs, I, Engeland, H: Integrity of lateral and feedbackward connections in visual processing in children with Pervasive Developmental Disorder. *Neuropsychologia* 45(6) 1293–8 (2007)
6. Kovács, G, Raabe MarkusGreenlee, Mark W: Neural correlates of visually induced self-motion illusion in depth (2007) *Cerebral Cortex*. Advance Access published December 5, (2007)
7. Kovacs G, Zimmer M, Harza I, Vidnyanszky Z: Adaptation duration affects the spatial selectivity of facial aftereffects. *Vision Res*. Vol 47/25 pp 3141–3149 (2007)
8. Lukács, Á, Pléh, Cs, Racsmány, M: Spatial language in Williams syndrome: evidence for a special interaction? *Journal of Child Language*, 34, 311–343 (2007)
9. Racsmány, M, Conway, MA, Garab, EA, Cimmer, Cs, Janka, Z, Kurimay, T, Pléh, Cs, Szendi, I (in press): Disrupted memory inhibition in schizophrenia. *Schizophrenia Research*. Advance Access published December 29, 000–000 (2007)
10. Racsmány, M, Conway, MA, Garab, EA, Nagymáté, G: Memory awareness following episodic inhibition, *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 61, 525-534. Advance Access published December 22 (2007)
11. Sárosi, Z, Chadaide, T, Tompa, K, Köteles, Gy, Kovács, G: Benedek Illusory shape representation in the monkey inferior temporal cortex *Eur J Neurosci* 25: 2558–2564 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: BME Kognitív Tudományi Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	8	Ebből kutató ² :	7
PhD, kandidátus:	7	MTA doktora:	3
		levelező tag:	0
		rendes tag:	1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			4
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			53
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			53
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	15
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 7	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	5
tanulmánykötetben	magyarul: 11	idegen nyelven:	4
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ :	1552	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	1310
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0
			rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	15	poszterek száma:	9
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	14	poszterek száma:	3
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			2
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	3	Hazai tud. bizottsági elnökség:	2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			8
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	8	Doktori iskolát vezetőik száma:	2
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	24	Gyakorlati kurzusok száma:	4
TDK munkát készítő hallgatók száma:	1	Diplomamunkát:	0
		PhD-t:	16
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			32
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			20 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	0	Teljes saját bevétel:	69 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			6
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	20 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:	3	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	62 MFt
Egyéb:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	7 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

DE KLASSZIKUS MAGYAR IRODALMI TEXTOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Bitskey István, az MTA levelező tagja
4010 Debrecen Egyetem tér 1.
Telefon/Fax: (52) 512-934
e-mail: nori@puma.unideb.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A beszámolási évben a kutatások folyamatosságából adódóan a korábban munkába vett kiadások befejezése és megjelentetése volt a fő cél, továbbá a kutatóhelyhez kötődő sorozatok egyes köteteinek sajtó alá rendezésében való előrehaladás. A vállalások között három szövegkiadás befejezése szerepelt 2007-re: *Petelei István összes novellái*, *Ráday Gedeon és Földi János összes versei*, *Csokonai „hangzó” kritikai kiadás*.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A kutatócsoport a vállalásait teljesítette. A Petelei-kiadás megjelent, a Ráday–Földi-kiadás és a Csokonai „hangzó” kiadás elkészült, lektornál vannak, pályáztatásuk folyik, miként Kazinczy *Pályám emlékezete* című kötetének is. Elkészült és megjelent továbbá egy későbbre ütemezett munka: *Aranka György nyelvveléssel és erkölcstannal foglalkozó írásai*. Időarányos előrehaladás mutatkozott a folyamatban lévő többi kiadás előkészítésében is.

A kutatócsoport egyik fő témája a Kazinczy kritikai kiadás készítése. A sorozat első kötetének, a *Pályám emlékezete*nek majd ezer oldalas edíciója mellett főleg az önéletírások szövegcsoportjának sajtó alá rendezése közelít leginkább a befejezéshez. A *Fogságom naplója* kiadása során a szövegváltozatok rögzítése és a főszöveg kialakítása mellett nagy mértékben előrehaladt a szövegmagyarázó jegyzetek elkészítése. A műben szereplő személyek életrajzi adatainak feltárása jórészt (nagyjából 80 százalékos arányban) befejeződött, s a könyvészeti anyag feldolgozása is a vége felé jár. A kiegészítő levéltári kutatások elvégzése még a következő évre maradt. Kazinczy Ferenc *Erdélyi Levelek* összefoglaló címen ismert írásainak minden fellelhető kézírata (OSZK, MTA Kézirattár, Kolozsvári Állami Levéltár) digitalizálva van és megtörtént az átírás is. 2007 őszén Kolozsvárott előkerült a Wesselényi család Fondjaiból egy olyan változat töredéke is, amely feltehetőleg 1820 körül keletkezett, és eddig nem tudott róla a kutatás. Megtörtént a genetikus kiadáshoz szükséges változatok (részben kézirat, részben folyóiratban megjelent részlet) kijelölése, a kiadandó szöveg át van írva és megkezdődött a jegyzetek összeállítása.

A Kazinczy-kiadás további kötetei közül a legelőrehaladottabb állapotban a *Szépprózai fordítások* van, ennek összes szövege rögzítve és ellenőrizve van, a jegyzetek legnagyobb része együttáll, 2008-ban az összedolgozás és a kiegészítő kutatások elvégzése után elkészül. A Kazinczy *Értekező prózáját* feldolgozó, illetve egy Kazinczy-adattárat létrehozó munkacsoport még a jelen pályázatot megelőző időszakban elkészített egy nagyarányú feltáró bibliográfiát, amely Kazinczy 1785 és 1831 között nyomtatásban megjelent, nem-szépirodalmi munkáit tartalmazza. A mostani pályázati időszak alatt ennek a segédletnek a korrigálását végezték el. Ennek eredményeképpen immár rendelkezésre áll egy, a későbbi szövegrögzítést megalapozó bibliográfia, amelynek alapján elkezdődött a szövegek elektronikus rögzítése is. Összesen 157 értekező prózai Kazinczy-szöveg begépelése történt meg, s ezek az első összeolvasáson is túl vannak. Az adattár esetében az 1790 és 1831 közötti periodikák és kötetek teljes körű átvizsgálása megtörtént, s ez 450, rögzítendő és feldolgozandó szöveget mutatott ki.

A *Kazinczy-levelezés* elektronikus kiadását előkészítő kézirat-katalóguson egy, a TKI állományában lévő munkatárs dolgozott. A létrejött adatbázis alapján kiderült, hogy az a 3686 levél, amelynek kéziratát az MTAK Kézirattára őrzi, közel 200 jelzet alatt van számon tartva. Az ellenőrzött jelzetek által jelölt kéziratári egységek átvizsgálása, a cédulakatalógus adataival való összevetés és a levelek tartalmának a kézirat-katalógus szabályainak megfelelő formájú leírása 70 százalékban megtörtént. A kéziratok egységekről készült tartalomjegyzék alapján elindult a kéziratok elektronikus archiválása is, az eddig lefotózott kéziratokról összesen 5230 nagyfelbontású fénykép készült.

A Kazinczy-kiadás mellett számos egyéb kiadás is munkában van. A *Batsányi János-levelezés* esetében a már meglévő bibliográfiai mutatók teljes körű áttekintése és kiegészítése volt az első lépés. Ennek során teljes címlista készült, pontos levéltári jelzetekkel. A lista elkészültével megkezdődött a kiadott szövegek digitalizálása: a folyóiratos közlésekben megjelent szövegek már szinte teljes körűen fájlokban vannak, az antológiák közléseinek digitalizálása is folyamatban van. Sikerült felkutatni a legteljesebb, és a levelezésre gyakran hivatkozó Batsányi-monográfia szerzője, Horánszky Lajos hagyatékának egy részét. Ez azért kiemelt jelentőségű, mert Horánszky számos olyan iratot is forgatott bécsi kutatásai során, melyek azóta megsemmisültek. Az OSZK Kézirattárában sikerült megtalálni és azonosítani a monográfia 1907-es megjelenésekor leadott szerzői kéziratmásolatokat. Ezek fotókópiái hamarosan elkészülvén, lehetséges lesz a másolatok eredeti példányainak visszakeresése, illetve visszapótlása.

Megtörtént *Ányos Pál két kéziratosa kötetének* elsődleges filológiai feltárása. A munka két folytatódó iránya egyrészt a szövegek átírása, másrészt a pálos rend alkotta kontextus vizsgálata. *Pántzél Pál kéziratosa naplójának* szövege rögzítve és ellenőrizve van, a jegyzetek nagyjából elkészültek, már csak a zömében szintén kész bevezető tanulmány kiegészítése, és a pótlólag beillesztésre kerülő nyelvi pályamunka átírása van hátra. *Döbrentei Gábor Erdélyi Múzeum* című folyóirata mind a tíz kötetének a szövege számítógépre került, a jegyzetelés munkája elkezdődött. Friss információ, hogy a pozsonyi evangélikus líceum könyvtárában eddig ismeretlen Döbrentei-anyagok vannak; a jegyzetek befejezéséhez ezeket is meg kell majd vizsgálni. Ugyancsak rögzítve van *Péczeli József Minden Gyűjteményének* teljes anyaga, jelenleg a szövegellenőrzés folyik. *Endrődi Sándor tanulmányainak* tervezett kiadása az adatgyűjtés fázisában tart, szövegeinek nagyobb része csak folyóiratokban lelhető fel. Az elsődleges feladat Szinnyi József Endrődiről készült életrajzának és bibliográfiai adatainak az ellenőrzése volt. Ez a munka lényegében lezárult, és megkezdődött a szövegek digitalizálása. A Berzsenyi- és Kalmár György-kiadások a szöveg elkészítésében és a jegyzetekben is előre tartanak, a Virág Benedek-kiadás ezektől nem sokkal marad el, a Katona-drámák még előkészítő fázisban vannak.

A Jókai-sorozat *Elbeszélések* alsorozatának következő kötetei esetében (*Elbeszélések – 1852, Elbeszélések 1861–62, Elbeszélések – 1863–64, Elbeszélések – 1865–66 A cigánybáró*) megtörtént a textológiai alapelvek tisztázása, amely fokozott figyelmet fordít a szerző életében többször is, időnként átdolgozva kiadott elbeszélések változó kontextusaira és a bennük más és más jelentéssel és funkcióval felruházott szövegek alakulástörténetére. Mindeközben jelentősen befolyásolta a munka menetét, hogy a vonatkozó anyagot illetően a Petőfi Irodalmi Múzeumban új Jókai-kéziratok kerültek állományba, amelyekről részben tudott ugyan a kutatás, de a tulajdoni jogviszonyok miatt nem voltak hozzáférhetők, megfelelően használhatók. Fel kellett mérni az újonnan elérhető anyag tartalmát, s azt, hogy a rajtuk található nem autográf bejegyzések milyen információval szolgálhatnak az adott művek kiadási gyakorlatához. Ezzel párhuzamosan elindult és immár a végéhez közeledik a

keletkezéstörténeti részek elkészítése is. A munka során a 2008-ra vállalt elbeszéléskötet első változatban elkészült, lektorálásra alkalmas állapotban van.

Az Arany-család meséivel foglalkozó munkacsoport három közgyűjtemény (MTAK Kézirattár, Petőfi Irodalmi Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár) anyaga alapján összeállította a mesekéziratok áttekintő táblázatát, s elkezdte a meseszövegek rögzítését is (eddig 12 mese kézirat van rögzítve). A munka során felmerült kérdések megválaszolása és a majdani kísérőtanulmány érdekében elkészítették az Arany-család tagjai egymás közti levelezésének katalógusát is, amelybe a kiadott leveleket éppúgy belefoglalták, mint a munka során megtalált kéziratokat. Kialakították a mesegyűjtemény közlésének textológiai alapelveit is, hiszen ez esetben olyan vezérelvekre van szüksége, amely egyaránt megfelel az irodalomtörténet és a folklorisztika tudományos igényeinek is.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport maga is konzorciumi jellegű, a debreceni, budapesti és szegedi klasszikus magyar irodalmi kutatók intézményes együttműködésére épül. Ezen túlmenően az ország minden részéből bekapcsolódtak kutatók, így széles körű együttműködés valósul meg. A kutatások kiterjednek a környező országok levéltáaira is, ebben az ottani kollégák hathatós segítséget nyújtanak.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport bázisát jelentő három egyetemi kutatóhely intézményesen és kutatói által több egyetemi pályázatban vesz részt (pl. OTKA), ezek egyben hivatalos keretet biztosítanak a kutatási együttműködéseknek is.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Borbély Sz: A Lilla-szerelem mint szöveg, 's végre mivé leszel? Tanulmányok Csokonai Vitéz Mihály halálának bicentenáriuma alkalmából. Szerk. Hermann Z, Bp., 153–168 (2007)
2. Borbély Sz: A solennitás. Műhelytanulmány a Halotti Versek olvasásához. Kolligátum. Tanulmányok a hetvenéves Bíró Ferenc tiszteletére. Szerk. Devescovi B, Szilágyi M, Vaderna G, Bp., 60–78 (2007)
3. Debreczeni A: Mintakövetés és nyelvtisztaság (A 18. század végi fordítás-vita összefüggéseihez) = Kolligátum. Tanulmányok a hetvenéves Bíró Ferenc tiszteletére. Szerk. Devescovi B, Szilágyi M, Vaderna G, Ráció Kiadó, 98–108 (2007)
4. Debreczeni A: Ízlés és nyelvi norma. Kazinczy és Földi vitája az Anakreón-fordításokról. Széphalom (A Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve) 17. kötet, 17–24 (2007)
5. Debreczeni A: „Bacchászok” és „Proselyták” (Poétikai törekvések a Magyar Museum programjában) It 373–397 (2007)
6. Debreczeni A: „Szelíd tudományok” (Az Uránia programja) It, 582–638 (2007)
7. Hovánszki M: Magyar nyelvű énekelt (dal-)költészet a 18. századi Magyarországon. Magyar Zene 3, 289–342 (2007)
8. Orbán L: Toldi Ferenc: Valami Kazinczy Ferenc életéhez Széphalom (A Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve) 17. kötet, 35–39 (2007)
9. Török Zs: „Bizonyára az igazi megelégedés a családi életben van (Petelei István családtagjához írt levelei) ItK 1–3, 225–296 (2007)
10. Szilágyi M: Határpontok. (Tanulmányok.) Ráció, Bp., (2007)
11. Török Zs: Petelei István összes novellái I. Debrecen, Csokonai Kiadó (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	4	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			4
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			21
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			17
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 17	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ :	87	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	80
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0 MTA doktora: 0 levelező tag: 0 rendes tag: 0			
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :			0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:			6
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	1	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	1	Hazai tud. bizottsági elnökség:	1
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			2
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:		4	Doktori iskolát vezetőik száma:
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :		17	Gyakorlati kurzusok száma:
TDK munkát készítő hallgatók száma:		8	Diplomamunkát:
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :		30	PhD-t:
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			20 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :		0	Teljes saját bevétel:
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			3
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			9 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:		0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:
Egyéb:		0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

DE NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Bartha Elek, az MTA doktora
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
Telefon: (52) 512-900/22249, Fax: (52) 512-958
e-mail: barthaelek@yahoo.com

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

- A kutatócsoport fő feladata volt az elnyert pályázati ciklus első évében, hogy empirikus néprajzi kutatásokat végezzen a Kárpát-medence északkeleti régiójának területén (a történeti Gömör, Abaúj, Zemplén, Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ung, Ugocsa, Bihar vármegyékben) a jelenlegi országhatár mindkét (magyar, szlovák, ukrán, román és részben – referenciaként – szerb) oldalán. A kutatás célja az előzetes szempontrendszer alapján kiválasztott kistelepüléseken és az azokat magukba foglaló történeti-néprajzi kistájakon elsősorban nemzetiségi, vallási, vagy más kisebbségi kritériumok alapján elkülönült csoportok identitásának, hagyományos kulturális örökségének, együttélési létstratégiájának feltárása volt.
- A XIX. századi magyar folklór tudománytörténeti kutatása és a feltárt eredmények megjelentetése.
- A „Gömöri magyarság néprajza III.” kötet gondozása és megjelentetése.
- Tudományos könyvek, folyóiratok szerkesztése, kiadása.
- Külföldi és hazai tudományos fórumokon való részvétel, előadások tartása.
- Nemzetközi konferencia szervezése (Vallástudományi kitekintések - Perspectives on the Study of Science of Religion)
- A Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének 2006/2007-es és 2007/2008-as tanévi tantervéhez igazodó oktatói tevékenység végzése.
- Közreműködés a Debreceni Egyetem néprajzi doktori programjában.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

- A kutatócsoport 2007. évi munkájában a fő hangsúly a határmenti térségek terepkutatáson alapuló vizsgálatain volt. Így a kutatócsoport tagjai közel 200 munkanapot töltöttek az empirikus adatok gyűjtésével. A kutatások elsősorban a tradicionális műveltség megmaradt hagyatékának feltárására és a kulturális elemek változásvizsgálatára irányultak. Több határon túli magyarlakta településen folytak kutatások (a történeti Gömör, Kishont, Abaúj, Zemplén, Bereg, Szatmár, Bihar vármegyékben). A projekt megvalósításában résztvevő kutatók főként a határon túli magyarság felekezeti és etnikai arculatában végbemenő változásvizsgálatokra helyezték a hangsúlyt, terepkutatásaik is túlnyomó többségében a szlovák, ukrán, román határ mentén lévő magyarlakta települések néprajzi szempontú feltárására koncentrált. Az etnikai és felekezeti sajátosságokon keresztül megnyilvánuló létstratégiák formavilágának változását is szem előtt tartó kutatások nem hagyták figyelmen kívül sem az Európai Unió bővítésének, sem pedig az elmúlt év végén végbement Schengeni határmódosításoknak az egyéni életvezetési stratégiákra gyakorolt hatását, amely a határmenti térségekben főként az év második felében éreztette, mind a gazdasági-, mind pedig kulturális életet befolyásoló erejét.
- A tereporientált gyűjtőmunkát egészítették ki a levéltári néprajzi forrásokat feltáró munkák, amelyeknek eredményeként – a múzeumi levéltárak, parókiák, plébániák

- irattáraiból – sikerült értékes történeti forrásanyagot archiválni. Ezek a Debreceni Egyetem Néprajzi Intézet Archivumába (DENIA) lettek beletárolva.
- A magyar folklórtörténeti kutatások eredményeiből 2007-ben számos tanulmány, szakmai közlemény látott napvilágot, valamint egy összefoglaló kötet „Magyar folklórtörténet I.” címen jelent meg egy új könyvsorozat első számaként.
 - A gömöri magyarság néprajzi feltárásán évtizedeken keresztül jelentős számú kutató dolgozott. Többen közülük a kutatócsoport munkatársaiként vettek és vesznek részt a nagyszabású projektben. Ennek eredménye „A gömöri magyarság néprajza III.” kötete, melynek gondozását, szerkesztését és megjelentetését is a kutatócsoport munkája tette lehetővé.
 - A kutatócsoport vezetőjének szerkesztésében jelent meg a magyarországi néprajztudomány fő orgánuma az *Ethnographia*, a kutatócsoport tagjainak folyóirata az *Ethnica*, amely negyedévente jelenik meg. valamint a határon túli magyarság néprajzával foglalkozó *Néprajzi Látóhatár* szerkesztői munkálataiban is részt vettek a kutatócsoport tagjai.
 - Mind Magyarországon, mind pedig Európa más országaiban a kutatócsoport tagjai tudományos fórumokon vettek részt. Egyetemi előadásokat tartottak Magyarországon (Debrecen), valamint Finnországban (Turku), Észtországban (Tallinn), Ukrajnában (Ungvár), és számos hazai és nemzetközi konferencián mutatták be eredményeiket (Miskolc, Budapest, Debrecen), Németországban (Freiburg), Romániában (Marosvásárhely, Kolozsvár).
 - 2007-ben közösen a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékével valamint a Magyar Vallástudományi Társasággal került megrendezésre 2007. május 9-10. között a „Vallástudományi kitekintések – Perspectives on the Study of Science of Religion” című nemzetközi konferencia. A témakör neves tudósai és kutatói a vallástudományi vizsgálatok számos teoretikus és módszertani problémakörét érintve polemizáltak. A kétnapos rendezvény előadásainak anyagát a szervező intézetek a közeljövőben kívánják tanulmánykötetben publikálni.
 - A kutatócsoport tagjai a terveknek megfelelően oktatási feladatokat vállaltak a Debreceni Egyetem néprajz szakos képzésében. Szakszemináriumokat, előadásokat tartottak, terepkutatásokat szerveztek és vezettek. Számos szakdolgozat született témavezetésükkel. Bekapcsolódtak az egyetem néprajzi doktori programjába, ahol a kutatócsoport tagjainak témavezetésével 2007-ben öten szereztek doktori fokozatot.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

2007-ben a kutatócsoport tagjai terepkutatásokat végeztek a Partiumban, Moldvában, Kárpátalján, Szlovákiában, valamint előadásokat tartottak Finnországban, Észtországban és Ukrajnában.

Fontos eredménynek tekinthető a sváb kutatások kapcsán, hogy egy fő ösztöndíjas tanulmányúton járt Németországban. Az év folyamán új nemzetközi kapcsolat kialakítására is sor került. A sváb néprajzi kutatásoknak köszönhetően a freiburgi Johannes-Künzig-Intézettel alakított ki együttműködést a kutatócsoport.

Jelentős eredménynek és nívumnak számít, hogy a főként a Kárpát-medence északkeleti részén élő magyar görög katolikusság szokásvilágáról Ukrajnában jelenhetett meg monográfia. A kutatócsoport vezetője által írt könyv kiadását az Ungvári Egyetemmel ápolt szakmai kapcsolat segítette.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport munkatársai 3 folyó OTKA pályázatban vettek részt 2007-ben, amelyekben a kitűzött célok megvalósultak. OTKA T46185; OTKA AT49349; OTKA 62246.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Bartha Elek: Світ звичаїв греко-католицьких свят. Uzshorod. (2007)
2. Ujváry Zoltán: Folklórtörténet I. Magyar Néprajzi Könyvtár. Debrecen. (2007)
3. A gömöri magyarság néprajza III. (szerk.: Ujváry Zoltán). Debrecen. (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: DE Néprajzi Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	5	Ebből kutató ² :	5	
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	2	
		levelező tag:	0	
		rendes tag:	1	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			3	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			22	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			22	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	8	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul:	11	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ :	52	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	45	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	2	idegen nyelven:	1
egyéb kötet ⁸	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
			levelező tag:	0
			rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	8	poszterek száma:	0	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	15	poszterek száma:	0	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			2	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0	
Hazai tud. bizottsági tagság:	2	Hazai tud. bizottsági elnökség:	0	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			5	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	3	Doktori iskolát vezetőik száma:	0	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	23	Gyakorlati kurzusok száma:	9	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	22	
		PhD-t:	5	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			30	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			14 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	1	Teljes saját bevétel:	0 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			3	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0	
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0	
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

DE-PTE-SZTE ELMÉLETI NYELVÉSZETI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Kertész András, az MTA levelező tagja
4010 Debrecen, Pf. 47.

Telefon: (52) 512-942, Fax: (52) 512-942
e-mail: andras.kertesz@t-online.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A nyelvtudomány történetét végigkísérték az annak empirikus alapjaira vonatkozó, éles hangvételű tudománymetodológiai viták. E viták sorában jelenleg az érdeklődés középpontjába az a kérdés került, hogy a nyelvészet különböző hagyományait követő elméletek mit tekintenek evidenciának, és milyen szerepet tulajdonítanak neki a nyelvészeti elméletalkotásban. A kutatás célja, hogy e kérdésre eredeti, a tudományelmélet legújabb fejleményeit felhasználó megoldást nyújtson. A kutatást a kutatócsoport három, egymással szoros kölcsönhatásban álló síkon végzi. Egyrészt esettanulmányokat dolgoz ki az elméleti nyelvészet különböző területeinek evidenciakezeléséről azzal a céllal, hogy feltárják azokat a szempontokat, amelyeket a nyelvészeti evidencia általános metaelméleti modelljének figyelembe kell vennie. Másrészt az esettanulmányokra támaszkodva létrehozza azt a metaelméleti modellt, melynek segítségével az esettanulmányok eredményei általánosíthatók és rendszerezhetőek lesznek. Végül e módszer tesztelése és továbbfejlesztése újabb esettanulmányok segítségével történik. E háttér alapján a beszámolási évre a kutatási terv a következő feladatokat írta elő: esettanulmányok a szemantikai intuíciók mint nyelvészeti evidenciák a kognitív szemantikában témakörében; esettanulmányok a szemantikai intuíciók mint nyelvészeti evidenciák a formális szemantikában témakörében; további esettanulmányok a kutatási tervben megadott egyéb nyelvészeti részterületekről.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Először, a kutatási tervnek megfelelően – egy nemzetközi kiadónál, neves felkért szerzők közreműködésével – megjelent a *The Cognitive Basis of Polysemy. New Sources of Evidence for Theories of Word Meaning* c. tanulmánykötet. A kötet középpontjában az a kérdés áll, hogy a kognitív szemantikában milyen módon és milyen mértékben tölthetik be szemantikai intuíciók az evidencia szerepét. E kérdésre a szerzők a kognitív szemantika különböző területeiről származó, részletes esettanulmányokban adnak választ. Bármily eltérők is az egyes kognitív szemantikai elméletek módszerei, problémafelvetései és célkitűzései, az esettanulmányok lehetővé teszik lényeges általánosítások megfogalmazását. Először, markánsan jelzik, hogy az analitikus tudományelmélet evidenciafogalma, melyet a vizsgált kognitív szemantikai elméletek látens módon előfeltételeznek, nem felel meg azok tényleges működésének. Másodszor, e területen körvonalazódnak azok a szempontok, amelyeket egy adekvát, az analitikus tudományelmélet elveitől szubsztanciálisan eltérő metaelméleti modellnek figyelembe kell vennie, és melyek általánosíthatóságát a későbbiek során további nyelvészeti elméletek vizsgálatával tesztelni kell.

Másodszor, egy magyar nyelvű monográfia és több angol nyelvű folyóiratcikk esettanulmányok formájában vizsgálta meg azt a kérdést, hogy a formális szemantikában, azon belül a tulajdonnevek jelenlegi elméleteiben, milyen módon és milyen mértékben tölthetik be intuíciók az evidencia szerepét.

Harmadszor, a további esettanulmányok foglalkoztak a történeti nyelvészet, a szintaxis, illetve a pragmatika különböző részterületeivel. Ezen esettanulmányok célja elsősorban a későbbi, immár a metaelméleti keret birtokában végrehajtott elemzések tárgy tudományos előkészítése.

Mindezzel párhuzamosan megkezdődött a metaelméleti modell szisztematikus kifejtése. Megjelent egy terjedelmes magyar nyelvű tanulmány, mely e modell általános sajátosságait rögzíti, és melynek angol nyelvű változata előkészületben van. Szintén megjelent az első olyan esettanulmány, amely először teszteli szisztematikusán a metaelméleti modell egyes lényeges összetevőit, és a fogalmi metaforaelmélet példáján vizsgálja az evidencia és a nyelvészeti érvelés közti viszonyt. Továbbá elkészült és megjelenés előtt áll több olyan tanulmány, amely a nyelvészeti adatokkal és evidenciával foglalkozó legújabb szakirodalomról nyújt kritikai elemzést. E lépésekkel a kutatócsoport előkészítette a 2008-as év feladatainak végrehajtását.

A fenti eredmények elérésében – nem számítva a főállású kutatók bérét – mintegy 44% volt a kutatócsoport éves költségvetéséből felhasznált összeg és 56% a pályázati forrás aránya.

A Magyar Tudomány Ünnepeinek rendezvényeként a pécsi munkacsoport szervezésében sor került a kutatócsoport éves konferenciájára, melynek prezentációi letölthetők a honlapról.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport tudományszervezési célkitűzése a három legnagyobb vidéki egyetemen folyó elméleti nyelvészeti kutatómunka szisztematikus összefogása. Ennek megfelelően a hazai kapcsolatok elsősorban az e három egyetem nyelvészei közötti intenzív együttműködésre összpontosulnak. Minden főállású kutató részt vesz a felsőoktatásban.

A kutatócsoport nemzetközi kapcsolatai rendkívül kiterjedtek, melyek közül itt csupán azt a hármat emeljük ki, amelyek kialakítására a beszámolási évben, közvetlen összefüggésben a kutatás részproblémáival került sor. A csoport felvette a kapcsolatot azokkal a projektekkal, amelyek a jelenlegi evidenciavita kirobbanását az ezredfordulót követő években kezdeményezték. A kapcsolatfelvétel célja elsősorban az volt, hogy a kutatócsoport által eddig elért, de még nem publikált eredmények kontrollja a nemzetközi szinten legkompetensebbnek tartott szakemberek kritikai állásfoglalása révén történjen meg. Ebben a formában a következő projektekkal alakult ki olyan intenzív együttműködés, amely az előkészületben lévő publikációkban is közvetlenül dokumentálható lesz:

Először, a Tübingeni Egyetemen futó, nagy hatású, *Linguistische Datenstrukturen c. Sonderforschungsbereich* munkatársaival élénk eszmecsere bontakozott ki. A kutatócsoport vezetője rendszeres időközönként a Tübingeni Egyetemre látogat. A látogatások viszonzására a közeljövőben kerül sor.

Másodszor, a jelenlegi vitában meghatározó szerepet játszott a *What Counts as Evidence in Linguistics?* című, először 2004-ben, majd más formában 2007-ben megjelent tanulmánykötet. A kutatócsoport és a kötet szerkesztői között konstruktív szakmai együttműködés alakult ki.

Harmadszor, a nyelvészeti evidenciáról folyó nemzetközi diszkusszió egyik markáns résztvevője az Erfurt Egyetem Általános Nyelvészeti Tanszéke. Ezért eszmecserét kezdeményeztünk a tanszék munkatársaival.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport vezetőjének témavezetésével sikeresen folytatódott a *Plauzibilis érvelés a nyelvészetben* c., T049139 sz. tematikus OTKA-kutatás. E pályázat eredményei közül azok, amelyek az evidencia és a plauzibilis következtetések viszonyát érintik, közvetlenül felhasználhatók jelen kutatás metaelméleti háttérének kidolgozásában.

A elszámolási évben a kutatócsoport vezetője elnyerte az *Adatszerkezet a kognitív szemantikában* c., OTKA NI 68436 sz. tudományos iskola pályázat támogatását. A vizsgálatok elkezdődtek, az első jelentősebb eredmények publikálására és a jelen projektben való felhasználására 2008-ban kerül sor.

A közreműködő kutatók következő pályázatai hozzájárulnak a kutatási tervben megadott nyelvészeti részterületek evidencia-problémájával foglalkozó esettanulmányok kidolgozásához: *Cseremis etimológiai adatbázis* OTKA T 048805, 2005–2008; *Paradigmaváltás az orosz nyelvészeti kutatásokban* OTKA K 68568, 2007–2011.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Kertész A, Rákosi Cs: Adat, evidencia és plauzibilis érvelés a nyelvészetben In: Szemantikai intuíciók mint nyelvészeti adatok (Ed. Csátár P, Pethő G), DE Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp 49–94 (2007)
2. Kertész A, Rákosi Cs: Adatok és körben forgó érvelés a fogalmi metaforaelméletben In: Szemantikai intuíciók mint nyelvészeti adatok (Ed. Csátár P, Pethő G), DE Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp 95–128 (2007)
3. Laczkó T: On Elliptical Noun Phrases in Hungarian In: Proceedings of the LFG '07 Conference. Stanford: Stanford University. On-line publikáció: 2007 CSLI Publications, ISSN 1098-6782 (Ed. Butt M, King TH), Stanford University, Stanford, 2007, <http://csli-publications.stanford.edu/LFG/12/lfg07.html>
4. Laczkó T: Revisiting Possessors in Hungarian DPs: A New Perspective In: Proceedings of the LFG '07 Conference. Stanford: Stanford University. On-line publikáció: 2007 CSLI Publications, ISSN 1098-6782 (Ed. Butt M, King TH), Stanford University, Stanford, 2007, <http://csli-publications.stanford.edu/LFG/12/lfg07.html>
5. Rakova M, Pethő G, Rákosi Cs (eds.): The Cognitive Basis of Polysemy. New Sources of Evidence for Theories of Word Meaning Peter Lang, Frankfurt am Main, p. 264 (2007)
6. Vecsey Z: Név és tárgy. A tulajdonnevek szemantikájáról DE Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2007, p. 164.
7. Vecsey Z: Empirical Evidence for the Token-Reflexive Account of Indexicals, *Sprachtheorie und germanistische Linguistik* 17(1): 31–46 (2007)
8. Nyelvelmélet, adat és nyelvi evidencia. Az MTA-DE-SZTE-PTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport 2007. nov. 16-án, a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából a Pécsi Akadémiai Bizottságban megtartott konferenciájának prezentációi. <http://nyfk.unideb.hu/kutatocsoport>

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: DE-PTE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	2,9	Ebből kutató ² :	2,9
PhD, kandidátus: 2	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			25
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			25
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
tanulmánykötetben	magyarul: 6	idegen nyelven:	13
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 3	poszterek száma:		2
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 9	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 14	Hazai tud. bizottsági elnökség:		4
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			12
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 9	Doktori iskolát vezetőik száma:		1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 56	Gyakorlati kurzusok száma:		57
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0	Diplomamunkát: 4	PhD-t:	5
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			220
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		7,1 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			4
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		7,1 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE ATELIER, EURÓPAI HISTORIOGRÁFIA ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK KUTATÓCSOPORT

Vezető: Gergely András, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8. I. em. 131.
Telefon/Fax: 485–5208
e-mail: jklement@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatócsoport 2007. évi feladatai négy területre összpontosultak: oktatás, kutatás, publikációk, tudományszervezés. Az oktatási feladat részeként a kutatócsoport tagjai szemináriumok és előadások tartásával vettek részt az ELTE BTK és PTE KTK graduális képzésében, valamint doktori képzéseiben (ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola, Atelier program és PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola). A doktori képzést támogató tankönyvkiadás folytatódott. A kiemelkedő teljesítményű doktoranduszok felkészítést kaptak francia ösztöndíjas MA-képzés, majd PhD-képzésben való részvételt támogató pályázat beadására. A kutatás elindításának számító 2007. évben lefektetésre kerültek a kutatási téma módszertani és elméleti keretei tudományos műhelykonferenciák formájában. Az első eredmények publikálása elkezdődött. Az Atelier több éves gyakorlatának megfelelően folytatódott a magyar–francia társadalomtudományi kapcsolatok szervezése: nemzetközi konferencia formájában, a pályakezdő társadalomtudományi szakemberek doktori képzésébe külföldi előadók bevonására került sor, valamint folytatódott a Bolognai Programnak megfelelő MA–PhD szintű oktatási rendszer kidolgozása hét hazai és nemzetközi intézmény részvételével az EU Socrates–Erasmus Curriculum Development program keretében.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Az év elején megrendezésre került az „Emlékezet, ellenemlékezet, történeti gyakorlat” című nemzetközi konferencia magyar és francia társadalomtudósok részvételével, 2007. január 26–27-én. A rendezvény fontos kiindulópont volt a kutatócsoport programjában, megrendezését az MTA NEI és a Francia Intézet is támogatta. A kutatócsoporti tagok közül 5 fő vett részt a szervezésben. A konferencia tovább erősítette a kutatócsoport kapcsolatát a párizsi École des Hautes Études en Science Sociales-lal és a Maison des Sciences de l’Homme-mal, amelynek eredményeként 2007 folyamán is érkeztek francia vendégelőadók a doktori képzésbe és doktorandusz hallgatók felvételizhettek párizsi képzésre.

A tudományos eredmények oktatásban való megjelenését támogatta az év folyamán publikálásra előkészített tankönyvtervezet „Regionalizmusok a modern Európában” címmel. Szintén a doktori képzés eredményességét segíti az év folyamán megjelent „A történetírás mint tudomány. A történészi hivatás kialakulása a XIX. században” című és „Az Annales. A gazdaság-, társadalom- és művelődéstörténet francia változata” című szöveggyűjtemények.

A tudományos eredmények széles nyilvánossághoz való eljutását, a tudományos ismeretterjesztés célját valósította meg az év végén megjelent „Hazádnak... A hazaszeretet nagy képeskönyve” című mű a kutatócsoport egy tagjának aktív közreműködésével. A kötet

bemutatja a nemzeti azonosságtudat lehetséges forrásait, miközben bizonyos mértékig rámutat a magyarság közös gondjaira és a nemzeti jelképek, hívószavak jelentésének a módosulására is.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport nemzetközi kapcsolatainak keretében 2007 folyamán a párizsi École des Hautes Études en Science Sociales (EHESS) intézetéből vendégtanárok érkeztek előadást tartani az ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola, Atelier program keretében „Az európai identitás keretei” témában három alkalommal, továbbá „Nemzetek és nacionalizmusok” témában egy alkalommal.

A kutatócsoport nemzetközi és hazai intézményi kapcsolatait erősítette az „Emlékezet, ellenemlékezet, történeti gyakorlat” című nemzetközi konferencia szervezése és lebonyolítása 2007 elején.

Az Európai Unió Socrates–Erasmus Curriculum Development program keretében folyó, „Az európai tér: Civilizáció, nemzet, régió és város. Az identitás és területfejlesztés” című MA-képzés kidolgozásában az Atelier kutatócsoport folyamatosan együttműködésben dolgozott 2007 folyamán a következő intézményekkel École des Hautes Études en Science Sociales (Párizs), Laboratoire Géographie urbaine – CNRS (Párizs), Salamancai Egyetem, Cataniai Egyetem, Prágai Károly Egyetem, Babes-Bolyai Egyetem (Kolozsvár), Szófiai Egyetem.

Az Atelier kutatócsoport tagjai közül 7 fő rendszeres oktatói munkát végzett graduális képzésben az ELTE Bölcsészettudományi Karán és a PTE Közgazdaságtudományi Karán. A posztgraduális oktatásban a kutatócsoport tagok közül 7 fő vett részt az ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola, Atelier programjában, illetve Új- és Jelenkor Magyar Történeti programjában, továbbá a PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskolában.

A kutatócsoport tagok (2 fő) által felkészített két diák sikeresen felvételizett a párizsi EHESS MA-képzésére, amely előfeltétele a francia doktori képzésbeli bejutásnak. Két másik, Atelier doktori programbeli diák pedig elvégezte az EHESS MA-képzését. Az Erasmus diák- és tanárcsereprogram keretében, az Atelier koordinálásában magyar diákok tanulhattak és taníthattak az EHESS, a Prágai Károly Egyetem és a Salamancai Egyetem graduális programjaiban.

A kutatócsoport hazai kapcsolatait erősítette a 2007. november 16-án megrendezésre került „Hol tart ma a történelemelmélet?” című kerekasztal-beszélgetés, amelyre meghívást kaptak a hazai társadalomtudományi partnerintézmények (SZTE, DTE, PTE), s amelyen Debreceni Egyetem egyik munkatársa előadást tartott.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

2007 őszétől a kutatócsoport elnyerte egy fiatal kutatói álláshely támogatását három évre az Magyar Tudományos Akadémiától. A fiatal kutató kutatási programja beillesztésre került a kutatócsoport témába.

Folytatódott a kutatócsoporti tagok részvétele az Európai Unió Socrates–Erasmus Curriculum Development programjában elnyert pályázatban, mely egy nemzetközi MA-képzés kidolgozását vállalta.

2007 őszétől az OTKA támogatásával kutatás indult „A 19. századi nemzetépítés elemeinek ártértékelése új szempontok és új források alapján” címmel, három éves tervvel.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Lajtai L. L (szerk.): A történetírás mint tudomány. A történelmi hivatás kialakulása a XIX. századi Franciaországban. (Atelier Könyvtár) Budapest, Napvilág Kiadó, p. 422 (2007)
2. Benda Gy, Szekeres A (szerk.): Az Annales. A gazdaság-, társadalom- és művelődéstörténet francia változata. (Atelier füzetek 9.) Budapest, L'Harmattan Kiadó, p. 619 (2007)
3. Benda B, Cieger A, Dedinszky Zs, Kiss R, Osvai K, Séra J: Hazádnak... A hazaszeretet nagy képeskönyve. (Szerk. Cieger A) Budapest, Századvég Kiadó, p. 394 (2007)
4. Tevesz L: A magyar liberális-nacionalizmus nemzetfogalma a „Kelet népe-vita” időszakában, 1841–1843. Századvég 2. pp. 31–72 (2007)
5. Gergely A: Szekfű Gyula és a harmadik Magyarország íronemzedéke. In: Paksa R (szerk.): Szekfű Gyula és nemzedéke a magyar történetírásban. Budapest, pp. 7–16 (2007)
6. Klement J: Nagypolgár famíliák a 19. századi Pest-Budán és Budapesten. In: Tanulmányok Budapest Múltjából. XXXIII. 2006–2007. Budapest, BTM, pp. 25–37 (2007)
7. Hajdú Z: A település- és településhálózat-fejlesztési politika „nagypolitikai” összefüggései Magyarországon az államszocializmus időszakában. In: Kovács Cs, Pál V (szerk.): A társadalmi földrajz világa. Szeged, SzTE Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, pp. 173–180 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Atelier, Európai Historiográfia és Társadalomtudományok Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	4,5	Ebből kutató ² :	4,5
PhD, kandidátus: 1	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			4
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			16
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			15
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 5	idegen nyelven:	2
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 2	idegen nyelven:	1
összes hivatkozás száma ⁶ : 36	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		30
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 15	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 18	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			1
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 4	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 11	Hazai tud. bizottsági elnökség:		2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			11
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 5	Doktori iskolát vezetőik száma:		1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 15	Gyakorlati kurzusok száma:		18
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0	Diplomamunkát: 7	PhD-t:	15
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			5
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			18 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 1	Teljes saját bevétel:		13 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			1
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			1 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			1
EU forrásból: 1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		11 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE ÁLTALÁNOS IRODALOMTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Kulcsár Szabó Ernő, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/a
Telefon: 485–5200/5113, Fax: 485–5200/5413 |
e-mail: ksze@t-online.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatóhely a pályázati anyag részeként benyújtott részletes kutatási tervben a 2007. évre konferenciaszervezést, szövegkiadás nyomdai előkészítését, esettanulmányok készítését, oktatást és a kutatócsoport honlapjának frissítését vállalta. Ezeknek az alábbiak szerint tett eleget:

Konferencia

A benyújtott kutatási tervnek megfelelően 2007. november 22–24. között megrendezésre került a *Filológia – interpretáció – médiatörténet* című konferencia, amelyen a 24 klasszika-filológiai, komparatiztikai, régi irodalmi, textológiai és irodalomelméleti előadás hangzott el. A kutatási tervben vállalt konferencián felül a kutatócsoport tagjai részt vettek a *Műfajiság, kulturális emlékezet és medialitás a 20. századi magyar irodalomtudományban* című (2007. március 8–9) konferencián, amely a 20. századi magyar irodalomtudomány alakulástörténete néhány fejezetének az újrafeldolgozását tűzte ki célul. A kutatócsoport nemzetközi együttműködéseinek fenntartását és szélesítését célozta a 2007. április 12–15. között rendezett *Kulturalität und Kulturbegriff in den Paradigmen moderner Literatur- und Geisteswissenschaften in den Ländern Kroatien, Österreich, Slowakei und Ungarn* című nemzetközi konferencia, amely a 20. századi magyar irodalomtudomány közép-európai, nemzetközi beágyazódását és kapcsolatrendszerét volt hivatott feltérképezni. A kutatócsoport tagjai továbbá részt vettek két olyan konferencián (József Attila: *Hegel, Marx, Freud* 2007. január 26–27; *A Szabó Lőrinc életműkutatás jelene* 2007. november 27), amelyek a konkrét szövegkritikai munka felől közelítettek a filológiához.

Szövegkiadás nyomdai előkészítése

Befejeződött Szabó Lőrinc *Vallomások* című jórészt publikálatlan szövegeket (naplójegyzeteket, interjúkat, életrajzi jegyzeteket, átomleírásokat, valamint a Tücsökzene és A huszonhatodik év keletkezési naplóit) közlő kötetének összeállítása és jegyzetelése. A kötet 80 ív terjedelemben az Osiris Klasszikusok sorozat számára készült, és 2008-ban megjelenik. Előkészületek történtek továbbá a Szabó Lőrinc Föld, erdő, isten című kötete on-line változatának publikálására. Elkészült továbbá József Attila eddig hiányzó, 1930–1937 közötti időszakra eső tanulmányainak és cikkeinek on-line változata. Ez képezi azt az alapot, amelyre József Attila *Tanulmányok és cikkek 1930-1937 (1–2. kötet)* című, 2008-ra tervezett kötete épül. 2007-ben zajlott a szerkesztés és kommentálás

Esettanulmányok, oktatás, workshop, honlap

A kutatás részeredményei folyóiratokban jelentek meg. Ez elsősorban a *Hegel, Marx, Freud* és *A Szabó Lőrinc életműkutatás jelene* című konferenciák hozzászólásainak szerkesztett

változatait jelenti. Ezeken a tanulmányokon kívül, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a konkrét szövegkiadói munkához, a filológia elméletével foglalkozó munkák is megjelentek a konferenciakiadványokon kívül. A résztvevő kutatók továbbá graduális és posztgraduális óráikon, valamint egy workshopon közvetítették a hallgatók felé, illetve vitatták meg velük az új kutatási irány első eredményeit. Ilyen óra volt tk. a *Bevezetés a filológia történetébe és elméletébe* című szeminárium, amely a kurrens szakirodalom tárgyalásán keresztül a hallgatókat közvetlenül tette részesévé a következő évekre tervezett filológia tárgyú szöveggyűjtemények összeállításának, a *Hang–szem–kéz* című előadás, amely antropológiai alapon az emberi emlékezet testen kívül helyezett tároló médiumai felől tárgyalta a szöveg mint tároló médium működését vagy a *Zene és költészet a századfordulón* című szeminárium, amely zeneiség és szövegiség viszonyának történeti áttekintéséhez járult hozzá költésztörténeti példák segítségével. A posztgraduális képzésben leginkább az új historizmus és a **diszkurzuselmélet pozíciói kerültek megvitatásra**. 2007. november 30-án került sor arra a workshopra, amely a hallgatók bevonásával tárgyalta József Attila *Irodalom és szocializmus* című írását. A kutatócsoport honlapja 2007-ben teljesen megújult, megváltozott felépítéssel és három nyelven hozzáférhető, új tartalommal gazdagodott, amely dokumentálja a kutatás különböző fázisait és eredményeit.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A kutatócsoport 2007-ben két területen ért el társadalmi haszonnal járó eredményt. Az egyik terület a csoport által szervezett tudományos tanácskozások összessége. Ezek a konferenciák olyan eredményeket hoztak, amelyek az „irodalomelméleti” és a „filológiai” kutatások elkülönítésének fenntartása mellett egyik megközelítésmód számára sem lettek volna elérhetők. A nemzetközi eredmények alkalmazása mellett továbbra is kiemelt cél volt a magyar hagyomány eddig feltáratlan vagy nem kellő hangsúllyal tárgyalt vonatkozó részterületeinek tematizálása. Ez két dolog előmozdításához járult hozzá: egyrészt a rendszeres, tudományos párbeszéd elindításához a párhuzamosan, izoláltan működő kutatási irányok között; másrészt a magyar és az európai gondolkodástörténeti hagyományok párbeszédének elősegítéséhez, amely csak nemzetközi együttműködésben valósulhat meg. Az eredmények hazai és nemzetközi megismertetése érdekében még ebben az évben megtörtént egy konferencia anyagának megjelentetése és megkezdődött két konferencia anyagának szerkesztése, hogy ezek 2008-ban tanulmánykötet formájában – egy tervezett magyar nyelvű sorozat első köteteként, illetve egy osztrák kiadó elismert sorozatának új tagjaként – jelenhessenek meg. (A konferenciák szervezése, a részvétel és a kötetek megjelentetése az egész 18 fős kutatócsoport közös teljesítménye, ebből 3 fő dolgozott a TKI alkalmazásában; 3 konferencia szervezése és 2 konferencián való részvétel becsült költsége 3000 E Ft, ebből MTA pályázati forrás 200 E Ft; 1 kötet megjelentetésének és 1 kötet nyomdai előkészítésének becsült költsége 3500 E Ft, ebből MTA pályázati forrás 300 E Ft. A harmadik kötet megjelentetése a 2008-as költségvetést terheli.)

A másik terület az a kultúráközvetítő tevékenység, amely a tudományág önmeghatározásán végzett elméleti munkát hozzáférhetővé teszi mind a szűk szakmai közönség, mind a laikus közönség számára. A kutatócsoport egyrészt olyan szövegkiadásokat bocsát a szakmai közönség rendelkezésére, amelyek elméletileg reflektált módon közvetítik az irodalmi hagyományt, tudatosítva annak befogadásában szerepet játszó anyagi, médiatörténeti vonatkozásokat. Másrészt az emlékhelyek kialakításával, egyéb rendezvényekkel és nem

kifejezetten kutatóknak szóló publikációkkal a nem szakmai közönség számára is igyekszik hozzáférhetővé tenni a kutatás eredményeit. Ilyenek voltak 2007-ben Szabó Lőrinc válogatott verseinek kiadása, az ún. „Szabó Lőrinc topográfia” keretében a dubrovnikai emléktábla felavatása, amelyhez ünnepi rendezvény kapcsolódott és amely komoly nemzetközi sajtóvisszhangot váltott ki, hozzájárulva a kiemelkedő költészettörténeti teljesítmény külföldi elismertetéséhez. (A kötet szerkesztése és nyomdai előkészítésének becsült költsége 1900 E Ft, ebből MTA pályázati forrás 1900 E Ft; négy fő külföldi útjának becsült költsége 260 E Ft, ebből MTA pályázati forrás 260 E Ft.)

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az említett *Kulturalität und Kulturbegriff in den Paradigmen moderner Literatur- und Geisteswissenschaften in den Ländern Kroatien, Österreich, Slowakei und Ungarn* című konferencián zágrábi, pozsonyi, bécsi és berlini kutatók meghívásával ápoltuk és szélesítettük az ún. „Žmegač iskolával” fentartott kapcsolatot. A konferenciakötet külföldi megjelentetésén kívül az eredmények egy részét közzé tesszük a www.kakanien.at platformon is, amely évek óta biztosít idegen nyelvű publikációs lehetőséget a kutatócsoport tagjai számára. A kutatócsoport tagjai közül négyen voltak rövid tanulmányúton a Bécsi Egyetemen, egy fő vendégoktatóként tartott előadást ugyanott, és ketten hosszabb ösztöndíj keretében tartózkodtak Bécsben illetve Bázelen. Ez utóbbi eredménye a bázeli Eikones kutatócsoporttal való intenzív kapcsolat, melynek eredményeképp a kutatócsoport néhány tagja részt vesz 2008-as konferenciájukon.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A 2007-es évben elnyert legfontosabb pályázat az Austrian Science Office támogatása volt, amelyből kiegészítettük a *Kulturalität und Kulturbegriff...* című konferencia szervezési költségeit. 2007-ben zárult a *Prózafordulat* című OTKA projekt, amelynek a kutatócsoportból is voltak résztvevői. Még ebben az évben megjelent a kutatás eredményeit összefoglaló tanulmánykötet és 2008-ban jelenik meg egy idegennyelvű monográfia is a korszak magyar irodalmáról.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Kulcsár Szabó E: Az értekező beszéd „irodalma”. Az irodalmi jelenség mint a tudományos értelmezés performatívuma. *Irodalomtörténet*, 2: 139–161 (2007)
2. Bónus T, Kulcsár Szabó Z, Simon A (eds): *Az olvasás rejtekútjai*. Ráció, Budapest, p. 320 (2007)
3. Kulcsár Szabó Z: *Metapoétika*. Kalligram, Budapest–Pozsony, p. 452 (2007)
4. Györffy M, Kelemen P, Palkó G: *Prózafordulat*. Kijárat, Budapest, p. 286 (2007)
5. Kovács BL: „...a dallam nem változtat szövegén...”? Balassi és Rimay verseinek dallamairól. *Itk*, 1–3: 131–147 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	18	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus: 8	MTA doktora: 3	levelező tag: 0	rendes tag: 1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			8
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			8
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 8	poszterek száma:		2
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 58	poszterek száma:		4
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			3
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 2	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 10	Hazai tud. bizottsági elnökség:		5
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			18
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 5	Doktori iskolát vezetőik száma:		2
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 18	Gyakorlati kurzusok száma:		24
TDK munkát készítő hallgatók száma: 2	Diplomamunkát: 2	PhD-t:	7
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			16
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			12 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		29,2 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		1,6 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		15 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			1
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		1,2 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE GEOLINGVISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Kiss Jenő, az MTA rendes tagja
ELTE BTK Budapest, Múzeum krt. 4/A.
Telefon/Fax: 485-5222
e-mail: kullo@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Elsősorban az Új magyar nyelvatlasz (ÚMNYA.) előkészítő munkálatainak az elvégzése volt. A hazai és vonatkozó külföldi tapasztalatok áttekintése és megvitatása után véglegesült a koncepció és a tematika, megállapodás született a követendő gyűjtési módszerekről, s elkezdődtek a próbagyűjtések.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Mivel a magyar nemzeti nyelvatlasznak (A magyar nyelvjárások atlasza, gyűjtési ideje: 1949–1964) követő vizsgálatáról van szó, értelemszerűen a Magyar nyelvjárások atlaszának térképlapjait (szám szerint 1162-t) tekintették kiindulási alapnak. Az új atlasznak ugyanis ehhez viszonyítva kell választ adnia arra a kérdésre, hogy a mintegy fél évszázaddal ezelőtt rögzített nyelvjárás alakok élnek-e még s hogyan, milyen alakban és jelentésben a mai nyelvhasználatban; illetőleg hogy mi az, ami elavult, vagy esetleg csak a legidősebb nemzedék nyelvhasználatában fordul elő. A követéses vizsgálat az előzményhez képest ún. szűkített-bővített kutatás, mert bár csökkent a kutatópontok és a kérdések száma, új (nyelvszociológiai és szemantikai) kérdések is bekerültek a kérdőívbe.

Javaslatot tettek a korábbi kutatás alapján jól ismert dunántúli kutatópont-hálózat szűkítésére. A válogatás során arra kellett törekedni, hogy valamennyi nyelvjárás régió nagyjából azonos mértékben legyen képviselve az új atlaszban is, karakteres kutatópontokkal. Külön problémát jelentett az átmeneti nyelvjárás-területek, illetőleg a nyelvjárászigetek kutatópontjainak fölvétele vagy elhagyása. Javaslatot dolgoztak ki arra vonatkozólag, hogy az MNyA. morfológiai címszavai közül mi kerüljön be az új atlasz kérdőívzetébe. Bővítési szándékkal szemantikai címszavak is szerepelnek az új atlaszban. Olyan többjelentésű szavakat válogattak, amelyeknek a nyelvterület különböző részein eltérő jelentésük van.

Feladat volt a kutatópontok kiválasztásában a gyűjtőpontok számának, térbeli eloszlásának, minőségi kritériumainak meghatározása, a kutatópontok Kárpát-medencei térképének elkészítése kartográfus bevonásával, és pedíg: A kérdőívhez tartozó ábrák körének kijelölése, az ábraanyag megújítása; közreműködés a terepmunka elveinek, módszerének kialakításában (a gyűjtés technikája, kérdőíves és szöveges gyűjtés, az adatközlők kiválasztása). Az első próbagyűjtés vezetése (a romániai Egriben), a próbagyűjtések tapasztalatainak értékelése. Résztétel a próbakerdőív többszöri átdolgozásában (hat változatot őriz a 2007 augusztusa és 2008 januárja közti időből). – Szakdolgozat-irányítás az ÚMNYA. tárgykörében (két dunántúli kutatóponton végzett gyűjtés tapasztalatairól). Konzultációk a kárpátaljai gyűjtést vállaló doktorandusszal. – Archiválási feladatok: annak megszervezése, hogy OTKA-kutatás keretében a PPKE-s hallgatókkal folytatott követéses nyelvföldrajzi gyűjtéseket a kutatócsoport felhasználhassa, vállalva az analóg hangfelvételek digitalizálását. – Technikai segítségnyújtás: a megfelelő számítógépes konfiguráció kiválasztása, beszerzése. Professzionális digitális hangrögzítő eszközök felkutatása szakértők bevonásával.

Másik munkatárs feladata volt munkaanyagok készítése, rendszeres levelezés, vélemények cseréje, egyeztetése: kommunikáció a munkacsoport tagjaival elektronikus levélváltás

formájában, valamint rendszeres részvétel a munkamegbeszéléseken. Vitaanyagok, javaslatok összeállítása; a kollegák javaslatainak véleményezése, ellenőrzése, kritikai javaslatok készítése. Konferenciárészvétel és -előadás, illetőleg kerekasztal-beszélgetésen az elkészült koncepció és munkaterv részleteinek ismertetése (beszámoló).

A végzett munka konkrét elemei: a kutatási terv, illetőleg a vonatkozó szakirodalom áttanulmányozása, a koncepció megbeszélése után belső vitaanyag készítése. A dialektológus és más szakterületi nyelvész kollegák beérkezett javaslatainak rendszerezése, értékelése: problémapontok összeállítása, előkészítés vitára. A könyvtárakban fellelhető és hiányzó nyelvatlaszok listájának elkészítése az egyetemi könyvtár anyaga alapján. Az egyes atlaszok áttanulmányozása a nagyatlással való egyezések és különbözőségek felmérésére, különös tekintettel a gyűjtés idejére, a kutatópontokra, valamint a feltett kérdésekre, illetőleg szövegfelvételek meglétére; a kiértékelés összegzése táblázatos munkaanyag formájában. A MNyA. anyagának áttekintése, az atlaszkutatás elvi-módszertani kérdéseinek áttekintése a követéses vizsgálat alapszempontjainak kidolgozásához. A nagyatlasz és további atlaszok kutatópontjainak áttekintése a nyelvjárászigetek kiszűrése/kimutatása céljából: táblázatos összegzés, munkaanyag készítése. Javaslattétel a kutatópontok és a kérdések szűkítésére: elsősorban a hangtani és a lexikai célú kérdőlapok összeállítása, a szűkítés indoklása, vitaanyag előkészítése. Az újabb kérdésekre vonatkozó javaslatok kidolgozása: mondattani, szemantikai, frazeológiai jellegű kérdések, szociolingvisztikai kérdések. A szöveggyűjtés állandó és speciális témáinak javaslatlatterve, pragmatikai és gyűjtésmódszertani problémák és szempontok áttekintése, javaslat és vitaanyag kidolgozása a gyűjtéshez. Az alföldi kutatópontok kiválasztása, javaslatlatterv készítése indoklással. Az V. dialektológiai szimpóziumra beszámoló anyagok összeállítása az ÚMNyA. munkálatairól: az ÚMNyA. koncepciójának és moduljainak bemutatása. A mondattani és a szemantikai kérdések, valamint a szociolingvisztikai kérdőív előzetes lezárása: javaslatok összegzése, véglegesítése. A próbagyűjtések anyagának összeállítása, a kérdőívek véleményezése, javaslattétel, korrekciók. A próbagyűjtések terepmunkájához szervezési tevékenység: adatközlők kiválasztásának megszervezése, kiszállás előkészítése, konzultációk, szakmai együttműködés kialakítása (pl. Kiskunhalas: Thorma János Múzeum stb.; dialektológus kollegák és tanítványok bevonása a terepmunka, a gyűjtés előkészítésébe). A műszaki, technikai eszközök beszerzése, használatuk megismerése: próbafelvételek.

Feladata volt a hazai felsőoktatási intézmények, kutatóműhelyek megkeresése: a MNyA. követéses vizsgálatához köthető korábbi kutatásokkal kapcsolatos információk (publikációk, kérdőívek stb.) összegyűjtésének megkezdése. Előadás tartása a szombathelyi dialektológiai konferencián (*Változások az északkeleti nyelvjárás rendszerében*), ezen a kutatócsoport munkájához szorosan kapcsolódva, a próbakérdőívet használva egy északkeleti család nyelvhasználatának látszólagos-idő vizsgálatával mutatták be a dialektális változások ütemét és jellemzőit. A konferenciai kerekasztal-beszélgetésen a próbakérdőívvél végzett gyűjtési tapasztalatokról számoltak be, vázolván annak nehézségeit és néhány problematikus tényezőjét. A későbbi gyűjtőmunkában való önkéntes résztvevők megkeresése (munkatársakkal együtt): az önkéntes gyűjtők névsorának összeállítása és kutatóponthoz rendelése. Részt vettek a kutatópontok kiválasztásában: a MNyA. észak-magyarországi kutatópont-hálózatának és (az Imre Samu által elkülönített) nyelvjárástípusoknak az áttekintése után e terület új kutatópontjainak a kiválasztása. Térképszerkesztés: a kartográfus által készített korábbi kárpát-medencei térkép alapján (többszöri módosítás után) az ÚMNyA. új kutatópont-hálózatát bemutató térkép elkészítése.

A kutatópontok szociológiai paramétereinek összegyűjtése: az új kutatópontok szociológiai változóra vonatkozó hivatalos adatok összegyűjtése (a 2001-es népszámlálási adatok alapján), és táblázatos formába rendezése. Részvétel a kérdőív kérdéseinek részletes megbeszélésében és többszöri átdolgozásában: a kiválasztott kérdések MNyA.-térképlapjainak összegyűjtése a vitás esetek eldöntését segítette elő; javaslatot tett különböző módosításokra. – A kérdőív próbaváltozatainak technikai megszerkesztése: az új kérdőív kérdéseit elektronikus formában megszerkesztette, és elkészítette az ÚMNyA. kérdőívének nyomtatott változatát. A mellékletben szereplő ábrákat, képeket összegyűjtötte, részben felhasználva a MNyA. korábbi képmellékleteit. A hiányzó mellékleteket más forrásból kutatták fel. Részvétel a terepmunka elveinek kidolgozásában. Javaslatok az adatközlők kiválasztására, gyűjtésmódokra, szöveges gyűjtés témáira stb. Technikai eszközök beüzemelése, kipróbálása: munkatársak betanítása, technikai hiányosságok pótlása (memóriakártya). – Próbagyűjtés az északkeleti nyelvjárási régió magyarországi (szabolcsi) részén: Tiszakerecsenyben két adatközlőnél, Tiszamogyoróson 4 adatközlőnél gyűjtöttek anyagot az új kérdőív alapján, melynek tapasztalatait kutatócsoporti megbeszélésen ismertették, valamint az eredményeket részben bemutatta az V. dialektológiai szimpóziumon. Próbagyűjtés az északkeleti nyelvjárási régió partiumi részén (Egriben): ennek tapasztalatait kutatócsoporti megbeszélésen ismertették.

A kutatócsoport tagjai rendszeresen üléseztek, megvitatták a teendőket, a vitás kérdésekben konszenzust alakítottak ki. A kutatási tervek véleményezésében részt vett a magyar dialektológusok minden érdeklődő tagja (még az előkészítő munka során megkapták a kutatócsoport-vezető programadó tanulmányát). A kezdeményezést a szakmai közösség pozitívan, támogatólag fogadta, és megjegyzésekkel, észrevételekkel, sőt bizonyos kutatópontokon az adatgyűjtés vállalásának az ígéretével kívánja segíteni a terv megvalósulását. A kutatócsoportnak helyt adó tanszéken évek óta folynak különböző pályázati keretben dialektológiai kutatások (l. például: <http://geolingua.elte.hu/>). A szándék a kutatócsoport munkájával is az, hogy a magyar dialektológia formálódó központi bázisa a nemzetközi geolingvisztikai kutatásoknak megfelelően elősegítse a magyar regionális nyelvi kutatások mind tematikai, mind módszertani korszerűsödését.

A dialektológus szakmai közvélemény előzetes tájékoztatása már a 2006. októberi büki 14. élőnyelvi konferencián megindult. Az első részletes és nyilvános tájékoztatásra a szombathelyi V. dialektológiai szimpozionon (2007. VIII. 22–24.) került sor. Ekkor tájékoztatták kollektív bemutatkozással a kutatócsoport tagjai a konferencia résztvevőit a munkálatok állásáról és az addig végzett munka eredményeiről. A kerekasztal-megbeszélést élénk érdeklődés kísérte, számos kérdéssel és észrevétellel. A konferencia zárszavában elhangzott: „Az új magyar nemzeti nyelvatlasz lehet a XXI. század első évtizedeinek egyik legjelentősebb nyelvészeti vállalkozása”. A kutatócsoport munkájához kapcsolódóan két PhD-hallgató végzett próbagyűjtéseket szlovákiai és ukrainai kutatópontokon (tapasztalataikról publikációk is jelentek meg). Az elkészült kérdőívvel a kijelölt kutatópont-hálózat alapján segédezők bevonásával megindultak a próbagyűjtések.

III. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Juhász D: A nyelvföldrajz történeti tanulságai – egy klasszikus tanulmány negyven év távlatából. Guttman M, Molnár Z szerk.: V. dialektológiai szimpozion. Szombathely, 2007. augusztus 22–24. A Berzsényi Dániel Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének Kiadványai VIII. Szombathely, 133–138 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Geolingvisztikai Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			29
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			1
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 5	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	1
tanulmánykötetben	magyarul: 6	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 1
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 0	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	11	poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	1	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	5	Hazai tud. bizottsági elnökség:	3
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			4
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	3	Doktori iskolát vezetőik száma:	1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	6	Gyakorlati kurzusok száma:	40
TDK munkát készítő hallgatók száma:	1	Diplomamunkát:	19
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :		PhD-t:	10
			80
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	11 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE HÁLÓZATI KRITIKAI SZÖVEGKIADÁS KUTATÓCSOPORT

Vezető: Szegedy-Maszák Mihály, az MTA rendes tagja

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A

Telefon: 411-6700/5113, Fax: 485-5200/5034

Email: bengilaci@hotmail.com

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatás távlati célja, hogy mintát adjon és eljárást dolgozzon ki klasszikus magyar szövegek hálózati kritikai kiadására, s a javasolt eljárásokat kétféle anyagon bemutassa. Ennek keretében a kutatócsoport a 2007-es év folyamán célul tűzte ki a Kosztolányi Dezső műveinek kritikai kiadását célzó kutatások megkezdését. E hosszabb távú munka első lépéseként a csoport vállalta, hogy az első évtől kezdve folyamatosan feltérképezi a rendelkezésre álló forrásokat. Ezen kívül a kutatócsoport szintén az első kutatási évre tervezte Kosztolányi Dezső beszélgetőlapjainak sajtó alá rendezését. A 17–18. századi erdélyi művelődéstörténeti források föltárásának keretében a fő feladat a kora újkori filozófia erdélyi jelenségeit bemutató kéziratos unitárius szövegek későbbi munkát megalapozó áttekintése és válogatása volt. A csoport általános szempontként jelölte meg a hálózati kritikai kiadások technikai lehetőségeinek szisztematikus vizsgálatát és ajánlások kidolgozását.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A kutatócsoport vezetője, két alkalmazásban lévő tagja és további négy bekapcsolódó kutató/doktorandusz a 2007-es évben hozzákezdett a Kosztolányi kritikai kiadást alapozó forrásgyűjtési munkálatokhoz. Az elmúlt esztendőben a csoport tagjai összegyűjtötték a *Pesti Hírlapban*, illetve a *Pesti Hírlap Vasárnapjában* található Kosztolányi-szövegeket (az álnév alatt közöltek is beleértve). A hírlapi anyag feltárásának további lépéseként jórészt már sikerült összegyűjteni a *Hét* című folyóirat Kosztolányi-cikkeit az 1906 és 1917 közötti időszakból, illetve számba venni a *Nyugat* anyagát; emellett filológiai adatgyűjtés tárgya volt a *Borsszem Jankó* című élclap az 1916-1917-es évekből, az *Új Nemzedék* című napilap cikkei az 1919–1921-es évekből, valamint az *Előre* című diáklap teljes anyaga.

A kutatócsoport – az előzetes tervhez igazodva – előkészítette Kosztolányi Dezső beszélgetőlapjainak forráskiadását, melyről több szakmai vitát is rendezett. Az eddig kiadatlan, életrajzi és filológiai adalékokkal egyaránt a Kosztolányi-kutatást segítő beszélgetőlapokhoz kapcsolódóan kísérőtanulmányok is készültek. Itt említendő továbbá két, az irodalomtudomány számára ismeretlen, német nyelvű Kosztolányi-levél, amelynek betűhű átirata és fordítása készül, illetve egy, a Petőfi Irodalmi Múzeum archívumában őrzött hanganyag átirata. Megkezdődtek az *Aranysárkány* című regény szövegkritikai földolgozásának, illetve a korai versek és a *Négy fal között*-kötet kiadás- és keletkezéstörténeti vizsgálatának munkálatai, amelyek intenzitása – az előzetes terveknek megfelelően – a kutatás későbbi szakaszában fog fölerősödni.

A vállalásoknak megfelelően a kutatócsoport három tagja (egyikük kutatócsoporton kívüli alkalmazott) előrelépett a kolozsvári Akadémiai Könyvtár filozófiatörténeti szempontból releváns kéziratainak feldolgozásában is, egy részük első olvasatának számítógépes rögzítésével. A korábbi években már a kutatócsoport némely tagjának komoly tapasztalata halmozódott föl az ide összehordott egyházi gyűjtemények jellegéről – az unitárius kéziratos anyag katalógusának angol nyelvű és sok ponton revideált változata is így készülhetett el –, így nem okozott nehézséget a legfontosabb kéziratok kiválasztása.

A 2007-es év során a kutatócsoporti munka keretében elkészült az RPHA (*Répertoire de la poésie hongroise ancienne*) legújabb változatának próbaverziója, amelyben a vers mint az egyes forrásokban megtalálható versváltozatok összefoglaló-szintetikus szintje mellett helyet kapnak az egyes változatok is. Fontos szempont volt, hogy az online változat ezen felül szerkeszthető is, telepítése az ELTE, ill. az OSZK szerverére folyamatban van. A program alkalmas arra, hogy együttműködjön a versek online kritikai kiadásával, ill. beilleszthetőek az OSZK-ban digitalizált régi magyarországi nyomtatványok, ill. kéziratok fakszimiléi is. Az adatbázis architektúrája tekintetében világos volt, hogy az adatok hosszú távú megőrzését függetleníteni kell az éppen használt adatbázis-kezelőtől. Ezt leginkább az olyan szöveg-alapú (nem bináris) formátumok biztosítják, melyek szabványosan írják le a szöveg tartalmát és jelentését. Ennek a követelménynek leginkább az XML formátum felel meg. Azonban a ma elérhető open source natív xml adatbázis-kezelő eszközök (eXist, xindice, Apache JackRabbit) közül egyik sem bizonyult megfelelőnek (elsősorban a nem kielégítő sebesség okozott gondot). Végül egy egyszerűbb megoldást kellett választani: az xml elemek Apache Lucene nevű indexelő eszközzel történő indexelését, egy mezőbe beemelve a rekord xml prezentációját. A keresés során ezek az xml-töredékek fűzhetők össze egy egységbe, és ezen az egységen futtatható le a böngészőbarát xhtml formátumot előállító xslt transzformáció. A szerver oldali program tiszta Java kód, és alkalmas arra, hogy egy esetleges adatbázisváltás kapcsán a kódok változtatás nélkül működhessenek.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport több tagja rövid külföldi tanulmányutat tett Szabadkára, ahol felvették a kapcsolatot az Újvidéki Egyetem tanáraival, illetve a jelentős kéziratgyűjteményt maga után hagyó Dér Zoltán hagyatékának gondozóival, valamint a szintén fontos Kosztolányi-emlékeket őrző Szabadkai Városi Könyvtár munkatársaival. A 17–18. századi eszmetörténeti kutatások folyamán szintén szoros munkakapcsolat alakult ki több kolozsvári kollégával, illetve erdélyi könyvtárakkal.

A kutatócsoport tagjai rendszeresen adtak elő, illetve tanítottak több hazai egyetemen, illetve Kolozsvárott, beleértve a doktori képzést is. A hazai kapcsolatok terén több sikeres megkeresést is magáénak mondhat a kutatócsoport, például neves hazai orvostörténészekét. A csoport továbbá heti rendszerességgel vitauléseket szervezett, melyen meghívott vendégek véleményét is kikérték, illetve több OTKA kutatócsoporttal is kapcsolat, illetve együttműködés jött létre. A forrásgyűjtés során a csoport tagjai szakmai kapcsolatokat alakítottak ki az MTA ITI Illyés Archívumának munkatársaival, az MTAK Kézirattára dolgozóival, az OSZK munkatársaival, a PIM Kézirattárának és Hangtárának kutatóival is.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport egy tagja részt vett az ERC Starting Grant EU-pályázaton, ahol az első fordulóban 6.5 pontos eredménnyel értékelték, melyet az MTA Elnöki Keretéből 500 ezer forintos pályadíjjal jutalmaztak. Eme támogatással, a filológiai alap kutatásokhoz igazodva készült egy olyan lista, mely a Kosztolányi-írásokat tartalmazható hírlapokat és folyóiratokat veszi lajstromba. Ennek összeállítása számos bibliográfia és adattár áttanulmányozását szükségessé tette, de a forrásgyűjtés részét képezte a Kosztolányi életében megjelent kötetek összeírása, az első kiadások szisztematikus feltérképezése, fénymásolatok készítése is. Szintén feltérképezésre került a MTA ITI Illyés Archívumában található Kosztolányi-anyag is, mely korrektúrákat és kéziratokat egyaránt tartalmaz, illetve a támogatás a szabadkai kézirat anyag további kutatását tette lehetővé.

A kutatócsoport tagjai közül egy kutató sikeresen pályázott a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjra, melynek keretében egy tanulmánykötet elkészítését vállalta, amelyben főként a Kosztolányi kritikai kiadást segítő forrásgyűjtési munkák során szerzett filológiai eredményeit kívánja a szakmai olvasóközönség elé tárni.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Arany Zs: „Mesevilágok” Henry James és Kosztolányi Dezső prózájában In: A regény és a trópusok (Ed. Kovács Á), Argumentum, Budapest, pp 301–343 (2007)
2. Arany Zs: Gondolatok a Kosztolányi kritikai kiadás kérdéseiről In: Az emlékezés elevensége. Kosztolányi Dezső Napok a szülőföldön (Ed. Arany Zs, Hózsza É, Kiss G), Városi Könyvtár, Szabadka, pp 415–426 (2007)
3. Balázs M: A kolozsvári unitárius kollégium 262. számú kódexe In: Isten és ember szolgálatában. Erdő János emlékezete (Ed. Szabó Á), Kolozsvár, pp 197–215 (2007)
4. Balázs M: Eszmei és műfaji frissesség a 16. századi párbeszédes unitárius művekben. 1568: A tordai országgyűlés határozata In: A magyar irodalom története. I (Ed. Szegedy-Maszák M, Jankovics L, Orlovsky G), Gondolat, Budapest, pp 286–295 (2007)
5. Balázs M: Hitvita és fabula. 1609: Megjelenik Pázmány Péter Öt szép levél c. műve In: A magyar irodalom története. I (Ed. Szegedy-Maszák M, Jankovics L, Orlovsky G), Gondolat, Budapest, pp 394–409 (2007)
6. Balázs M: Buchdruck, Reformation und Gegenreformation im östlichen Europa In: Buch- und Wissenstransfer in Ostmittel- und Südosteuropa in der frühen Neuzeit (Ed. Haberland D, Katona T), München, pp 49–56 (2007)
7. Bengi L: Művészi önállóság – kulturális meghatározottság In: A magyar irodalom története. III (Ed. Szegedy-Maszák M, Veres A), Gondolat, Budapest, pp 135–145 (2007)
8. Horváth I: A magyar vers a reneszánsz és reformáció korában In: A magyar irodalom története. I (Ed. Szegedy-Maszák M, Jankovics L, Orlovsky G), Gondolat, Budapest, pp 236–249 (2007)
9. Horváth I: Balassi könyve In: A magyar irodalom története (Ed. Szegedy-Maszák M, Jankovics L, Orlovsky G), Gondolat, Budapest, pp 351–362 (2007)
10. Horváth I: Három hőstörténet In: Grádicsok éneke. Tanulmányok Tatár György 60. születésnapjára (Ed. Rugási Gy, Somlyó B), József Műhely, Budapest, pp 11–16 (2007)
11. Horváth I: Reneszansznij povorot v lityerature Vengrii i poezija Balinta Balassi In: Balint Balassi: Sztyihotvorenija (Ed. Balasov IN, Guszev JP, Horváth I), Nauka, Moszkva, pp 268–319 (2007)
12. Keserű G: Spate ungarische Reflexionen auf die Historia persecutionum In: Mezi Baltem a Uhrami, Komensky, Jednota bratska a svet stredoevropskeho protestantismu (Ed. Urbanek V, Reznikova L), Prága, pp 117–129 (2007)
13. Szegedy-Maszák M: A művészetek összehasonlító kutatása Kalligram, Bratislava, 352 (2007)
14. Szegedy-Maszák M (ed.): A magyar irodalom története. I-III Gondolat, Budapest, 2007
15. Szegedy-Maszák M: A művészetek tudományközi kutatása In: Művészet mint kutatás (Ed.), Magyar Képzőművészeti Egyetem, Budapest, pp 115–123 (2007)
16. Szegedy-Maszák M: Az átminősített múlt. A kettős Monarchia emléke a magyar irodalomban In: A Monarchia ma (Ed. Gerő A), Új Mandátum, Budapest, 154–170 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	1,5	Ebből kutató ² :	1,5
PhD, kandidátus: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			24
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			23
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 14	idegen nyelven:	3
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 5	idegen nyelven:	1
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0 MTA doktora: 0 levelező tag: 0 rendes tag: 0			
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 5		poszterek száma:	0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 9		poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			1
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	2	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	1	Hazai tud. bizottsági elnökség:	2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			5
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	4	Doktori iskolát vezetőik száma:	3
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	16	Gyakorlati kurzusok száma:	11
TDK munkát készítő hallgatók száma: 4	Diplomamunkát: 6	PhD-t:	6
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			26
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			11 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE INTERDISZCIPLINÁRIS RÉGÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Szabó Miklós, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum körút 4/B.
Telefon: 411–6554, 411–6500/2915, Fax: 411–6553, 411–6500/2915
e-mail: andersa@freemail.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A Kutatócsoport fő feladata az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének keretei közt működő laboratóriumok, interdiszciplináris részutatási programok és kisegítő egységek tevékenységének integrálása. Ezen integrációs feladatok mellett a Kutatócsoport tagjai szűkebb kutatási témájuk részeként az őskor két kiemelkedő korszakának – újkőkori és vaskori – településtörténeti elemzését végezték interdiszciplináris módszerekkel.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A 2007. évi kelta kutatási program legfontosabb eredménye, hogy elkészült a Sajópetri-Hosszú-dűlő lelőhelyén feltárt épületek tudományos elemzése és rekonstrukciója. (Részletesebben lásd a kiemelten sikeres kutatási eredmények közt.)

A két vaskori temető interdiszciplináris feldolgozása során a következő eredmények születtek: Elkészült Sajópetri-Homoki-Szőlőskertek kőeszközeinek és salakmintáinak makroszkópos és mikroszkópos vizsgálata. A kőeszközök alapanyagául leggyakrabban rosszminőségű finomszemcsés homokkő, illetve márga szolgált, míg egy minta esetében feltételezhető a Tokaj-hegységből származó riolittufa használata. A felhasznált kőanyagok rossz minőségük miatt a belőlük készített fenőkövek alkalmatlanok voltak valódi használatra. Ez arra utalhat, hogy kizárólag a temetkezésekhez készített eszközökről van szó, s egybevág azon megfigyeléssel, hogy az agyagedények egy része is kifejezetten rossz minőségű volt.

A salakminták közül egy felülete és belső szerkezete alapján is kovácssalakként határozható meg. A ráeső fénymenetű mikroszkópos vizsgálatokkal két mintában sikerült redukált vasat kimutatni, mely arra utal, hogy kohósalak volt. A kohósalak-vizsgálatok további fontos eredménye a polimetallikus ércmaradványok kimutatása, ami a rudabányai ércesedés őskori művelését veti fel.

Elkészült a Sajópetri-Homoki-Szőlőskertek és Ludas-Varjú-dűlő temetőiben feltárt edények részletes petrográfiai vizsgálata, amelynek célja a kerámiakészítés nyersanyagának meghatározása volt. Ez alapján valószínűsíthető, hogy a tárgyak zömét a lelőhelyek közvetlen közelében készítették. Nyersanyaguk feltehetően a helyben található finomszemcsés üledék-összletből származik, hiszen kimutatható bennük a közelükben lévő vízfolyások andezites, riolitos (Ludasnál a Bene-patak), illetve a pleisztocén görgetett üledék (Sajópetrinél a Sajó és mellékvízei) hordalékanyaga.

A Ludas-Varjú-dűlő-i kelta temető állatcsont-anyagának feldolgozása a disznócsontok (vagyis az ételmellékletként sírba helyezett disznóhús) jelentős arányát jelzi, amelyen belül jellemzően a fiatal korban levágott egyedek csontja van túlsúlyban. A disznó darabolásának

metódusa nagyfokú egyezést mutat néhány franciaországi lelőhellyel. Az ételmellékletekre utaló csontok négyszögletes formában (valamilyen korhadó anyagból készült szögletes edényben?) voltak elhelyezve, általában a rítushoz használt késsel együtt.

Folyamatosan halad a Ludason feltárt embercsontok elemzése, melyet a dijoni egyetemen a hamvasztásos sírokra kidolgozott francia módszer segítségével végeznek. A hamvak feldolgozottságának aránya jelenleg 10 %-os. Megkezdődött a ludasi sírokból és sírkerámiákból vett talajminták iszapolása és a belőlük származó növényi maradványok meghatározása.

Elkészült a sajópetri temetőben feltárt hólyagos lábperecek anyagvizsgálata is, melyet elektronsugaras mikroanalízis (SEM/EDS) és röntgendiffrakció (XRD) segítségével végeztek el. A tárgyakon található korróziós termékek összetételének meghatározásával az alkalmazandó restaurálási technika kiválasztása is lehetővé vált. Egyes lábperecetek felszínén (a korróziós termékek által konzervált) textilmaradványok is láthatóak.

Elkészült a Sajópetri-Hosszú-dűlő lelőhelyén feltárt kerámiák tudományos feldolgozása, mely magába foglalja leírásukat és rendszerezésüket a Mont Beuvray-i (Bibracte, Franciaország) régészeti bázis feldolgozási módszere alapján. A rendszer minőségük, formájuk és díszítéseik alapján osztályozza az edényeket, illetve töredékeiket. A francia rendszer magyarországi lelőhelyre történő átültetése és a helyi viszonyoknak megfelelő módosítása, úttörő munka. Emellett elkészült a formák és díszítések komplett katalógusa. Jelentőségét jól illusztrálja az a tény, hogy az érintett korszakra vonatkozóan, összefoglaló munka eddig nem állt a kutatók rendelkezésére. Az edények technológiai és formai vizsgálata megerősítette, hogy a hagyományos szétválasztás, mely szerint a korongolt edények a La Tène tradíciót, a korongolatlanok pedig a szkíták követnék, helytelen. A feldolgozás a szkíta-kori lakosság késő-vaskori továbbélésének kérdésében, valamint Magyarország késő-vaskor kutatásának szempontjából kiemelkedő fontosságúnak tekinthető.

Az újkőkori kutatási program keretén belül Polgár-sziget kiemelkedő jelentőségű lelőhelyén, Polgár-Bosnyákdombon kezdődtek meg feltárások. A telen a már korábban készült magnetómer felmérés eredményeit figyelembe véve jelölték ki a szondák helyét, azaz olyan helyszíneken, ahol jelentős anomáliát lehetett tapasztalni. Három szonda területén folytatódott az ásatások, az egyikben egy leégett ház alapozását, míg a másik kettőben a tellt övező árok vonalát lehetett megfigyelni. A kétosztatú épület megközelítőleg 6×8 m-es, téglalap alaprajzú, felmenő falait a felszín alá mélyedő faoszlopok tartották. Falát deszkaalpra tett agyagtapasztás borította, padlóján 8, eredeti helyzetben megőrződött edény feküdt. A kerámialeletek alapján a ház a proto tiszapolgári fázisra keltezhető. Az árok rézsűs falú, szűkülő aljú, 250 cm mélységű, 200 cm szélességű. A metszetek tanúsága szerint feltöltése egyszeri, tudatos cselekmény volt, rétegződést nem lehetett benne tapasztalni. A feltárások során természettudományos mintavétel is készült, kiértékelésük elkezdődött.

Szintén az újkőkori program keretén belül elkészült Polgár-Ferenci-hát lelőhelyéről újabb 19, míg a Hajdúnánás-Eszlári úti telepről 7 ¹⁴C mérés, kiértékelésük folyamatban van.

A végső eredményt 10 fős kutatói team érte el, melyből hat fő dolgozik a kutatócsoportban, (ebből három díjazásban nem részesül). A kutatások minden eleme szervesen beépül a graduális és posztgraduális képzésbe. Az épületrekonstrukciók terén elért eredmények

régészetileg és építészetileg, valamint statikailag egyaránt megalapozottak, ezért felhasználhatók nemcsak a régészeti, hanem az építésztechnológiai graduális oktatásban, illetve tapasztalataik jól hasznosíthatók a Magyarországon is egyre nagyobb számban épülő régészeti parkok (Százhalombatta, Polgár) házrekonstrukcióinak megépítésénél. A kőeszközök, illetve az agyagedények anyagvizsgálatának eredményei közvetett módon bővítik Sajópetri szűkebb és tágabb geológiai környezetéről eddig alkotott képet, fontos alapadatokhoz segítve az ásványi nyersanyagkutatást.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A Kutatócsoport vezetője előadásokat tartott Párizsban a Collège de France, illetve a Francia Tudományos Akadémia meghívására. A Kutatócsoport vezetője Ouessantban, Neuchâtelben és Glux-en-Glennben tartott előadást kelta korszakkal foglalkozó konferenciákon.

A Kutatócsoport tudományos főmunkatársa 7 napot Bécsben tartózkodott és könyvtári kutatásokat végzett a Naturhistorisches Museumban és a Bécsi Egyetem Régészeti Intézetében. A Kutatócsoport tudományos segédmunkatársa 13 napot Glux-en-Glennben tartózkodott és könyvtári, kerámiatipológiai kutatásokat végzett a Centre Archeologique Europeen du Mont Beuvray intézményében.

A Kutatócsoport vendége volt a Dijoni Egyetem régésze, aki tevékenyen részt vesz a két vaskori temető feldolgozásban, a feltárt fémtípusok meghatározásában.

A kőzet- és ásványvizsgálatokat az ELTE TTK Ásványtani, illetve Kőzettani Tanszéke, a lábpercek anyagvizsgálatát a KFKI, a ¹⁴C kormeghatározó elemzéseket a Vienna Environmental Research Accelerator Laboratórium végezte.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A Kutatócsoport vezetője 3 OTKA témának vezető kutatója.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Szabó M: Introduction. (9–11.), La fouille (19–24.), Le mobilier céramique. (229–252, Tankó K-val és Szabó D-vel közösen), L'archéologie du culte. (225–227.), Les relations celto-scythes. Sources antiques. (325–327.), Relations celto-scythes. Sources archéologiques. (329–332.), Conclusion. (333–334.) In: Szabó, M. (dir.) L'habitat de l'époque de La Tène à Sajópetri Hosszú-dűlő. Budapest (2007)
2. Szabó M–Tankó K–Szabó D: La basilique de Bibracte – un témoignage précoce de l'architecture romaine en Gaule centrale. Archäologisches Korrespondenzblatt 37 389–408 (2007)
3. Anders A–Nagy EGy: Late Neolithic burial rites at the site of Polgár-Csőszhalom-dűlő. In: Kozłowski, JK.–Raczky, P (eds): The Lengyel, Polgár and related cultures in the Middle/Late Neolithic in Central Europe. Kraków, 83–96 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			23
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			0
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	5	idegen nyelven:
külföldi folyóiratban	magyarul:	0	idegen nyelven:
tanulmánykötetben	magyarul:	0	idegen nyelven:
lexikoncikk	magyarul:	0	idegen nyelven:
recenzió	magyarul:	0	idegen nyelven:
összes hivatkozás száma ⁶ :	0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	0	idegen nyelven:
egyéb kötet ⁸	magyarul:	0	idegen nyelven:
szerkesztett kötet	magyarul:	0	idegen nyelven:
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	0	idegen nyelven:
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD:	0	MTA doktora:
			0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	5	poszterek száma:	0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	1	poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			2
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	12	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	2	Hazai tud. bizottsági elnökség:	1
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			3
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	1	Doktori iskolát vezetőik száma:	0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	5	Gyakorlati kurzusok száma:	12
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	9
		PhD-t:	4
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			360
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	0	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			3
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		14,5 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Izsák Lajos, az MTA doktora
1053 Budapest, Egyetem tér 1-3.
Telefon: 411-3518, Fax: 411-6518
e-mail: agihorvath@ajk.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatási terv értelmében a tudományos kutatások három iránya jellemezte az első esztendő munkáját. Parlamentek, pártok, parlamentarizmus témakör, Európa – régiók – nemzetállamok (a jogállamiság alapfogalmának átértelmezése) témakör, s a törvényalkotás (európai joggyakorlat – magyar kodifikáció) témakör.

A *parlamentek, pártok, parlamentarizmus* témakörben a kutatás célja megválaszolni a kérdésre, hogy vajon a történeti tapasztalatok összegzése s a jelenlegi történelmi környezet összevetéséből vonhatók-e le következtetések a megosztott parlamentarizmus kérdéskörére. A kutatási tervben szereplő feladatok teljesítésére 2007-ben a témakörhöz kapcsolódó alapozó kutatások folytak. E kutatások célja az országgyűlés, mint intézmény kialakulásának európai története, valamint történeti funkcióinak kialakulása és fejlődése volt. E tevékenységek célja kettős: egyrészt elméleti megalapozásra irányulnak, amennyiben – tekintettel a parlamenti intézmény fejlődésének jogtörténeti szempontú elemzésére – olyan módszertant és fogalmi készletet biztosítsanak, amelyekkel értelmesen vizsgálhatók a történeti országgyűlések egyes saját jogintézményei. Másrészt az is cél, hogy a 19. században kialakult népképviselői törvényhozás fejlődésének előfeltételei azonosíthatóak legyenek a szuverenitás kérdésével összefüggésben a parlamentek és kormányok interorganikus kontrolljának történeti s jelenlegi fejlődésével.

A kutatási terv kiterjed a nemzetközi törvényhozások helyének megváltozása, a világ- és európai környezet módosulása kapcsán a politikai pártok közismert változásával is. Választ keres arra, hogy a pártok fejlődésének, közjogi történetének elemzése, a jelenkori politikai rendszerek értelmezésében, s a megváltozott, az uniós szinten is megjelenő pártkonstrukciók hatásában milyen eredményekkel járhat, hogyan érhető tetten. A 2007. esztendőben részben az európai alkotmányos változások vonatkozásában hozott részeredményeket, részben pedig az 1956-os magyar forradalom pártjainak, vezetőinek és programjainak elemzésében, melynek egyik célja a hirtelen terjedt politikai vákuumban keletkezett programok nemzeti sajátosságait és európai (világ-) kompatibilitását feltárni.

A *jogállam – nemzetállam* témakörben a tárgyévben kétirányú volt az alapkutatás. A 19. századi nemzetállam intézményrendszerének áttekintő vizsgálata képezte a fő feladatot. Ebben a körben a legislative – executive viszonya és a bírói hatalom kapcsolata dominált. A közigazgatás bírói kontrollja: a közigazgatási bíróság pedig történeti kontextusban és a jelenkori jogállamban szerepelt.

Az európai régió – nemzetállamok témakör kutatásának másik vonulatát a 20. századi nemzetállamok alakulásának feltérképezése és a monarchia felbomlását követő időszak sajátos Európa-politikájának analízise jellemezte. A wilsoni elvek a francia külpolitika akcióival fűszerezetten háborús konfliktusokhoz vezettek. Ennek eredménye a trianoni

békeszerződés, majd annak revíziója folytán az 1947. évi párizsi béke. A 20. századi nemzetállamok a két háború és a két béke között különös európai statusquo-t eredményeztek.

A jogállamiság egyik feltételeként értelmeződött a 19. században a közigazgatási bíróság történetének és ítélezési gyakorlatának feldolgozása. Az esztendő során teljes mértékű feldolgozásra került a közigazgatási bíráskodás külföldi változataira vonatkozó nyomtatott forrásanyag. Elkészült a hazai közigazgatási bíráskodás történetének azon fejezete, mely a törvényhozás elé kerülő előterjesztéseket és országgyűlési vitákat értékeli. A kutatás kiterjedt a pénzügyi közigazgatási bíróság létrejöttének történetére, a rendelkezésre álló levéltári anyagok feldolgozására. A forrásanyagok kiegészítéseképpen 1880 és 1890 közé eső politikai publicisztika tárgybeli anyagának elemzése is elkészült. A kutatásban az első esztendőben jelentős szerepet játszott a pénzügyi közigazgatási judikatura, különösen a pénzügyi közigazgatási bíróság gyakorlatának analízise. Ebben az évben került sor a jogállamiság és az állampolgárok viszonyát taglaló gyülekezési jogi kutatás lezárására is, mely a gyülekezési jog elméletének és gyakorlatának történetét dolgozta fel, miként az 1956-os forradalmat követő megkorlátozás jogtörténeti megközelítésű elemzése is.

A *törvényalkotás (európai gyakorlat magyar kodifikációk)* témakörben ebben az esztendőben főként elméleti megalapozó kutatások folytak. A filozófiai megközelítések alapvetően a jogi hagyomány feldolgozhatóságára, a jogászság tudományos és gyakorlati tevékenységének értelmezésére, a jogképződés természetjogi és jogpozitivistá alátámasztására terjedtek ki. Sor került az angol igazságosságelméletek német jogfilozófiai recepcióját vizsgáló kutatásra, mely szervesen kapcsolódik a középkortól napjainkig átívelő jogbölcseleti elemzésre, mely a skolasztika tudomány felfogásától a modernitásig értelmezte a jog háttérterületét. Határterületi kutatásként értelmezhetőek a jogalkotáshoz kapcsolódó, s a jogi kultúra kereteit feszegető elemzések, melyek a szimbolikus kommunikáció és a politikai-jogi rituálék elemzését végezték el. A kutatócsoport nem térhetett ki az első magyar miniszterelnök, Batthyány Lajos tevékenységének értékelése elől sem, mely a 2007-es ünnepi év egyik fő konferenciátémájává lépett elő. A jogtörténészek a miniszterelnök tevékenységét elsősorban igazságügyi programja és a törvényalkotásban játszott szerepe kapcsán értékelték. A kiegyezés emlékeztére szervezett országos tudományos tanácskozás a kutatócsoport tagjait a kiegyezés jogpolitikai megalapozásának vizsgálatára és a jogalkotási folyamatok elemzésére inspirálta.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A *parlamentek, pártok, parlamentarizmus* témakörben a 2007. évben elért eredmények, a kutatás előrehaladása egyrészt a forrásfeldolgozásban, másrészt a kutatási részeredmények különféle formában történő megjelenítésében állnak.

A *jogállam – nemzetállam* témakörben a kutatási eredmények nemzetközi konferenciakötetben, tananyagban és az oktatás során is hasznosultak. A tanulmányok hasznosítható a jelenlegi európai uniós és azon kívüli államok nemzetiségi és kisebbségi politikájában, nemkülönben a felsőoktatásban. Ennek érdekében előkészületek történtek a kutatás egyes részeinek idegen nyelven történő megjelentetésére, ez azonban értelemszerűen áthúzódik a 2008. évre. A közigazgatási bíráskodás külföldi változataira vonatkozó nyomtatott források feldolgozásának eredményeképpen a témára vonatkozó, megjelenésre előkészített kötet egyik fejezete teljes egészében a jelzett témát tartalmazza. A törvényhozás elé kerülő előterjesztések

és az országgyűlési vitákat feldolgozó kutatás a hazai közigazgatási bíráskodás történetét tárgyaló monográfia egy fejezeteként készült el.

A *törvényalkotás (európai gyakorlat magyar kodifikációk)* témakörben a kutatócsoport keretében végzett kutatások, melyek különös tekintettel voltak a jog kulturális kontextusára és a jogi hagyomány kérdéskörének vizsgálatára, számos konferencia-előadásban, részpublikációkban és több karon a joghallgatók számára hirdetett kurzusokban manifesztálódott.

Ennek megfelelően a kutatócsoport tagjai részt vettek a Magyar Jogász Egylet Zala Megyei Szervezete, a Zala Megyei Ügyvédi Kamara, a Zala Megyei Bíróság és a Zala Megyei Levéltár Szervezésében rendezett „Pártvezér, miniszterelnök, vértanú” című tudományos konferenciáján, illetve az MTA Szegedi Területi Bizottsága, az MTA Jogtörténeti Albizottsága, a Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszéke és a Szegedi Tudományegyetem Magyar Jogtörténeti Tanszéke szervezésében tartott Batthyány Lajos emlékülésen. Hasonlóképpen részt vett a kutatócsoport a magyarországi jogtörténészek országos vállalkozásában, mely a kiegyezés 140. évfordulójára emlékezett a gödöllői Királyi Kastélyban megtartott tudományos konferencián. Sor került a kutatócsoport tagjainak részvételével a göttingeni Georg-August-Universität és az ELTE közös rendezésében megtartott tudományos tanácskozáson, melynek témája az Európai jog és a magyar jog harmonizációja volt, s melynek felvezető előadása a magyar jogtörténet európai kompatibilitását taglalta.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport önmagában is egy országos „hálózatot” tart fenn (Budapest-Győr-Miskolc), melyhez több kar és kutató is csatlakozott. Emellett magától értetődő fókusza a magyar jogtörténeti kutatásoknak, így szervezője a 2007. április 12-én rendezett országos tanácskozásnak (Jogi kultúra, processzusok, rituálék és szimbólumok). Résztvevője a nemzetközi kiegyezés-konferenciának (2007. május 25. Gödöllői Királyi Kastély). Kiadója a magyar jogtörténet egyetlen reprezentatív folyóiratának (Jogtörténeti Szemle). A kutatócsoport nemzetközi kapcsolatai részben a csoporttagok személyes nemzetközi konferencia-részvételén nyugszanak, részben pedig az általa szervezett nemzetközi tanácskozásokon. Előzőhöz tartozik egy ÖAD bécsi kutatói ösztöndíj, több nemzetközi konferencia-részvétel [Richten und Slichten 2007. július 4-7. Rothenburg ob der Tauber]; a fentebb említett göttingeni és budapesti nemzetközi konferenciák előadásai. A kutatócsoport szervezésében tartott előadást az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán 2007. május 10-én Prof. Dr. Günter Jerouschek („Wer Menschenblut vergießt, des Blut soll auch durch Menschen vergossen werden.”) Überlegungen zu peinlicher Strafe, Fehde und Buße, december 12-én Prof. Dr. Paolo Becchi (Juristische Aufklärung, deutscher Idealismus und das Problem der Legitimation der Strafe). Ebben az esztendőben is folytatódott a kutatócsoport angol/német nyelvű tanulmányorozatának publikálása, melynek keretében öt újabb füzet látott napvilágot, köztük egy 397 oldalas tanulmánykötet (Rechtsgeschichtliche Vorträge/Lectures on Legal History). 2007-ben új sorozat indult: JUR Junge Ungarische Rechtshistoriker (I. Randgruppen, Konzeptionsprozesse, Diktaturen)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	1,6	Ebből kutató ² :	1,6
PhD, kandidátus: 1	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			0
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			57
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			52
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 4	idegen nyelven:	4
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 21	idegen nyelven:	6
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 5	idegen nyelven:	5
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 9	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 12	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 5	Hazai tud. bizottsági elnökség:		1
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			1
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 0	Doktori iskolát vezetőik száma:		0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 10	Gyakorlati kurzusok száma:		8
TDK munkát készítő hallgatók száma: 45	Diplomamunkát: 22	PhD-t:	7
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			0
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE KOMMUNIKÁCIÓELMÉLETI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Hunyady György, az MTA rendes tagja

1064 Budapest, Izabella u. 46.

Telefon: 461-2690, Fax: 461-2650

e-mail: hunyady.gyorgy@ppk.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Magyarország az Európai Unióban, tudás-, sztereotípa- és attitűdkutatások: az európai perspektíva és az uniós attitűdök. A társadalmi kommunikáció vizsgálata: változó médiaviszonyok.

A Kommunikációelméleti Kutatócsoport négyéves tervében foglaltak között 2007-ben, a beszámolás évében előtérben állt a „Magyarország az Európai Unióban: tudás-, sztereotípa- és attitűdkutatások” című téma, amellyel kapcsolatban három sikeresen kiterjedt kutatás is folyt. Ezen kívül a társadalmi kommunikáció vizsgálata keretében a változó médiaviszonyok újabb kutatására került sor, valamint a kutatócsoport feladatai között szereplő *módszertani kutatások* is előrehaladtak.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Magyarország az Európai Unióban: tudás-, sztereotípa- és attitűdkutatások – Az európai perspektíva és az uniós attitűdök

Nyugatos és nem-nyugatos attitűdök az EU-tag Magyarországon

(témavezető: Terestyéni Tamás)

A Magyarország EU-s integrációjával kapcsolatos legfrissebb attitűd- és értékutató eredményei szerint a magyar társadalomban több mint másfél évtizeddel a rendszerváltó parlamenti választások és két évvel az EU csatlakozás után jelentős hányadot, megközelítőleg kétharmadnyi részt képviselnek azok a polgárok, akik a társadalom céljaival, a gazdaság optimális szerveződésével, a piaci versennyel, az állam szerepével, az individuum kötelességeivel és jogaival, a vagyoni differenciálódással és más hasonló kérdésekkel kapcsolatban többnyire paternalista és antiliberális nézetekkel és attitűdökkel rendelkeznek. Több-kevesebb határozottsággal és következetességgel elutasítónak mutatkoznak a fejlett Nyugat alapvonásainak jellemzésére használt nyitott társadalom paradigma klasszikus liberális értékeivel, elveivel, latens társadalmi stratégiáival szemben. A paternalista-antiliberális beállítódás oly erős és általános, hogy az alapvető demográfiai-társadalmi ismérvek szerint vett csoportok között alig differenciál. A pártok szimpatizánsainak társadalmi-gazdasági vonzalmái is hasonló képet mutatnak. Mintha igazolódni látszana az a sokszor és sok helyen megfogalmazott benyomás, hogy a magyarországi pártok egy részében valójában két párt belső rejtőzik. Ebben szerepet játszhatnak ideológiai-világnézeti meggyőződések (szociáldemokrata irányultság, népnemzeti tradicionalizmus, keresztény életelvek stb.), nagyon valószínű azonban, hogy nemcsak és nem elsősorban ideológiai-világnézeti alapokról eredeztethető a klasszikus liberalizmus elemeivel szembeni ellenérzés, hanem jelentős részt olyan élethelyzetekből, amelyek szükségképpen a nyitott társadalom modelljének liberalizmusa és individualizmusa ellen hangolnak: a lecsúszó rétegek, a

munkanélküliek, a piaci verseny körülményei között magukat bizonytalanul érzők a rendszerváltásban mintaként megcélzott Nyugatnak nem azt az arcát tapasztalják hazai földön, amelyet saját jelenük és jövőjük szempontjából vonzónak találhatnának.

Interszekció-konzolidáció és kulturális tömbök

(témavezető: Tardos Róbert)

A vizsgálat számos ponton kapcsolódott nyolcvanas évek közepén-végén folytatott kutatássorozatunkhoz a magyar társadalom kulturális-interakciós rétegződéséről. Ahogy akkor arra kerestünk választ, hogy a korábban meghatározóként tételezett gazdasági pozíció mellett milyen egyéb – mindenek előtt kapcsolathálózati és kulturális-tudásstílus – tényezők játszanak szerepet a több-kevesebb kohézióval rendelkező (látens vagy aktuálisabb) interakciós csoportosulások létrejöttében, most a kulturális tömbösödés sok szempontból hasonló kérdése került előtérbe.

A kulturális, gazdasági, kapcsolathálózati és politikai erőforrások összekapcsolódása tekintetében (melyre vonatkozóan számos mutató együttesén alapuló indexek és főkomponens-elemzés eredményei álltak és állnak rendelkezésre) már a kiinduló nyolcvanas évekbeli időpontban is a tényezők magas fokú egymásba fonódásáról beszélhettünk. Ehhez képest 2005-re még tovább nőtt a magyarított közös variancia, illetve - nagyobb részben - az erőforrások közötti számos egyedi összefüggés is. Az eredmények egészükben a szerkezeti hasonlóság benyomását keltik, s ha némi változás mutatkozik, az elmúlt időszakban inkább konszolidációs, mint interszekciós tendencia érvényesüléséről beszélhetünk.

A kulturális erőforrások megtartották korábbi vezető szerepüket a szóban forgó szerveződésben, azonban a rendszerváltást követően az anyagi dimenzió nemcsak felzárkózott, de kis mértékben még előbbre is lépett. Közel hasonló mértékű emelkedés tapasztalható a kapcsolathálózati tényező jelentőségét tekintve – mintegy megerősítve azt a kiemelt figyelmet, amelyet a jelen vizsgálódás is juttat ezen erőforrásoknak. E három tényező egymással való kapcsolata valamennyi vonatkozásban határozottan erősödött a korábbihoz képest. E tényezők alapján a társadalmi rétegek pozíciója lent és fent tehát ma élesebben válik egymástól. A konszolidációs tendencia még ennél erősebben is mutatkozna a globális adatokban, ha a politikai erőforrások szerepének jól kivehető csökkenése ezt nem ellensúlyozta volna valamelyest a strukturális szerveződésben.

Az erőforrások reprodukciójára, annak régi és új elemeire vonatkozó modellünkben megkülönböztettünk egy státuszjellegű (családi háttér, foglalkozási osztályhelyzet) és egy generációs (életkori, aktivitási) tényezőcsoportot. Míg korábban összességében még az idősebb korcsoportok voltak erőforrásban gazdagabbak, mára ez megfordult, az eredmények összességükben az idős kohorszok le-, a fiatalok felértékelődését sugallják. Ugyanakkor az apa iskolázottsága és a személyes foglalkozási pozíció változatlanul meghatározó tényező az erőforrások társadalmi eloszlásában.

A társadalmi közérzet pszichológiája

(témafelelős: Hunyady György)

A szociálpszichológia paradigmaváltását ígéri a társadalmi nagycsoportok közötti viszonyok módszeres tanulmányozása, amelynek egy eleme a közállapotokra adott érzelmi válaszok felderítése és leírása. Egy rétegzett mintán lebonyolított kutatás arról tanúskodik, hogy a társadalmi közérzet tele van feszültségekkel és fenntartásokkal Magyarországon, amiben

egyfelől közrejátszik a politikai széttagoztság és szembenállás, másfelől viszont szerepe van annak is, hogy a társadalmi mozgáster és társadalmi különbségek növekedése közepette kérdések és kétségek nyugtalanítják az embereket a társadalmi egyenlőséggel és gondoskodással kapcsolatban. Klaszterelemzéssel kimutatható olyan nézetrendszer, amelynek erős társadalomkritikájában az elégedetlenség forrása ezen értékek háttérbe szorulása, kimutatható ugyanakkor olyan nézetrendszer is, amelyben sok közös kritikai fenntartás mellett megjelenik a társadalmi egyenlőtlenségek tűrése, elfogadására való felkészülés is. Ezen érzelmekkel átítatott nézetrendszerek a polarizált pártpolitikában is.

A társadalmi kommunikáció vizsgálata – A változó médiaviszonyok

Az újságíró-társadalom vizsgálata

(témavezető: Vásárhelyi Mária)

Az újságíró-társadalom életkor szerinti összetétele az utóbbi években látványosan változott. 1997-ben a 30 évesnél fiatalabb újságírók aránya alig 11 százaléknyi volt, ma ez az érték 31 százalékra nőtt. Az elmúlt évtizedben jelentősen – másfélszeresére - növekedett a nők aránya a szakmában; az 1997-ben mért 31 százalékról 47 százalékra emelkedett. Az újságíró szakma urbanizálódása – a média világának decentralizálódása ellenére is – drasztikusan halad előre.

Az újságírók jövedelmi helyzete az elmúlt évtizedekhez képest jelentősen javult, ezen belül a fővárosi újságírók jövedelmi viszonyai lényegesen kedvezőbbek, mint vidéki kollegáiké. Míg a fővárosi újságírók 21 százalékának jövedelme haladja meg a 300.000 forintot, a vidéki újságíróknak csupán 3 százaléka tartozik ebbe a csoportba.

Az újságírók ma összességében elégedettebbek munkakörülményeikkel, mint 15 évvel ezelőtt voltak, ugyanakkor a munkavégzéshez kapcsolódó nem anyagi jellegű feltételekkel ma elégedetlenebbek az újságírók, mint korábban.

Ami a sajtóra nehezedő politikai és gazdasági nyomást illeti, a helyzet nem javult az elmúlt években. Nem csupán a befolyásolási kísérletek száma nem csökkent, hanem ezek sikeressége is változatlan. Az érintettek több, mint fele szerint ezek a nyomásgyakorlási kísérletek sikerrel végződnek; a politikai és gazdasági lobbiknak nem ritkán sikerül akarataikat érvényesíteni a szerkesztőség munkájában.

Figyelemreméltó - és a szakma állapotát jelentősen befolyásoló - változások történtek az elmúlt másfél évtizedben a vizsgált populáció értékpreferenciáiban. A megkérdezettek értékválasztásaiban a munkával kapcsolatos sikerek fontosságát egyre inkább háttérbe szorítja a sikeres magánélet fontossága, ami a szakma reflexiója arra a folyamatra, hogy a demokratikus átalakulást követően csökkent a sajtó társadalmi fontossága.

Nemcsak Magyarországon, hanem szerte a világon nagy figyelem övezi az újságírók politikai-ideológiai értékválasztásait, nálunk a nemzetközi trendektől némileg eltérően alakulnak az újságírók ideológiai orientációi. Noha az újságírók között még napjainkban is többen vannak azok, akik a liberális-konzervatív skála liberális oldalára helyezik magukat, a korábbi vizsgálatokkal összehasonlítva jól érzékelhető a középre, illetőleg konzervatív irányba való elmozdulás, és hasonló változások – középre, illetőleg jobbra húzódás - érzékelhetőek a bal-jobb tengely mentén történő önbesorolás esetében is.

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	3	Ebből kutató ² :	3
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			0
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			0
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			0
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
tanulmánykötetben	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 1	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 4	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 0	Hazai tud. bizottsági elnökség:		2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			3
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 3	Doktori iskolát vezetőik száma:		0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 1	Gyakorlati kurzusok száma:		1
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0	Diplomamunkát: 0	PhD-t:	1
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			0
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			20 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		0,1 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			1
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		10 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE KÖZÉP-ÁZSIAI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Vásáry István, az MTA doktora
ELTE BTK Orientalisztikai Intézet,
1088 Budapest, Múzeum krt 4/D, II. em. 205.
Telefon: 411-6500/5393, Fax: 485-5215
e-mail: hulagu@t-online.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

- Közép-Ázsia múltjának és jelenének tudományos kutatása és megismertetése. A kutatás elsősorban ennek a nagy kiterjedésű régiónak a vizsgálatához kapcsolódott, nem pedig egyik vagy másik diszciplínához.
- A mai közép-ázsiai török népek korábbi népnévi rendszereinek a rekonstrukciója a mai törzsi-nemzetségi rendszer alapul vételével és a nyelvészeti-névészeti vizsgálati módszerek alkalmazásával;
- A közép-ázsiai török népnévi adatbázis megtervezése, s a létrehozott adatbázis-állományok adatokkal való feltöltése;
- A közép-ázsiai régió hősepikájának bemutatása, különös tekintettel a kipcsak és az oguz török epikus hagyományokra és azok elterjedésére a különböző népeknél;
- A térség epikus hagyományainak feltérképezése, majd azt követően az illető nép vagy ország története alapján az eposzi cselekmény értelmezése;
- Az egész régióra kiterjedő összehasonlító történeti kutatásnak elsődleges feladata tisztázni a törzs, az etnikum és a birodalom fogalmait és egymáshoz való viszonyukat Közép-Ázsiának a dzsingiszi hódításoktól napjainkig tartó történetében;
- A tervezett országmonográfiák megírásához előzetes anyaggyűjtő és feltáró munka elvégzése.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Az Arial Unicode MS fontkészlet alapján elkészült 3 Unicode-szabványú billentyűzetkiosztás, amely megkönnyíti a speciális latin, cirill és arab betűs nevek, szövegek beírását szövegszerkesztő és adatbázis-kezelő programba; (1 fő, tudományos főmunkatárs)

A FileMaker Pro v. 8.5 adatbáziskezelő adaptálása a népnevekkel kapcsolatos speciális feladatokhoz (adatbeviteli űrlapok, listák, relációk, automatikus funkciók kialakítása) és az adatrögzítés megkezdése; eredmény: 6500 kazak, 1000 kirgiz és 2000 türkmén nép- és néprész név betűhív formában való rögzítése; (1 fő, tudományos főmunkatárs)

A közép-ázsiai török eposzváltozatok gyűjtése és katalogizálása két forrásból: 1. a kutató korábbi mongóliai, romániai és törökországi folklórszövegei felhasználásával, 2. a hazai és határon túli közgyűjteményekben fellelhető, s részben rendezetlen gyűjtések, hagyatékok alapján; (1 fő, tudományos segédmunkatárs)

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Előadások tartása nemzetközi tudományos konferenciákon

- *Macarların Türkçe Öğrenmesinin Dünü ve Bugünü üzerine bir Etüt.* Türkçenin Coğrafyaları Birleşiren Kimliği – III. Ankara 2007. május 7–8. [Etüd a magyarok török nyelvtanulásának múltjáról és jelenéről. A török nyelv földrészeket egyesítő sajátsága III.] (Baski Imre).

- *Historical Layers of the Central-Asian Turkic Ethnonymy*. European Society for Central Asian Studies Tenth Conference. Central Asia: Sharing Experiences and Prospects. September 12–15, 2007, Ankara. (Baski Imre). – (Ez utóbbi alkalom különösen fontos lehetőség volt a KÁK számára a szakmai kapcsolatfelvétel és a nemzetközi Közép-Ázsia-kutatás színterén való megjelenés szempontjából. Ehhez az akadémiai csereprogram megfelelő anyagi és szervezési háttérrel biztosított.)
- *A baranta és ami körülötte van*. Az V. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely (Szlovákia), 2007. szeptember 28–29. (Baski Imre).
- *Nyugat-Azerbajdzsán néprnévi eredetű helynevei*. Magyarország-Azerbajdzsán: a kultúrák párbeszéde. – 2007. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Budapest, 2007. november 6–8. (Baski Imre).
- *On the Military Tactic of the Ancient Türks*. II. Medieval Nomads, Jászberény, 2007. május 24–26. (Dobrovits Mihály)
- *Otuz Oğlan Sağdıçları. Eski bir Yazıtın bize Öğrettikleri*. [Otuz oğlan sağdıçları, egy régi felirat mai tanulságai] III. Globalization and Turkish Civilization. Biskek (Kirgizisztán) 2007. május 27.– június 3. (Dobrovits Mihály)
- *A kirgizek egy VI. századi bizánci forrásban*. Az V. Nemzetközi Vámbéry Konferencia, Dunaszerdahely (Szlovákia), 2007. szeptember 28–29. (Dobrovits Mihály)
- *Az oguz legenda egyes kérdéseire*. Magyarország-Azerbajdzsán: a kultúrák párbeszéde. – 2007. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Bp, 2007. november 6–8. (Dobrovits Mihály)
- *Repiczky János és tanítványai: A rendszeres turkológiai oktatás megindítása Magyarországon*. Az V. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely (Szlovákia), 2007. szeptember 28–29. (Seres István)
- *Thököly Imre az Oszmán Birodalomban*. Thököly Imre születésének 350. évfordulója alkalmából Hajdúszoboszló város önkormányzata és a Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár által szervezett nemzetközi tudományos konferencia. Hajdúszoboszló, 2007. szeptember 25–26. (Seres István)
- *A Köroglu oguz-török hőseposz dobrudzsai tatár változatáról*. Magyarország-Azerbajdzsán: a kultúrák párbeszéde. 2007. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Budapest, 2007. november 6–8. (Seres István)
- *A cselvalvi remete: Komáromi János (Thököly Imre titkárának törökországi naplója és iratai.)* Imrich Thököly (1657–1705) – Thököly Imre (1657–1705). Eperjes (Szlovákia), 2007. november 22–23. (Seres István)
- *The Tatar ruling houses in Russian genealogical sources*. Permanent International Altaistic Conference, 50th Meeting, 1-6 July 2007, Kazan (Tatarstan). (Vásáry István)
- *A török és mongol nyelv a mongol-kori Iránban*. Az V. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely (Szlovákia), 2007. szeptember 28–29. (Vásáry István)

Előadások tartása hazai tudományos és tudományos ismeretterjesztő rendezvényeken

- *A török személynévszótárak és az Onomasticon Turcicum*. VI. Magyar Névtudományi Konferencia. Balatonszárszó, 2007. június 22–24. (Baski Imre)
- *A kun miatyánk mint nyelvemlék*. Ismeretterjesztő előadás Kunszentmiklóson, a kun miatyánk emléktábla avató ünnepségén, 2007. szeptember 8-án. (Baski Imre)
- *Miről vallanak a kun női nevek? A nő a Jász-kunság társadalmában*. Konferencia. Jászberény, 2007. október 3–4. (Baski Imre)
- *A bihari hajdúvárosok és az ónodi végzés. Elhangzott: Az ónodi országgyűlés 300. évfordulója alkalmából a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum által szervezett tudományos konferencia*. Budapest, 2007. június 14. (Seres István)

- „50 éve született gróf Thököly Imre: Thököly Imre, Felső-Magyarország és Erdély fejedelme.” Önálló előadás a Rákóczi Szövetség „Rákóczi Klub”-jában. Magyarok Háza, Budapest, 2007. október 3. (Seres István)
- *Magyar kutatóutak Mongólia Sühbaatar megyéjében (1957–2007)*. „Ötven év terepkutatásai Belső-Ázsiában” – az ELTE Belső-ázsiai Tanszéke és a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete által szervezett tudományos konferencia. Budapest, 2007. december 17. (Seres István)

Nemzetközi tudományos rendezvény szervezése külföldön

„A becsvágy ígézetében” – Az V. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, 2007. szeptember 28-29. (Dobrovits Mihály)

Részvétel hazai felsőoktatásban

Vásáry István oktatási tevékenysége 2007-ben: Török nyelvemlékek; Török nyelvtörténet; A törökség története; Bevezetés a török filológiába; Török szakszeminárium; Dobrovits Mihály oktatási tevékenysége 2007-ben: Nomádok, birodalmak, kereskedelmi utak a mongol kor előtti Euráziában; Az Oszmán Birodalom története; Az iszlám világ a késő középkorban és a kora újkorban; Nomád népek Euráziában

Részvétel tudományos testület munkájában

- testületi tagság (Vásáry István): MTA Orientalisztikai Bizottság tagja (2005-), MTA Iszlámtudományi Bizottság tagja (2006-), Acta Orientalia Hungarica főszerkesztője (2003-), 1968-Kőrösi Csoma Társaság alapító tagja (1968-), OTKA ókori-orientalisztikai zsűrijének elnöke (2006-)
- nemzetközi folyóirat-szerkesztőségi tagság (Baski Imre): Türkoloji Kültürü Dergisi [Turkológiai folyóirat, Törökország] International Review of Turkology [Törökország]
- *szakértői tevékenység*: zsűritagként való közreműködés a „Kiváló magyar szótár” versenyen, megbízó az MTA Szótári Munkabizottsága (Baski Imre);

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

—

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Rásonyi L, Baski I: Onomasticon Turcicum. Turkic Personal Names as collected by László Rásonyi. Indiana University Denis Sinor Institute for Inner Asian Studies. Bloomington, Indiana, 2007, p. CXXXV + 344 + 491.
2. Baski I: Csagircsa. Török és magyar névtani tanulmányok. 1981-2006. Kunszövetség, Karcag, 2007, p. 320.
3. Dobrovits M: Maidens, towers, and beasts. In: The Role of Women in the Altaic World. Permanent International Altaistic Conference, 44th Meeting, 26-31 August 2001 (Ed. Veit V). Wiesbaden, 2007, pp 47-55.
4. Vásáry I: Turks, Tatars and Russians in the 13th–16th Centuries. Ashgate Publishing Ltd., Aldershot, Hampshire – Burlington, VT, 2007, p. X + 352.
5. Vásáry I: Eski İç Asya'nın tarihi. İstanbul, Ötüken Neşriyat A.Ş., 2007, p. 270.

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Közép-ázsiai Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	3	Ebből kutató ² :	3
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			0
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			21
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			16
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 1	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 5	idegen nyelven:	2
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ :	0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
egyéb kötet ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	1
szerkesztett kötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 4	idegen nyelven:	1
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD:	0	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	14	poszterek száma:	0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	5	poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	3	Hazai tud. bizottsági elnökség:	1
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			2
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	0	Doktori iskolát vezetőik száma:	0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	6	Gyakorlati kurzusok száma:	10
TDK munkát készítő hallgatók száma:	0	Diplomamunkát:	0
		PhD-t:	0
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			32
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	0	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE NYELVFILOZÓFIAI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Kelemen János, az MTA levelező tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/I.
Telefon: 485–5237, Fax: 485–5239
e-mail: jim218@t-online.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

2007-ben kutatócsoportunk tevékenységének fókuszában – a kutatási tervünknek megfelelően – a mentális és nyelvi reprezentációk természetének vizsgálata állt.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Ezzel kapcsolatban a következő eredményekről számolhatunk be:

Kutatócsoportunk az internalizmus-externalizmus vita keretében vizsgálatokat folytatott a mentális tartalmak természetéről. Munkatársunk a mentális tartalmak internalista felfogása mellett érvelt. Kutatásainak eredményeit munkatársunk a *The Subject's Point of View* című, 2008-ban az Oxford University Press kiadásában megjelenő könyvében összegzi.

Kutatócsoportunk intenzíven vizsgálta a mentális reprezentációk egy bizonyos fajtájának, az érzéki tapasztalatoknak a természetét. Munkatársunk amellet érvelt, hogy fenomenológiai (egyes szám, első személyű) perspektívából nézve az észlelés diszjunktív elmélete fölényben van az észlelés alternatív elméleteivel szemben. Kutatási eredményeit (ez két tanulmányt jelent) munkatársunk 2008 folyamán teszi közzé.

Kutatócsoportunk kutatásokat folytatott a tulajdonnevek kripkei elméletéről. Ennek során munkatársunk Saul Kripke referenciaelméletének alternatív értelmezésével állt elő. Kutatásai eredményét munkatársunk a New York University-n *Names, Descriptions and Modality* címmel 2007 nyarán megvédett PhD-értekezésében bocsátotta közre, mely értekezésből 2008-ban külön tanulmányokat publikál.

Kutatócsoportunk munkatársa a Miskolci Egyetem három munkatársával együtt *Elmefilozófia* címmel szöveggyűjteményt szerkesztett. A kötet 15 kurrens és a kortárs analitikus filozófiában alapvető fontosságú tanulmány fordítását tartalmazza, melyek közül több a mentális reprezentációk természetével kapcsolatos. Munkatársunk írta a kötet általános bevezetőjét, melyben a test-lélek probléma elméleteit mutatja be igen részletesen. Az *Elmefilozófia*, mely a magyar filozófiai irodalomban egyedülálló és hiánypótló vállalkozás, 2008 tavaszán jelenik meg a L'Harmattan Kiadó gondozásában.

Kutatócsoportunk tevékenyen részt vett Saul Kripke mind a nyelv-, mind az elmefilozófia számára korszakos jelentőségű *Naming and Necessity* című művének magyar nyelvű kiadásában. Kutatócsoportunk munkatársa végezte a kötet szerkesztését, a fordítás kontrollálását, és ugyanó a műhöz részletes bevezető tanulmányt is írt. A könyv adatai: Saul Kripke *Megnevezés és szükségszerűség*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2007.

Kutatócsoportunk folytatta azt az évekkel ezelőtt megkezdett kutatását, melynek az a célja, hogy hozzájáruljon a mentális és nyelvi reprezentáció probléma, illetve a kognitivisták nyelvfelfogás történeti megértéséhez. A csoport vezetője olasz nyelven is megjelentette átdolgozott és kibővített formájában Giambattista Vico nyelvfilozófiájának szentelt hosszabb tanulmányát (lásd 5. pont), további eredményeit pedig *Dante, Petrarca, Vico. Fejezetek az olasz irodalom és filozófia történetéből* (Áron Kiadó, 2007) című tanulmánykötetében adta közre.

Kutatócsoportunk a mentális és nyelvi reprezentációk természetének vizsgálata mellett más kutatási tevékenységeket is végzett. Ezek közül a legfontosabbak a következők

Kutatócsoportunk munkatársa a HEFOP keretein belül *Metafizika* címmel internetes tankönyvet tett közzé (lásd 5. pont). A könyvben az ontológiaként értett metafizika legfontosabb problémáit mutatja be. A könyv fejezetei: (i) Mi a metafizika? (ii) Tulajdonságok. (iii) Fizikai tárgyak. (iv) A fizikai tárgyak létezése az időben. (v) Események. (vi) Lehetséges világok.

A 2007-es Budapesti Könyvvásár díszvendége Umberto Eco volt. Eco tiszteletére kutatócsoportunk vezetője *Eco visszhang* (Budapest: Világosság Könyvek, 2007) című könyvében összegyűjtötte Eco tudományos és irodalmi munkásságát egyaránt tárgyaló magyar és olasz nyelvű tanulmányait.

Kutatócsoportunk munkatársa egy korábbi 2005-ben megjelent írásával a magyar filozófiában szokatlanul széles körű vitát robbantott ki az analitikus és kontinentális filozófia viszonyáról. Munkatársunk nyilvános vitákon és több tanulmányban fogalmazta meg álláspontját az analitikus filozófia természetéről, mely számos vitacikket provokált ki.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Konferenciaszervezés

A kutatócsoport 2007 szeptemberében az ELTE BTK Filozófiai Intézetével közösen a „Nyelv, megértés, interpretáció” immár hagyományos konferenciasorozat keretében „Szellem, Tapasztalat, Nyelv: Kétszáz éves *A szellem fenomenológiája*” címmel kétnapos konferenciát szervezett. A konferencián a magyar filozófiai élet vezető személyiségei mellett számos PhD-hallgató is részt vett.

Kutatócsoportunk munkatársa résztvett a *Center for Consciousness Studies* keretében „Toward a Science of Consciousness” címmel Budapesten július 23–26-ig tartó konferencia szervezésében. (Lásd: www.tsc2007.org) A konferencián a világ számos vezető filozófusa részt vett.

Konferenciakiadványok szerkesztése

Kutatócsoportunk végezte a 3.1. pontban említett konferencia előadásainak válogatását, kommentálását, s az azokból készült konferenciakiadvány szakmai előkészítését. A kiadvány a *Világosság* dupla különszámaként 2008 tavaszán lát napvilágot.

Kutatócsoportunk részt vett a Francia Nyelvű Filozófiai Társaságok Nemzetközi Szövetsége (ASPLF) XXXI. Budapesti Kongresszusának eredményeit tartalmazó akták megszerkesztésében és részleges publikálásában, különös tekintettel a kognitívizmus és a nyelvfilozófia témakörében megtartott szekciók anyagaira.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

–

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Kelemen J (szerk. Jean Ferrarival és Gregory Harmatival): „La même et l’autre. Identité et différence” (Actes du XXXéme Congrès International de l’Association des Sociétés de Philosophie de Langue Française), Budapest/Paris: Eötvös University Press, Librairie Philosophique J. Vrin. (2007)
2. Kelemen J: Eco visszhang, Budapes: Világosság Könyvek. (2007)
3. Kelemen J: Dante – Petrarca – Vico. Fejezetek az olasz irodalom és filozófia történetéből, Budapest: Áron Kiadó. (2007)
4. Kelemen J Storia e lingua. Vico nelle storia del pensiero linguistico, in A. Battistini, P. Guaragnella (a cura di) Giombattista Vico e l’enciclopedia dei sapari, Lecce: Pensa Multimedia. (2007)
5. Kelemen J: „Mêmeté” et „ipséité” dans La divine comédie, in La même et l’autre. Identité et différence” (Actes du XXXéme Congrès International de l’Association des Sociétés de Philosophie de Langue Française), Budapest/Paris: Eötvös University Press, Librairie Philosophique J. Vrin, pp. 103–9. (2007)
6. Tőzsér J. Metafizika, <http://szabadbolcseszlet.elte.hu> (2007)
7. Tőzsér J. Átvitt értelem – a metafora szerepe a kommunikációban, Világosság 6, pp. 39–48 (2007)
8. Tőzsér J: Mi és mi nem az analitikus filozófia? (közösen Eszes Boldizsárral), Magyar Filozófiai Szemle 2007/1–2. (megjelenés előtt)
9. Zvolenszky, Zs. Names, Descriptions and Modality, PhD Thesis, New York University. (2007)
10. Zvolenszky, Zs: Megnevezés és szükségszerűség – négy évtized távlatában, in Saul Kripke Megnevezés és szükségszerűség, Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 151–221 (2007)
11. Farkas K: Externalism, in Louise Cummins (ed.) Routledge Encyclopaedia of Pragmatics, London: Routledge. (forthcoming) (2007)
12. Farkas K, Kelemen J: Nyelvfilozófia, in Boros Gábor (szerk.) Filozófia, Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 1273–88 (2007)
13. Erdélyi Szabó M, Kálmán, L, Kurucz, Á: Toward a Natural Language Semantics without Functors and Operand, in Jolli. (forthcoming) (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Nyelvfilozófiai Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	4	MTA doktora:	0
		levelező tag:	1
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			21
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			18
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
tanulmánykötetben	magyarul: 0	idegen nyelven:	4
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 25	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		25
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	1
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 1	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 5	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 5	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 3	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 5	Hazai tud. bizottsági elnökség:		2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			6
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 5	Doktori iskolát vezetőik száma:		1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 10	Gyakorlati kurzusok száma:		23
TDK munkát készítő hallgatók száma: 1	Diplomamunkát: 4	PhD-t:	2
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			29
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 2	Teljes saját bevétel:		2 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		1,8 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		1 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE PÁRTOK, PÁRTRENDSZEREK, PARLAMENTARIZMUS KUTATÓCSOPORT

Vezető: Gergely Jenő, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6-8.
Telefon/Fax: 485-5205
e-mail: gergelyjeno@freemail.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatócsoport 2007. évre előirányzott főbb feladatait az elfogadott munkaterv szabta meg. A kutatócsoport célja az, hogy szakítva a hagyományos párttörténettel, az egyes pártrendszerek történetének feltárásában és feldolgozásában a politológiai, szociológiai, jogtudományi és eszmetörténeti megközelítéseket és módszereket alkalmazza. A 2007-es munkaterv az alábbiakban jelölte meg a végrehajtandó feladatokat:

A keresztény szakszervezeti internacionálé 19–20. századi történetének monografikus feldolgozása (Gergely Jenő), amely 2007. decemberben jelent meg.

Az MSZMP megyei és helyi szervezetei 1985-1989 között, a párt felbomlásának folyamata a tagság véleményének tükrében (Réfi Attila). Erről két tanulmány készült el.

A koalíciós korszak kormánypártjainak gazdálkodása és üzleti háttere 1945–1949. c. tanulmánykötet szerkesztése, és abban tanulmány publikálása az FKGP gazdálkodásáról (Vida István). A kötet nyomdában van, megjelenése 2008 elején várható.

Tanulmány készítése az MSZMP és az SPD (Kádár János és Willy Brandt) kapcsolatairól (Sziklai István). Egy tanulmány már elkészült december végére.

A külső közreműködők közül Szécsi Árpád elkészíti az MDF megalakulásáról szóló PhD-disszertációját; Vonyó József a NEP történetéről ír 3 íves tanulmányt, Szabó Róbert pedig interjúkat készít a KDNP több vezetőjével. Mindhárom szerződéses munka elkészült.

Végül Pölöskei Ferenc is folytatja a Szabadelvű Pártra vonatkozó kutatásait, és abból tanulmányt publikál.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A keresztény pártok kialakulásának, szervezetének és ideológiájának, valamint társadalmi háttere feltárásának eredményei publikusak lettek (kereszténydemokrácia, keresztényszocializmus, keresztény szindikalizmus). Ennek révén egy monográfia született, amely az MTA TKI kiadásában meg is jelent. (1 fő, intézeti ráfordítás: 530 000 Ft)

Jelentős új kutatási eredmények (két tanulmány: Az MSZMP bomlási folyamata a párt és tagjai viszonya tükrében (1985–1989); A párttagok viszonya az MSZMP politikájához az 1980-as évek végén) születtek az MSZMP felbomlásával kapcsolatban, melyek 2008-ban jelennek meg. (1 fő)

Alapvető jelentőségű tanulmánykötet született az 1944–1949 közötti koalíciós pártok finanszírozásáról, gazdálkodásáról, üzleti vállalkozásairól, amelynek részint szerzője, részint szerkesztője a kutatócsoport egyik munkatársa, a könyv már nyomdában, 2008. márciusra várható megjelenése. (5 fős kutatócsoport, ebből 1 fő intézeti dolgozó)

Az MSZMP nemzetközi kapcsolatairól megkezdett kutatások kezdeti eredményeiről egy tanulmány született. (1 fő)

A kutatócsoport három tagja megkezdte egy, az országgyűlési választásokon jelöltet állító valamennyi 1846 és 2006 között létezett magyarországi párt alapvető adatait tartalmazó pártlexikon előkészítését, és a folyamatosan beérkező szócikkek szerkesztését. (3 fő)

Elkészült „A Magyar Demokrata Fórum eredete, születése és útja a választási győzelemig”c. PhD dolgozat, amely 2008-ban kerül védésre. (1 fő, intézeti ráfordítás 300 000 Ft)

Három terjedelmes interjú készült a KDNP-t létrehozó, majd vezető politikusokkal, ezek hanganyaga MP3 formátumban valamint szöveges formában egyaránt megtalálható kutatócsoportunk számítógépén. (1 fő, intézeti ráfordítás 153 000 Ft)

Három íves tanulmányt készült továbbá a Gömbös-féle NEP témakörben végzett újabb kutatási eredményekről. (1 fő, intézeti ráfordítás 150 000 Ft)

A kutatócsoport tematikájához közvetve hozzátartozó 1956-os forradalom évfordulóján a kutatócsoport egyik munkatársának számos tanulmánya elismerést kapott és jelentős visszhangot váltott ki. (1 fő)

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport munkájába bekapcsolódtak az ELTE BTK Történeti Intézetének témáinkkal (is) foglalkozó oktatói. További kapcsolatok vannak az ELTE Jogi Karával, a Pécsi Egyetem BTK Történeti Intézetével, az MTA Történettudományi Intézetével és Politikatudományi Intézetével.

Szervezett külföldi kapcsolatok nem voltak.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport által elnyert pályázatok nem voltak.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Gergely J: A keresztény szindikalizmus története a XIX-XX. században (A Keresztény Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége). Bp. MTA TKI kiad. 215 (2007)
2. Gergely J: A kereszténydemokrácia Magyarországon. Múltunk, 2007/3. 113–154.
3. Gergely J: Prohászka Ottokár kereszténydemokráciája. In: Az élő hagyomány. Barankovics István és a magyarországi kereszténydemokrácia öröksége. Szerk. Gergely Jenő és Hámori Péter. Bp. 54–65 (2007)

4. Diák- és ifjúsági mozgalmak 1956–1958. Forradalom – ellenállás – megtorlás. Válogatott dokumentumok. Felelős szerkesztő: Vida I. A kötetet szerkesztette, az iratokat válogatta és a jegyzeteket készítette Némethné Dikán N, Réfi A, Szabó R. Bp. (2007)
5. Vida I.: Egyetemi és főiskolás diákmozgalom 1956-ban. In: A magyarországi világi felsőoktatási intézmények az 1956-os forradalomban és szabadságharcban. Szerk. Osváth Zsolt-Zsidi Vilmos. Bp. 9–27 (2007)
6. Vida I: Egyetemisták és főiskolások a forradalomban-1956. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, 2007/1. 22–38.
7. Vida I: Egy amerikai újságíró interjúja Kovács Bélával 1956. november 4-én. (Forrásközlés). Múltunk, 2007/1. 138–150.
8. Vida I: Charles Gati. Vesztett illúziók. Moszkva, Washington, Budapest és az 1956-os forradalom. (Osiris, Bp. 2006. recenzió). Múltunk, 2007/4. 89–95.

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	3	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus: 0	MTA doktora: 1	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			2
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			5
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			0
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 1	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 9	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 0	Hazai tud. bizottsági elnökség:		2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			1
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 1	Doktori iskolát vezetőik száma:		1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 2	Gyakorlati kurzusok száma:		4
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0	Diplomamunkát: 0	PhD-t:	2
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			0
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		0,1 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ELTE TÖRTÉNETI RUSZISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Szvák Gyula, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6-8.
Telefon: 485-5207, Fax: 485-5207
e-mail: russistics@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A tárgyévben folyó munkálatok elsődlegesen az elkövetkező kutatási ciklus megalapozását szolgálták, illetve a publikálásra már előkészített anyagok közlését és az elért eredmények nemzetközi szakmai rendezvényeken történő megmérettetését célozták, úgy az elméleti és történeti problémák elemzése, a vallás-, művészet-, és kultúrtörténeti tanulmányok, mint a forrásfeldolgozás és a historiográfiai kutatások terén.

A tervezett komplex interdiszciplináris tematikából az egyház-, vallás-, és eszmetörténeti kutatások mellett az orosz történelem alapvető forrásait magyar fordításban és szakapparátussal közlő gyűjteményes kötetek összeállításának folytatása került a kutatócsoport tevékenységének középpontjába. A munkálatok során különös figyelmet kapott az ortodox civilizáció, az orosz politikai kultúra és történelmi fejlődés sajátosságainak európai kontextusba helyezett értelmezése, ez utóbbi keretein belül pedig a magyar percepció.

Az autokrácia ideológiája, alkotóelemeinek eredete, eszmei tartalmának formálódása, a kérdéskör elhelyezése a tradíció és modernizáció összefüggésrendszerében, a nemzetközi történeti ruszisztika hagyományosan kiemelt fontosságú, jelenleg is aktuális problematikája. Többoldalú vizsgálata természetes módon vált a kutatócsoport tevékenységének egyik első produktumává.

A kutatócsoport alapvető témájának mintegy keretét szolgáló nemzeti-, nemzetiségi problematika vizsgálatának első módszertani-, elméleti alapvetései szintén megfogalmazódtak már a kutatás első évében – még pedig a kelet-európai történeti-földrajzi térség két meghatározó birodalma vonatkozásában.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A kutatócsoport vezetőjét beválasztották az Oroszországi Tudományos Akadémia „Oroszország története” című folyóirata szerkesztőbizottságába.

A kutatócsoport és a Szentpétervári Állami Egyetem Történeti Fakultása közös szervezésében Szentpéterváron tudományos szemináriumra került sor.

Részint szintén orosz történészekkel való együttműködés keretében nemzetközi tudományos szimpóziumot szervezett a kutatócsoport a Ruszisztikai Központtal közösen az „Októberi Forradalmak és a világ” címmel, amely elsősorban az új historiográfiai eredményeket volt hivatott közvetíteni.

A fent említett három esemény igen jelentős hozzájárulás a két állam közötti kulturális, tudományos kapcsolatok elmélyítéséhez és fejlődéséhez. A kulturális- és tudományos diplomácia csatornáin keresztül elősegíti a magyar országimázs pozitív formálását Oroszországban, öregbíti a magyar tudományosság nemzetközi hírnevét.

A beszámolási év legkiemelkedőbb közvetlen szakmai eredményének a XVII. századi orosz egyházszakadás szociokulturális és ideológiai gyökereiről írt monográfia, valamint a közép- és kora újkori orosz történelmi fejlődés – és azon belül különösen az állam és annak ideológiája – sajátosságainak feltárására kísérletet tevő, szintézis jellegű tanulmánykötet tekinthető.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatóhely élő munkakapcsolatot ápol az Oroszországi Tudományos Akadémia Oroszország Története Intézetével, a Társadalomtudományi Információs Intézetével, és Szlavisztikai Intézetével, a moszkvai Bölcsészettudományi Egyetemen, valamint a Szentpétervári Állami Egyetemen.

A kutatóhely társszervezésében három jelentős nemzetközi konferenciára került sor a tárgyévben: 2007. június 25-én Szentpéterváron orosz-magyar tudományos szemináriumra, 2007. szeptember 24-én Budapesten „Az októberi forradalmak és a világ” című szimpóziumra, illetve 2007. november 15-16-án Debrecenben „Tradíció és modernizáció Európában a 18-20. században” című konferenciára.

Kutatócsoportunk tagjai 2007 folyamán aktívan bekapcsolódtak más intézmények által külföldön és Magyarországon szervezett nemzetközi tudományos találkozók munkájába is. Így részt vettek és előadásokat tartottak az alábbi szimpóziumokon:

- A parlamentek és képviseleti intézmények történetének tanulmányozására alakult nemzetközi bizottság 58. konferenciáján Edinburghban, melyet a „moszkvai állam” politikai kultúrája problémakörének szenteltek.
- Lembergben (Lvivben) az Ukrán Történettudományi Intézet Halicsról rendezett konferenciáján.
- Az MTA Pécsi Regionális Bizottsága szervezésében megtartott „A latin és az ortodox kereszténység a két millennium között” című nemzetközi konferencián (2007. november 12.).
- A CEU „A Természetfölötti és vizuális reprezentációja a középkorban” elnevezésű „workshop”-ján Budapesten.
- „Aranyszájú Szent János kora és hatása”. A Magyar Patrisztikai Társaság VII. országos konferenciáján Kecskeméten.
- „Garibaldi 2007”. Garibaldi születésének bicentenáriuma alkalmából Debrecenben rendezett konferencián (2007. március 13.).

A kutatócsoport több tagja 2007-ben Oroszországban, illetve Ausztriában járt kutató- és tanulmányúton: az Orosz Birodalom Külügyi Levéltárában, az Oroszországi Állami Levéltárban, a bécsi Kelet-Európai Történelmi Intézetben, és a bécsi Állami Levéltárban. Ezek az utazások nagyon eredményesnek és igen hasznosnak bizonyultak.

A kutatócsoport számos tagja aktív részt vállalt a történeti ruszisztika különböző részterületeinek oktatásában a budapesti, a pécsi, és a debreceni egyetem bölcsészettudományi karán.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok

A kutatócsoport egy tagja MTA Bolyai Ösztöndíjat nyert 3 évre a „Szentháromság ikonográfiája az újkori ikonfestészetben” című témakörben. A kutatócsoport kollektív pályázat keretében 120 000 Ft-ot nyert a „Klebensberg Kuno emlékére” szakalapítványtól idegennyelvű konferenciakötet szakmai előkészítésére, valamint 50 000 Ft-ot az „Unger Mátyás emlékére” szakalapítványtól a történeti ruszisztika válogatott bibliográfiájának összeállítására.

V. Az év folyamán megjelent legjelentősebb publikációk

1. Филиппов С. Б. Религиозная борьба и кризис традиционализма в России XVII века. (Filippov Szergej: Vallási küzdelmek és a tradicionalizmus válsága a XVII. századi Oroszországban). Вр. (Monográfia.) (2007)
2. Font Márta – Sashalmi Endre: Állam, hatalom, ideológia. Tanulmányok az orosz történelem sajátosságairól. Вр. (Tanulmánykötet.) (2007)
3. Sashalmi Endre: Az autokrácia ideológiája a tradíció és a modernizáció szemszögéből Nagy Pétertől 1906-ig. In: Világtörténet. 2007/1. 3–17. p. (Tanulmány)
4. Kríza Ágnes: A szimbólum a középkori orosz képteológiában. Artyemij sztarec és a 16. századi moszkvai képviták. In: Vallástudományi Szemle. 2007/2. 77–92. p. (Tanulmány.)
5. Бóтор Тíмеа: Автокефалия русской Церкви по отношению к Константинополю и Риму в зеркале теории «Москва-третий Рим» (Az orosz egyház autokefalitása Konstantinápoly és Róma vonatkozásában a „Moszkva-harmadik Róma” elmélet tükrében). In: Specimina nova. Pars prima. Sectio mediaevalis IV. Pécs, 119–136. (Tanulmány.) (2007)
6. Szvák Gyula: «Досовременная нация» в венгерской историографии. („Premodern” nemzet a magyar historiográfiában) In: Две империи – много национальностей. Будапешт, 7–28 (2007)
7. Krausz Tamás: Ленин и право наций на самоопределение (1903-1917) (Lenin és a nemzetek önrendelkezési joga. 1903-1917) In: Две империи – много национальностей. Будапешт, 125–154 (2007)
8. Az újkori orosz történelem forrásai. XIX. század. Вр., (Forráskiadás, szerk. Filippov Szergej) (2007)
9. Две империи – много национальностей. Будапешт, (Konferenciakötet, szerk. Szvák Gyula) (2007)
10. Regional Schools of Russian Historiography. Вр. (Konferenciakötet, szerk. Szvák Gyula) (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ELTE Történeti Ruszisztikai Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	2	Ebből kutató ² :	3
PhD, kandidátus: 2	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			2
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			19
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			19
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 3	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 0	idegen nyelven:	3
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 1	idegen nyelven:	1
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 2	idegen nyelven:	2
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 8	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 32	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			3
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 1	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 12	Hazai tud. bizottsági elnökség:		2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			12
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 7	Doktori iskolát vezetőik száma:		0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 16	Gyakorlati kurzusok száma:		54
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0	Diplomamunkát: 0	PhD-t:	0
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			2700
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			2
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

ORZSE ZSIDÓ KULTÚRATUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Kiss Endre, az MTA doktora
1085 Budapest, Bérkocsis u. 2.
Telefon: 318–7049, Fax: 318–7049/136
e-mail: andkiss@hu.inter.net

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatás a lehetőségek között teljes közvetítési lánc kutatását és rekonstrukcióját határozta meg önmaga feladatának, mégpedig a magyarországi zsidó *művelődéstörténet*, a magyarországi zsidó *mentalitástörténet* és a magyarországi zsidó *vallásosság* és *vallástudomány* egymással összefüggő kutatását és rekonstrukcióját.

A magyarországi zsidó művelődéstörténet kutatásának területén a kutatási ciklus végére elkészítendő szintézis megalapozásának munkálatai voltak a Kutatóhely fő feladatai, a magyar zsidó irodalom történetének monografikus feldolgozására tett előkészületek.

A magyarországi zsidóság mentalitástörténeti vizsgálatában a szövegek „ikonográfiájá”-nak kidolgozása volt a fő feladat: a szövegek vizsgálata vizuális megjelenésük diskurzusaiban, a zsinagóga-feliratok kutatása a mentalitástörténeti változások tükrében.

A magyarországi zsidó vallásosság vizsgálatában a temető „művészeté”-nek kutatása volt a fő feladat, a tárgy- és szövegekpusz, mint mentalitástörténeti forrásanyag elemzése a kegyelet tárgyi megnyilvánulásaiban. A temetők tárgyi világa – a vallástörvényi keretek között is – tágabb teret nyújt a diaszpóra zsidósága és környezete közötti kölcsönhatások, átvételek megnyilvánulásainak. A nyugat-európai etnológiai vizsgálatok csupán néhány német város középkori temetőjének szövegközlésére terjedtek ki. A kutatás a dokumentáláson és egy elemezhető kétnyelvű szövegekpusz kialakításán túl a forma, szimbolika, tárgyi kultúra, funkció és struktúra temetői szövegekpuszához való viszonyára helyezte a hangsúlyt.

A kutatás a textualitás és vizualitás kapcsolatán keresztül egységesen értelmezi a különböző történeti korok magyarországi, valamint közép- és kelet-európai közösségeinek történetét.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Ha egy vagy két kiemelten sikeres kutatásról kell beszámolnunk, az elvégzett munka a következő válasz lehetőségét rejti magában.

A magyarországi zsidó *művelődéstörténeti* tematikában a szintézis előkészítő munkáit tekinthetjük kiemelten sikeresnek. Ezeket csak nagy nehézségek révén lehetne ebben a Beszámolóban demonstrálnunk, ezért csak utalnánk arra a munkára, amely a Publikációkban feltüntetett könyvekben és a Magyar Zsidó Szemle Új Folyamának 2., 3. és 4. számában öltöttek testet.

A Kutatócsoport *vallási- és vallástudományi* munkájából a nem istentiszteleti célokat szolgáló (elidegenített) zsinagógák feliratainak textus és motívumelemzését emelnénk ki. Speciális megközelítéssel ezek az elemek összességükben de külön-külön is, betekintést adnak egy közösség humán-, és gazdaság történetébe, vallási életébe, gondolkodásmódjába, ízlésvilágába. Ennek az iránynak egy másik vetületét egy vidéki, valaha hitéleti és társadalmi aspektusból is központi szerepet játszó, mára eltűnt zsidó közösség írásos életre keltése jelenti. Az analízisről fotókkal illusztrált monográfia készült.

Mégis, ha a 2007-es eredmények közül csak egy konkrét kutatást kellene kiemelniünk, Schöner Alfréd tanulmányát állítanánk középpontba („A siratófal motívuma a zsidó irodalomban”). E tanulmány jelentősége, hogy ezt a hatalmas és univerzális témát szerves kapcsolatba tudja hozni a magyarországi zsidóság élet- és mentalitástörténetével, a Siratófal egyes magyarországi zsinagógákban való ábrázolásainak sokoldalú és úttörő elemzésével.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A Kutatócsoport tudatos kapcsolatépítéssel és kapcsolattartással dolgozik.

Szoros kapcsolatban áll azokkal az egyetemekkel és főiskolákkal, amelyekhez vezető kutatóinak affiliációja köti (Debreceni Egyetem, ELTE, Evangélikus Hittudományi Egyetem, Szent-István Egyetem, Wesley Egyetem). E kapcsolatok élő és szerves mivoltáról mind az ezekkel az egyetemekkel, illetve főiskolákkal közösen szervezett konferenciák, mind a közös tanulmányok tanúskodhatnak (ezek listáját ld. a Beszámoló más helyén).

A nemzetközi kapcsolatok 2007-ben működő operatív szintjét 2007-ben az INST-Szervezet (Wien – Institut zur Erforschung und Förderung regionaler und transnationaler Kulturprozesse) szimbolizálhatja, amelynek ez évi konferenciáján Kiss Endre és Lichtmann Tamás sokadik sikeres Workshop-jukat rendezték meg, amelynek anyaga természetesen meg fog jelenni német és magyar nyelven.

A nemzetközi együttműködés egy másik dimenzióját mutathatják a Kutatócsoport tagjainak 2007 évi előadásai nemzetközi konferenciákon, ugyancsak 2007-ben külföldön megjelentetett tanulmányaik és kiadványaik gyűjteménye. Minden előadás, illetve már megjelent publikáció egy folytonos nemzetközi kapcsolat aktuális terméke.

A Kutatócsoport nemzetközi kapcsolatainak további dimenzióját jelentik a kutatók évtizedes nemzetközi kapcsolatrendszerével való kommunikáció, a közös tervek, projektek és kutatások állandó egyeztetése (Frigyesi Judit, Jacob Golomb, Jutta Hausmann, Eva Reichmann és mások).

A Kutatócsoport nemzetközi kapcsolatainak újabb dimenzióját jelentik azok a testületek és szervezetek, amelyeknek elnökségében, tanácsadó testületében vagy szerkesztő bizottságában a Kutatócsoport kutatói rendszeresen részt vesznek. E testületek listáját lásd a Beszámoló megfelelő helyén.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A Kutatócsoport 2008 elején adott be jelentős volumenű OTKA-pályázatot, amelynek tematikája szorosan össze volt hangolva a kutatási feladatok aktuális részével.

E pályázaton kívül a Kutatócsoport az egyes kutatók korábban megszerzett Pályázatait használta fel, természetesen amennyiben az, mint erre két kutató esetében minden további nélkül nyílt lehetőség. E pályázatokat ld. a Beszámoló megfelelő helyén.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Könyvpublikációk

1. Ábrahám V: Lengyeltóti zsidó temető motívumkincsének analízise. (Önálló kötet, megjelenik: 2008.)

2. Kiss E: Déry Tibor befejezetlen mondatai. Tematikus tanulmánykötet. 1–149. (Önálló kötet, megjelenik: Balassi Kiadó, 2008)
3. Schöner A: Égszinkék. תכלת, Budapest, Gabianoprint (2007)
4. Staller T: Menekülés az emlékezetbe. A zsidó Koestler tudásszociológiai portréja. Logos Kiadó, Budapest, 178 l. (2007)

Szerkesztett kötet magyarul

Gleszer N: OR-ZSE Évkönyv 2004-2007. Szerkeszti: Schöner Alfréd. Kiadja az Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem, Budapest, 2008.

Kiss E: Demokráciaelmélet és demokratikus deficitek a globalizáció korában (Demokratiethorie und demokratische Defizite im Zeitalter der Globalisierung). Budapest, 2007. (Friedrich Ebert Alapítvány és Német-Magyar Filozófiai Társaság kiadása). 1–138. (kétnyelvű kötet)

Schöner A: Tchéletתכלת. Gabianoprint Kiadó, Bp. 2007 ORZSE Évkönyv (Magyar+héber+német+angol)

Szerkesztett könyvsorozat idegen nyelven

1. Lichtmann T: Arbeiten zur deutschen Philologie. Band XXVIII. Neue Reflexionen zur kulturwissenschaftlichen Literaturwissenschaft. (Hrsg. von Tamás Lichtmann, Harald D. Gröller, Andrea Horváth, Gert Loosen) Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 394 S. (2007) Debrecener Studien zur Literatur (Reihenherausgeber Tamás Lichtmann)
2. Pusztai G: An der Grenze. Das Fremde und das Eigene. Dargestellt an Werken der deutschen und der niederländischen Kolonialliteratur in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts von C.W.H. Koch, H. Grimm, M.H. Székely-Lulofs und W. Walraven. Frankfurt/M. 2007. Lang, 221 S. (Debrecener Studien zur Literatur. Band 13)

Szerkesztett tud. könyvsorozat idegen nyelven

Schnittpunkte – Intersections. Hrsg. von Jutta Hausmann, Tamás Lichtmann, Péter Losonczi) Berlin – Hamburg – London – Münster – Wien – Zürich, 2007. LIT Verlag

Reflecting Diversity. Historical and Thematical Perspectives in the Jewish and Christian Tradition. (Hrsg. Péter Losonczi, Géza Xeravits) 2007. 226 S.

Szerkesztett kötet idegen nyelven: (szerkesztés – technikai szerkesztő)

Neue Reflexionen zur kulturwissenschaftlichen Literaturwissenschaft. (Hrsg. von Tamás Lichtmann, Harald D. Gröller, Andrea Horváth, Gert Loosen) Debrecen, 2007. Kossuth Egyetemi Kiadó, 394 S. (Arbeiten zur deutschen Philologie – Német Filológiai Tanulmányok. Band XXVIII.) [Mit Beiträgen von Herbert van Uffelen, Szilvia Gó, Klára Molnár, Zsófia Lelkes, Judit Barna, Eszter Pabis, Erika Hammer, Izabella Gaál, Gabriella Szögedi, Réka Kovács-Dankó, Laura Tráser-Vas, Katalin Orosz-Takács, Krisztina Kovács, Elisabeth L. Puntigam, Andrea Horváth, Orsolya Gráf, Hajnalka Nagy, Ildikó Hidas, Beáta Méhes, Krisztina Vas, Erika Garics, Markus Kóth, Mariann Sörös, Harald Gröller, Adrienn Diossi, Gert Loosen]

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	6	Ebből kutató ² :	6	
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora:	1	
		levelező tag:	0	
		rendes tag:	0	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			0	
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			85	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			76	
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul:	45	idegen nyelven:	3
külföldi folyóiratban	magyarul:	0	idegen nyelven:	12
tanulmánykötetben	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ :	0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	0	
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul:	4	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul:	0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul:	4	idegen nyelven:	3
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul:	9	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
			levelező tag:	0
			rendes tag:	0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	10	poszterek száma:	0	
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	26	poszterek száma:	0	
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			1	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0	
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	16	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	1	
Hazai tud. bizottsági tagság:	14	Hazai tud. bizottsági elnökség:	2	
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			4	
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	3	Doktori iskolát vezetőik száma:	1	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	35	Gyakorlati kurzusok száma:	10	
TDK munkát készítő hallgatók száma:	20	Diplomamunkát:	32	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :		PhD-t:	14	
			114	
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			9 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	0	Teljes saját bevétel:	0 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			3	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0	
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0	
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0	
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt	
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt	

OSZK RES LIBRARIA HUNGARIAE KUTATÓCSOPORT

Vezető: Madas Edit, az MTA doktora
1827 Budapest, Budavári Palota F. épület
Telefon: 487–8633, Fax: 487–8633
e-mail: madas@oszk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A Kutatócsoport az ország egész területén végez a középkori magyarországi írásbeliséggel, kódexekkel és kódextöredékekkel kapcsolatos rendszeres forráskutatást, illetve 19. századi társadalom- és művelődéstörténeti irányultságú könyv- és sajtótörténeti forrásfeltárást. A kutatócsoport két részből áll, egy medievisztikai és egy 19. századi műhelyből.

- A Kutatócsoport középkori műhelyének (Fragmenta codicum) egyik fő feladata a középkori írásbeliség egy fontos forráscsoportjának, a magyarországi közgyűjteményekben kötéstáblákon fennmaradt kódextöredékeknek a felkutatása, restaurálása, tudományos feldolgozása és publikálása. Emellett a legjelentősebb középkori kódexeket tanulmányokban, önálló kiadásokban, a kódexgyűjteményeket pedig katalógusok formájában teszi hozzáférhetővé. 2007-ben folytatja az Országos Széchényi Könyvtár kódextöredékeinek feldolgozását, befejezi és megjelenteti a könyvtár 1945 után szerzeményezett kódexeinek leíró katalógusát, felméri az Esztergomi és a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár kódexállományát és megkezdi az esztergomi középkori kéziratok feldolgozását.
- A 19. századi részleg megkezdi a 19. századi könyv-és sajtótörténetre vonatkozó levéltári és kéziratári dokumentációs anyag szisztematikus összegyűjtését és feldolgozását. A három évre tervezett feladat időarányos ütemezése az alábbi lelőhelyeken: Országos Levéltár, Fővárosi Levéltár, OSZK Kézirattár és Különgyűjtemények, MTA Kézirattár, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye. Emellett szervezett együttműködést épít ki hazai és más európai könyv- és sajtótörténeti intézményekkel, szakmai közösségekkel, társtudományi műhelyekkel. A kutatási eredményeket hazai és nemzetközi workshopokon, konferenciákon mutatja be, s tanulmányok formájában publikálja.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A középkori műhely a terveknek megfelelően folytatta az OSzK kódextöredékeinek rendszeres feldolgozását. 200 töredék digitalizálása, tételes feldolgozása és adatbázisba vitele történt meg, számos eredményt hozva. Például a csak töredékesen fennmaradt, reprezentatív *Várad Antifonalé*nak újabb fragmentumait sikerült felfedezni és azonosítani, közülük az egyik Szent Demeter verses officiumát tartalmazza, melynek kottás változata más hazai forrásból nem ismert. Fontos eredmény az is, hogy sokkal több a középkori Magyarországhoz köthető töredék az OSzK anyagában, mint azt korábban várni lehetett. – Megtörtént az Esztergomi és a Kalocsai Székesegyházi Könyvtár kódexállományának számbavétele, a feldolgozáshoz szükséges mikrofilmek összegyűjtése, valamint az első húsz kódex provizórikus leírása. Megjelent az OSzK 1945 után szerzeményezett kódexeinek katalógusa: *Mittelalterliche lateinische Handschriften der Széchényi-Nationalbibliothek* (Cod. Lat 450-556), Bp. Akadémiai Kiadó, 2007. (Fragmenta et codices in bibliothecis Hungariae VI). Sopronban bemutatásra került a soproni töredékek katalógusa (*Mittelalterliche lateinische Handschriftenfragmente in Sopron*). Bp. 2006. Fragmenta et codices in bibliothecis Hungariae

V), az OSzK-ban pedig mindkét említett katalógus, melyek 2007-ben elnyerték az Akadémiai Kiadó nívódíját. (2,25 fő + a kutatócsoport vezetője OSzK alkalmazásban).

A 19. századi műhely megkezdte a forrásfeltárást Budapest Főváros Levéltárában. A BFL tanácsi iratanyagának mutatókönyveiből 1850–1873 közötti periódusra leválogatásra kerültek a könyv-, sajtó- és nyomdatörténetre vonatkozó dokumentumok (8000 címszó). Ezzel párhuzamosan elindult a dokumentumgyűjtés a Magyar Országos Levéltárban is: áttekintésre kerültek a budapesti Kereskedelmi- és Iparkamra 1854–1913 közötti általános irataira vonatkozó mutatókönyvek. Ebből 2900 tételt gyűjtött ki a műhely. Megkezdődött a feltáró munka az MTA Kézirattárában is. (2 fő + 0,75 OSzK alkalmazásban).

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Oktatás: A kutatócsoport három munkatársa rendszeresen közreműködött az ELTE és a PPKE doktori iskoláiban. Egy munkatárs vendégelőadásokat tartott a pozsonyi Comenius Egyetemen. – Tudományos előadások, nemzetközi konferenciák: Corvina Gastseminar, Wolfenbüttel; Mathias Corvin, les bibliothèques princières et la gène de l'état moderne, Paris; Colloque international Sainte Élisabeth (1207-1231), Paris; Schola Europea; Bettelorden in Mitteleuropa. Geschichte, Kunst, Spiritualität, Sankt Pölten; Workshop, Universität Erlangen. – Külföldi kutatómunka: Lipcsei Egyetem (Institut für Medien –und Kommunikationswissenschaften); Humboldt Egyetem, Berlin; Steiermärkisches Landesarchiv, Graz. – Együttműködés tudományos intézményekkel: A Kutatócsoport számára az Országos Széchényi Könyvtár biztosítja a működési feltételeket, így a Könyvtárral a legközvetlenebb a tudományos kapcsolata is. A Kézirattárral és a Régi Magyar Nyomtatványok Kutatócsoporttal való folyamatos együttműködés mellett rendszeresen eleget tesz alkalmi tudományos megbízatásoknak is. Emellett folyamatos kapcsolatban áll az MTA Zenetudományi és Művészettörténeti Intézeteivel, a Cseh Tudományos Akadémia Klasszikafilológiai Intézetével és az Osztrák Tudományos Akadémia Középkori Írás- és Könyvtörténeti Bizottságával. Ezekon túl a 19. századi részleg a Bécsi Egyetem Összehasolító Irodalomtudományi tanszékével, a Lipcsei Egyetem Kommunikations-und Medienwissenschaft Intézetével és a párizsi CNRS-szel. – Tudományos testületekben és tudományos társaságokban való részvétel: Egy munkatárs tagja, egy pedig meghívott tagja az MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának, egy munkatárs elnökhelyettese egy pedig tagja az MTA Irodalomtudományi Bizottságnak. Hárman tagjai a Művelődéstörténeti Bizottságnak, egyikük a Könyvtörténeti Munkabizottság elnöke, másikuk a Sajtótörténeti Munkabizottság tagja. Egy munkatárs tagja az *International Medieval Sermon Studies Society*-nek. Ugyanő vezetőségi tagja a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaságnak. Ketten tagjai a *Comité International de Paléographie Latine*-nek.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A Kutatócsoport vezetője a 2008-2011-es periódusra nyert OTKA támogatást a középkori műhely munkájához.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Madas E: A szóbeliség és az írásbeliség határán, 1192–1195: A Halotti Beszéd. A magyar irodalom története I (Ed: Szegedy-Maszák M) Budapest, pp 59–70 (2007)

2. Madas E: A kolduló rendi prédikációirodalom kibontakozása Magyarországon, 1275–1300: A Pécsi egyetemi beszédek. A magyar irodalom története I (Ed: Szegedy-Maszák M) Budapest, 78–89 (2007)
3. Vizkelety A: Mittelalterliche lateinischen Handschriften der Széchényi Nationalbibliothek. Budapest, p 276 (2007)
4. Vizkelety A: A magyar líra első fennmaradt terméke. 1250-1300: Ómagyar Mária-siralom. A magyar irodalom története I (Ed: Szegedy-Maszák M) Budapest, pp 71–77 (2007)
5. Vizkelety A: Német írásbeliség és irodalmi műveltség a középkori Magyarországon. A magyar irodalom története I (Ed: Szegedy-Maszák M) Budapest, pp 90–97 (2007)
6. Vizkelety A: Kataloge mittelalterlicher Handschriften in ungarischen Bibliotheken. Katalogisierung mittelalterlicher Handschriften in internationaler Perspektive (Ed: Bayerische Staatsbibliothek) Wiesbaden, pp 175–179 (2007)
7. Sarbak G: A pálos rendtörténet. 1526–1541: Vitae fratrum eremitarum ordinis sancti Pauli primi eremita. A magyar irodalom története I (Ed: Szegedy-Maszák M) Budapest, pp 228–235 (2007)
8. Sarbak G, Őze S (Eds): Decus solitudinis. Pálos évszázadok. Budapest p 760 (2007)
9. Lipták D: Illustrierte Bildungs- und Unterhaltungspresse und das Lesepublikum in der Donaumonarchie zur Zeit Franz Josefs. Zur Medialisierung gesellschaftlicher Kommunikation in Österreich und Ungarn. Studien zur Presse im 18. und 19. Jahrhundert (Eds: N Bachleitner, A Seidler) Finno-Ugrian studies in Austria Bd. 4. Wien – Berlin - Münster, pp 177–234 (2007)
10. Lipták D: Buchhändler- und Verlegerkontakte zwischen Leipzig und Budapest vom Vormärz bis zum ersten Weltkrieg. L'Europe en réseaux. Contributions á l'histoire de la culture écrite 1650-1918. (Eds: F Barbier, I Monok) Leipzig, pp 1–25 (2007)
11. Dede F: Férfiak szoknyában. Emma asszony (Ignotus) levelei és Horkayné (Herczeg Ferenc) beszélgetései A Hétben és az Új Időkben. A nők világa. Művelődés- és társadalomtörténeti tanulmányok. (Eds: Fábri A, Várkonyi G) Budapest, pp 285–311 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: OSZK Res libraria Hungariae Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	5	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			15
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			15
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 5	idegen nyelven:	2
lexikoncikk	magyarul: 15	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 18	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		12
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 1	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 7	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 7	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 3	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 4	Hazai tud. bizottsági elnökség:		0
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			0
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 2	Doktori iskolát vezetőik száma:		0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 0	Gyakorlati kurzusok száma:		0
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0	Diplomamunkát: 0	PhD-t:	0
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			24
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			20 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

PE REGIONÁLIS INNOVÁCIÓS ÉS FEJLŐDÉSTANI HÁLÓZATI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Török Ádám, az MTA rendes tagja
8200 Veszprém, Egyetem u. 10.
Telefon: 06 (88) 624–808, Fax: 06 (88) 624–002
e-mail: vidazs@gtk.uni-pannon.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A 2007. évre szóló munkatervben kiemelt helyen szerepelt annak vizsgálata, miképpen halad a lisszaboni folyamat Magyarországon, és milyen funkciója van és lehet a hazai innovációs folyamatok kibontakoztatásában.

A Kutatócsoportnak ugyancsak kiemelt kutatási területe volt a piacműködés regionális gazdaságot is érintő jogi és szabályozási feltételeinek, valamint az innovációs folyamatok jogi környezetének elemzése. A felsőoktatás versenyképességi és teljesítményértékelési kérdései és ezen belül kiemelten a felsőoktatási rangsorok nemzetközi összehasonlítási módszertana ugyancsak a kutatási témák közé tartozott.

Az éves munkaterv harmadik kiemelt feladata egy empirikus felmérés előkészítése és elindítása volt, amely elsődlegesen arra irányult, hogy a nyugat- és közép-dunántúli térségben levő felsőoktatási intézmények kutatás-fejlesztési és innovációs kapacitását, valamint a vállalatokkal való kapcsolataik egy részét feltárja.

A kutatócsoport tagjai részt vettek a Veszprémben megrendezésre került II. Pannon Gazdaságtudományi Konferencia szervezésében és lebonyolításában, az előadások egy részének lektorálásában. A konferencián, amelyet a Pannon Egyetemen működő öntevékeny csoport, a Gazdasági Kutatócsoport szervezett, több mint százan vettek részt. Előadások hangzottak el, többek között a fenntartható fejlődés és vidékfejlesztés, nemzetközi gazdasági és pénzügyi folyamatok, fejlesztéspolitika, menedzsment és turizmus témakörében.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A lisszaboni stratégia és a fenntartható fejlődés követelményeinek metszetében a Kutatócsoport egyik tagja azt vizsgálta a két célrégióban, hogy a fenntarthatóság feltételeinek, illetve a környezetgazdasági szektor versenyképességének alakulása összhangban van-e a regionális adottságokkal és a lisszaboni stratégia Magyarországra vonatkozó, még részletesebben megfogalmazásra kerülő céljaival.

A piacműködés szabályozása és az innovációs folyamatok jogi környezete feladatkörben a Kutatócsoport két fővel folytat kutatásokat, amelyek eredményeit részben már publikálta, részben pedig ezután teszi közzé. A regionális és a szélesebb gazdaságpolitika érintkezési területein a Kutatócsoport a stabilizációs és versenyképességi politikák nemzetközi tapasztalatainak összehasonlító elemzésével és az új EU-tagországok iparpolitikáinak átalakulásáról készített komparatív vizsgálat eredményeivel járult hozzá a szakirodalomhoz.

A kutatócsoporton belül alakult háromfős kiscsoport összeállította az empirikus kutatáshoz kapcsolódó legfrissebb szakirodalmi gyűjteményt és feldolgozta azt. Ennek alapján megtörtént az empirikus kutatás előkészítése, valamint egy mélyinterjú vázlat megfogalmazása. A háromfős csoport ezután meghatározta a kérdőív témaköreit, összeállította a kérdéseket, és kiküldte a kész kérdőíveket. A kérdőíves felmérés mellett a háromfős kiscsoport internetes kutatást is folytatott és elvégezte a felsőoktatási intézmények honlapjain található adatok külön táblázatokba való feltöltését is. A tanszékvezetők és intézményvezetők által kitöltött kérdőívek feldolgozása elkezdődött. A beérkezett adatokon alapuló az első eredmények 2008 első félévében várhatók. Az empirikus felmérést végző kis kutatócsoporthoz csatlakozott egy külső munkatárs is, aki PhD-disszertációját az empirikus vizsgálat témájához nagyon közel álló területről készíti. Közreműködésével került sor három mélyinterjú elkészítésére.

A Kutatócsoport tagjai részt vettek a II. Pannon Gazdaságtudományi Konferencia szervezésében, lebonyolításában és az előadások egy részének lektorálásában. A konferencián, amelyet a Pannon Egyetemen működő öntevékeny csoport, a Gazdasági Kutatócsoport szervezett meg, több mint százán vettek részt. Többek között a fenntartható fejlődés és vidékfejlesztés, nemzetközi gazdasági és pénzügyi folyamatok, fejlesztéspolitika, menedzsment és turizmus témakörében hangzottak el előadások. A konferencia előadásai lektorált konferenciakötetben jelennek meg. E munkában a Kutatócsoport négy tagja vett részt.

A Kutatócsoport egyik tagja interdiszciplináris kutatás keretében a helyi nyilvánosságok felértékelődésének és az innováció, az innovatív magatartás kibontakozásának kérdéseivel foglalkozott. Az elkészült tanulmány a kutatási tervben körülírt két régióra vonatkozóan is következtetéseket tartalmaz.

A fent felsorolt kutatási eredmények gazdasági és társadalmi haszna elsődlegesen abban áll, hogy támpontokat nyújthatnak a gazdaságpolitika, valamint a felsőoktatás-politika, és a kutatás- és innovációpolitika számára. Ezen túlmenően a csoport eredményei háttéranyagokként felhasználhatók az egyetemek stratégiai terveinek kialakítása során is. E sajátosságok folytán a csoport egyes eredményei csak közvetve hozhatnak gazdasági hasznot az országnak, illetve ily módon járulhatnak hozzá a gazdaság teljesítőképességének és versenyképességének növekedéséhez.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport tagjai rendszeresen oktatnak gyakorlati és elméleti tantárgyakat a hazai és külföldi felsőoktatásban egyaránt. Sor került még szakdolgozat ill. diplomamunka bírálatra, valamint PhD-témák vezetésére is.

A kutatócsoport tagjai tevékenyen részt vettek a veszprémi II. Pannon Gazdaságtudományi Konferencia szervezésében, lebonyolításában, a tanulmányok egy részének lektorálásában, illetve szekcióelnöki feladatkör ellátásában.

A Kutatócsoport egyik tagja konzultál a bécsi Institut für Höhere Studien egyik kutatójával, aki a magyarországi innovációs ügyek szakértője.

A 2007-es évben a kutatócsoport tagjai több hazai és nemzetközi konferencián tartottak előadást. E konferenciákat közvetlen szakmai eszmecserekre is felhasználták.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

Az MTA-PE Regionális Innovációs és Fejlesztési Hálózati Kutatócsoportnak 2007-ben nem volt önálló pályázata. A kutatócsoport egyik tagja azonban két pályázatot is elnyert és egy harmadikban, egy az EU által támogatott nemzetközi pályázatban meghívott kutatóként vett részt.

- Részvétel az EU által támogatott KNOWandPOL elnevezésű nemzetközi projektben: A contribution to the literature review – from: Hungary Health című anyag megírása a magyar kutatásvezetőnek és egy munkatársának a közreműködésével. Támogatás: 100 E Ft
- A Trends, Scopes for Action and Paradigms. Some Common Features of the Philosophical Development in Eastern Central Europe című projektet a Szlovák Kormány tízhónapos ösztöndíjjal támogatja 2007 szeptember 1-től kezdődően. E projekt a kelet-közép-európai térségben zajló tudományos fejlődésben mutatkozó párhuzamosságok feltárására irányul. A támogatási összeg tárgyévve eső része: 900 E Ft
- A British Academy kéthónapos kutatási ösztöndíja a London School of Economicsnál a Michael Polanyi's Effect on Imre Lakatos' Philosophy of Science című projektre. Támogatás: 600 E Ft

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

A kutatócsoport tagjai jelentős publikációs tevékenységet folytatnak. Az empirikus kutatásra épülő első publikációk megjelenése 2008-ban várható. Mivel több publikáció megjelenés alatt áll, azok csak a következő évi beszámolóban lesznek feltüntetve.

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: PE Regionális Innovációs és Fejlesztési Hálózati Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			1
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			7
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			7
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
tanulmánykötetben	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
összes hivatkozás száma ⁶ : 0	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		0
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 7	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 7	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			2
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 1	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 2	Hazai tud. bizottsági elnökség:		2
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			3
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 1	Doktori iskolát vezetőik száma:		0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 7	Gyakorlati kurzusok száma:		5
TDK munkát készítő hallgatók száma: 1	Diplomamunkát: 0	PhD-t:	4
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			0
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			15 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		2 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		2 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

PPKE–ELTE ÓKORTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Maróth Miklós, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F.
Telefon: 411–6500/5870, Fax: 411–6500/5399
e-mail: marothm@gmail.com

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az antik irodalom illetve rétorika kiválasztott jelentős alkotásainak elemzése.

A Magyarországi Középkori Latinság Szótára című vállalkozás legfontosabb feladata a 2007. esztendőben a feldolgozó munka folytatása volt. Kiemelkedő jelentőséget kapott az eddig fel nem dolgozott szöveganyag kiaknázása, továbbá a nagy számban napvilágot látott történeti és irodalomtörténeti forrás szótári célú értékesítése. A feldolgozásnak az M betűre kellett összpontosítania, az újonnan kicédulázott forrásokból kinyert anyag értékesítésének célja a tervezett pótkötet munkálatainak megindítása volt.

Középkori és humanista szövegek kiadása. A *Szótár* munkálatai során adódott az a tanulság, hogy elődeink egy jól körülhatárolható szóanyag kiaknázásáról eleve lemondtak. Ez az anyag rendszerint sajátos műfaji szint képviselt a régi latinságban, nevezetesen túlnyomó részt missilis levél volt. Ugyanehhez a csoporthoz sorolható azon magyarországi eredetű szerzők hagyatéka, akik külföldön alkottak, a helyi latin szótárak azonban idegen mivoltuk miatt nem dolgozták fel őket. Mindezen szövegeket a tervek szerint egy korpuszba kell gyűjteni és a hozzáférés megkönnyítése érdekében ilyen formában közzétenni.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A kutatócsoportban készül egy-egy disszertáció Antiphón életművéről, ill. Pindaros költészetéről. Pindaros kutatástörténetének szerves része az, amit rétorikai fordulatnak nevezhetnénk. A disszertáció a rétorikai szemléletet és a hagyományos filológiai elemzést ötvözi. Vezérfonal ebben a szem és tekintet motívuma, mely bonyolult metaforákban és metafora-sorozatokban jelenik meg. (Ezen a területen átlagosan 1,3 fő dolgozott, a ráfordítás az ő bérük.)

A Magyarországi Középkori Latinság Szótára összeállítása a Kutatócsoport hagyományos tervmunkája, az itt folyó kutatómunka egyik főirányát képezi. A munkálatokat a MTA 1932-ben indította meg, 1987-ben megkezdődött a nyomtatott, szótárba szerkesztett szóanyag megjelentetése, 1999-re az V. 'I'-betűs kötetig jutottak a munkálatok. A folytonos költözködés és a létszámleépítés hosszú ideig gátolta a munkát, jelen ciklus kezdetével adódott először lehetőség arra, hogy fiatal kutató munkatárs betanításával az utánpótlás biztosítható legyen. Első lépésként az eddig három különböző sorozatban tárolt cédulaanyag (1000-1200, 1200-1526; pótcédulázás) egységes betűrendbe rendezésére került sor. Az évek során nyilvánvalóvá vált hiányokat pótolni kellett. Elődeink eredetileg számos olyan forrás feldolgozásáról lemondtak, mely tetemesen gazdagította volna a latin szókincs terjedelmét, színesebb képet formált volna a középkorban Magyarországon használt nyelv kifejezőerejéről és a benne rejlő lehetőségekről. Egész műfajok tűntek ezen döntés nyomán hiánynak, holott, csak a feldolgozásukra nem került sor az eddigiekben (pl. komédia). A hiányok folyamatos pótlása három téren történt: feldolgozásra került a hiányzó műfaj egy, kétségkívül magyarországi eredetű képviselője (Bartholomaeus Frankfordinus Pannonius két műve és levelei); ezen kívül folyamatosan kiaknázhatók az elmaradt régi kiadványok mellett az

újonnan megjelent forráskiadványok (pl. Zsigmondkori Oklevéltár IX, Veszprémi Oklevéltár; Dreska Gábor: Pannonhalmi hiteleshelyi oklevelek), s végezetül kéziratok is. Egyes szerzők (pl. Ianus Pannonius) esetében az időközben napvilágot látott korszerű kritikai kiadás idézésére volt célszerű áttérni. A felgyülemlett új cédulaállomány tetemesen kibővítette az 'A-I' betűs kötetekben napvilágot látott lexikai anyagot, ezért tervbe vétetett egy - sorrendben első - pótfüzet szerkesztése. Elkészült a szócikklista, rögzítésre kerültek a kiválogatott adatok, a jelentés-feldolgozás is jól halad. Remény van a pótfüzet mihamarabbi véglegesítésére és kiadására. A szótári munka az elmúlt esztendőben továbbra is a sorrendben következő kötet szócikkeinek szerkesztésére összpontosított. A fiatal kolléga a betanítás időszakában csökkentett ütemben, mostantól teljes tempóban, a tapasztalt munkatársak a szokott tempóban végezték munkájukat. Beláthatóvá vált az 'M' betűs szóanyag vége. Az elkészült szócikkek tördelésében új tördelő módszer került kidolgozásra, ez némi fennakadást okozott a korrektúrázásban, de az akadály mára elhárult. A feldolgozó munka folyamatossága biztosítva van. Lépések történtek az elektronikus adatbázis újraépítése ügyében is. Az eredeti kezelőszoftver ugyan továbbra is akadozik, de a javítására kilátás van rövid időn belül. Ennek a használata nem csak jelentősen színesíti a további feldolgozást, de a kutatómunkát is elősegíti, amennyiben egy gombnyomással ellenőrizhetővé válnak az eddigiekben feldolgozott és megjelentetett adatok, s adategyezés esetén az eddigiekben negligált adatok kerülhetnek a szótári adatbázisban felhasználásra. (Ezen a területen átlagosan 2,3 fő dolgozott, a ráfordítás az ő bérük.)

Elkészült azon a XII–XVI. század időhatárai közé eső, jobbára missilis levelek listája, melyek Magyarországon nehezen hozzáférhetőek. Megkezdődött a csak nyugati könyvtárakban hozzáférhető forráskiadványok ill. az érintett oldalak fénymásolatainak beszerzése és az adatanyag számítógép segítségével történő rögzítése. Az első forráscsoportot a XII. században Ausztriába szakadt magyar Zsófia hercegnő levelei képezik, valamint a lengyelországi Acta Tomiciana sorozatban, mely Tomiczki kancellár leveleskönyvét és irathagyatékát öleli fel, közreadott Jagelló-kori levélananyag. Az eddig rögzített, korrektúrázott, kiadással összevetett és tisztázott szövegrész kiadásra kész állapotban van, egy fasciculusát képezi a tervezett kötetnek. Ianus Pannonius elégiáinak kritikai kiadásából az ún. első könyv kézírata készült el. (Ezen a területen átlagosan 1,2 fő dolgozott, a ráfordítás az ő bérük.)

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport tagjai előadókként szerepeltek a „The Archimedes Palimpsest Colloquium. Texts, Traditions and Technology: The Archimedes Palimpsest and its New Texts, with other studies from the Ancient and Mediaeval World” c. konferencián, melynek szervezésére az Eötvös József Collegium vezetésével, nemzetközi együttműködésben került sor. A kéziratban fölfedezett, különleges jelentőségű Hypereidés-szónoklatok kiadásában a kutatócsoport két tagja vesz részt.

A Magyarországi Középkori Latinság Szótára számára a munkálatok megindulásától fogva nemzetközi keretet ad az UAI égisze alatt a *Novum Glossarium* munkálataival való együttműködés. Ez a munka korábbi évtizedeiben intenzív volt, a Kutatócsoport az évtizedek során teljes egészében szolgáltatta azt a forrás- és szócikkanyagot a párizsi székhelyű nemzetközi szerkesztőbizottság számára, ami a megállapodásban állt. Mivel adatszolgáltatási kötelezettségünk befejeződött, az együttműködés a magyar munkálatok felügyeletére szorítkozik. Éves beszámolóinkban kap tájékoztatást a Comité International a munka pillanatnyi állásáról és az éves előrehaladásról. A *Monumenta Palaeographica Medii Aevi* program az európai középkor dokumentumait teszi közzé teljes méretű hasonmások formájában. A

publikációs tevékenységben két cél áll előtérben: a tudományos, és a dokumentumok megmentése. A tudományos cél segíteni a kéziratos hagyaték megőrzését, melyet a mai Európa örökségként kapott. A projekt összehasonlító anyagot kíván biztosítani a nemzetközi írástörténeti vizsgálatokhoz, amivel a kultúra, az igazgatás és a jog közös alapjának megismerését kívánja szolgálni. Az érintett szakemberek irodalomtörténészek, nyelvészek, kódex- és oklevélpaleográfusok, epigráfusok. A másik cél a megsokszorozás segítségével megőrizni az írott hagyatékot a fenyegető pusztulástól. A projektet a francia akadémia (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres) mutatta be, 1995-ben C kategóriában az Union International Academique adoptálta. A projekthez a Magyar Tudományos Akadémia 2002-ben csatlakozott, amikor is az I. Osztály szakbizottságot hozott létre a kapcsolattartásra és a magyar feladat elvégzésére. Az eddigi munkálatok során elkészültek a Pannonhalmi Bencés Főapátsági Levéltárban őrzött, korai, eredetiben megőrződött magyarországi oklevelek hasonló előállítására is alkalmas nagy felbontású fényképei, valamint a hozzájuk tartozó latin szövegátírások és részben ezek apparátusa. A Michael Lapidge és Claudio Leonardi irányította *Compendium auctorum Latinorum Medii Aevi* vállalkozással három éve tart kapcsolatot a Kutatócsoport. A CALMA egy olyan bibliográfiai repertórium, melynek fő célja teljes bibliográfiai orientáló anyag összeállítása mindazon szerzőkre, akik az 500-1530 közötti időszakban latinul írtak, tehát kb. Boethiustól Erasmusig. A kapcsolat egyelőre alkalmi együttműködésre szorítkozik, amennyiben a firenzei központú, szintén az UAI égisze alatt működő vállalkozásnak magyar leíró bibliográfiai adatokra van szüksége, ezeket a Kutatócsoport elektronikus úton hozzáférhetővé teszi a projekt kutatói számára. A kutatócsoport tagjai fontos, esetenként meghatározó szerepet töltenek be a PPKE BTK ókori és középkori filológiai képzésében, és részt vesznek az ELTE BTK oktatási munkájában is.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport tagjai a T 47136, K 46499 és K 63445 nyilvántartási számú OTKA pályázatokban működtek közre az antik rétorika illetve a középkori források kutatásában.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Adorjáni Zs: Der Blick der Hoffnungen. Bemerkungen zu Pindars 5. Isthmischen Ode, 56-58. *Acta Antiqua* 47, 143–173 (2007)
2. Adorjáni Zs: Pompeius und Caesar im Lichte der lukianischen Allusionstechnik. *Acta Antiqua* 47, 185–202 (2007)
3. Mészáros T: Platón összes művei kommentárokkal: Levelek (fordítás, jegyzetek, utószó). Atlantisz, (2007)
4. Mészáros T: Egy gyilkosság története. Antiphón V. beszéde. In: Közösség, kultúra, identitás. Szerk.: Pap L, Tapodi Zs. Kolozsvár, 2007, 57-67.
5. Mayer Gy, Horváth L: Az új Hypereidés (A kiadás előmunkálatai). *AntTan* 51, 145–183 (2007)
6. Marton J: A reneszánsz kori fordításelmélet sajátosságai Leonardo Bruni írásaiban. In: ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ; szerk. Mészáros Tamás, Jutai Péter. Budapest, 139–142 (2007)
7. Marton J: Paul Botley: Latin Translation in the Renaissance. The Theory and Practice of Leonardo Bruni, Giannozzo Manetti and Desiderius Erasmus. Cambridge, 2004. *Antik Tanulmányok* 51, 328–329 (recenzió) (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: PPKE-ELTE Ókortudományi Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	4,8	Ebből kutató ² :	4,8
PhD, kandidátus: 2	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			0
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			11
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			9
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 5	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 6	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		6
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0 MTA doktora: 0 levelező tag: 0 rendes tag: 0			
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 7		poszterek száma:	0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 6		poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	2	Hazai tud. bizottsági elnökség:	0
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			5
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	2	Doktori iskolát vezetőik száma:	1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	9	Gyakorlati kurzusok száma:	0
TDK munkát készítő hallgatók száma:	1	Diplomamunkát:	3
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			50
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			20 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	0	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

PTE MAGYARORSZÁG, EURÓPA ÉS IBERO-AMERIKA KUTATÓCSOPORT

Vezető: Fischer Ferenc, az MTA doktora
PTE BTK Modernkori Történeti Tanszék, 7624 Pécs, Rókus u. 2.
Telefon: 06 (72) 503–642, Fax.: 06 (72) 501–565
e-mail: fischerf@btk.pte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A „Magyarságkép Közép-Európában és Ibero-Amerikában a 20. század második felében” címet viselő, 2007 januárjában indult – de az előző években kutatási előzményekkel és eredményekkel már rendelkező – projektünk során *három koncentrikus kör* mentén haladva arra irányítottuk figyelmünket, hogy Magyarország milyen önképet sugárzott Közép-Európa, Európa és a nagyvilág felé, azaz vizsgálódásunk *belülről kifelé* haladó logikát követett. Vizsgálatunk második koncentrikus köre a szomszédos országok, illetve tágabb értelemben közép-európai országok Magyarország- és magyarságképét érintette, azaz nézőpontunk megváltozott, és e kör országai felől, azaz *kívülről befelé* tekintettünk hazánkra. Globális világunk egészére ugyan nem, de egy meglehetősen nagy szeletére ki kívántunk terjeszteni vizsgálódásunk harmadik koncentrikus körét, mégpedig az ibero-amerikai világra, vagyis Spanyolországra, Portugáliára, illetve Latin-Amerika országaira.

A fentebb vázlatosan kifejtett kutatási célkitűzések – tekintettel arra, hogy a kutatócsoport kis létszámú és mindegyik tagja MTA-TKI státusza alapján félállású foglalkoztatott (4 fő) – megvalósítása csak oly módon volt lehetséges, hogy a Kutatócsoport jelentős kutatásszervezési energiákat követelő tágabb hazai és nemzetközi kutatói hálózat kiépítésére törekedett, részben a már korábban kialakított nemzetközi tudományos kapcsolatainkra építve, részben pedig a kutatás fő irányából adódóan számunkra is új intézeteket, illetve kutatókat kellett felkutatnunk. E kutatói teamek létrehozása az említett három koncentrikus kör mentén (belülről kifelé – kívülről befelé) három fő irányban haladt: egyfelől fel kellett építenünk, illetve mobilizálnunk kellett egy olyan, részben tengeren túli ibero-amerikai kapcsolatrendszer, amelynek keretében spanyolországi, portugáliai és latin-amerikai kutatókat is megnyerünk a magyarságkép vizsgálatára Ibero-Amerika országaiban, másfelől a Magyarországgal határos országok azon kutatóit kellett megkeresnünk, – és tágabb értelemben a közép-európai térségből – akik készek mutatkoztak részkutatási feladatot vállalni a Kutatócsoport célkitűzéseiből. Nem utolsó sorban meg kellett találnunk azokat a magyar szakembereket is, akik az előző évtizedekben jelentősebb szerepet játszottak a kifelé irányuló Magyarország-kép közvetítésében.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Kutatási tervünknek megfelelően nemzetközi konferenciák megszervezésére vállalkoztunk. A Kutatócsoport 2007 végéig a Pécsi Tudományegyetemen kettő nemzetközi tudományos konferenciát szervezett, összesen 34 hazai és külföldi előadóval, egy az ibero-amerikai kutatási irányhoz kapcsolódott, egy pedig a közép-európai vizsgálódáshoz.

A Magyarország és magyarságkép Ibero-Amerikában kutatása valójában már 2006-ban megkezdődött – a jelenlegi Kutatócsoport szervezeti előzményét képező MTA-PTE Magyarország és Európa Kutatócsoport révén – az „*El reflejo de la revolución húngara de 1956 en Iberoamérica*” című nemzetközi tudományos konferencia spanyol és portugál nyelvű

előadásai révén. Összesen 16 előadásra került sor. A magyar előadók mellett a kutatócsoport előadókat hívott meg Spanyolországból, Mexikóból, Chiléből, Brazíliából, Argentínából. A spanyol és portugál nyelvű tanulmányok kötetbe szerkesztését már a Magyarország, Európa és Ibero-Amerika Kutatócsoport tagjai végezték. A konferencia előadásait tartalmazó Iberoamericana Quinqueeclesiensis 5. ünnepi kiadvány bemutatására a PTE VIII. Ibero-Amerika Hetében tartott, s a kutatócsoport által megszervezett – „*La imagen de Hungría en Iberoamerica en el siglo XX*”, Pécs, 2007. május 4. – nemzetközi konferencián került sor. Úgy véljük, hogy a magyar 56-os forradalom fél évszázados megemlékezéshez méltó és egyúttal jelentős tudományos vállalkozás volt, hogy a spanyol és portugál nyelvű kötetben latin-amerikai, spanyol és portugál kutatók mutatták be azt, hogy az 1956-os forradalomnak milyen visszhangja volt az egyes latin-amerikai országokban, illetve az ibériai-félsziget két országában. A 2007 májusában tartott „*La imagen de Hungría en Iberoamerica*” nemzetközi konferencián összesen 17 előadó vett részt, ebből 4 kutató Spanyolországból, 2 Mexikóból, 1 Chiléből és 1 az Amerikai Egyesült Államokból. A kutatócsoport vezetője egy hetet töltött – a kutatási tervnek is megfelelően – a braunschweigi Nemzetközi Tankönyvkutató Intézetben (Georg-Eckert-Institut), ahol összegyűjtötte a spanyol nyelvű történelem- és földrajz-tankönyveket.

„*A Magyarságkép változásai a közép-európai tankönyvekben a 20. században*” (Pécs, 2007. november 22-23.) nemzetközi konferencia fő témája annak vizsgálata volt, hogy hogyan tükröződik a magyarság, illetve Magyarország a szomszédos országok, illetve a tágabb közép-európai térség történelem- és földrajz-tankönyveiben. A kétnapos nemzetközi kollokviumon összesen 17 előadás hangzott el. A magyar előadókon túl külföldi előadók érkeztek Németországból, Szlovákiából, Ukrajnából, Romániából. A nemzetközi konferencia szerves részét képezte egy poszter kiállítás is: „*1956 külföldi és magyar tankönyvekben.*”, melynek anyagát a braunschweigi Tankönyvkutató Intézetben sikerült összegyűjteni. A kutatócsoport egy tagja a Hungexpo által rendezett külföldi kiállításokon megfogható önkép, magyarság-kép feltárását végezte el. A kutatócsoport két tagja két hetet töltött a braunschweigi Nemzetközi Tankönyvkutató Intézetben, ahol összegyűjtötték a német és délszláv nyelvű történelem- és földrajz-tankönyveket.

A kutatócsoport a tudományszervező tevékenységet továbbra is kiemelt feladatai közé sorolja, amellyel a PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola „Európa és a magyarság a 18–20. században” Doktori Program, valamint az Újkortörténeti és Modernkori Történeti Tanszékek munkáját nagymértékben segíti. A kutatócsoport tagjai részt vettek PhD-védések és habilitációk szervezésében. A Bologna reformfolyamattal összefüggő Történelem Tanszékcsoport BA, MA új tantervek kidolgozásában szintén fontos szerep hárult a kutatócsoport munkatársaira, továbbá az Interdiszciplináris Doktori Iskola MAB akkreditációs anyagainak elkészítésében. A kutatócsoport vezetője részt vett több PhD és habilitációs minősítési eljárásban, a fiatalabb munkatársak pedig bíráló bizottságok opponenseként, illetve tagjaiként és titkáraiként vettek részt a tudományos minősítési eljárásban.

A beszámolási év kiemelt feladata közé tartozott, hogy egy PhD értekezés anyagfeltáró munkáiban értékelhető alapkutatási eredmények szülessenek, ennek érdekében a fiatal kutató berlini levéltárakban kutatott. Egy másik PhD-értekezés olyan készülségi fokba jutott, melynek eredményeként a beszámolási év végén 100%-os doktori szigorlatot tett és a védés kijelölt időpontja 2008. május 7.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport vezetője Spanyolországban (Universidad de Santiago de Compostela) az Erasmus Oktatói Mobilitás program keretében egyhetes vendégoktatói munkát folytatott és a Consejo Europeo de Investigación Social de América Latina (CEISAL) kilenc fős Végrehajtó Bizottságának (Comision Directiva) tagjává választották a CEISAL XXXI Közgyűlésén, Brüsszel (XXXI Asamblea General del CEISAL) a 2007-2010 közötti ciklusra.

A kutatócsoport vezetője és egy tagja a TKI támogatásával részt vett Brüsszelben a CEISAL kongresszusán (V. Congreso Internacional, „Las relaciones triangulares entre Europa y las Américas en el siglo XXI: expectativas y desafíos”) spanyol nyelvű előadásokkal.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A PTE VIII. Ibero-Amerika Hét tudományos és kulturális programjaira jelentős támogatást kaptunk az OM-től, a Nemzeti Kulturális Alaptól, és a Rektori Pályázatból.

Az MTA Történettudományi Bizottságától az 1956-os Emlékév tudományos konferenciái tárgyában kiírt pályázat keretében „az 1956-os forradalom visszhangja Ibero-Amerikában” című nemzetközi konferencia megszervezésére a kutatócsoport vezetője jelentős pályázati támogatást kapott. A kutatócsoport pályázati és szervező munkálatai döntő szerepet játszottak abban, hogy a Németországi Szövetségi Köztársaság öt éven keresztül egy kétfős alapítványi professzúra („Stiftungslehrstuhl für deutsche Geschichte und Kultur in südöstlichen Mitteleuropa”) létesítését és fenntartását támogatja 2007-2011 között.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Fischer F, Kozma G, Lilón D (Eds.): „El reflejo de la revolución húngara de 1956 en Iberoamérica” Iberoamericana Quinceeclesiensis 5. Pécs, Universidad de Pécs, Centro Iberoamericano, 463. p. (2007)
2. Hornyák Á: Délszláv rendezési tervek és területi követelések a második világháborúban és a párizsi békekonferencián. Századok 2007/1. pp. 57–86. o.
3. Vitári Zs: Mitteleuropa a nemzetiszocialista állam idején. Ormos Mária: Közép-Európa. Volt? Van? Lesz? Napvilág Kiadó, Budapest, pp. 133–156 (2007)
4. Vitári Zs: Die Kulturbeziehungen der Minderheiten von Baranya/Branau. In: Karpf, Peter – Puschnig, Udo – Valentin, Hellwig: Die Volksgruppen und der Kulturaustausch im Raum Alpen-Adria. Kärnten Dokumentation, Band 23. Amt der Kärntner Landesregierung, Klagenfurt, pp. 151–164 (2007)
5. Dévényi A: „In asperis et prosperis” – amire a Kállay név kötelez. Utolsó interjú Kállay Kristóffal. Európai utas, 2007/2., pp. 65–68.

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: PTE Magyarország, Európa és Ibero-Amerika Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	5	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora:	0
		levelező tag:	0
		rendes tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			2
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			14
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			12
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
tanulmánykötetben	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	13
összes hivatkozás száma ⁶ :	8	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:	4
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ :	PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0
			rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ :	8	poszterek száma:	0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma:	6	poszterek száma:	0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság:	0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:	0
Hazai tud. bizottsági tagság:	6	Hazai tud. bizottsági elnökség:	0
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			0
Ebből doktori iskolákban oktatók száma:	0	Doktori iskolát vezetőik száma:	0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ :	23	Gyakorlati kurzusok száma:	0
TDK munkát készítő hallgatók száma:	1	Diplomamunkát:	24
		PhD-t:	0
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			520
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ :	1	Teljes saját bevétel:	2,5 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:	0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

SZTE KÉPESSÉGGUTATÓ KUTATÓCSOPORT

Vezető: Csapó Benő, az MTA doktora
SZTE Neveléstudományi Intézet
6722 Szeged, Petőfi sgt. 30-34.
Telefon/Fax.: (62) 544-354
e-mail: csapo@edpsy.u-szeged.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatócsoport feladatai az iskolai kontextusban végzett longitudinális felmérések köré csoportosulnak. 2003-ban elindult egy felmérés-sorozat az akkor első, ötödik és kilencedik évfolyamos tanulókkal, országos reprezentatív mintával. Ez a program a negyedik évébe ért, sor került az aktuális adatfelvétel elvégzésére. A mérés a fiatalabb korosztályban (negyedik évfolyam) az alapkészségek fejlődésére, az olvasás-szövegértésre és a matematikára, az idősebb csoportokban (nyolcadik és tizenkettedik évfolyam) az iskolán kívüli érvényesüléshez szükséges fontosabb kommunikációs készségekre, az idegen nyelvre és az információs kommunikációs technológiák alkalmazására irányult. Az idősebb korosztály számára ez volt az utolsó alkalom a programban való részvételre, velük megtörtént a későbbi esetleges kapcsolatfelvétel előkészítése. A középső korosztály iskolafokozatot vált, így a csoportos iskolai adatfelvétel lehetőségei velük már megszűntek, megtörtént az egyéni követés lehetőségeinek megteremtése. A terveknek megfelelően sor került egy újabb, eső évfolyamos minta elindítására. E csoportban lezajlott az iskolakezdés induló szintjének felmérése a DIFER tesztcsoomag alkalmazásával.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A kutatócsoport több területen ért el figyelemre méltó eredményeket. Az empirikus vizsgálatok közül a longitudinális program keretében végzett felmérésekből származó eredményeknek, mindenekelőtt az olvasás és a matematika készségekkel kapcsolatos tapasztalatoknak lehet hosszú távon nagyobb hatása. Ugyanannak a mintának az egymást követő négy évben elvégzett felmérése megmutatta, hogy a korai teljesítmények nagyrészt meghatározzák a későbbi lehetőségeket. Különösen az olvasás-szövegértés jelentősége kiemelkedő, a korai olvasási teljesítmények erősebben meghatározzák a későbbi matematikatudást, mint az elemi matematikai készségek. A második évfolyamon mért számolási készségek 0,49, míg az ugyanakkor mért olvasás-szövegértés 0,55 szinten korrelál a harmadik évfolyamon mért matematikai gondolkodás eredményekkel. Ezek az eredmények ismételt ráirányítják a figyelmet az olvasástanítás problémáira, a lemaradások időbeni diagnózisának fontosságára és a korai fejlesztés jelentőségére.

A kutatási eredmények elméleti általánosítása közül két tanulmányt érdemes kiemelni. Az egyik a kutatócsoport korábbi vizsgálatainak elméleti modellje és eredményei, valamint az EU kulcskompetenciák egyike, a „Learning to Learn” koncepció között teremtett kapcsolatot. A másik nemzetközi együttműködésben született, az általános képességek szerepének jelentőségével, fejlesztésük újraértelmezésével foglalkozik. Középpontjában az az ellentmondás áll, mely szerint egyrészt világszerte hangsúlyozzák az általános képességek fejlesztésének jelentőségét, másrészt azonban az újabb a kutatási eredmények, mindenekelőtt az intelligenciakutatás és a kognitív idegtudomány eredményei alig hatnak az iskolai

gyakorlatra. A tanulmány az eredmények szintetizálásán túl felvázol néhány megoldási lehetőséget is. Mindkét tanulmány hozzájárulhat az élethosszig tartó tanulással kapcsolatos törekvések eredményesebb megvalósításához.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport tagjai aktív részt vállalnak a Szegedi Tudományegyetemen a Neveléstudományi Intézetének oktatómunkájában, a Neveléstudományi Doktori Iskola oktatási és kutatási programjaiban és az Oktatáseméleti Kutatócsoport munkájában.

A kutatócsoport tagjai szervezték és bonyolították le a European Association for the Research on Learning and Instruction 2007-es, Budapesten rendezett konferenciáját. Több hazai konferencia mellett ezen a konferencián is sor került a kutatócsoport eredményeinek bemutatására.

A kutatócsoport tagjai két EU munkacsoport tevékenységében vettek részt. Az egyik a „Learning to Learn” (a tanulás tanulása) koncepció értelmezésével és a fejlesztés feladatainak megoldásával kapcsolatos. A másik az online tesztelés módszereinek elterjesztésére, egységes normáinak kialakítására jött létre, és hatékonyan támogatja a kutatócsoport ilyen irányú törekvéseit is.

Több új nemzetközi kutatási együttműködés elindítására is sor került. A Cambridge University kutatóival a „Relevance of Mathematics Education” (ROME) címmel kezdődött nemzetközi kutatási együttműködés a matematika tanulását befolyásoló affektív változók összehasonlító vizsgálatára. A Harvard Graduate School of Education kutatóinak vezetésével „International Project for the Study of Educational Accountability Systems” (IPEA) címen indult el több országra kiterjedő program a kutatócsoport tagjainak részvételével. Kutatási-fejlesztési együttműködés alakult ki a University of Luxembourg, Centre de Recherche Public Henri Tudor és a frankfurti Deutschers Institut für Internationale Pädagogische Forschung munkatársainak közreműködésével az online tesztelésre való áttérés megvalósítása érdekében.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A kutatócsoport tagjainak a beszámolás évében két OTKA pályázata volt folyamatban. Ugyancsak folyamatban volt egy nagyobb volumenű HEFOP kutatási program. Ez a támogatás tette lehetővé a nyílt adatfelvételt.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Adey Ph., Csapó B., Demetriou A., Hautamaki J. és Shayer M.: Can we be intelligent about intelligence? Why education needs the concept of plastic general ability. Educational Research Review, 2. sz. 75–97 (2007)
2. B. Németh M. és Habók A.: A 13 és 17 éves magyar tanulók viszonya a tanuláshoz. Magyar Pedagógia, 106(2). 83–105 (2006)
3. Csapó B.: Research into learning to learn through the assessment of quality and organization of learning outcomes. The Curriculum Journal, 18(2) 195–210 (2007)

4. Csapó B.: Plastic general abilities: The conception that bridges the gap between the new goals and old practices of education. Paper presented at the 12th European Conference for the Research on Learning and Instruction. Budapest, Hungary, August 28-September 1, 2007. (Abstracts, 793.)
5. Molnár Gy.: Az ismeretek alkalmazhatóságának korlátai: komplex problémamegoldó gondolkodás fejlettsége 7. és 11. évfolyamon. Magyar Pedagógia, 106(4). 329–344 (2006)
6. Varga J., Józsa K., Pap-Szigeti R.: Az arányosság számítási készség kritériumorientált fejlesztése 7. osztályban. Magyar Pedagógia, 107(1). 5–29 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: SZTE Képességkutató Kutatócsoport

Átlaglétszám ¹ :	2	Ebből kutató ² :	3
PhD, kandidátus: 2	MTA doktora: 2	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			0
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			91
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			78
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 11	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
tanulmánykötetben	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 243	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		243
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 2	idegen nyelven:	1
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 16	poszterek száma:		2
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 7	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			23
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 8	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 14	Hazai tud. bizottsági elnökség:		3
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			13
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 11	Doktori iskolát vezetőik száma:		1
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 41	Gyakorlati kurzusok száma:		64
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0	Diplomamunkát: 0	PhD-t:	0
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			135
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		61,9 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			5
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		8 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		1 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			2
EU forrásból: 2	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		4 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0,9 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

SZTE–MOL MAGYAR MEDIEVISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Vezető: Makk Ferenc, az MTA doktora
6722 Szeged, Egyetem u. 2.
Telefon: (62) 544–118, Fax.: (62) 544–464
e-mail: piti@hist.u-szeged.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A kutatócsoport jelen formájában 2007. január 1-től működik a korábbi szegedi MTA-SZTE Magyar Medievisztikai Kutatócsoport és a budapesti MTA-MOL Zsigmondkori Oklevéltár Kutatócsoport egyesülése által. A csoport emiatt két „részlegből” áll, kutatói is két különböző városban dolgoznak a csoportvezető szakmai felügyelete alatt, de a földrajzi távolság ellenére is az információáramlás és a szakmai kapcsolat mindennapos és kitűnően működő.

A csoport Szegeden (a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán) dolgozó TKI-állományú, kutatást végző tagjainak – Dr. Piti Ferenc tudományos főmunkatárs, csoportvezető-helyettes, Dr. Szabados György tudományos főmunkatárs, Dr. Tóth Ildikó Éva tudományos munkatárs (félállásban), Teiszler Éva tudományos segédmunkatárs (ifjú kutatói státuszban) – elsődleges feladata az Árpád- és Anjou-kori magyar történelem vizsgálata: a magyarországi (vonatkozású) 14. századi okleveles anyag hozzáférhetőségének megkönnyítése érdekében az Anjou-kori Oklevéltár-sorozat (a kutatócsoport vezetője és Piti Ferenc a szerkesztőbizottság tagjai) köteteinek elkészítése, továbbá az Árpád-kori és Anjou-kori történelem kevésbé ismert részleteinek feltárása, beleértve az említett korszakokra vonatkozó historiográfiai kutatásokat is, valamint a csoportvezető révén a magyar őstörténet egyes kérdéseinek vizsgálata. A kutatók mellett félálláson egy dokumentátor is dolgozik.

A csoport Budapesten (Magyar Országos Levéltár) dolgozó TKI-állományú tagjai – Dr. Tóth Norbert tudományos munkatárs, Dr. Neumann Tibor tudományos segédmunkatárs – feladata Luxemburgi Zsigmond magyar király uralkodásának (1387–1437) ideje alatt keletkezett levéltári források feltárása és kiadása a Zsigmondkori Oklevéltár-sorozat keretein belül, emellett tanulmányok, cikkek írása a XV–XVI. századi magyar történelemből, különös tekintettel a politika- és társadalomtörténetre.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A kutatócsoport vezetője, illetve a csoport kutató tagjai (5 fő) 2007 folyamán összesen 42 tudományos publikációt (könyv, tanulmány, szakcikk) tettek közzé a magyar őstörténet és a magyar középkor területéről, ebből 7 könyv. A kutatócsoport önálló tanulmánygyűjteményt (acta) adott ki legfrissebb kutatási eredményeiről. Emellett saját blokkban mutatkozott be a Tiszatáj 2007/12. számában, ahol a csoport történetén és válogatott bibliográfiáján túl a csoportvezető és a kutatók tanulmányai olvashatók.

Piti Ferenc megjelentette az Anjou-kori Oklevéltár-sorozat XXVI. (1342) és XXVII. (1343) köteteit, Tóth Norbert pedig a Zsigmondkori Oklevéltár X. kötetét (1423). Mindhárom publikált okmánytár bemutatójára 2007. december 21-én került sor a Magyar Országos Levéltárban. Neumann Tibor közzétette „A Korlátköviek. Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században” című monográfiáját. Ennek bemutatóira 2007 májusában Szegeden és 2007 decemberében Budapesten (MOL) került sor. Szabados György 2006-ban megjelent monográfiájának bemutatóira 2007 márciusában Budapesten (MTA) és 2007 májusában Szegeden került sor.

Neumann Tibor 2007-től 3 évre elnyerte a Bolyai János Kutatási ösztöndíjat.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A csoport szegedi kutatói tagjai a Szegedi Középkorász Műhelynek, valamint a Szegedi Akadémiai Bizottság Filozófiai és Történettudományi Szakbizottsága Magyar Történeti Munkabizottságának. Piti Ferenc emellett az SZTE Történeti Doktori Iskola Medievalisztika Program titkára, a Magyar Történelmi Társulat és az Anjou-kori Oklevéltár szerkesztőbizottsága tagja. Piti Ferenc, Szabados György és Tóth Ildikó a Magyar Neolatin Társaság tagjai. Szabados György a Societas Internationalis Studiis Neolatinis Provehendis – International Association For Neo-Latin Studies, Tóth Ildikó a Capitulum Egyháztörténeti Kutatócsoport tagja. A csoport szegedi kutatói tagjai – a kutatás és a publikálás mellett – részt vettek a SZTE BTK-n folyó oktatómunkában, illetve a hallgatók vizsgáztatásában a Történeti Segédtudományok Tanszék keretein belül.

A csoport kutatói tagjainak konferencia-részvételei 2007-ben: Piti Ferenc: Feladatok az Anjou-kori magyar történelemre vonatkozó források kiadásában. – Miskolc, Anjou-konferencia, 2007. okt.; A planned campaign of King Charles I of Hungary to Dalmatia in 1340. – Diplomacy in the countries of the Angevin dynasty in the thirteenth-fourteenth centuries / La diplomatie des états Angevins aux XIIIe-XIVe siècles. Szeged-Budapest-Visegrád, 2007. szept.; Az Anjou-kori Oklevéltár-sorozat és felhasználhatósága a történeti kutatásokban. – Nyíregyháza, Magyar Levéltárosok Egyesülete vándorgyűlése, 2007. aug.; Új elemek a központi oklevélkiadásban az 1342. évi királyváltás után. – Szeged, V. Medievalisztikai PhD-konferencia, 2007. jún.; Szabados György: Latin, as a language of the sciences in Hungary during the 18th century. – Symposium on Language of Sciences in the Time of Linnaeus. Uppsala, 2007. jún.; „Árpád-házi” „szent” királyunk Aba Sámuel – V. Medievalisztikai PhD-konferencia. Szeged, 2007. jún.; A pozsonyi csata (907. július 4–5.) – Dévény, 2007. júl.; Árpád fejedelem emléke a XVI–XIX. században – Árpád emlékezete. Budapest, 2007. nov.; Tóth Ildikó: Fejezetek egy Anjou-kori érsek életrajzából: Jánki László (1317–1336) – V. Medievalisztikai PhD-konferencia. Szeged, 2007. jún.; Teiszler Éva: Telepítések a Károly Róbert-kori Magyarországon. – V. Medievalisztikai PhD-konferencia. Szeged, 2007. jún.; Neumann Tibor: A Korlátköviak – Egy bárói család a késő középkorban. – Családok, családfák, generációk. 2007. máj., Győr.; Tóth Norbert: Zsigmond király és Pásztó. – 600 éve város Pásztó, 1407–2007. Pásztó, 2007. ápr.; Az örökös ispánságok Zsigmond király korában. – Sigismund of Luxemburg and his time. 2007. dec., Oradea.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A korábbi MTA-SZTE Magyar Medievalisztikai Kutatócsoport a Csongrád Megyei Levéltárral és az SZTE Történeti Segédtudományok Tanszékkel konzorciumot alkotva 2004 őszén újabb 3 évre támogatást kapott a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Pályázatban. A 3 pályázati év 2005. január 1-jén indult és 2007. december végén zárult. A konzorcium és a projekt vezetője Makk Ferenc kutatócsoport-vezető, míg a pályázat felelőse a csoport részéről Piti Ferenc. Az NKFP pályázat támogatásával jelentek meg Piti Ferentől 2007-ben az Anjou-kori Oklevéltár XXVI. (1342) és XXVII. (1343) kötetei.

Az év folyamán a Magyar Országos Levéltár sikeresen pályázott a Nemzeti Kulturális Alapprogramnál (NKA) a Zsigmondkori Oklevéltár X. (1423) kötetének tördelői és nyomdai költségére. A kötet ennek segítségével látott napvilágot Tóth Norberttől az év során.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

1. Makk F., Kőfalvi T: Forrástani ismeretek történelemből. Segédkönyv a történelem forrásközpontú tanításához. Budapest, 128 p. (2007)

2. Makk F, Piti F eds.: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica. Tomus CXXVII. Szeged, 102 p. (2007)
3. Makk F ed.: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica. Tomus CXXV. Szeged, 153 p. (2007)
4. Makk F: Kronológiai megjegyzések a magyarok 942. évi hispániai kalandozásához. In: Acta Historica CXXVII. op. cit. 3–10. (2007)
5. Piti F: Anjou-kori Oklevéltár XXVI. (1342) Bp.–Szeged, 621 p. (2007)
6. Piti F: Anjou-kori Oklevéltár XXVII. (1343) Bp.–Szeged, 707 p. (2007)
7. Piti F: 625 éve hunyt el I. (Nagy) Lajos király. Tiszatáj 12. 83–92 (2007)
8. Piti F: Új elemek a központi oklevélkiadásban az 1342. évi királyváltás után. Révész É, Halmágyi M, eds. Középkortörténeti tanulmányok 5. (Az V. medievisztikai PhD-konferencia előadásai.) Szeged, 129–132 (2007)
9. Szabados Gy: A régi magyar taktika Árpád-kori írott kútfőkben. A steppei eredetű harci műveltség nyomai és megjelenítése a XIII. század végéig. Hadtörténelmi Közlemények 2. 475–500 (2007)
10. Szabados Gy: Árpád fejedelem – történet és emlékezet. Magyar Tudomány 11. 1428–1438 (2007)
11. Szabados Gy: 907 emlékezete. Tiszatáj 12. 64–70 (2007)
12. Szabados Gy: Új szempont a turulmonda értelmezéséhez. Hitel 12. 105–110 (2007)
13. Szabados Gy: „Árpád-házi” „szent” királyunk Aba Sámuel. Középkortörténeti tanulmányok 5. op. cit. 151–158 (2007)
14. Szabados Gy: A 12. századi magyar hadtörténet forrásproblémáiból. Aetas 4 153–160 (2007)
15. Tóth I: A boszniai káptalan kiadatlan oklevelei (1300–1353.) Acta Historica CXXVII. op. cit. 11–38 (2007)
16. Tóth I: Fejezetek egy Anjou-kori érsek életrajzából: Jánki László (1317–1336.) Középkortörténeti tanulmányok 5. op. cit. 203–209 (2007)
17. Tóth I: Károly Róbert első országbírói. Tiszatáj 12. 78–82 (2007)
18. Teiszler É: Adattár a Károly Róbert korban alapított felvidéki településekről. Középkortörténeti tanulmányok 5. op. cit. 191–201 (2007)
19. Neumann T: A Korlátköviek. Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században. Győr, 236 p. (2007)
20. Neumann T: Felső-Tisza-vidéki nemesek a késő középkori Nyitra megyében, Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 2: 4 435–449 (2007)
21. Neumann T: Péter püspök és rokonsága (Az első Szapolyaiak). Acta Historica CXXVII. op. cit. 59–70 (2007)
22. Neumann T: A pozsonyi káptalan panasza. Életképek a XVI. századból. Tiszatáj 12. 105–109 (2007)
23. C. Tóth N: Zsigmondkori Oklevéltár X. (1423) Budapest, 2007. 718 p.
24. C. Tóth N: A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei II. (1400–1410.) A nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve. 2006. 323–442. [megjelent 2007-ben]
25. C. Tóth N: Lehetőségek és feladatok a középkori járások kutatásában. Századok 2 391–470 (2007)
26. C. Tóth, N: Kastelán Jakub (†1420). V. Segeš, B. Šedřová, eds. Miles Semper Honestus. Zborník štúdií vydaný pri príležitosti životného jubilea Vojtecha Dangla. Vojenský historický ústav. Bratislava, 37–46 (2007)
27. C. Tóth N: Szabolcs megye ismeretlen ispánjai Mátyás király uralkodása idején. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, 2 154–163 (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	5	Ebből kutató ² :	5
PhD, kandidátus: 4	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			2
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			42
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			42
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 16	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 16	idegen nyelven:	3
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 98	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		98
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0 MTA doktora: 0 levelező tag: 0 rendes tag: 0			
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 3			poszterek száma: 1
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 10			poszterek száma: 0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 0	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 2	Hazai tud. bizottsági elnökség:		0
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			4
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 2		Doktori iskolát vezetőik száma: 0	
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 1		Gyakorlati kurzusok száma: 0	
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0		Diplomamunkát: 2 PhD-t: 0	
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			196
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			20 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 1		Teljes saját bevétel: 8,2 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 1	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		8,2 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány: 0 MFt	
Egyéb: 0		A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány: 0 MFt	
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:			0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

SZTE TURKOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

Vezető: **Berta Árpád**, az MTA doktora
6722 Szeged, Egyetem u. 2.
Telefon: (62) 544–320, Fax: (62) 544–319
e-mail: berta@hung.u-szeged.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

2007-ben a kutatócsoport a kutatási tervében szereplő céloknak megfelelően az alábbi területeken végzett munkákat:

A kutatási terv ütemezésének megfelelően lezárásához közeledik a magyar nyelv korai török jövevényszavait tárgyaló angol nyelvű monográfia megírása. E több mint ezer oldalas munka segítségével lehetőség nyílik a nyugati ótörök nyelv főbb hangtani és alaktani sajátosságainak rekonstruálására és a nyugati ótörök lexikai elemek elkülönítésére. A kötet technikai szerkesztése és nyomdai előkészítése folyik. Mivel a kötet társszerzős, a szócikkek és hivatkozások még egyeztetést igényelnek.

A kutatócsoport egyik tagja hazai és nemzetközi fórumokon előadásokat tartott a nyugati ótörök és a magyar nyelvi kapcsolatok történeti háttéréről. Szintén ő végezte a 10. század első felének a magyar történelemmel kapcsolatos bizánci forrásainak feldolgozását, melynek során több, a magyar kutatók előtt eddig ismeretlen illetve figyelmen kívül hagyott forrás értelmezését is megkísérelte.

A kutatócsoport 2007-ben a török–mongol nyelvviszony összehasonlító altajisztikai szempontú vizsgálatának területén tett fontos lépése a 2003-ban Leidenben megjelent és már nagy nemzetközi vitát kiváltott, háromkötetes altaji etimológiai szótár kritikai feldolgozása. Egy ezzel kapcsolatos könyvismertetés megjelenése 2008 első félévében várható. Megkezdődött a kutatócsoport pályázatában szereplő *Altajisztikai Nyelvészeti Adatbázis* (ANyA) megtervezése és kivitelezése. Első lépésben kiválogatásra kerültek az adatbázis alapjául szolgáló azon etimológiák, melyek mind a török, mind a mongol nyelvek szempontjából relevánsok. Ebbe a kategóriába tartozó etimológiák száma megközelíti az 1600-at.

Több tudományos fórumon is sor került egy, a Kárpát-medence területén újabban előkerült rovásírási emlékek bemutatására és feliratainak ismertetésére (ld. publikációk 1. tétel).

A csoport egyik tagja mesterkurzust tartott a Szegedi Tudományegyetemen PhD-hallgatóknak

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A 2004-ben megjelent keleti ótörök rovásírási nyelvemlékeket feldolgozó szövegkritikai kiadás angol nyelvű fordításának több része elkészült. Ugyanennek a kiadásnak befejeződött a török nyelvű fordítása, és a 2008. évben várható a megjelenése. A kötet idegen nyelvű fordításainak megjelenésével a nemzetközi turkológia képviselői és a szélesebb szakmai közönség számára is hozzáférhetővé válnak az ótörök rovásírási feliratokkal kapcsolatos

legújabb szegedi kutatások. A kötet tartalmazza a nyelvemlékek transliterációját, transzkripcióját és fordítását, továbbá a korábbi kutatások kommentárait is.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

A kutatócsoport egyik tagja előadást tartott Isztambulban azon az Európai Unió által finanszírozott programon, amelynek a kutatócsoport az SZTE Altajisztikai Tanszékkal közösen évek óta egy nemzetközi konzorcium tagjaként aktív résztvevője.

A kutatócsoport vezetője és munkatársai török, német és angol PhD-hallgatókat fogadtak és konzultációt biztosítottak számukra.

Az év során lehetőség nyílt külföldi kutató meghívására. A Helsinki Tudományegyetem Ázsiai és Afrikai Tanulmányok Intézetétől érkező vendégkutató itt tartózkodása során a mongol-török nyelvviszony tisztázásához szükséges közép-mongol nyelvi anyag rendszerezésével illetve a korábbi szövegkiadások összehasonlításával foglalkozott.

A kutatócsoport kiadásában megjelent a *Turcology in Turkey* c. tanulmánykötet, melynek hasonló kiadása Törökországban is napvilágot látott. A kötetben szereplő tanulmányok bemutatják a törökországi turkológiai kutatási irányzatokat és ismertetik annak legújabb eredményeit a nemzetközi turkológia számára. A nemzetközi együttműködés jegyében a kutatócsoport tagjai az SZTE Altajisztikai Tanszék oktatóival közösen részt vettek az ERASMUS program keretében Magyarországra érkezett török hallgatók oktatásában.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

Balogh L: 917. évi anchialosi csata és a magyarság. In: Révész É, Halmágyi M eds. Középkortörténeti tanulmányok 5. Szeged, pp. 7–21 (2007)

Berta Á–Károly L: A szertő-tetői kő rovásírásos feliratai. Magyar Nyelv 103: 300–310 (2007)

Róna-Tas A: Kis magyar őstörténet. Budapest 205 p. (2007)

Róna-Tas, A: The Khazars and the Magyars. In: Golden PB, Ben-Shammai H, Róna-Tas A eds. The World of the Khazars. New Perspectives. Selected Papers from the Jerusalem 1999 International Khazar Colloquium. Leiden-Boston pp. 269–278 (2007)

Róna-Tas A: Tudtak-e írni a magyarok a honfoglalás előtt? (Írásbeliség Euráziában, 7–9. század). História 8: 22–24 (2007)

Turcology in Turkey. Selected papers. Károly L ed. Szeged 539 p. (2007)

VI. A kutatóhely 2007. évi tudományos teljesítményének főbb mutatói

A kutatócsoport neve: SZTE Turkológiai Kutatócsoport

Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	0
PhD, kandidátus: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma:			0
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ³ :			28
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁴ :			26
Ebből impakt faktoros publikáció	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmány, cikk ⁵ hazai tudományos folyóiratban	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötetben	magyarul: 20	idegen nyelven:	1
lexikoncikk	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
összes hivatkozás száma ⁶ : 24	összes hivatkozás száma önidézetek nélkül:		12
Megjelent könyv/monográfia ⁷	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
egyéb kötet ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
szerkesztett kötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
tudományos ismeretterjesztő írás	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
Tud. fokozat megszerzése ⁹ : PhD: 0	MTA doktora: 0	levelező tag: 0	rendes tag: 0
Nemzetközi rendezvényen tartott tudományos előadások száma ¹⁰ : 1	poszterek száma:		0
Hazai rendezvényen tartott tudományos előadások száma: 2	poszterek száma:		0
Jelentős nyilvános kulturális események megrendezése ¹¹ :			0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹² :			0
Nemzetközi tud. bizottsági tagság: 2	Nemzetközi tud. bizottsági elnökség:		0
Hazai tud. bizottsági tagság: 1	Hazai tud. bizottsági elnökség:		0
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹³ :			5
Ebből doktori iskolákban oktatók száma: 1	Doktori iskolát vezetőik száma:		0
Elméleti kurzusok száma ¹⁴ : 14	Gyakorlati kurzusok száma:		11
TDK munkát készítő hallgatók száma: 0	Diplomamunkát: 0	PhD-t:	0
Felsőfokú graduális és posztgraduális oktatott órák száma ¹⁵ :			10
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁶ :			10 MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁷ : 0	Teljes saját bevétel:		0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma ¹⁸ :			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma ¹⁹ :			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Nem pályázati külső megrendelés keretében művelt témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó szerződésállomány:		0 MFt
Külső alvállalkozókkal kötött szerződésállomány ²⁰ :			0 MFt

BCE EGYÜTT EURÓPÁÉRT KUTATÓCSOPORT (TÁRSULT TAG)

Vezető: Ágh Attila, az MTA doktora
1093 Budapest, Közraktár u. 4–6.
Telefon: 482–7391, Fax: 482–7391
e-mail: attila.agh@uni-corvinus.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az „Együtt Európáért” kutatócsoport minden évben részletes kutatási beszámolót készít, amelyet a Magyarország Politikai Évkönyvében közétett. Ágh Attilának ezek a tanulmányai a projekt mindhárom dimenzióját átfogóan tárgyalják, (1) az EU alapintézményeinek tevékenységét és fejlődését az adott évben (alapkutatás), (2) a magyar csatlakozást, majd a magyar tagállami működést – beleértve a hazai közpolitikák helyzetét (EU alkalmazkodás, mint alkalmazott kutatás), és végül (3) az EU tanulmányok nemzetközi eredményeit és új fejleményeit (az európai kutatási hálózatokba való integrálódás). Ezeket a tanulmányokat a kutatócsoport megvitatta, illetve azok tükrözték a kutatócsoport új eredményeit és főbb megállapításait, amelyeket az alábbiakban röviden összefoglalunk.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

A Lisszaboni Szerződés alapvetően átalakította az Unió intézményrendszerét, az új közösségi politikák (globális klímapolitika, energiapolitika, valamint bel- és igazságügyi együttműködés) viszont új tartalmat adtak az uniós közpolitika egész rendszerének, mivel olyan tevékenységekre terjesztették ki az uniós együttműködést, tervezést és finanszírozást, ami néhány évvel ezelőtt még teljesen elképzelhetetlen lett volna. Az Unió működésében tehát 2007-ben látványos előrelépés történt, és az új tagállamok számára az új közösségi közpolitikákba való bekapcsolódás komoly nehézséget jelent. Az új tagállamokban a 2007-es év alapvetően a belső, tagállami reformok éve volt, s egyben az új pénzügyi ciklus (2007–2013) kezdeti éve is. Az uniós transferek korábbi időszaka (2004–2006) után ezért a 2007-es évben lényegesen megugrott az EU támogatás, amihez az új tagállamoknak lényegesen meg kellett újítaniuk a fejlesztéspolitikai intézményeiket és a pályázati rendszerüket. A fejlesztéspolitikai intézményrendszer kialakítása azonban korántsem volt az egyetlen uniós reformkényszer az új tagállamokban, mivel a reformkényszer kiterjedt az intézményrendszer egészére.

A Lisszaboni Szerződés kialakította az új modellt az elnökség lebonyolításához is. Az elfogadott menetrend szerint az új rendszer 2009 elejétől lép életbe, ha addig befejeződik a ratifikáció. Valójában azonban csak a 2009. júniusi EP választások után, 2009 őszén áll fel a megújított intézményrendszer, hiszen akkor kerül sor az Európai Parlament után az Európai Bizottság újválasztására. Éppen ekkor, 2009 végén zárul az előttünk lévő csoportos elnökség (Franciaország–Svédország–Csehország) és 2010 elején lép be a miénk (Spanyolország–Belgium–Magyarország), vagyis az új rendszer beindítása és a részletek kimunkálása a mi csoportos elnökségünk feladata lesz. Ezt a problematikát az „integrative balancing” elméleti keretében ábrázoltuk, ami szerint a csoportos elnökségek kiegyensúlyozott tagsága – kisebb és nagyobb, régi és új tagállamok – jelentősen elősegítették az új tagállamok fokozott uniós integrációját.

Az új tagországok uniós alkalmazkodása és szereplése – vertikális és horizontális európaizálása – két tényező összjátékából adódik össze, amit „genetikus” és „strukturális” megközelítésnek nevezhetünk. Egyrészt egy „genetikus”, folyamatszerű megközelítésben az számít, hogy a belépés időpontjában milyen fejlettségi szakaszban vannak, s hogy milyen alkalmazkodási feladatok vannak még előttük. A keleti kibővítésnél ugyanis többlépcsős belépésre került sor, vagyis az új tagállamok a formális tagság után számos tekintetben még nem váltak teljes jogú tagokká. A feladatokhoz tartozott a 2007 végén megtörtént Schengeni csatlakozás is, amivel kilenc új tagállam egy újabb lépést tett előre a teljes tagság felé. Az új tagállamok többsége számára azonban még igen nagy feladat az euró bevezetése is, mivel ez egy kemény konvergencia program alkalmazását követeli meg. Végül, de nem utolsósorban, az új tagállamok formálisan csatlakoztak ugyan a Lisszaboni Stratégiához, gyakorlatilag azonban még 2007-ben is nagyon erősen elmaradtak annak főbb követelményeitől – például a kutatási támogatás és az aktív munkaerő szintjét illetően –, s ez valószínűleg még az euró övezetbe való belépésnél is nehezebb feladat lesz. Ehhez a folyamatábrához vagy menetrendhez csatlakozik másfelől a „strukturális”, vagyis állapotszerű megközelítés. A közpolitikák és az intézmények nagy többségét illetően ugyanis, ahogy minden tagállamnak, az új tagállamoknak is részt kell venniük az uniós tevékenységekben, tehát érvényesek rájuk is az uniós szabályok és kötelezettségek, függetlenül attól, hogy mikor léptek be. Így őket is közvetlenül érinti a soros-csoportos elnökségek programja, ami megszabja a feladataikat, és a jövőre való felkészülésüket.

Az uniós elvárás egyértelműen jelentkezett az EU fejlesztéspolitikai struktúrájába – legközvetlenebbül a hétéves költségvetési keretbe, s vele párhuzamosan a Lisszaboni Stratégiába – való beilleszkedésre. Ez megteremtette a stratégiai kormányzat és hosszú távú tervezés szükségességét az új tagállamokban a megfelelő új központi intézményekkel, de a radikális intézményi reformok igényével egyúttal kihívást jelentett az intézményrendszer egészének átalakítását illetően. A tagállami működtetés, mint közpolitikai kormányzat viszonylag zökkenőmentesen zajlik, mert ebben a vonatkozásban az Unióban csak minimális követelmények jelentkeztek – egyrészt az EU központi intézményeiben való részvételre, másrészt az EU „kemény” szabályainak való megfelelésre –, s a régi és új tagállamok nagyon különböző mértékig teljesítik az EU „puhább” és közvetettebb elvárásait. A „kemény” (jogilag rögzített) és informális (puha, szabályozásokban és elvárásokban jelentkező) dimenziók megfogalmazzák a fokozódó uniós integrációhoz való alkalmazkodás követelményét, de egyben kereteket adnak az adott ország sajátosságainak megfelelő tagállami reformoknak is, amelyeknek végig vitele a politikai kormányzat feladata.

Az uniós belépéssel ugyanis erőteljesen megjelenik a pusztán formálisan EU kompatibilis intézményrendszer EU konform, versenyképes intézményrendszerre való átalakításának az igénye. Ezért az uniós belépéssel megkezdődött a csatlakozás utáni válság valamennyi új tagállamban, amelynek vannak közös vonásai és sajátos, ország-specifikus jegyei is. A csatlakozás utáni válság közös kiváltó oka a kettős nyomás és kihívás: az Unión belüli versenyképesség „külső” követelménye egyfelől, a szociális konszolidációra és a társadalmi rendszerváltás kiteljesítésére való „belső” nyomás másfelől. Az uniós alkalmazkodást azonban rendkívül megnehezíti, hogy itt két feladat torlódik, hiszen az új tagállamok a csatlakozásig még sem intézményrendszerükben, sem társadalmi kapacitásukban nem készültek fel teljesen az uniós tagságra. A megkésést már az Unión belül kell pótolni, de egyúttal követni kell a régi tagállamokat az időközben bevezetett új intézményi és

közpolitikai változások átvételében is. Ezt a kettős feladatot még tovább nehezít az a körülmény is, hogy amikor két zaklatott évtized után az új modernizációs kényszer belép, éppen akkor már erősen jelentkezik a „csatlakozási fáradtság” is. Érdekes paradoxon egyébként, hogy míg 2007-ben az új tagállamokban erősen jelentkezett már a „csatlakozási fáradtság”, addig a régi tagállamokban viszont csökkent a „bővítési fáradtság”, legalábbis az új tagállamok belépésével kapcsolatos aggodalmak tekintetében, mert a régi tagállamokban már nem pánikol a közvélemény, hogy az EU27 normális működését az új tagállamok veszélyeztetnék. Ez azonban az új tagállamok – és sajátos problémáik – iránti figyelem drasztikus csökkentésével is járt, ami csak részben tudható be az uniós válság leküzdésére koncentrálásnak, hanem sokkal inkább a befelé fordulás jele.

Magyarországon egy igen komplex átalakulási és alkalmazkodási folyamatot látunk, amit a projektben az EU-val kapcsolatos kormányzati dokumentumok elemzésén keresztül is bemutatunk. A fokozott uniós integráció támogatása tekintetében politikai konszenzus alakult ki, ezért végül Magyarország letette a névjegyét, mint szavazatát az erőteljesen integrálódó Unió mellett azzal, hogy 2007. december 17-én a magyar országgyűlés – szinte teljes egyhangúsággal – az uniós tagországok közül elsőként ratifikálta a Lisszaboni Szerződést.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az Együtt Európáért kutatócsoport a résztvevők szűkebb körén túl az évenkénti átlagosan két nemzetközi konferenciába a magyar kutatók szélesebb körét is bevonta, és számos külföldi kutatót is meghívott a konferenciákra, illetve a résztvevők rendszeresen látogatták a nemzetközi konferenciákat. A nemzetközi együttműködésben az EU-Consent FP6-os programban (Deepening and Widening in the EU) való részvétel volt a legfontosabb, a hazai együttműködésben pedig az OTKA „Európai kormányzás és magyar csatlakozás” című projektjében és az MTA stratégiai programjában való részvétel. A változó uniós intézményrendszerrel és közpolitikákkal foglalkozó kutatásaink érdeklődést váltottak ki a nagy brüsszeli közpolitikai intézetekben (European Policy Centre és Centre for European Policy Studies) is, továbbá az EU-Consent keretében kapcsolatba kerültünk többtucat egyetemmel és kutatóintézettel is. A kutatás legutóbbi szakaszában különösen aktív és intenzív kapcsolatunk alakult ki a belga és spanyol intézetekkel és kutatókkal, tekintettel a közös csoportos elnökség előkészítésére szervezett kutatásokra. Ezt a rendkívül aktív nemzetközi együttműködést jelzik a kutatócsoport projekt által 2007-ben megjelentetett publikációk is, amelyekkel hozzájárult a magyar társadalomtudományok összeurópai integrációjához, és a nemzetközi kutatások eredményeit a hazai tudományosság számára is közvetítette.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

–

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

1. Ágh, A, Ferencz A, Mocsári J: Public Policy-Making in the EU after Enlargement, Budapest: Together for Europe Research Centre, p. 239 (2007)
2. Ágh A, Kis-Varga J (eds): The prospect of the EU team presidencies: Integrative balancing in the new member states, Budapest: Together for Europe Research Centre, p. 216 (2008)

3. Kaiser T, Ágh A, Kis-Varga J (szerk.): A régiók Magyarországa, I-II.kötet, Budapest: MTA Szociológiai Intézet, p. 350 és p. 218 (2007)
4. Attila Ágh (2007a) "Bumpy road ahead in East Central Europe: Post-accession crisis and social challenge in ECE", pp. 7–38, in Ágh and Ferencz, eds
5. Attila Ágh (2007b) "Institution-Building and Public Policy Reforms in East Central Europe", pp. 11-66, in Ágh, Ferencz and Mocsári
6. Ágh, Attila (2007c) „A régiók jövője Magyarországon és Magyarország jövője az Európai Unióban, pp. 7-43, in Kaiser, Ágh, Kis-Varga (szerk.) I. kötet
7. Kaiser Tamás (2007) „Közép-Dunántúl, az innovatív megoldások régiója”, pp. 75-135, in Kaiser, Ágh és Kis-Varga (szerk.) I. kötet
8. Kaiser Tamás és Kis-Varga Judit (2007) „Érdekérvényesítés házon kívül: regionális képviselői irodák Brüsszelben”, pp. 46-89, in Kaiser, Ágh és Kis-Varga (szerk.) II. kötet
9. József Mocsári (2007) „European governance in ECE: Environment policy in the EU and Hungary”, pp. 67-126, in Ágh, Ferencz and Mocsári
10. Attila Ágh (2008a) "Team presidencies and new member states", pp. 9-66, in Ágh and Kis-Varga, eds
11. Attila Ágh (2008b) „Consensual democracy and team presidency: Europeanization of Hungary in the presidency role”, pp. 195-214, in Ágh and Kis-Varga, eds
12. Ágh Attila (2007) „Az EU modernizációs kihívás és az intézményi reformok éve”, Magyarország Politikai Évkönyve 2007, pp. 134-153, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány
13. Ágh, Attila (2008) „Completing EU membership in Central Europe”, pp. 83-110, in Ellen Bos and Jürgen Dieringer (eds) Die Genese einer Union der 27, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften
14. Ágh Attila (2008, megjelenés alatt) „Uniós válságkezelés és magyar reformkényszer: Az EU elnökségi visszaszámlálás első éve”, Magyarország Politikai Évkönyve 2008, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány
15. Ágh Attila (2008, megjelenés alatt) „Kitekintés a kelet-közép-európai konszolidációra: Csatlakozás utáni válság Magyarországon”, Politikatudományi Szemle, 2008/1